

**საქართველოს სახალხო დამცველი
პრევენციის ეროვნული მექანიზმი**

**სპეციალური ანგარიში გავშვთა
სააღმზრდელო დაწესებულებების
(დიდი ზომის გავშვთა სახლებისა და
მცირე სამოჯახო ტიპის სახლების)
მონიტორინგის შესახებ**

2011 წელი

**საქართველოს
სახალხო
დამცველი**

2012

WWW.OMBUDSMAN.GE

ანგარიში იბეჭდება ევროსაბჭოს პროექტის „დანის საქართველოს პროგრამა 2010-2013: სასამართლო რეფორმის, ადამიანისა და უმცირესობათა უფლებების ხელშეწყობა საქართველოში“ ფინანსური მხარდაჭერით.

DENMARK'S GEORGIA PROGRAMME 2010-2013
PROMOTION OF JUDICIAL REFORMS,
HUMAN AND MINORITY RIGHTS OF GEORGIA

დანიის სახელმწიფოს პროგრამა 2010-2013
სასამართლო რეფორმის, ადამიანისა და
უმცირესობათა უფლებების ხელშეწყობა
საქართველოში

THE PUBLIC
DEFENDER
OF GEORGIA

შესავალი.....	7
მონიტორინგის ძირითადი შედეგები	9
ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის მიმდინარეობა 2012 წლის იანვრის მდგომარეობით.....	10
სახელმწიფო ზრუნვის სისტემის მიღმა დარჩენილი მშობლების ზრუნვას მოკლებული ბავშვები	13
სახალხო დამცველის 2011 წელს გაცემული რეკომენდაციების შესრულების ხარისხი შესაბამისი უწყებების მიერ	18
ბავშვთა მიმართ ძალადობა და არასათანადო მოპყრობა	24
ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის განმარტება	25
ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის მონიტორინგის მეთოდოლოგია	27
ძალადობა და არასათანადო მოპყრობა დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში	29
ზენოლა ბავშვებზე უფლებადამცველებთან კომუნიკაციის გამო..	29
ბავშვთა სახლი “სათნოება”	31
კოფრის ბავშვთა სახლი	32
თელავის ბავშვთა სახლი	33
ქუთაისის ბავშვთა სახლი	35
ზუგდიდის ბავშვთა სახლი	35
მახინჯაურის ჩვილ ბავშვთა სახლი	37
სახელმწიფოს კონტროლის მიღმა დარჩენილ ბავშვთა სახლებში არსებული მდგომარეობა	39
ბათუმში არსებული ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულება (საპატრიარქოსთან არსებული)	39
ზესტაფონში არსებული სააღმზრდელო დაწესებულება (საპატრიარქოსთან არსებული)	40

ძალადობა და არასათანადო მოპყრობა მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში	41
ენერის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი	41
ქუთაისის „SOS ბავშვთა სოფელი“	43
ოზურგეთის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი	44
„საქართველოს კარიტასის“ თავშესაფარი	44
ბავშვთა უგულებელყოფის შემთხვევები მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში	46
არასათანადო მოპყრობა და განათლების შეზღუდვა საჯარო სკოლებში	50
უსაფრთხოების საკითხები ბავშვთა სახლებში	53
საყოფაცხოვრებო პირობები	55
ჯანმრთელობის უფლების დაცვა	60
სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობა ბავშვთა სახლებსა და მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში	60
წამლებით მომარაგება და სამედიცინო კაბინეტების მუშაობის უზრუნველყოფა	62
ჰიგიენის დაცვა	64
პროფილაქტიკური აცრები	65
ბენეფიციართა ჯანმრთელობაზე მონიტორინგი მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში	65
მცირე საოჯახო ტიპის სახლის აღმზრდელთა ჯანმრთელობის მდგომარეობის კონტროლი	67
ბავშვების ჯანმრთელობაზე მეთვალყურეობის ამსახველი დოკუმენტაციისა და ჩანაწერების წარმოება	69
ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე ბავშვთა სტატუსის განსაზღვრა	73
სადაზღვევო კომპანიების მიერ ბავშვთა სახლების სამედიცინო მომსახურების უზრუნველყოფა	74
ბავშვთა კვება	78
ბავშვთა ინსტიტუციების ხარისხიანი საკვები პროდუქტებით უზრუნველყოფა	78
კვების ორგანიზება მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში	81

საკვები პროდუქტების შეძენა და შენახვა მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში	84
ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებების ფუნქციონირების ნესებში არსებული ხარვეზები.....	86
მცირე ზომის საოჯახო ტიპის სახლების მართვა	87
გამომწვევი ქცევის მართვის კანონსაწინააღმდეგო რეგულირება .	87
პერსონალის შრომის პირობები.....	89
დიდი ზომის ბავშვთა სახლების მართვა	91
გასაჩივრების მექანიზმები.....	91
აღმზრდელობით-პედაგოგიური მუშაობა	92
ინდივიდუალური მიდგომა მომსახურების გაწევისას	95
ფსიქოლოგიური დახმარება	97
დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესის ხარვეზები	101
ბავშვისა და მისი კანონიერი წარმომადგენლის მონაწილეობის შეზღუდვა დეინსტიტუციონალიზაციის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისა და განხორციელების პროცესში.....	102
რეინტეგრაციის პროგრამის საშუალებით ბიოლოგიურ ოჯახებში დაბრუნებულ ბავშვთა მდგომარეობა	105
არაკოორდინირებული მუშაობა სახელმწიფო უწყებებს შორის	107
ბავშვთა დეინსტიტუციონალიზაციის დაჩქარებული პროცესის შედეგები.....	110
დანართი № 1	116

2011 წლის დეკემბერში სახალხო დამცველის სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა, პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ფარგლებში, ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებების მონიტორინგი ჩაატარა. მონიტორინგის დროს მოინახულეს როგორც დიდი ზომის სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს დაქვემდებარებაში მყოფი ბავშვთა სახლები (წყნეთის ბავშვთა სახლი, კოჯრის ბავშვთა სახლი, ბავშვთა სახლი „სათნოება“, ბავშვთა სახლი „მომავლის სახლი“, საგურამოს ბავშვთა სახლი, თელავის ბავშვთა სახლი, ქუთაისის ბავშვთა სახლი, რუსთავის ბავშვთა სახლი, წალენჯიხის ბავშვთა სახლი, ზუგდიდის ბავშვთა სახლი, ასპინძის ბავშვთა სახლი, ბათუმის ბავშვთა სახლი, წეროვანის ბავშვთა სახლი), ასევე მცირე საოჯახო ტიპის სახლები (ვარდისუბანში, დუშეთში, გოდოგანში, ოზურგეთში, ქუთაისში, რუსთავში, თბილისში, ხაშურში, ბათუმში, თელავში). სულ მოინახულეს 13 დიდი ზომის ბავშვთა სახლი, 17 მცირე საოჯახო ტიპის სახლი.

მონიტორინგის ჩატარებისას შემონმდა ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებებში მყოფი ბენეფიციარების უფლებების დაცვის ხარისხი. სპეციალური პრევენციული ჯგუფი პრევენციის ეროვნული მექანიზმისთვის „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით მინიჭებული უფლებამოსილებების განხორციელებისას ხელმძღვანელობს საქართველოს კონსტიტუციით, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ბავშვთა უფლებების კონვენციით, „სააღმზრდელო დაწესებულებების ლიცენზირების შესახებ“ საქართველოს კანონით, ბავშვზე ზრუნვის ეროვნული სტანდარტებით¹ და სხვა შესაბამისი ნორმატიული აქტებით.²

¹ შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2009 წლის 26 აგვისტოს #281/6 ბრძანება „ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტების დამტკიცების შესახებ“.

² საქართველოს კანონი „სოციალური დახმარების შესახებ“, საქართველოს კანონი „შვილად აყვანისა და მიწოდებით აღზრდის შესახებ“, საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 8 დეკემბრის დადგენილება #373 „ბავშვზე ზრუნვის ალტერნატიული ფორმების განვითარების მხარდაჭერის შესახებ“, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის, საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2010 წლის 31 მაისის ერთობლივი ბრძანება #152/6-#496-45/6 „ბავშვთა დაცვის მიმართვიანობის (რეფერირების) პროცედურის დამტკიცების შესახებ“, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2010 წლის 26 თებერვლის ბრძანება 52/6 „სპეციალიზებულ დაწესებულებაში პირის მოთავსებისა და ამ დაწესებულებიდან მისი გაყვანის წესისა და პირობების დამტკიცების შესახებ“, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2011 წლის 5 ივლისის ბრძანება #01-129/ო „მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების მართვის უფლებით გადაცემისათვის იურიდიული პირების გამოსავლენად საკონსკურსო პირობების დამტკიცების შესახებ“.

მონიტორინგის ჩატარებისას შემონმდა ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებებში მყოფი ბენეფიციარების უფლებების დაცვის ხარისხი.

სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა მონიტორინგის პროცესი მიზანმიმართულად განახორციელა ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის ფარგლებში მიმდინარე დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესის პარალელურად, რითაც ჯგუფს საშუალება მიეცა შეეფასებინა ბავშვების მდგომარეობა სააღმზრდელო დაწესებულებებში და, ასევე, დაჰკვირვებოდა გარდამავალი პროცესის მიმდინარეობას – ბავშვების გადაყვანას დიდი ზომის ბავშვთა სახლებიდან მცირე ზომის საოჯახო ტიპის სახლებში. აღნიშნულ პროცესზე დაკვირვების საფუძველზე მონიტორინგის ჯგუფმა ბავშვთა უფლებრივი მდგომარეობა სიღრმისეულად გააანალიზა და მოახდინა არა მხოლოდ შედეგობრივი, არამედ პროცესუალური ხარვეზების იდენტიფიცირებაც. ამასთანავე, უნდა აღინიშნოს, რომ გასული წლისაგან განსხვავებით, მონიტორინგის ჯგუფებს მონიტორინგის ჩატარებისას არანაირი დაბრკოლება არ შეჰქმნიათ ბავშვთა სახლების ადმინისტრაციის ან სააგენტოების მხრიდან, რაც დადებითად უნდა შეფასდეს.

2011 წლის იანვარში ჩატარებული მონიტორინგის შემდეგ საქართველოს სახალხო დამცველმა 58 რეკომენდაციით მიმართა შესაბამის სახელმწიფო სტრუქტურებს.

აღსანიშნავია, რომ შესაბამისმა უწყებებმა სრულად ან ნაწილობრივ შეასრულეს სახალხო დამცველის რეკომენდაციების გარკვეული ნაწილი. 2011 წლის განმავლობაში დაიწყო ზრუნვა ბავშვთა სახლების ბენეფიციარებისათვის უწყვეტი და მაღალხარისხიანი სამედიცინო მომსახურების უზრუნველყოფაზე. დაწესებულებების დირექტორებისა და ექიმების უმრავლესობამ გაითვალისწინა წინა წელს გაცემული რეკომენდაციები, წინა წლების მონაცემებთან შედარებით საგრძნობლად შემცირდა ბენეფიციარებზე არასათანადო მოპყრობის შემთხვევების რაოდენობა, რაც სახალხო დამცველის შეფასებით პოზიტიური ტენდენციაა.

მიუხედავად იმისა, რომ 2011 წლის დეკემბერში ჩატარებული მონიტორინგის შედეგად კვლავ გამოვლინდა ბენეფიციართა უფლებების დარღვევის ისეთი ფაქტები, როგორებიცაა: ბავშვთა მიმართ ძალადობა, არასათანადო მოპყრობა და ბავშვის უგულვებელყოფა, მთლიანობაში დაწესებულებებში ბავშვთა უფლებები წინა წლებთან შედარებით უკეთ არის დაცული. მონიტორინგის შედეგად გამოვლენილი პრობლემური საკითხები დეტალურად არის ასახული წინამდებარე ანგარიშში და გაცემულია შესაბამისი რეკომენდაციები, რათა ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებებში მყოფი ბენეფიციარების უფლებების დაცვის ხარისხი სრულად შეესაბამებოდეს როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო კანონმდებლობას.

სახალხო დამცველი იმედოვნებს, რომ როგორც წინა წლებში, წელსაც, სახელმწიფო სტრუქტურები, რომელთა კომპეტენციააა მშობლების ზრუნვას

მოკლებულ ბავშვთა უფლებების დაცვა და მათთვის ცხოვრების ღირსეული პირობების შექმნა, კვლავ ყურადღებით გაეცნობიან წინამდებარე ანგარიშს და გაითვალისწინებენ მის რეკომენდაციებს.

მონიტორინგის ძირითადი შედეგები

მონიტორინგის შედეგად როგორც დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში, ისე მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში გამოვლინდა შემდეგი სახის სისტემური და ინდივიდუალური დარღვევები:

- ბავშვთა მიმართ არასათანადო მოპყრობის, ფიზიკური და ემოციური ძალადობისა და უგულბელყოფის სერიოზული ფაქტები. კონკრეტულ შემთხვევაში საჭირო გახდა მოძალადისა და სავარაუდო მსხვერპლის ერთ-მანეთისაგან დაუყოვნებელი დაცილება;
- ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულების პერსონალის მიერ ბავშვთა დასჯის სხვადასხვა ფორმის გამოყენება: წკეპლით ცემა, ბოთლის ჩარტყმა, კუთხეში დაყენება, ახალი ტანსაცმლის ჩამორთმევა, შეჯანჯღარება, დასჯის მიზნით ფიზიკური შრომა და ა.შ.;
- დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში ბავშვებზე ზეწოლა და ემოციური ძალადობა უფლებადამცველებთან კომუნიკაციის გამო;
- საჯარო სკოლებში მშობლების ზრუნვას მოკლებული ბავშვების მიმართ ბავშვის ღირსების შემლახველი მოპყრობა, და რიგ შემთხვევებში, ფიზიკური სასჯელის გამოყენება: ჯოხის, სკამის საზურგის, წკეპლის დარტყმა, ბეჭდით თავზე დაკაკუნება, თმის მოწინკა ა.შ.;
- ქცევის დარღვევის მძიმე ფორმებისა და სავარაუდო ფსიქიკური აშლილობის მქონე ბავშვების ამორიცხვა სამზრუნველო დაწესებულებებიდან ადეკვატური სამედიცინო და სოციალური დახმარების განევის გარეშე, სამზრუნველო დაწესებულებების მიერ ბავშვების მდგომარეობის მართვის შეუძლებლობიდან გამომდინარე. მონიტორინგის ჯგუფისათვის დღემდე უცნობია რამდენიმე ასეთი აღსაზრდელის დღევანდელი მდგომარეობა და ადგილსამყოფელი;
- უსაფრთხოების ნორმების დარღვევა დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში: უმეტესაღყურედ მიტოვებული ბავშვის მიერ ნაჯახით საკუთარი თითის მოკვეთის ფაქტი;
- სახელმწიფო კონტროლის მიღმა დარჩენილი მშობლების ზრუნვას მოკლებული რამდენიმე ასეული ბავშვი, რომელთა შესახებ ინფორმაციას 2011 წლის ოქტომბრის მდგომარეობით, არც ერთი სახელმწიფო

უწყება არ ფლობდა, მიუხედავად ამ ბავშვებზე ზრუნვის კანონისმიერი ვალდებულებისა;

- დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში მყოფი ბავშვების მიერ ქუჩაში მათხოვრობა და სხვა სახის ანტისაზოგადოებრივი ქმედება, რომლის მენეჯმენტი ვერ ხორციელდება პასუხისმგებელი უწყებების მიერ;
- დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესის დაჩქარება და არაჯეროვანი მომზადება, რომელსაც შედეგად მოჰყვა დეინსტიტუციონალიზებული ბავშვების ფსიქოლოგიური ტრავმირება და ადაპტაციის პროცესის გართულება ალტერნატიული ზრუნვის დანესებულებებში;
- ბავშვთა რეინტეგრაცია არაკეთილსაიმედო გარემოში, სადაც უზრუნველყოფილი არ იყო ადეკვატური საცხოვრებელი პირობები;
- ბავშვთა განვითარებისათვის შეუფერებელი საყოფაცხოვრებო პირობები რამდენიმე მცირე საოჯახო ტიპის სახლში: სარემონტო და ნესტიანი ოთახები, სიცივე, დაზიანებული ავეჯი;
- მოუწესრიგებელი სამედიცინო დოკუმენტაცია და ბავშვთა ადეკვატური სამედიცინო მომსახურებით უზრუნველყოფის ხარვეზები.

ბავშვთა კეთილდღეობის რეზოლუციის მიმდინარეობა 2012 წლის იანვრის მდგომარეობით

საქართველოს მთავრობის 2008 წლის 10 დეკემბრის #869 განკარგულებით დამტკიცდა ბავშვთა კეთილდღეობის 2008–2011 წლების სამთავრობო სამოქმედო გეგმა, რომლის ფარგლებშიც 2011 წლის ბოლოსთვის სახელმწიფომ განახორციელა ბავშვთა დეინსტიტუციონალიზაციის ფართომასშტაბიანი რეფორმა. შედეგად, შრომის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ მოწოდებული ინფორმაციით,³ ბავშვთა სახლებში განთავსებულ ბავშვთა რაოდენობის ცვლილების დინამიკა ამ პერიოდისათვის იყო შემდეგი:

წელი	დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში განთავსებული ბავშვების რაოდენობა
2009 წლის იანვარი	1723
2011 წლის დეკემბერი	463

ბავშვთა სახლებიდან ბავშვების გაყვანა უზრუნველყოფილ იქნა ბავშვთა ბიოლოგიურ ოჯახებში რეინტეგრაციის, მინდობით აღსაზრდელად ოჯახებში გაყვანის, მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში განთავსებისა და ბავშვთა გაშვილების პროცესებით, რომელთა სტატისტიკაც შემდეგნაირად გამოიყურება:

³ შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს წერილი #04/17322, 29 მარტი, 2012.

წელი	მინდობით აღწერა (ახალი შემთხვევები)	ბიოლოგიურ ოჯახში რეინტეგრაცია (ახალი შემთხვევები)	გაშვლება (საქართველოში)	გაშვლება (საერთაშორისო)
2009	396	272	108	1
2010	248	315	240	3
2011 წლის სექტემბრის მდგომარეობით	253	132	186	0

ინსტიტუციებში (დიდი ზომის ბავშვთა სახლები) მყოფ ბავშვთა მნიშვნელოვანი რაოდენობა, განხორციელებული რეფორმის შედეგად, გადავიდა მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში (თითოეულში 8-10 ბავშვი). 2010 წლის მდგომარეობით საქართველოში იყო 37 მცირე საოჯახო ტიპის სახლი.⁴ მათგან 17 სახლი – სახელმწიფო დაფინანსებაზე (134 ბავშვი), ხოლო დანარჩენი 20 (120 ბავშვით) – დონორი ორგანიზაციების დაფინანსებით.

საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 8 დეკემბრის #373 დადგენილებით „ბავშვზე ზრუნვის ალტერნატიული ფორმების განვითარების მხარდაჭერის შესახებ“ განისაზღვრა დონორი ორგანიზაციების დახმარებით მცირე საოჯახო ტიპის სახლების შეძენისთვის აუცილებელი ღონისძიებები. აღნიშნული დადგენილებით შეიქმნა უწყებათშორისი კომისია, რომელსაც დაევა, დადგენილების ამოქმედებიდან 3 თვეში წარედგინა წინადადებები შესყიდული ობიექტების მართვისა და შემდგომი ფუნქციონირების მექანიზმებთან დაკავშირებით.

მთავრობის ზემოაღნიშნული დადგენილების საფუძველზე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრმა 2011 წლის 5 ივლისს გამოსცა ბრძანება #01-129/ო „მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების მართვის უფლებით გადაცემისთვის იურიდიული პირების გამოსავლენად საკონკურსო პირობების დამტკიცების თაობაზე.“ აღნიშნულმა ბრძანებამ განსაზღვრა როგორც კონკურსის ჩატარების წესი, ისე საკონკურსო პირობები, მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლის მართვის უფლების მქონე იურიდიული პირის ვალდებულებები და ა.შ.

ზემოაღნიშნული ღონისძიებების საფუძველზე განხორციელდა 25 მცირე საოჯახო ტიპის სახლის შესყიდვა, მართვის უფლების მქონე იურიდიულ პირთა გამოვლენა და ამოქმედება.

მცირე საოჯახო ტიპის სახლების უმრავლესობის ფინანსური უზრუნველყოფა ხორციელდება საქართველოს მთავრობის 2011 წლის 23 თებერვლის #101

⁴ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო, ბავშვზე ზრუნვის სისტემის რეფორმის ძირითადი მიმართულებები 2011-2012 წელი. http://www.moh.gov.ge/files/2010/socialuri/kanonmdebloba/bavshvze_zrunva/samoqmedo_gagma/ChildCare_GEO.pdf

დადგენილებით დამტკიცებული სოციალური რეაბილიტაციისა და ბავშვზე ზრუნვის 2011 წლის სახელმწიფო პროგრამის მზრუნველობამოკლებულ ბავშვთა საოჯახო ტიპის მომსახურებით უზრუნველყოფის ქვეპროგრამით. აღნიშნული დოკუმენტის თანახმად, მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში განთავსებისას ბავშვი უზრუნველყოფილი უნდა იყოს მინიმუმ 3-ჯერადი კვებით, ასაკის, სქესისა და სეზონის შესაბამისი ტანსაცმლითა და ჰიგიენის ნივთებით, მომსახურების ინდივიდუალური გეგმით, ყოველდღიური ყოფითი უნარების სწავლებით, პროფესიული და სახელობო უნარ-ჩვევების განვითარებაში დახმარებით, აკადემიური მოსწრების გაუმჯობესებაში ხელშეწყობით და ა.შ.

მცირე საოჯახო ტიპის სახლის მომსახურების დაფინანსების წესი განისაზღვრება „სპეციალიზებულ დაწესებულებაში პირის მოთავსების დაფინანსების (თანა-დაფინანსების) წესისა და პირობების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 27 იანვრის #22 დადგენილების მოთხოვნათა გათვალისწინებით. ქვეპროგრამის ფარგლებში მიწოდებული მომსახურების ღირებულების ასანაზღაურებლად გამოიყენება მატერიალიზებული ვაუჩერი. ვაუჩერის ტალონზე დღიური დაფინანსების ოდენობა 2011 წლის 1 მარტიდან დღეში 15 ლარია თითო აღსაზრდელზე. მონიტორინგის პროცესში მცირე საოჯახო ტიპის სახლების მენეჯერები ექსპერტებთან საუბრისას აღნიშნავდნენ, რომ აღნიშნული თანხა ხშირ შემთხვევაში საკმარისი არ არის მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტების შესაბამისი მომსახურებების მოწოდებისათვის. მათი გადმოცემით, ამ პრობლემას სახელმწიფო (დამფინანსებელი) მხარეც ზედმინევნიტ აცნობიერებს, ამიტომაც მცირე საოჯახო ტიპის სახლების მართვის უფლებით გადაცემისათვის არასამთავრობო ორგანიზაციების შერჩევის პროცესში შერჩევის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი იყო, თუ რამდენად შეძლებდა არასამთავრობო ორგანიზაცია დამატებით თანხების მოზიდვას სხვა დონორებისგან. თუმცა, მონიტორინგის პროცესში გამოვლინდა, რომ მთელ რიგ მცირე საოჯახო ტიპის სახლების ფუნქციონირების ძირითადი ფინანსური საშუალება სწორედ ვაუჩერით განსაზღვრული 15 ლარი იყო (რუსთავი, ენერი, ახმეტა), მაშინ, როდესაც სხვა მცირე საოჯახო ტიპის სახლების წარმომადგენელთა თქმით (კარიტასი, SOS ბავშვთა სოფელი), ბავშვებისათვის სრულფასოვანი მომსახურების მიწოდების მინიმალური და აუცილებელი ხარჯი ხშირად დღეში 30–40 ლარს აღწევს და გამოყოფილი 15 ლარი საკმარისი არ არის. შესაბამისად, როგორც მონიტორინგის დროს გამოვლინდა, ბავშვების განთავსების პირობები სხვადასხვა მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში რადიკალურად განსხვავებულია იმის მიხედვით, თუ რა ოდენობის დამატებით დაფინანსებას უზრუნველყოფს მმართველი ორგანიზაცია. მცირე საოჯახო ტიპის სახლები ერთმანეთისაგან განსხვავებულია არა მხოლოდ იქ არსებული პირობებით, არამედ ზოგადად ადმინისტრაციისა და მენეჯმენტის მოდელით (ბრიტანული, პოლონური⁵). ამ ეტაპზე ძნელია აღნიშნული მოდელების შეფასება

⁵ ბრიტანული მოდელი: სახლში განთავსებულია მაქსიმუმ 8 ბავშვი, დედობილ-მამობილი ადგილზეა კვირის დღეებში, ხოლო შაბათ-კვირას მათ ცვლიან სხვა აღმზრდელები. ეს მოდელი მაქსიმალურად არის მიახლოებული ოჯახურ გარემოსთან - დედობილ-მამო-

ეფექტურობისა და ბავშვთა საჭიროებების გათვალისწინების ხარისხის თვალსაზრისით. შესაბამისად, მათი შეფასება მომავალი მონიტორინგის საგანი გახდება. განსხვავდება ასევე საოჯახო სახლების მიერ ბავშვთა ზრუნვის სტანდარტების განხორციელების ხარისხიც, რაზეც ქვემოთ დეტალურად გვექნება საუბარი.

პრაქტიკულად ყველა მცირე საოჯახო ტიპის სახლს ჰყავს მიმაგრებული სოციალური მომსახურების სააგენტოს მუშაკი, რომლებმაც, მათივე და აღმზრდელების თქმით, ზედამხედველობა უნდა გაუწიონ ჯერ სახლის ამოქმედებას, ხოლო შემდეგ - ფუნქციონირებას, თუმცა მონიტორინგის დროს გამოვლინდა, რომ უმრავლეს შემთხვევაში სოციალური მუშაკები მხოლოდ ორგანიზაციული საკითხების მოგვარებაში დახმარებით შემოიფარგლებიან და ნაკლებად ერევიან ბავშვზე ზრუნვის სფეროში (კვება, განათლება და ა.შ.).

სახელმწიფო ზრუნვის სისტემის მიღმა დარჩენილი მშობლების ზრუნვას მოკლებული ბავშვები

ქვეყანაში მიმდინარე ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის ხარვეზად უნდა მივიჩნიოთ იმ ბავშვების მდგომარეობა, რომლებიც სახელმწიფო ზრუნვის სისტემის მიღმა არიან დარჩენილი. 2011 წლის მონიტორინგის განმავლობაში სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა გამოავლინა ასეულობით მშობლების ზრუნვას მოკლებული ბავშვი, რომლებიც სახელმწიფოს პასუხისმგებელ უწყებებს იმ დროისთვის ფაქტობრივად არც ერთ რეესტრში არ ჰყავდათ დაფიქსირებული;

კერძოდ, სპეციალური პრევენციული ჯგუფისთვის ცნობილი გახდა, რომ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებლური ეკლესიის მიერ საქართველოში დაფუძნებულია სამი თავშესაფარი, სადაც განთავსებულია 300-მდე მშობლების ზრუნვას მოკლებული ბავშვი. აღნიშნულ ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებებში ბავშვთა უფლებრივი მდგომარეობის მონიტორინგს ფაქტობრივად არც ერთი სახელმწიფო სტრუქტურა არ ატარებს; შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სოციალური დაცვის დეპარტამენტიდან მიღებული წერილის თანახმად,⁶ სამინისტროს არ გააჩნია არანაირი ინფორმაცია ბავშვთა იმ რეზიდენტული დაწესებულებებისა

ბილი და ბავშვები ერთად იკვებებიან, დედობილ-მამობილს აქვს საკუთარი ოთახი (მაგ. ბრესის სახლები ოზურგეთსა და თელავში, ახმეტა); პოლონური მოდელი: მაქსიმუმ 10 ბავშვი, რომლებსაც მეთვალყურეობენ აღმზრდელები, ე.წ. „დეიდები“, რომლებიც მუშაობენ 3 ცვლაში (08-იდან 15 სთ-მდე, 15 სთ-იდან 20 სთ-მდე და 20 სთ-იდან 08 სთ-მდე) აღმზრდელებს, პრინციპში, აკრძალული აქვთ ბავშვებთან ერთად კვება, არ აქვთ საკუთარი კუთხე, არ სძინავთ ღამით, შეუძლიათ, მხოლოდ „მოისვენონ“ ჰოლის დივანზე. შესაბამისად, ეს მოდელი დიდი ზომის ბავშვთა სახლის მცირე, უფრო კომფორტული და მყუდრო სახესხვაობაა (მაგ. ხაშური).

⁶ შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს წერილი 01/45528 21 ოქტომბერი, 2011.

და მათი ბენეფიციარების შესახებ, რომლებიც არ იმყოფებიან სახელმწიფო დაფინანსებაზე და არ ახორციელებს ამ დაწესებულებების ბენეფიციარებისთვის მიწოდებული მომსახურების ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტებთან შესაბამისობაზე ზედამხედველობას. სახალხო დამცველს იდენტიური ინფორმაცია მიაწოდა სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტომაც.⁷

სახელმწიფოს ამგვარი მიდგომა მშობელთა მზრუნველობამოკლებულ ბავშვთა მიმართ არის ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო დოკუმენტებითა და ეროვნული კანონმდებლობით გარანტირებული ბავშვთა უფლებების დარღვევა რამდენიმე მიმართულებით:

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ბავშვთა უფლებების კონვენციის მე-20 მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით, ყველა ბავშვს, რომლებიც დროებით ან სამუდამოდ ჩამოშორდნენ ოჯახურ გარემოს, ან ბავშვის ჭეშმარიტი ინტერესიდან გამომდინარე, მათი ბიოლოგიური ოჯახიდან განცალკევება აუცილებელია, აქვს უფლება, ისარგებლოს სახელმწიფოს მიერ უზრუნველყოფილი დაცვითა და დახმარებით. აღნიშნული მუხლი მიუთითებს, რომ სწორედ სახელმწიფოა ვალდებული, ფლობდეს სრულფასოვან ინფორმაციას მშობლების ზრუნვას მოკლებული ყველა ბავშვის შესახებ, რათა დაიცვას ამ ბავშვების უფლებები. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ბავშვთა უფლებების კონვენციის მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, სახელმწიფო უზრუნველყოფს, ქვეყანაში ბავშვზე მზრუნველობის განმახორციელებელი ყველა ინსტიტუცია თუ მომსახურება დაექვემდებაროს კომპეტენტური უწყებების მიერ დაწესებულ სტანდარტებსა და ზედამხედველობას, განსაკუთრებით კი- უსაფრთხოების, ჯანმრთელობის დაცვისა და პერსონალის შესაბამისობის კუთხით.

ეროვნულ კანონმდებლობაში აღნიშნულ საკითხს აწესრიგებს „სოციალური დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-16 მუხლის „დ“ ქვეპუნქტი, 2009 წლის 26 აგვისტოს, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის მიერ გამოცემული #281/6 ბრძანება „ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტების დამტკიცების შესახებ“, რომლის მე-2 მუხლის პირველი პუნქტის მიხედვით, „ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტები სავალდებულოა ყველა დაწესებულებისათვის, რომელიც ახორციელებს სააღმზრდელო საქმიანობას, მიუხედავად მათი ორგანიზაციული-სამართლებრივი და საკუთრების ფორმისა.“

განსაკუთრებით ხაზი უნდა გაესვას ამ ბავშვების კანონიერი წარმომადგენლის გარეშე ყოფნის მეტად მტკივნეულ საკითხს, რომელიც სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მიერ გამოვლენილი არასრულწლოვნების დიდ უმრავლესობას ეხება და სამართლებრივად მათი უფლებების განხორციელების შეზღუდვას განაპირობებს.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1275-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, არასრულწლოვან ბავშვებს, რომლებიც მშობლების მზრუნველობის

⁷ სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს წერილი 879-ოფ, 27 ოქტომბერი 2011.

გარეშე დარჩენ მშობლების გარდაცვალების, გარდაცვლილად აღიარების, მშობლებისთვის მშობლების უფლების ჩამორთმევის, შეჩერების ან შეზღუდვის, მშობლების ქმედუუნაროდ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარების ან ბავშვის მიტოვებულად აღიარების გამო, უნესდებათ მეურვეობა და მზრუნველობა მათი აღზრდის მიზნით, პირადი და ქონებრივი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1278-ე მუხლის თანახმად კი, მეურვეობისა და მზრუნველობის ცენტრალური და ადგილობრივი ორგანოები არიან საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო ან/და მის სისტემაში შემავალი უფლებამოსილი დაწესებულებები, აგრეთვე მათი ტერიტორიული ორგანოები.

შესაბამისად, თუ იმ სახელმწიფო უწყებისათვის, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით უნდა იყოს მშობლების ზრუნვას მოკლებული ბავშვის კანონიერი წარმომადგენელი, უცნობია ასეულობით ბავშვის უფლებრივი მდგომარეობა გაურკვეველი სამართლებრივი სტატუსის მქონე ბავშვთა რეზიდენტულ დაწესებულებაში, ეს ბავშვები ფაქტობრივად რჩებიან დაცვის გარეშე მათი უფლებების დარღვევის ნებისმიერ კონკრეტულ შემთხვევაში. შედეგად, მკვეთრად ირღვევა საერთაშორისო სამართლისა და ეროვნული კანონმდებლობით გარანტირებული უფლება, რომლის თანახმადაც ყველა ბავშვს უნდა ჰყავდეს კანონიერი წარმომადგენელი.

ვინაიდან ზემოაღნიშნულ დაწესებულებებში ბავშვები უფლებამოსილ ადმინისტრაციულ ორგანოს არ ჩაურიცხავს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული პირობების დაცვით, ჩვენთვის უცნობია, კანონმდებლობის დაცვით გაიყვანეს თუ არა ბავშვები ბიოლოგიური ოჯახიდან, რამდენად იყო საქმის კურსში ბავშვების კანონიერი წარმომადგენლები და იძულებით ხომ არ გადაიყვანა ბავშვი მე-3 პირმა. ჩვენთვის ასევე უცნობია, გაითვალისწინეს თუ არა ბავშვების ქეშმარიტი ინტერესი აღნიშნულ დაწესებულებაში მათი განთავსებისას და ეს განთავსება რამდენად იყო უკანასკნელი შესაძლო ზომა, როგორც ეს რეკომენდებულია გაერთიანებული ერების ბავშვთა უფლებების კომიტეტის მიერ: „ბავშვთა ინსტიტუციონალიზაცია გამოყენებულ უნდა იქნეს, როგორც უკანასკნელი ზომის ღონისძიება, რომელიც გულისხმობს, რომ ბავშვთა ინსტიტუციაში განთავსების გადანაცვლებები უნდა ეყრდნობოდეს პროფესიონალთა გადანაცვლებას, ბავშვის საუკეთესო ინტერესის გათვალისწინებით.“⁸

საქართველოს სახალხო დამცველის მრავალჯერადი წერილობით მიმართვის შემდგომ, 2012 წლის 3 აპრილს, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ სახალხო დამცველს მიაწოდა განახლებული ინფორმაცია⁹ აღნიშნულ დაწესებულებებში განთავსებული ბავშვების შესახებ. წერილში

⁸ გაერთიანებული ერების ბავშვთა უფლებების კომიტეტის დასკვნითი რეკომენდაციები ლიტვის პერიოდულ ანგარიშზე CRC/C/LTU/CO/2.

⁹ შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს 2012 წლის 03 აპრილის #01/18836 წერილი.

დადასტურებულია, რომ ზესტაფონის წმ. ბარბარეს ობოლ და მზრუნველობა-მოკლებულ ბავშვთა და სამცხე-ჯავახეთის წმ. ნინოს ობოლ და მზრუნველობა-მოკლებულ ბავშვთა პანსიონატის 221 აღსაზრდელს არ ჰქონდა მონესრიგებული პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტაცია (დაბადების მოწმობები და პირადი ნომრები). ამ აქტივობის განხორციელების მიზნით სოციალურმა მუშაკებმა შეისწავლეს და შეაფასეს ბავშვების და მათი ოჯახების მდგომარეობა. შედეგად, დღეის მდგომარეობით 221 აღსაზრდელიდან 200 ბავშვს სრულად მოუწესრიგდა დოკუმენტაცია, ხოლო 21 ბავშვზე მიმდინარეობს მუშაობა (მშობლის მოძიება პოლიციის საშუალებით, დაბადების ფაქტის დადგენა და ა.შ.). საქართველოს სახალხო დამცველი მიესალმება სამინისტროს შეცვლილ პოზიციას აღნიშნულ პრობლემასთან დაკავშირებით (2011 წლის ოქტომბრის მდგომარეობით სამინისტრო არ ფლობდა ინფორმაციას იმ ბავშვების და დაწესებულებების შესახებ, რომლებიც არ იმყოფებოდნენ სახელმწიფო დაფინანსებაზე, ხოლო 2012 წლის აპრილის წერილის თანახმად, ამ ბავშვების მდგომარეობის შესწავლა დაწყებულია); თუმცა, აქვე აღნიშნავს, რომ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალურ მართლმადიდებელ ეკლესიასა და საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს შორის 2011 წლის 28 სექტემბერს დადებული შეთანხმების თანახმად, როგორც ეკლესიის, ისე სამინისტროს მიერ გათვალისწინებულია მზრუნველობამოკლებულ ბავშვთა უფლებების დაცვის მიზნით ბევრად უფრო ფართომასშტაბიანი ღონისძიებების გატარება; კერძოდ, სამინისტრო შეთანხმების 3.1.1. პუნქტით ვალდებულია იღებს უზრუნველყოფს:

- ეკლესიას დაქვემდებარებულ სააღმზრდელო დაწესებულებებში მყოფი ობოლი და მზრუნველობამოკლებული ბავშვებისათვის შესაბამისი სახელმწიფო პროგრამებით გათვალისწინებული მომსახურებების თანაბარი ხელმისაწვდომობა.

ამავე შეთანხმების 3.2. პუნქტით კი ეკლესია ვალდებულია იღებს:

- ეკლესიის დაქვემდებარებაში არსებული საპატრონაჟო დაწესებულებების საქმიანობა შეუსაბამოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ სალიცენზიო/სანებართვო პირობებს და სათანადო ლიცენზია/ნებართვა აიღოს;
- მის დაქვემდებარებაში არსებულ სააღმზრდელო დაწესებულებებში მოხვედრილი ობოლი, უპატრონო (ქუჩის) ან მიტოვებული ბავშვის შესახებ კანონით დადგენილ ვადებში მიაწოდოს ინფორმაცია მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს;
- მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს სოციალურ მუშაკთან ერთად შეაფასოს ბავშვისა და მისი ბიოლოგიური ოჯახის მდგომარეობა.

აღნიშნული შეთანხმების პუნქტები ისევე, როგორც ეროვნული და საერთაშორისო კანონმდებლობით გათვალისწინებული ნორმები, უზრუნველყოფენ სამინისტროს და სოციალური მომსახურების სააგენტოს (როგორც მეურვეობისა

და მზრუნველობის ორგანო) მიერ აღნიშნულ დაწესებულებებში უფრო აქტიური ღონისძიებების გატარებას, ვიდრე მხოლოდ დოკუმენტაციის მონესრიგებაა. მათ შორის, ასევე იმ საპატრიარქოსთან არსებულ ბავშვთა სახლში, რომელიც, სახალხო დამცველის ინფორმაციით, განთავსებულია ბათუმში (100-მდე ბენეფიციარი) და რომლის შესახებაც სამინისტრო არც ერთ წერილში არ საუბრობს.

აღნიშნული ღონისძიებებს, განსაკუთრებით ბავშვთა ძალადობისგან დაცვასა და ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტების შესაბამის მონიტორინგს, სახელმწიფოს მხრიდან ენიჭება განსაკუთრებული მნიშვნელობა, ვინაიდან სპეციალური პრევენციული ჯგუფისათვის ცნობილი გახდა ზემოხსენებულ დაწესებულებებში ბავშვთა მიმართ სავარაუდოდ განხორციელებული ძალადობისა და უგულვებელყოფის საკმაოდ უხეში ფორმების არსებობა (იხ. არასათანადო მოპყრობა და ბავშვთა მიმართ ძალადობა).

საქართველოს სახალხო დამცველი იმედს გამოთქვამს, რომ სახელმწიფო ორგანოები უახლოეს მომავალში განახორციელებენ სრულფასოვან ზედამხედველობას ბავშვთა ზრუნვის ყველა სააღმზრდელო დაწესებულებაზე, მიუხედავად მათი სამართლებრივ-ორგანიზაციული ფორმისა, რათა ყველა ბავშვის მიმართ არსებობდეს თანასწორი მიდგომა ბავშვთა უფლებების დაცვის კუთხით საქართველოში.

რეკომენდაცია შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრს:

- საქართველოს კანონმდებლობისა და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, ყველა სააღმზრდელო დაწესებულებაზე, მათი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი, საკუთრების ფორმისა და დაფინანსების წყაროს მიუხედავად, შემუშავდეს სახელმწიფო ზედამხედველობისა და ბავშვთა ზრუნვის სტანდარტების დაცვის მონიტორინგის ეფექტური სისტემა;

სახალხო დამცველის 2011 წელს გაცემული რეკომენდაციების შესრულების ხარისხი შესაბამისი უწყებების მიერ

2011 წლის იანვარში საქართველოს სახალხო დამცველის სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მიერ ბავშვთა სახლების მონიტორინგის შედეგების საფუძველზე საქართველოს სახალხო დამცველმა 58 რეკომენდაციით მიმართა იმ სახელმწიფო სტრუქტურებს, რომელთა კომპეტენციაცაა მშობლების ზრუნვას მოკლებულ ბავშვთა უფლებების დაცვა და მათთვის ცხოვრების ღირსეული პირობების შექმნა.

რეკომენდაციების შესრულების თაობაზე სსიპ „სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს“ საპასუხო წერილის¹⁰ მიხედვით, რაც დადასტურდა განმეორებითი მონიტორინგის შედეგებით, სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს მიერ სახალხო დამცველის რეკომენდაციების გარკვეული ნაწილი სრულად ან ნაწილობრივ შესრულებულია, კერძოდ:

2011 წლის დასაწყისში სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს:

- **შემუშავდეს და დაინერგოს დაწესებულებების ადმინისტრაციის მხრიდან ძალადობის ფაქტების გამოვლენისა და მათ შესახებ ანგარიშგების სწრაფი, ეფექტური და გამჭვირვალე სისტემა.**

აღნიშნული რეკომენდაციის საპასუხოდ, 2011 წლის განმავლობაში, სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს ინსპექტირების დეპარტამენტმა სააგენტოს ფილიალებში, ბავშვთა ზრუნვის დაწესებულებებში (დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში) ბავშვთა უფლებების დაცვის მიმართულებით გარკვეული ღონისძიებები გაატარა. 2010 წლისგან განსხვავებით, როდესაც სააგენტო საუბრობდა ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და უგულბებელყოფის მხოლოდ 3 შემთხვევაზე, 2011 წელს სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტომ ბავშვთა მიმართ ძალადობის 13 შემთხვევაზე მიიღო შეტყობინება: 4 ფიზიკური ძალადობის შემთხვევა, 3 – სექსუალური ძალადობა (აქედან 1 არ დადასტურდა), 3 ეკონომიკური ძალადობა და ა.შ. თუმცა, სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს ინფორმაციით, არც ერთი ასეთი ფაქტი სამზრუნველო დაწესებულებაში არ დაფიქსირებულა.

სახალხო დამცველი მიესალმება სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს გაძლიერებულ ყურადღებას ბავშვთა მიმართ ძალადობის შემთხვევებზე, თუმცა აქვე

¹⁰ სსიპ „სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს“ კორესპონდენცია 9/9, 21 ნოემბერი 2011.

მიუთითებს ინსპექტირების მეთოდების დახვეწის აუცილებლობაზე, ვინაიდან წინამდებარე მონიტორინგის ფარგლებში სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მიერ დაფიქსირდა უშუალოდ ბავშვთა სახლებში ბავშვთა უგულბელყოფისა და მათ მიმართ ძალადობის ახალი შემთხვევები, რომლებიც საჭიროებს სრულფასოვან შესწავლას სააგენტოს მიერ. ძალადობისა და უგულბელყოფის მოკვლეული ფაქტებიდან რამდენიმე შემთხვევაში თავად ბავშვთა სახლის აღმზრდელები აღიარებენ ფიზიკური სასჯელის გამოყენების ფაქტს, რომელზეც ანგარიშის შესაბამის თავშია საუბარი (იხ. თავი „ბავშვთა მიმართ არასათანადო მოპყრობა და ძალადობა“).

2011 წელს სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს:

- **უზრუნველყოს ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებების შიდა მონიტორინგის მექანიზმების მიერ ბავშვთა დისკრიმინაციისა და არათანაბარი მოპყრობის ფაქტების პრევენცია და აღმოფხვრა.**

სააგენტოს ზემოხსენებული წერილობითი პასუხის თანახმად, 2011 წელს სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს ინსპექტირების დეპარტამენტმა ჩაატარა 55 არაგეგმური მონიტორინგი, ხოლო შეტყობინების საფუძველზე გამოვლინდა 79 ადმინისტრაციული ტიპის დარღვევა. გამოვლენილ დარღვევებთან დაკავშირებით ბავშვთა სახლების 43 თანამშრომელს გამოეცხადა გაფრთხილება, ხოლო 34 თანამშრომელს მიეცა შენიშვნა; 2 თანამშრომელს დაუკავდა 10 დღის სამსახურებრივი სარგო.

სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს ინსპექტირების დეპარტამენტის მიერ გამოვლენილი დარღვევების შინაარსი ზედმიწევნით შეესაბამება სახალხო დამცველის მიერ რამდენიმე თვით ადრე მონიტორინგის პროცესში გამოვლენილ დარღვევებს ბავშვთა სახლებში (ბენეფიციარისათვის მისაწოდებელი მომსახურების არაჯეროვანი შესრულება, სანიტარიულ-ჰიგიენური ნორმების დარღვევა, „სახელმწიფო შესყიდვების“ შესახებ კანონის შესაბამისად გაფორმებული ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირობების შეუსრულებლობა, მედიკამენტების აღრიცხვის არასწორი წარმოება, სამზარეულოში პროდუქტის არასწორი აღრიცხვა და ა.შ.). სახალხო დამცველი მიესალმება სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს მიერ სამზრუნველო დაწესებულებებში მომსახურების მიწოდების გაუმჯობესებაზე ორიენტირებულ ღონისძიებებს და კვლავაც აგრძელებს დაწესებულებებში სხვა ხარვეზების შესახებ ინფორმაციის მიწოდებას მონიტორინგის შედეგების ფარგლებში.

2011 წელს სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს:

- **უზრუნველყოს ბავშვთა სახლებში აღსაზრდელთა ჯანმრთელობის მდგომარეობის სიღრმისეული შესწავლა დოკუმენტებისა და ობიექტური შეფასების საფუძველზე;**

- ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებების ექიმებს დაევალოთ სამედიცინო დოკუმენტაციის წარმოება საქართველოს ჯანდაცვის კანონმდებლობით დადგენილი წესით;
- სადაზღვევო პაკეტების შესარჩევი ტენდერის პირობების განსაზღვრისას გათვალისწინებულ იქნეს ბავშვთა და მოზარდთა ზრდა-განვითარების თავისებურებანი და პათოლოგიების განვითარების რისკები, დაავადებათა თავისებურებანი და საჭიროებანი;
- სადაზღვევო პოლისი უნდა მოიცავდეს სტომატოლოგიურ მომსახურებას, ასევე, სხვა აუცილებელი სამედიცინო დახმარების სახეებს;
- უზრუნველყოს ბენეფიციარებისათვის სადაზღვევო პოლისების დროულად მიწოდება;
- ჩატარდეს მონიტორინგი სადაზღვევო პოლისით გათვალისწინებული სამედიცინო მომსახურების მიწოდების დროულობასა და ხარისხზე.

აღნიშნული რეკომენდაციების საპასუხოდ სახალხო დამცველი მნიშვნელოვნად მიიჩნევს სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს მიერ ბავშვთა სახლების ბენეფიციარებისათვის უწყვეტი და მაღალხარისხიანი სამედიცინო მომსახურების უზრუნველყოფაზე ზრუნვას. კერძოდ, სააგენტოს მიერ მოწოდებულ დოკუმენტებში ფიქსირდება „სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაზღვევის მიზნით გასატარებელი ღონისძიებებისა და სადაზღვევო ვაუჩერის პირობების განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2009 წლის 9 დეკემბრის #218 დადგენილების ფარგლებში ბენეფიციართა დაზღვევით უზრუნველყოფის ხარვეზები, რომელთა გამოსასწორებლადაც 2011 წლის განმავლობაში სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტო აქტიურ ღონისძიებებს ახორციელებდა.

სახალხო დამცველი თავის რეკომენდაციებში მიუთითებდა სადაზღვევო ვაუჩერების მოქმედების ხარვეზებსა და შეზღუდვაზე, კერძოდ, 2010 წელს სამედიცინო დაზღვევის ვაუჩერით რიგი სამედიცინო მომსახურება არ მიეწოდებოდა ბავშვებს (სტომატოლოგია, თერაპიული პროფილის გეგმური ჰოსპიტალური მომსახურება, მაღალტექნოლოგიური გამოკვლევები და სხვა).

სახალხო დამცველის რეკომენდაციის საპასუხოდ, 2011 წლის 26 აგვისტოს, საქართველოს მთავრობის #1716 განკარგულებით, სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს სახელმწიფო შესყიდვის საფუძველზე მიენიჭა ზემოთ ჩამოთვლილი მომსახურების მიწოდების უფლებამოსილება.

გარდა ზემოთქმულისა, სახალხო დამცველის რეკომენდაციის საპასუხოდ, სსიპ სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს დირექტორის 2011 წლის 14 ივნისის #6/61 ბრძანების „სსიპ – სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს ფილიალებისათვის სამედიცინო დოკუმენტაციის ფორმების დამტკიცების თაობაზე“ ფარგლებში

ბავშვთა სახლებში სავალდებულო გახდა „ბავშვის განვითარების ისტორიის“ (ფორმა #IV-008/ა) წარმოება, რომელიც საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2006 წლის 22 აგვისტოს #224/6 ბრძანების პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის საფუძველზე 2011 წლამდე სავალდებულო იყო მხოლოდ პირველადი სამედიცინო დაცვის დაწესებულებებისათვის.

2010 წელს სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოსა და სოციალური მომსახურების სააგენტოს:

- **აღკვეთოს ბენეფიციართა მიმართ (შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დაწესებულებებში) ფიზიკური შეზღუდვის მეთოდების გამოყენება, რაც ხორციელდება საერთაშორისო და ადგილობრივი ნორმების დარღვევით;**
- **უზრუნველყოს რეგულაციების მონესრიგება და პერსონალის კვალიფიკაციით აღჭურვა გადაუდებელ შემთხვევაში ფიზიკური შეზღუდვის მეთოდების გამოყენებისათვის შესაბამისი სტანდარტის დაცვით.**

სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტომ გაითვალისწინა პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლებასთან დაკავშირებით სახალხო დამცველის რეკომენდაცია, რომელიც სპეციფიკურად მიმართული იყო გადაუდებელ შემთხვევებში ფიზიკური შეზღუდვის მეთოდის გამოყენებაზე საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით. კერძოდ, სააგენტოს მიერ განხორციელდა შესაბამისი პერსონალისთვის „ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონისა და მის საფუძველზე გამოცემული ნორმატიული აქტის „ფსიქიკური აშლილობის მქონე პაციენტებისათვის ფიზიკური შეზღუდვის მეთოდების გამოყენების წესისა და პროცედურების შესახებ“ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2007 წლის 20 მარტის #92/ნ ბრძანების გაცნობა, რომელიც არეგულირებს ფიზიკური შეზღუდვის შესაძლებლობებსა და ფარგლებს. თუმცა, სამწუხაროა, რომ მიმდინარე მონიტორინგის დროს აღნიშნული პრობლემა გამოვლინდა მცირე საოჯახო ტიპის სახლების მარეგულირებელ დოკუმენტაციაში, რაზეც შესაბამის თავში გვეყენება საუბარი.

2011 წელს სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს:

- **შემუშავდეს ასაკობრივი მენიუები, განისაზღვროს საკვებ ინგრედიენტებზე დღიური ნორმები ბავშვთა და მოზარდთა სრულფასოვანი განვითარებისათვის;**
- **უზრუნველყოს მოზარდებისთვის ჯანსაღი კვება, ცილების, ცხიმებისა და ნახშირწყლების, მინერალებისა და ვიტამინების შესაბამისი შემცველობით ბავშვების სრულფასოვანი განვითარებისათვის.**

აღნიშნული რეკომენდაციების საპასუხოდ, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ შეისყიდა საკვები ნივთიერებების მოხმარების რეკომენდებული ნორმების დადგენისა და ამ რეკომენდაციების საფუძველზე სხვადასხვა სპეციალიზებული დაწესებულების ბენეფიციართათვის, ჯანსაღი რაციონების შემუშავების მიზნით, საკონსულტაციო მომსახურება. სსიპ სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს დირექტორის 2011 წლის 31 ოქტომბრის #6/137 ბრძანებით, ბენეფიციართა ჯანსაღი კვებით უზრუნველყოფის ხელშეწყობისთვის მენიუების შემუშავების მიზნით შეიქმნა კომისია ფილიალების იმ ექიმთა შემადგენლობით, რომელთაც მინიჭებული აქვთ დამოუკიდებელი საექიმო საქმიანობის უფლება საექიმო სუბსპეციალობაში – ნუტრიციოლოგია.

მიუხედავად ზემოთ მოყვანილი ღონისძიებებისა, სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს დაქვემდებარებაში მოქმედი დაწესებულებების მონიტორინგის პროცესში ადგილზე არსებული მენიუების შესწავლამ ცხადყო, რომ ბავშვებისთვის, ხშირ შემთხვევაში, ჯერ კიდევ მიუწვდომელია სრულფასოვანი და ბალანსირებული კვების რაციონი, რაზეც ქვემოთ უფრო ვრცლად იქნება საუბარი.

2011 წელს სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრს:

- 2010 წლის 26 თებერვლის N52/6 ბრძანების „სპეციალიზებულ დაწესებულებაში პირის მოთავსებისა და ამ დაწესებულებიდან მისი გაყვანის წესისა და პირობების დამტკიცების შესახებ“ მე-7 მუხლს დაემატოს შესაბამისი ქვეპუნქტი, რომელიც დაარეგულირებს ბენეფიციარის დროებით გაყვანას სტაციონარში ან სხვა ტიპის სამედიცინო-სამკურნალო სარეაბილიტაციო დაწესებულებაში.

აღნიშნული რეკომენდაციის საპასუხოდ, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ მოწოდებული დოკუმენტაციით¹¹ გვეცნობა, რომ სახალხო დამცველის რეკომენდაციები გაითვალისწინეს და „სპეციალიზებულ დაწესებულებაში პირის მოთავსებისა და ამ დაწესებულებიდან მისი გაყვანის წესისა და პირობების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2010 წლის 26 თებერვლის #52/6 ბრძანების მე-7 მუხლის პირველ პუნქტში შეიტანეს შესაბამისი ცვლილებები. კერძოდ, პირველ პუნქტს დაემატა „ბ.ბ“ ქვეპუნქტი, რომელმაც დაარეგულირა პირის დაწესებულებიდან სტაციონარში ან სხვა ტიპის სამედიცინო-სამკურნალო-სარეაბილიტაციო დაწესებულებაში დროებით გაყვანა.

¹¹ შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის მოადგილის წერილი 01/54136, 09 დეკემბერი, 2011.

2011 წელს სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა სოციალური მომსახურების სააგენტოს:

- **უზრუნველყოს ბავშვთა ბიოლოგიურ ოჯახებში დაბრუნების ყველა შემთხვევის მონიტორინგი და ყველა პრობლემური შემთხვევის ხელახალი გადაფასება.**

სახალხო დამცველის რეკომენდაციების საპასუხოდ, სოციალური მომსახურების სააგენტომ სახალხო დამცველის აპარატს მოაწოდა 2009–2011 წლებში ამ კომპონენტის მონიტორინგის ამსახველი დოკუმენტაცია.¹² კერძოდ:

„შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე–18 მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ინიციატივით, მინდობით აღზრდის ხელშეკრულება ვადამდე შეწყდა 22 შემთხვევაში, ხოლო 8 შემთხვევაში მოხდა რეინტეგრირებული ბავშვების ბიოლოგიური ოჯახიდან გამოყვანა. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ სააგენტოს სახალხო დამცველის ოფისისათვის არ მოუწოდებია რეინტეგრაციის შემთხვევების მონიტორინგის ამსახველი დოკუმენტაცია რეინტეგრაციის ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტის შემდეგ. სოციალური მომსახურების სააგენტოს თანახმად, ფედერაცია „გადავარჩინოთ ბავშვების“ დახმარებით ამ ეტაპზე (2011 წლის დეკემბრის მდგომარეობით) მიმდინარეობს რეინტეგრირებული ბავშვების მდგომარეობის შეფასება. შესაბამისად, ამ შეფასების შედეგები მომავალში გახდება ცნობილი.

მიუხედავად სოციალური მომსახურების სააგენტოს მიერ გატარებული ღონისძიებისა, სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მიერ მონიტორინგის დროს მოპოვებული მასალები მოწმობს, რომ აუცილებელია, სოციალური მომსახურების სააგენტომ გააძლიეროს აღნიშნული შემთხვევების მონიტორინგი და დროულად მართოს პრობლემური შემთხვევები სრულფასოვნად.

¹² სოციალური მომსახურების სააგენტოს წერილი #1131/08, 18 ნოემბერი, 2011.

ბავშვთა მიმართ ძალადობა და არასათანადო მოპყრობა

მონიტორინგის პროცესში სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა კვლავაც განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის ფაქტების მოკვლევას. მონიტორინგის პროცესში, ბავშვთა მიმართ არასათანადო მოპყრობის ახალი ფაქტების დაფიქსირების პარალელურად, მონიტორინგის ჯგუფი დააკვირდა წინა წლებში ძალადობისა თუ არასათანადო მოპყრობის მსხვერპლ ბავშვთა რეაბილიტაციის პროცესსაც, ასევე - შესაბამისი უწყებების მიერ მოძალადეთა იდენტიფიკაციასა და მათ მიმართ დისციპლინური თუ სხვა სახის პასუხისმგებლობის შეფარდების საკითხს.

ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებებში ბავშვთა მიმართ ძალადობის განხორციელების ტენდენციის ზოგადი შეფასების თვალსაზრისით, შეიძლება ითქვას, რომ სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მიერ 2009–2010 წელს ჩატარებული მონიტორინგების შედეგად დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში მნიშვნელოვნად შემცირდა ფიზიკური ძალადობის ფაქტები, თუმცა ჯერჯერობით აქტუალობას ინარჩუნებს ფსიქოლოგიური ძალადობის ტენდენცია. სამწუხარო სიახლეა სისტემის მხრიდან ინსტიტუციური ტიპის ძალადობის ფაქტების გახშირება, რომელიც ძირითადად ბავშვებისათვის დახმარების/მხარდაჭერის შეზღუდვაში გამოიხატება. ასეთ ფაქტებს, სპეციალური პრევენციული ჯგუფის შეფასებით, მძიმე შედეგები მოჰყვა როგორც ბავშვების მენტალური მდგომარეობის გაუარესების, ისე ჭეშმარიტი ინტერესის დარღვევის კუთხით. მონიტორინგის შედეგებიდან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს ზრუნვის ქვეშ მყოფ ბავშვთა უფლებების დარღვევა საჯარო სკოლებში. მიუხედავად იმისა, რომ ეს საკითხი 2010 წლის ანგარიშშიც საგანგებოდ იყო აქცენტირებული, 2011 წლის მდგომარეობით საჯარო სკოლებში ამ ბავშვების უფლებების დარღვევამ უფრო მასშტაბური ხასიათი შეიძინა.

2010 წელს სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მუშაობის შედეგიანობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინდიკატორი იყო ბავშვთა მიმართ ძალადობაზე იმ პროფესიონალთა ცნობიერების და ინფორმირებულობის ამაღლება, რომელთაც ხშირად უშუალო პასუხისმგებლობა აქვთ ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის ფაქტების დაფიქსირებასთან დაკავშირებით. 2010 წლის მონიტორინგის პროცესში მრავალჯერ გახდა თვალსაჩინო, რომ პრობლემის სათავე იყო „ბავშვთა მიმართ ძალადობის“ ცნების განსაზღვრების პრობლემა, რომელიც არ შეესაბამებოდა ამავე საკითხზე საერთაშორისო

სამართლის ნორმებს. სწორედ ამიტომ საქართველოს სახალხო დამცველის 2010 წლის საპარლამენტო ანგარიშის ერთი-ერთი ქვეთავი მიეძღვნა ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და უფლებებულობის განმარტებას გაერთიანებული ერების ბავშვთა უფლებების კომიტეტის მე-13 ზოგადი კომენტარის¹³ მიხედვით. სახალხო დამცველის მიერ პრობლემის ამგვარმა აქცენტირებამ დადებითი გავლენა იქონია ბავშვთა უფლებების დაცვის თვალსაზრისით სახელმწიფო პასუხისმგებელი სტრუქტურების მუშაობის გაძლიერებაზე. კერძოდ, 2011 წლის მონიტორინგის პროცესში, 2010 წლისგან განსხვავებით, აღნიშნული უწყებების წარმომადგენლებს გაზრდილი ჰქონდათ მზაობა ბავშვთა მიმართ ძალადობის ფაქტების აღიარებისა და რელევანტურად კვალიფიცირების კუთხით.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, წინამდებარე ანგარიშში მოცემულია დამატებითი ინფორმაცია ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის რეგულირების საერთაშორისო ნორმების შესახებ, რომელთა პრაქტიკაში დანერგვა შედეგად მოგვცემს სახელმწიფო ზრუნვის ქვეშ მყოფი ბავშვების ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობისგან მაღალი სტანდარტით დაცვას.

ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის განმარტება

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ბავშვთა უფლებების კონვენციის 37-ე მუხლის თანახმად, კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ, რომ არც ერთი ბავშვი არ იყოს წამების, სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი. კონვენციის მე-19 მუხლი კი განმარტავს, რომ სახელმწიფოს ვალდებულებაა, დაიცვას ბავშვები ყველა ფორმის ფიზიკური თუ მენტალური ძალადობისგან, უფლებებულობის, ზიანის მიყენებისა და ექსპლუატაციისგან, სექსუალური ძალადობის ჩათვლით.

ამგვარად, ბავშვთა უფლებების კონვენციის ეს ორი ნორმა განსაზღვრავს სახელმწიფო ვალდებულებების პარამეტრებს ბავშვთა ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობისგან დაცვის თვალსაზრისით და გამომდინარეობს ბავშვის კანონიერი ინტერესებისა და უფლებების დაცვის საჭიროებებიდან.

ბავშვთა მიმართ ძალადობის ცნება საერთაშორისო სამართალში 1989 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ბავშვთა უფლებების კონვენციის მიღებასთან ერთად დამკვიდრდა.

1999 წელს მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის მიერ ეს ცნება უნივერსალურად განისაზღვრა: „ბავშვის მიმართ ძალადობა მოიცავს ყველა ფორმის ფიზიკურ

¹³ გაერთიანებული ერების ბავშვთა უფლებების კომიტეტის #13 კომენტარი, კომიტეტის 56-ე სესია, 2011 თებერვალი „ბავშვთა უფლებების კონვენციის მე-19 მუხლი – ბავშვის უფლება, იყოს დაცული ყველა ფორმის ძალადობისგან.“

და/ან ემოციური ძალადობას, სექსუალურ ძალადობას, უგულვებელყოფას ან გაუფრთხილებლობით გამოწვეულ შედეგს, კომერციულ ან სხვა ტიპის ექსპლუატაციას, რომელიც რეალურ ზიანს აყენებს ბავშვის ჯანმრთელობას, ცხოვრებას, განვითარებას ან ღირსებას.¹⁴

ბავშვის მიმართ ძალადობის განმხორციელებელი შეიძლება იყოს მშობელი, მზრუნველი ან ნებისმიერი სხვა პირი, რომელთანაც ბავშვი უშუალოდ ურთიერთობს, რომლის მიმართაც ბავშვს აქვს ნდობა ან ექვემდებარება მას.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესებში „თავისუფლებაზე ზღუდულ არასრულწლოვანთა დაცვის შესახებ“ („ჰაგანის წესები“) მოცემულია: მკაცრად უნდა აიკრძალოს სხეულებრივი დასჯა, ბნელ, სამართოო საკანში განთავსება [და] სხვა სახის სასჯელი, რომლებმაც შესაძლებელია შეარყიოს ფიზიკური ან მენტალური ჯანმრთელობა, ვინაიდან იგი წარმოადგენს სასტიკ, არაადამიანურ, დამამცირებელ, არასათანადო მოპყრობას.¹⁵ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ბავშვთა უფლებების კომიტეტმა, აგრეთვე, აღიარა არასათანადო მოპყრობის ცნების ამგვარი ფორმულირება.¹⁶

არასათანადო, დამამცირებელ მოპყრობად კვალიფიცირდება მოპყრობა, რომელიც შეურაცხყოფს პიროვნულ ღირსებას, თუნდაც იგი არ გულისხმობდეს ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ ძალადობას. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ბავშვთა უფლებების კომიტეტის განმარტებით, სასჯელი, რომელიც აკნინებს, ამცირებს, ემოქრება, დასცინის ან უსამართლოდ აბრალებს, ჩაითვლება ბავშვის მიმართ სასტიკ და დამამცირებელ, არასათანადო მოპყრობად.¹⁷

ბავშვების მიმართ სასტიკ და არასათანადო მოპყრობის განსაზღვრისას აუცილებლად გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ბავშვების განსაკუთრებული მონყვლადობა და სენსიტიურობა მატრავმირებელი მოვლენისადმი. როგორც გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წამების და სხვა სასტიკი, არაჰუმანური ან დამამცირებელი მოპყრობის საკითხებზე სპეციალური მომხსენებელი ნაიჯელ როდლი მიუთითებს: ბავშვები გაცილებით მეტად მგრძნობიარეები არიან წამებისა და სხვა ფორმის არასათანადო მოპყრობის მიმართ. მათი განვითარების კრიტიკული ფსიქოლოგიური და ფიზიკური ეტაპიდან გამომდინარე, წამებისა და არასათანადო მოპყრობის შედეგად მათ ადგებათ ბევრად დიდი ზიანი, ვიდრე ანალოგიურ სიტუაციაში - ზრდასრულ ადამიანებს.

სახელმწიფოს ზრუნვის ქვეშ მყოფი ბავშვების მიმართ რელევანტურია როგორც ბავშვთა უფლებების კონვენციის მე-19 მუხლით (ბავშვთა დაცვა

¹⁴ მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის ანგარიში (2002), მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაცია, ჟენევა. მსოფლიო ანგარიში ძალადობასა და ჯანმრთელობაზე.

¹⁵ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესები თავისუფლებაზე ზღუდულ არასრულწლოვანთა დაცვის შესახებ, („ჰაგანის წესები“), 1990, წესი 67-ე.

¹⁶ გაერთიანებული ერების ბავშვთა უფლებების კომიტეტის ზოგადი კომენტარი #10, პარაგრაფი 89

¹⁷ გაერთიანებული ერების ბავშვთა უფლებების კომიტეტის ზოგადი კომენტარი #8.

ძალადობისგან), ისე 37-ე მუხლით (ბავშვთა დაცვა წამებისა და არასათანადო მოპყრობისაგან) გარანტირებული უფლების დაცვა, ვინაიდან ამ შემთხვევაში სწორედ სახელმწიფო ახორციელებს მშობლის პასუხისმგებლობას ბავშვის მიმართ. წამების კომიტეტის ზოგადი კომენტარი #2 მიუთითებს, რომ კერძო სამართლებრივი ფორმით მოქმედ თავისუფლების შეზღუდვის დაწესებულებებს შესაძლებელია დაეკისროთ პასუხისმგებლობა წამებისა და არასათანადო მოპყრობის კუთხით, თუ ამ საქმიანობას ისინი სახელმწიფოს მიერ დელეგირებული ფუნქციის საფუძველზე ახორციელებენ.¹⁸ გაეროს ბავშვთა ფონდის კვლევის ჯგუფ „ინოჩენტის“ მიერ 2010 წელს განხორციელებულ კვლევაში კი აღნიშნულია, რომ ანალოგიური სტანდარტი შესაძლებელია გავრცელდეს კერძო სამართლებრივი ფორმით მოქმედ ბავშვთა რეზიდენტულ დაწესებულებებზე, რომლებიც უზრუნველყოფენ ალტერნატიულ მზრუნველობას სახელმწიფოს მზრუნველობის ქვეშ მყოფი ბავშვებისათვის.¹⁹ დიდი ზომის ბავშვთა სახლებზე კი აღნიშნული სტანდარტის გავრცელება ეჭვს არ იწვევს, რასაც ადასტურებს მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის გამოცდილება ამ მიმართულებით.

ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის მონიტორინგის მეთოდოლოგია

სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მიერ ბავშვთა სააღმზრდელო სახლების მონიტორინგი ეყრდნობოდა ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებულ ხედვასა და ბავშვთა საჭიროებების მიმართ სენსიტიურ მიდგომას.

თითოეულ ბავშვთა სახლში პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ფსიქოლოგი/ფსიქიატრი (ბავშვთა ფსიქოლოგიის/ფსიქიატრიის სფეროში მინიმუმ 10-წლიანი გამოცდილებით) და იურისტი კონფიდენციალურად ხვდებოდნენ აღსაზრდელებს. თითოეულ სააღმზრდელო დაწესებულებაში შეხვედრა ხდებოდა იქ მყოფი ბავშვების მინიმუმ 10%-თან ან, რიგ შემთხვევაში, ყველა ბავშვთან. შეხვედრა ტარდებოდა ცალკე ოთახში, ბავშვისათვის ნაცნობ და მისაღებ გარემოში, სადაც ბავშვისა და სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრების საუბარი დაცული იყო გარეშე პირთა მოსმენისა და ჩარევისაგან. ბავშვს შეეძლო შეეწყვიტა ინტერვიუ ნებისმიერ ეტაპზე. ექსპერტების მიერ გამოყენებული იყო ნახევრად სტრუქტურირებული ინტერვიუს მეთოდი. ბავშვის თანხმობის შემთხვევაში საუბარი ინერგებოდა აუდიოჩანწერით.

განსაკუთრებით ყურადღება ექცეოდა იმ გარემოებას, რომ ბავშვი არ გადაღლილიყო გასაუბრების დროს. ინტერვიუს ჰქონოდა ბავშვისთვის

¹⁸ გაერთიანებული ერების წამების წინააღმდეგ ბრძოლის კომიტეტის ზოგადი კომენტარი #2 „კონვენციის მე-2 მუხლის იმპლემენტაცია სახელმწიფოების მიერ,“ 2008 წლის 24 იანვარი. პარაგრაფი 17.

¹⁹ გაერთიანებული ერების ბავშვთა ფონდის „ინოჩენტის“ კვლევითი ჯგუფის მიერ ჩატარებული კვლევა „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის მსხვერპლი ბავშვები,“ დან ო'დონელი და ნორბერტო ლივსკი, 2010 წლის ივნისი.

სასიამოვნო ხასიათი, რათა არ მომხდარიყო ბავშვის ხელახალი ტრავმატიზაცია მისი ცხოვრების უარყოფით მომენტებზე აქცენტის გაკეთებით.

ძალადობის ან არასათანადო მოპყრობის ფაქტზე ეჭვის აღძვრის შემთხვევაში მონიტორინგის ჯგუფის წევრები ამონმებდნენ ყველა არსებულ დოკუმენტაციას (სამედიცინო ჩანაწერები, უბედური შემთხვევების აღრიცხვის ჟურნალი, დაზიანებების აღრიცხვის ჟურნალი); ესაუბრებოდნენ პასუხისმგებელ პერსონალს; ძალადობის ფაქტების შესახებ ინფორმაციის რამდენიმე წყაროს შეჯერებით კი ფაქტს კომპლექსურად შეისწავლიდნენ.

სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრები მონიტორინგის დროს და, ასევე, მისი დასრულების შემდეგ, ახორციელებენ უწყვეტ ზედამხედველობას, რათა ბავშვების მიერ უფლებადამცველებისათვის ძალადობის შესახებ ინფორმაციის მიწოდება არ გამხდარიყო მათი შემდგომი დასჯის, განმეორებითი ძალადობის ან რაიმე სახის არასასურველი შედეგი მომტანი.

მონიტორინგის პროცესში ექსპერტები ესაუბრნენ სულ 212 არასრულწლოვანს. აქედან 110 იმყოფებოდა დიდი ზომის ბავშვთა სახლში, ხოლო 102 – მცირე საოჯახო ტიპის სახლში. მათგან რამდენიმე ათეულს მონიტორინგის ჯგუფი წინა წელსაც ესაუბრა. მიმდინარე მონიტორინგის პერიოდში ამ ბავშვებთან შეხვედრა ემსახურებოდა იმის დადგენას, თუ რამდენად განხორციელდა ამ ბავშვების მიმართ ზეწოლა ადმინისტრაციის მხრიდან სახალხო დამცველის ექსპერტებთან შეხვედრის გამო და რამდენად დაცულნი იყვნენ ეს ბავშვები განმეორებითი ძალადობისგან.

ქალაქობა და არასათანადო მოპყრობა დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში

მონიტორინგის შედეგები ცხადყოფს, რომ დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში ბავშვთა უფლებები წინა წლებთან შედარებით უკეთ არის დაცული. გატარებულ ღონისძიებებს შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მიერ გასულ წელს განხორციელებული მონიტორინგის დროს დაფიქსირებული ბავშვთა მიმართ ძალადობის ფაქტებზე სააგენტოს რეაგირების შედეგად პერსონალის ნაწილს შეუწყდა შრომითი ხელშეკრულებები (მაგ. წყნეთის ბავშვთა სახლი, თელავის ბავშვთა სახლი). ასევე დადებითად უნდა შეფასდეს ბავშვთა სახლ „მომავლის სახლის“ მიერ სპეციალური პრევენციული ჯგუფის რეკომენდაციის გათვალისწინებაც, რაც გამოიხატება დაზიანების ჟურნალში მთელი წლის განმავლობაში მომხდარი ძალადობის ფაქტების აღრიცხვაში, თუმცა, ასეთი ფაქტების სიმრავლე და განმეორებითობა კიდევ ერთხელ მიანიშნებს, რომ დაწესებულებას არ აქვს საკმარისი რესურსი მდგომარეობის გამოსასწორებლად. რიგ ბავშვთა სახლებში ჯერ კიდევ აქტუალურია ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის გარკვეული ფორმები.

ზენოლა ბავშვებზე უფლებადამცველებთან კომუნიკაციის გამო

აღსანიშნავია, რომ პერსონალის მხრიდან განხორციელებული ძალადობის შესახებ აღსაზრდელებთან საუბრისას ყველა ბავშვთა სახლში შეიმჩნეოდა დაძაბულობა, შფოთვის მომატების ნიშნები: სახეზე წამოწმება, ხელების ფშვნიკა, საუბრისას შეფერხებები, რაც აღნიშნული საკითხის მიმართ გარკვეულ წინასწარგანწყობაზე მიანიშნებდა. სპეციალური პრევენციული ჯგუფის ექსპერტების მონიტორინგის ერთ-ერთი მიზანი იყო წინა მონიტორინგების პერიოდში ინტერვიუებულ ბენეფიციართა ხელახლა გამოკითხვა მათ მიმართ შესაძლო ხელახალი ფიზიკური ძალადობისა თუ ფსიქოლოგიური ზეწოლის გამოვლენის მიზნით. 2011 წლის განმავლობაში განმეორებით გამოკითხულთა მთლიანი რაოდენობა იყო 30 ბენეფიციარი, აქედან ე.წ. დიდ ბავშვთა სახლებში ხელმეორედ გამოკითხა 15 ბენეფიციარი, მცირე საოჯახო სახლებში – დიდი სახლებიდან გადასული 15 ბენეფიციარი. ბავშვთა სახლ „მომავლის სახლში“ გამოკითხულთა ნაწილმა განაცხადა, რომ წინა მონიტორინგის პერიოდში მათ მიერ გაცხადებული არაჰუმანური მოპყრობის ფაქტების შესახებ „არ ახსოვდა,“ „ეძინა და ასე არ მომხდარა,“ „ასე არ იყო და ისეთი არაფერი არ ხდებოდა,“

თუმცა აღმზრდელები, რომლებსაც შეეხებოდა ბავშვების მონათხრობი, გათავისუფლებული არიან სამსახურიდან სხვადასხვა მიზეზით.

წყნეთის ბავშვთა სახლის ზოგიერთმა ბენეფიციარმა ექსპერტებთან საუბარზე საერთოდ უარი განაცხადა, ზოგმა მათგანმა კი ირიბად ვერბალური აგრესიაც კი გამოავლინა მონიტორინგის ჯგუფის წევრების მისამართით (იმავე ბავშვებმა 2011 წლის იანვარში მონიტორინგის ჯგუფს შეატყობინეს ინსტიტუციაში გავრცელებული არასათანადო მოპყრობის პრაქტიკაზე). წინა მონიტორინგის დროს გამოკითხული ერთ-ერთი ბენეფიციარი, 11 წლის მ.კ., ექსპერტების დანახვაზე გაიქცა, თუმცა ხელმეორედ შეხვედრისას დაგვთანხმდა საუბარზე და დაადასტურა ადრე მოწოდებული ინფორმაციის რეალურობა. ამავე ბავშვთა სახლის აღსაზრდელ 14 წლის ბ. მ.-ს განცხადებით, ბავშვთა სახლში „წლების განმავლობაში მონიტორინგის შემდეგ მიმდინარეობდა იმის გარკვევა, თუ რომელმა ბავშვმა რა ინფორმაცია მიაწოდა მონიტორინგის ჯგუფს. იანვარში იმიტომ არ გელაპარაკეთ, რომ შარშან ცემებზე რომ გელაპარაკეთ, გაიგეს და მავინროვებდნენ.“ ასევე 9 წლის გ. დ.-ს განცხადებით, „შარშან მკითხეს და ვუთხარი, ყველაზე კარგი ჩავწერე- მეთქი (2011 წლის იანვრის მონიტორინგისას განაცხადა რამდენიმე დაწესებულების თანამშრომლის მხრიდან ბავშვებზე არაჰუმანური მოპყრობის შესახებ), ახლაც ჩაწერეთ, რომ ყველაზე კარგი გითხარით.“ კოჯრის, საგურამოს, ასპინძის ბავშვთა სახლის აღსაზრდელების გამოკითხვის შედეგად, ასევე, მცირე საოჯახო ტიპის სახლების - თელავის, ბათუმის, ხაშურის, ბენეფიციარებმა დაადასტურეს ე.წ. დიდ ბავშვთა სახლებში არაჰუმანური მოპყრობის პრაქტიკის არსებობა წინა რამდენიმე წლის განმავლობაში – გასული წლის ჩათვლით. განსაკუთრებით მძიმე ფსიქოლოგიური ზეწოლის შედეგები დაფიქსირდა წყნეთის ბავშვთა სახლის ბენეფიციარებზე. საინტერესოა აღინიშნოს, რომ უკვე სხვა სააღმზრდელო დაწესებულებაში გადაყვანილი წყნეთის ბავშვთა სახლის ყოფილი ბენეფიციარები ერთხმად ადასტურებდნენ წინა წელს გამოვლენილ ძალადობის ფაქტებს. ამგვარად, სპეციალური პრევენციული ჯგუფის ექსპერტები აღნიშნული საკითხის გამოკვლევის შედეგად მივიდნენ დასკვნამდე, რომ ბავშვთა სახლების აღსაზრდელები იმყოფებოდნენ მნიშვნელოვანი ფსიქოლოგიური ზეწოლის ქვეშ ბავშვთა სახლების პერსონალის მხრიდან როგორც მათთან საუბრის უშუალოდ წინა პერიოდში, ასევე წლის განმავლობაში, სახალხო დამცველის მონიტორინგის ანგარიშების გამოქვეყნების შემდგომ პერიოდებში.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოსა და სოციალური დაცვის სააგენტოს უფროსებს:

- **უზრუნველყონ ყველა სააღმზრდელო დაწესებულებაში (როგორც დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში, ისე მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში) ბავშვთა დაცვა პერსონალის მხრიდან განხორციელებული**

ზენოლისგან უფლებადამცველ ორგანიზაციასთან თანამშრომლობისა და კომუნიკაციის მიზეზით;

- **ამგვარი ფაქტების გამოვლენის შემთხვევაში უზრუნველყონ გადაცდომის დროული აღმოფხვრა და შესაბამისი თანამშრომლების დისციპლინური ან სხვა სახის პასუხისმგებლობის საკითხის დაყენება.**

ბავშვთა სახლი „სათნოება“

ბავშვთა სახლ „სათნოებაში“ ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და უგულბელებულობის პრობლემატიკა კვლავ აქტუალურია. როგორც 2010, ისე 2011 წელს სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრებმა ინფორმაცია მიიღეს ბავშვთა მიმართ განხორციელებული არასათანადო მოპყრობის შესახებ. უკანასკნელი მონიტორინგის განმავლობაში განსაკუთრებით მწვავედ გამოიკვეთა ბავშვთა სახლში უსაფრთხოებისა და სააღმზრდელო პროცესთან დაკავშირებული პრობლემები, თუმცა 2010 წლისაგან განსხვავებით, მონიტორინგის ჯგუფს ბავშვებისაგან არ მიუღია საჩივრები საჯარო სკოლაში მათზე განხორციელებული ძალადობის შესახებ. დანესებულებაში სპეციალური პრევენციული ჯგუფი გაესაუბრა 7 ბენეფიციარს, მათგან 3–ს მონიტორინგის ჯგუფი წინა წელსაც გაესაუბრა.

9 წლის ბენეფიციარის²⁰ განცხადებით, „ფეხბურთის მასწავლებელი ბ. ა. დააყენებდა და ფეხებში ჯოხს ურტყამდა, როცა გააბრაზებდნენ,” მეორე (9 წლის) ბენეფიციარის განცხადებით, „ვერიკო მასწავლებელი ხანდახან ყურს უწევს ბავშვებს.” ამ ბავშვთა სახლში არასათანადო მოპყრობის შესახებ ინფორმაციის მნიშვნელოვანი წყაროა ერთ–ერთი აღმზრდელის, შ.ბ.–ს, განცხადება, რომ იგი ნამდვილად იყენებს სახაზავს აღსაზრდელების კონტროლის მიზნით. დანესებულებაში ძალადობრივი გარემოს დამადასტურებელია ასევე მონაცემები აღსაზრდელებს შორის გავრცელებულ ძალადობაზეც: ბავშვთა სახლ „სათნოების“ 9 წლის ბენეფიციარის განცხადებით, „უფროსი ბიჭები ეჩხუბებიან, სცემენ, როცა ის მაღაზიაში არ ეგზავნება, აღმზრდელებმა იციან, მაგრამ არაფერს არ ეუბნებიან,” ამავე სახლის აღსაზრდელის განცხადებით, „დიდი ბიჭები პატარებს ჩაგრავენ, აწვალავენ.” ამასვე ადასტურებს ამ დანესებულების ფსიქოლოგიც, რომელიც აცხადებს, რომ „როდესაც უფროსები ცდილობენ, პატარები დაჩაგრონ, საფეხურებრივად არის აგრესიის გამოვლინება.” ამავე დანესებულებაში დაფიქსირდა მოზარდების მიერ გამოვლენილი რთული ქცევის სხვადასხვა ფორმა: 12–13 წლის აღსაზრდელების მიერ სიგარეტის მონევა, ე.წ. სვირინგების გაკეთება (ჰიგიენისა და სამედიცინო მოთხოვნების

²⁰ მონიტორინგის ჯგუფი შეგნებულად თავს იკავებს ყველა იმ აღსაზრდელის სახელისა და გვარის/ინიციალების გამჟღავნებისაგან, რომელთა მონათხრობიც შევიდა ანგარიშში, რათა ბავშვები დაცულნი იყვნენ ყველა სახის ზენოლისგან მონიტორინგის ჯგუფთან თანამშრომლობის მიზეზით.

დარღვევით), ე.წ. „საქმის გარჩევები“ დაწესებულების შიგნით და მიმდებარე პარკის ტერიტორიაზე, სკოლის მუდმივი გაცდენა და ქუჩაში მათხოვრობა სიგარეტის მოპოვების მიზნით. აღმზრდელ შ.ბ.-ს განცხადებით: „სიგარეტი რომ შემოაქვთ ქუჩიდან ვიცი... წინაზე იყო შემთხვევა, ვილაც კაცისთვის სიგარეტი უთხოვია (ერთ-ერთ აღსაზრდელს) და ეს კაცი მოსდევდა ყვირილით, ვინ არის ეს უზრდელი ბავშვიო. მე ვუთხარი აღსაზრდელს, ქუჩაში რომ გამოდიხარ ე.ი. მათხოვრობ-მეთქი...“

ბავშვთა სახლ „სათნოებაში“ დაწესებულების დირექტორი ხშირად იძახებს პოლიციას. ბენეფიციარების გადმოცემით, აღნიშნულის მიზეზი ძირითადად აღსაზრდელების მიერ სკოლის ხშირი გაცდენაა. 15 წლის მოზარდის განცხადებით, „დაწესებულების დირექტორი ყველაფერზე იძახებს პოლიციას, 2 კვირის წინაც გამოიძახა იმიტომ, რომ ნორმალური ფეხსაცმლის უქონლობის გამო არ დადიოდა სკოლაში. ადგილზე გამოცხადდა 3 პოლიციელი – ვინმე ვახო და კიდეც ორი;“ აღსაზრდელი ექპერტებთან საუბრისას აღნიშნავდა, რომ პოლიციელები მას ემუქრებოდნენ კოლონიაში გადაყვანით. მისი განცხადებით, ამგვარი მუქარა და დაშინება პოლიციელების მხრიდან ხშირია, ამგვარადვე იქცევა დაწესებულების დირექტორიც. მეორე აღსაზრდელი (15 წლის) იმავე შინაარსის განცხადებას აკეთებს, „დირექტორი იძახებს პოლიციას, სკოლაში რომ არ დავდივართ.“ მისი განცხადებით, იგი ოთხჯერ ჰყავს დაკავებული პოლიციას. ერთ-ერთი დაკავებისას პოლიციელმა მეტსახელად „ბალუ“ (არ იცის მისი ნამდვილი სახელი) მუხლი ამოარტყა და ძირს დააგდო, შემდეგ მანქანაში ძალით შეაგდო და პოლიციაში წაიყვანა (აღსაზრდელი ინციდენტის თარიღს ვერ აზუსტებს).

ყველა ზემოთ მოყვანილი ფაქტის შეჯერება იძლევა საფუძველს დავასკვნათ, რომ აღნიშნულ ბავშვთა სახლში ძალადობისა და უგულვებელყოფის გარემოა, სადაც არ კმაყოფილდება ბავშვების ძირითადი სააღმზრდელო და განვითარების საჭიროებები.

კოფრის ბავშვთა სახლი

აღნიშნულ დაწესებულებაში მონიტორინგის ჯგუფი უკვე მესამე წელია აფიქსირებს ბავშვების მიმართ არასათანადო მოპყრობის სავარაუდო ფაქტებს. ბავშვების თქმით, რეგულარული ხასიათისაა დირექტორის მხრიდან „შეჯანჯღარება“, ფიზიკური და ემოციური ძალადობა. აღნიშნული დაწესებულების დირექტორი ცალსახად უარყოფს მოყვანილ ფაქტებს, თუმცა სპეციალური პრევენციული ჯგუფი ყოველი წლის მონიტორინგის პროცესში აფიქსირებს ახალ საჩივრებს ბავშვების მხრიდან დირექტორის მიმართ. ყოველივე ზემოთქმული მიაწინებს დაწესებულებაში პრობლემური სიტუაციის არსებობაზე, სადაც, მეტი ალბათობით, დამკვიდრებულია ბავშვების მიმართ არასათანადო მოპყრობის გარკვეული ფორმები. დაწესებულებაში სპეციალური

პრევენციული ჯგუფი გაესაუბრა 11 ბენეფიციარს, მათგან 2-ს მონიტორინგის ჯგუფი წინა წელსაც გაესაუბრა.

4 ბენეფიციარი საუბრობს ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის ფაქტების შესახებ. 11 და 10 წლის აღსაზრდელების განცხადებით, დაწესებულების დირექტორი სცემს სხვა 11 წლის აღსაზრდელსაც, რადგან ეს უკანასკნელი სცემს სხვა ბავშვებს. დირექტორმა სამასწავლებლოში სცემა 6 წლის ბავშვს იმიტომ, რომ მან „ასაფეთქებელი, ე.წ. „ხლაუშკა“ ჩაუგდო ერთ-ერთ მასწავლებელს ჯიბეში და ააფეთქა და ეს მასწავლებელი ცუდად გახდა.“ „მასწავლებელი წინა ბავშვებს ყურებს უწევს და კუთხეში აყენებს.“ 11 წლის აღსაზრდელის განცხადებით, „აქაური მასწავლებლები სცემენ ბავშვებს, თუ არ დაუჯერებენ. დირექტორი როცა გაბრაზდება ხოლმე, ბავშვებს აჯანჯლარებს, „ჩიკაგომ“ ცეცხლი გააჩინა ტუალეტში და დირექტორმა აჯანჯლარა, მე მეშინია დირექტორისა.“

აღსაზრდელებმა ასევე დააფიქსირეს დირექტორის მიერ 12 წლის მ.ჯ. –ს და 11 წლის გ. ნ. –ს ცემის ფაქტი. 11 წლის აღსაზრდელის განცხადებით, „მასწავლებლები ყურებს გვინევენ და თმებს გვწინეწიან, დირექტორი ყურებს მიწევს, როცა გავაბრაზებ.“

დაწესებულებაში გავრცელებულია მოზარდთა შორის ძალადობის ფაქტებიც. მონიტორინგის პროცესში 9 წლის გ. გ. – ს სახეზე, მარცხენა ყვრიმალისა და ლოყის მიდამოში აღენიშნებოდა დაზიანება, რომელიც 7 წლის გ. ტ.-მ წინა დღეს მიაყენა, „იატაკზე დაარტყმევინა სახე, სისხლი წამოუვიდა ცხვირიდან.“ სამედიცინო დახმარების აღმოჩენის შემდგომ მათ (კონფლიქტის მონაწილეებს) მასწავლებლები ეჩხუბნენ, დირექტორმა კი შეიყვანა თავის კაბინეტში და უყვიროდა, რატომ იჩხუბეთო. 7 წლის გ. ტ.-ს ერთ-ერთმა ბენეფიციარმა კარებში მოაყოლა ხელი და თითი მოსტეხა. ბავშვს მონიტორინგის დროსაც მარჯვენა ხელზე ედო თაბაშირი. ამავე დაწესებულების ბენეფიციარ 11 წლის გ. ნ. – ს განცხადებით, იგი აქ „ხშირად ჩხუბობს, სცემს სხვა ბავშვებს, თუკი შეაგინებენ. თვითონ მას დიდი ბიჭები სცემენ ხოლმე.“

თელავის პაპშვითა სახლი

სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მიერ ჩატარებული წინა მონიტორინგის მსგავსად თელავის ბავშვთა სახლში კვლავ დაფიქსირდა ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის კონკრეტული ფაქტები. თუმცა, 2010 წლისგან განსხვავებით, 2011 წელს არ დაფიქსირებულა ბავშვთა უგულვებელყოფის ისეთი კონკრეტული შემთხვევა, როგორიცაა საკვების შეზღუდვა დასჯის მიზნით. დაწესებულებაში სპეციალური პრევენციული ჯგუფი გაესაუბრა 9 ბენეფიციარს, მათგან 2-ს მონიტორინგის ჯგუფი წინა წელსაც გაესაუბრა.

თელავის ბავშვთა სახლში სპეციალური პრევენციული ჯგუფის ექსპერტების მიერ გამოვლინდა ბენეფიციარებზე თელავის პოლიციის თანამშრომლების მიერ განხორციელებული სავარაუდო ძალადობის ფაქტები. ამ სახლში მომხდარი ძალადობის შემთხვევის შესახებ გვესაუბრა 16 წლის აღსაზრდელი, რომლის განცხადებითაც, „რამდენიმე დღის წინ, ნოემბერში [თარიღი ვერ დააზუსტა], დაწესებულებაში ღამით ორი მობილური ტელეფონი დაიკარგა, რომლებიც ამავე სახლის ბენეფიციარებს ეკუთვნოდათ. დაწესებულებაში გამოიძახეს პოლიცია, რომელიც დილით მივიდა იქ. იყო სამი პოლიციელი – ნიკა, აკაკი, რომელსაც სასმელის სუნი ასდიოდა და ერთი მაღალი შავგვრემანი ახალგაზრდა პოლიციელი. მათ სააღმზრდელო ოთახიდან მასწავლებლები გამოუშვეს და რ. გ. და ი. პ. შეიყვანეს. აკაკიმ „დავაი, ტელეფონი მომიტანეო,” რ. გ. –ს წიხლი ჩაარტყეს მუცელში და „ლანანი გაადინეს” სახეში. ერთ-ერთმა პოლიციელმა, ნიკამ, ხელი დაუჭირა, ხოლო აკაკიმ შეშის ღუმელში გაცხელებული რკინის მაშა მიუტანა ხელთან ახლოს და ხელის დაწვით ემუქრებოდა. მასთან ერთად სცემეს ი. პ.–საც. შემდეგ გაუშვეს, ტელეფონები მოიტანეთო, მეორე სართულზე ტირილით ავდიოდი. იქ ლალიმ [აღმზრდელი] მითხრა, ნუ გეშინია, მოგვარდება, ნუ ტირი, უფრო შენ დაგაბრალებენო. პოლიციამ გაჩხრიკა ყველაფერი და დიდი ბიჭების „კრესლოს” ქვეშ იპოვა ტელეფონები.”

ანალოგიურია აღნიშნულ ფაქტზე 14 წლის ი. პ.–ს მონათხრობიც: „ორი ბიჭის ტელეფონი დაიკარგა. დირექტორმა – არავინ გახვიდეთ გარეთო, პოლიციელები მოვიდნენ –აკაკი, ნიკა, და ერთი მაღალი გამხდარი შავთმიანი ბიჭი. მაია და ინგა (აღმზრდელები) ოთახიდან გამოუშვეს, შეგვიყვანეს სააღმზრდელოში, მოიტანეთ ტელეფონებო. აკაკიმ მკერდში დამარტყა, პოლიციელები მოგვცვივდნენ და ცემა დაგვიწყეს. ინგამ შემოიხედა და ეგენი არაფერ შუაში არ არიანო, მერე გაგვიშვეს წადით და მოიტანეთო.“

ასევე 11 წლის აღსაზრდელის განცხადებით, მას და მასთან ერთად მყოფ კ. ა.–ს დირექტორის კაბინეტში 3 პოლიციელი ემუქრებოდა „სამტრედიამი გაშვებით,” თუ ის არ იტყოდა, ვისი აღებული იყო ტელეფონები.

სახალხო დამცველის სპეციალური პრევენციული ჯგუფის ექსპერტების მიერ მოპოვებული ინფორმაციის საფუძველზე სახალხო დამცველის აპარატმა, შესაბამისი რეაგირების მიზნით, მიმართა საქართველოს მთავარ პროკურატურას.²¹ საქმეზე დაიწყო გამოძება, თუმცა, შინაგან საქმეთა სამინისტროს ტერიტორიულ ორგანოებში საპროკურორო საქმიანობაზე ზედამხედველობის დეპარტამენტის მიერ მონოღებული ინფორმაციის თანახმად,²² საქმეზე ჩატარებული გამოძიებით არ დადასტურდა თელავის რაიონული სამმართველოს თანამშრომლების მიერ თელავის ბავშვთა სახლის აღსაზრდელებისათვის სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფის მიყენების ფაქტები. შესაბამისად, 2012 წლის 10 თებერვალს საქმეზე შეწყდა გამოძიება.

²¹ წერილი # 377/03–4/1778–11, 2012 წლის 7 თებერვალი;

²² წერილი #13/6919, 2012 წლის 16 თებერვალი.

ქუთაისის ბავშვთა სახლი

იმის გამო, რომ 2010 წლის მონიტორინგის დროს ქუთაისის ბავშვთა სახლი არ ფუნქციონირებდა, აღნიშნულ დაწესებულებაში წინა წელს მონიტორინგი არ ჩატარებულა. 2011 წლის მონიტორინგის პროცესში სპეციალური პრევენციული ჯგუფი გაესაუბრა დაწესებულების 9 ბენეფიციარს.

9 წლის აღსაზრდელის განცხადებით, დირექტორის მოადგილე ომარი ყურებს უწევს და თმას წინკნის ხოლმე ბავშვებს. 14 წლის აღსაზრდელის გადმოცემით, ძიძა მაკამ, რომელსაც ბავშვები „ბელურას“ ეძახიან, თავში ჩაარტყა ერთ-ერთ ბავშვს პულტი, თავად ამ ბავშვს კი სახეში გაარტყა ხელი. ომარის მიერ ყურის აწევაზე საუბრობს 15 წლის აღსაზრდელიც. ერთ-ერთი ბენეფიციარის გადმოცემით, „ცუდი მოპყრობაა განსაკუთრებით მაშინ, როცა „ბელურა“ ბრაზდება, ურტყამს ბავშვებს, მათთან ურთიერთობას ვერ ნახულობს, ომარი სჯის ხოლმე – ტანსაცმელს არ აძლევს ბავშვებს.“ იმავეს ადასტურებს 16 წლის აღსაზრდელიც: მაკა „ბელურამ“ იცის ცემა, ომარი ტანსაცმელს არ აძლევს ბავშვებს;“ 13 წლის ბენეფიციარის განცხადებით კი: მაკა „ბელურამ“ დამარტყა, „ბელურას“ „რომ ვეძახოდი;“ 13 წლის სხვა აღსაზრდელის განცხადებით, ომარი ყურებს უწევს და უყვირის ბავშვებს.

დაწესებულების ბენეფიციარების განცხადებით, ასევე გამოიყენება კოლექტიური დასჯის მეთოდი: როდესაც ერთი ბავშვი რამეს აშავებს, არავის არ უშვებენ კომპიუტერების კლასში. ის ფაქტი, რომ 6 აღსაზრდელი ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად ადასტურებს 2 თანამშრომლის მიერ მათზე ძალადობის ფაქტებს, მათ მონაყოლს საკმაოდ მაღალ სანდოობას ანიჭებს. ამავე დროს სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა დაადგინა, რომ ზოგადად დაწესებულებაში საკმაოდ ხშირია ბავშვებს შორის ძალადობისა და რთული ქცევის გამოვლენა. დაწესებულების დირექტორს თვეში რამდენჯერმე უწევს საპატრულო პოლიციის გამოძახება ბავშვების რთული ქცევის, ბავშვთა სახლიდან გაპარვის, ქურდობის მიზეზით. როგორც მონიტორინგის ჯგუფისთვის გახდა ცნობილი, ბავშვებმა ბავშვთა სახლის ინვენტარიც დააზიანეს და მეორე სართულიდან გადახტნენ (დეტალურად იხ. ქვემოთ); ყველა მოცემული ფაქტის ერთობლივად გაანალიზება საფუძველს იძლევა, ვივარაუდოთ, რომ დაწესებულებაში რეგულარულად ხორციელდება ბავშვების მიმართ არასათანადო მოპყრობისა და უგულბეზღოფის ფაქტები, რასაც პასუხისმგებელმა უწყებებმა სათანადო ყურადღება უნდა მიაქციონ.

ზუგდიდის ბავშვთა სახლი

სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრებმა აღნიშნულ ბავშვთა სახლში დააფიქსირეს ბავშვთა უგულბეზღოფის სერიოზული შემთხვევები. ასევე, პერსონალის მიერ დისციპლინის დამყარების ბავშვის უფლებათა კონვენციას-

თან შეუსაბამო მეთოდების გამოყენებაც, რომლებზეც თავად აღმზრდელმა ისაუბრა. დაწესებულებაში სპეციალური პრევენციული ჯგუფი გაესაუბრა 7 ბენეფიციარს.

ზუგდიდის ბავშვთა სახლის ერთ-ერთმა აღმზრდელმა სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრთან საუბრისას აღნიშნა, რომ აღმზრდელების გადაწყვეტილებით ბავშვების მიმართ გამოიყენება დასჯის სხვადასხვა მეთოდი. მისი გადმოცემით, ლატვიელმა ფსიქოლოგმა მათ ასწავლა ბავშვთა დასჯის თანამედროვე მეთოდები. დაწესებულებაში აკრძალულია ფიზიკური დასჯა, თუმცა დაშვებულია ბავშვის კედელთან დაყენება 15–20 წუთით. აღმზრდელის განმარტებით, ისინი დასჯის მეთოდებს იყენებენ ისეთი ბავშვების მიმართ, „ვინც გაიგებს, რატომ დააყენეს.“ სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრის მიერ დასმულ კითხვაზე, უხსნიან თუ არა ბავშვს დასჯის მიზეზს, აღმზრდელი პასუხობს: „ამას თავად უნდა მიხვდეს, ბავშვს მე არ ავუხსნი.“ დასმულ კითხვაზე, აპროტესტებენ თუ არა ის ბავშვები სასჯელს, რომლებიც განმეორებითი დასჯის ობიექტები არიან, აღმზრდელმა უპასუხა: „არა, რადგან იმ ბავშვმა, რომელიც კედელთან დგას, იცის, რომ მისგან მოვითხოვ კარგ ქცევას და ვინც კედელთან არ დააყენეს, იცის, რომ მასთან აზრი არ აქვს ამგვარ ქმედებას.“

ამავე ბავშვთა სახლში სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრებმა გამოავლინეს ბავშვთა საჭიროებების სერიოზული უგულებელყოფა, რაც მონიტორინგის მომენტისათვის რეაგირების გარეშე იყო დარჩენილი როგორც სახელმწიფო ზრუნვის, ასევე სოციალური დაცვის სააგენტოს მხრიდან:

გ. რ.-ს შემთხვევა

ზუგდიდის ბავშვთა სახლის ფსიქოლოგის მიერ მოწოდებული ინფორმაციით, 15 წლის გ. რ. ზაფხულის შემდეგ ამორიცხულია სააღმზრდელო დაწესებულებიდან. ფსიქოლოგის გადმოცემით, ბავშვი წავიდა ოჯახში თავისი სურვილით. ამავე წყარომ მონიტორებს შეატყობინა, რომ გ. რ. ზოგჯერ ამბობდა, რომ სახლში ნარკოტიკი გაუსინჯავს, რომ მას ჰყავს ოჯახის წევრები, რომლებიც ეტანებიან ნარკოტიკებს. ფსიქოლოგის გადმოცემით, არასრულწლოვანმა აღიარა, რომ ვიღაცამ ფული გამოატანა, რათა ეყიდა „ლირიკა.“ დარჩენილი ფულით თავისთვისაც იყიდა და დალია. იმ საღამოს იგი ცუდად გახდა, ჰალუცინაციები დაეწყო, რის გამოც სასწრაფო დახმარების მანქანით გადაიყვანეს ზუგდიდის საავადმყოფოში. მისივე გადმოცემით, დაწესებულების დირექტორმა მიმართა სოციალური მომსახურების სააგენტოს, თუმცა ვერ მიიღო დახმარება პრობლემის გადაჭრასთან დაკავშირებით. ბენეფიციარს კი სააღმზრდელო დაწესებულების თანამშრომლები დღემდე ხშირად ხედავენ ზუგდიდში „მთვრალ მდგომარეობაში“ (მას შემდეგ რაც ბავშვი დაბრუნდა ოჯახში).

ბენეფიციარის სამედიცინო ბარათში ჩანანერი ხსენებული ჰოსპიტალიზაციის შესახებ არასრულწლოვანია: ზუგდიდის საავადმყოფოდან არ არის წარ-

მოდგენილი ფ.#IV-100/ა; არ არის ჩატარებული ფსიქიატრიული/ნარკოლოგიური შეფასება და მკურნალობა.

გ. ს.-ს შემთხვევა

დანესებულების ფსიქოლოგის ინფორმაციით, 15 წლის გ. ს. რამდენიმე თვის წინ ამოირიცხა დანესებულებიდან, სადაც ჯერ კიდევ იმყოფებოდა მისი და და ძმა. ფსიქოლოგის გადმოცემით, სამივე ბავშვი ოჯახში ძალადობის მსხვერპლია, ისინი დარჩენილნი იყვნენ ზრუნვის გარეშე. „არავისთან არ ჰქონდათ კონტაქტი, ნაგავშიც კი იქექებოდნენ და ისე იკვებებოდნენ.“ მისივე გადმოცემით, ამორიცხვის მოტივი ის გახდა, რომ ბენეფიციარმა „არ ისურვა აქ გაჩერება, რამდენჯერმე გაიქცა აქედან, აქაურობას ვერ შეეგუა, თავისუფალ ცხოვრებას იყო მიჩვეული, ცდილობდა, ყველაფერი ძალისმიერი მეთოდებით მოეგვარებია.“ ფსიქოლოგთან საუბრისას ამბობდა, „გრეხია მე საკუთარ თავზე ესეთი რაღაცეები ვილაპარაკო.“ სააღმზრდელო დანესებულებაში არ იციან, ამჟამად სად იმყოფება.

ჯერ კიდევ გასული წლის მონიტორინგის დროს, 2011 წლის იანვარში, სპეციალური პრევენციული ჯგუფის ექიმმა-ფსიქიატრმა გ. ს. და მისი და-ძმა შეაფასა, როგორც ფსიქიკური პრობლემების მქონე, რომელთათვისაც რეკომენდებული იყო სრულყოფილი ფსიქიატრიული გამოკვლევა შესაბამისი ფსიქოსარეაბილიტაციო ღონისძიებების გატარებით, რაც არ იქნა გათვალისწინებული. მიუხედავად იმისა, რომ სამივე და-ძმის შემთხვევაში გამოხატული იყო გადატანილი ტრავმული სტრესის შემდგომი მდგომარეობა, ემოციური-ნებელობითი პრობლემებით, კომუნიკაციისა და ადაპტაციის დარღვევით, რისი მართვაც სააღმზრდელო დანესებულებაში ვერ შეძლეს, ბენეფიციარების ფსიქიატრიული შეფასებისა და დახმარების საკითხი არ დასმულა. უფროსი ძმა უბრალოდ ამორიცხეს სააღმზრდელო დანესებულებიდან.

მახინჯაურის ჩვილ ბავშვთან სახლი

სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრებმა მონიტორინგის დროს მიიღეს ინფორმაცია მახინჯაურის ჩვილ ბავშვთან სახლში სავარაუდოდ განხორციელებული ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის შესახებ. აღნიშნული ინფორმაცია ჯგუფისთვის ცნობილი გახდა იმ არასრულწლოვნებისგან, რომლებიც დღესდღეობით აღარ იმყოფებიან მახინჯაურის ჩვილ ბავშვთან სახლში. აღწერილი შემთხვევების სერიოზულობიდან გამომდინარე, მიღებული ინფორმაციის შესახებ მონაცემები შეტანილია მიმდინარე ანგარიშში.

ექსპერტების ყურადღება მიიპყრო ბათუმის მცირე საოჯახო ტიპის სახლის ბენეფიციართა განცხადებებმა მახინჯაურის ჩვილ ბავშვთან სახლში განხორ-

ციელებული არასათანადო მოპყრობის შესახებ. გამოკითხული ბენეფიციარები ასახელებდნენ ერთსა და იმავე პიროვნებებს და არაპუმანურ მოპყრობაში ადანაშაულებდნენ აღმზრდელებს: ნ. ჯ.-ს, ნ. ბ.-ს, ნ. ა.-ს, ნ. ბ.-ს. 7 წლის აღსაზრდელის განცხადებით, „ნ. ჯ. საჯდომზე წკეპლას მირტყამდა, ნ. ბ. ცოტას მირტყამდა, ცოტა მტკიოდა, ნ. ბ. ჯოხს მირტყამდა, ნატო გვაშინებდა, იქ არ მინდა მისვლა, მეხსიერებიდან ამოვიგდებ მაგათ.“ 8 წლის აღსაზრდელმა განაცხადა: „იქ ცუდად გვექცეოდნენ, თუ გავაბრაზებდით ხოლმე, ჯოხს დაგვარტყამდნენ. რომ ლაპარაკობდნენ, არ უნდა მისულიყავი და არ უნდა გეთქვა რამე.“ 7 წლის ბენეფიციარის განცხადებით: „არ ვაბრაზებდით, მაგრამ ნ. ჯ. გვირტყამდა ხოლმე წკეპლით.“

ცალკეული ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის ფაქტები მონიტორინგის ჯგუფისათვის ასევე ცნობილი გახდა სხვა ბავშვთა სახლების აღსაზრდელებისგანაც (ასპინძისა და საგურამოს ბავშვთა სახლი), სადაც აღსაზრდელები საუბრობენ მახინჯაურის ჩვილ ბავშვთა სახლის აღმზრდელების მიერ თმის მოწიწების, ყვირილის, ყურის აწევისა და აღზრდის სხვა მანკიერი მეთოდების შესახებ, რომლებიც ასევე უნდა გახდეს ყურადღებისა და დეტალური მოკვლევის ობიექტი პასუხისმგებელი უწყებების მხრიდან.

ამგვარად, ე.წ. დიდ ბავშვთა სახლებში კვლავ გვხვდება თანამშრომლების მიერ ბენეფიციარებზე არასათანადო მოპყრობის ფაქტები. ძირითადად საქმე ეხება ე.წ. „წვრილმან ძალადობას“, რაც ყველაზე ხშირად გამოიხატება ყურის აწევასა და ყვირილში, თუმცა არის ბავშვების ფიზიკური დასჯის შემთხვევებიც. მთლიანობაში ბენეფიციარებზე არასათანადო მოპყრობის შემთხვევების რაოდენობა და ინტენსივობა საგრძნობლად შემცირებულია წინა წლების მონაცემებთან შედარებით, რაც სახალხო დამცველის შეფასებით პოზიტიური ტენდენციაა.

სახელმწიფოს კონტროლის მიღმა დარჩენილ ბავშვთა სახლებში არსებული მდგომარეობა

წინამდებარე ანგარიშის ერთ-ერთ თავში საუბარი იყო სახელმწიფო კონტროლის მიღმა დარჩენილ ბავშვთა სახლებზე. სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა ამ ბავშვთა სახლებში არსებული არასათანადო მოპყრობის შესახებ ინფორმაცია მოიპოვა ამჟამად სხვა ბავშვთა სახლებში განთავსებული აღსაზრდელებისგან, რომლებიც წლობით ცხოვრობდნენ აღნიშნულ დაწესებულებებში. ვინაიდან სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს მიმდინარე მონიტორინგის ფარგლებში აღნიშნული ფაქტები დეტალურად არ გადაუმოწმებია, მნიშვნელოვანია პასუხისმგებელმა სტრუქტურებმა ჩაატარონ დაუყოვნებელი და სისტემური მონიტორინგი დასახელებულ დაწესებულებებში ბავშვთა მიმართ შესაძლო ძალადობისა და უგულვებელყოფის შემთხვევებზე. სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მიერ მონიტორინგის შეუძლებლობა განპირობებული იყო იმ ფაქტით, რომ ეს დაწესებულებები მონიტორინგის დაწყების პერიოდში არ აღირიცხებოდა არც ერთ ოფიციალურ რეესტრში და სახელმწიფო სტრუქტურებმა, მიუხედავად სახალხო დამცველის მრავალჯერადი მიმართვისა, ვერ მოაწოდეს დაზუსტებული ინფორმაცია მათი ორგანიზაციული სამართლებრივი ფორმისა და განთავსებული ბავშვების რაოდენობისა და მდგომარეობის შესახებ.²³

ბათუმში არსებული ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულება

(საპატრიარქოსთან არსებული)

11 წლის ლ. ს. დაახლოებით 8 წელი იმყოფებოდა აღნიშნულ სახლში. მისი განცხადებით, აღმზრდელების მხრიდან ხშირი იყო ბავშვებზე ძალადობა. რამდენიმე აღმზრდელმა ყურის აწევა და თმის მოწინკა იცოდა, სხვა აღმზრდელები პირდაპირ სახეში არტყამდნენ, მაგალითად, ბავშვის მტკიცებით, 6 წლის ასაკიდან ს. შ. ხშირად სცემდა, სახეში ურტყამდა, „გამიქანა და მტკიცა, ცხვირიდან სისხლი წამომივიდა, მეც გავმწარდი და ხელში დავარტყი, შემდეგ ძალით დამაჩოქა, მუხლებზე დამაყენა ხატებთან, ამაზე ისტერიკები დამემართა, ფეხებს ვუბათქუნებდი.” ამის შემდეგ ს. შ. ხშირად ემუქრებოდა – “ხომ არ დაგვინყებია ჩემი ხელიო.” ლ. ს.-მ ასევე არაჰუმანურ მოპყრობაში ამხილა

²³ შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს 2011 წლის 21 ოქტომბრის წერილი #01/45528; სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს 2011 წლის 26 ოქტომბრის.

აღმზრდელები ნ. უ. და იოანე. ამგვარი მოპყრობის გამო მას აღარ სურდა აღნიშნულ ადგილას გაჩერება, მისმა გამზრდელმაც იცოდა ამგვარი მოპყრობის შესახებ, თუმცა რიგი გარემოებების გამო მას 11 წლამდე მოუწია იქ ყოფნა. საუბრისას ლ. ს. ღელავდა, ნერვიულად ამოძრავებდა ხელებს, შეიმჩნეოდა გადატანილ სტრესთან დაკავშირებული ძლიერი აფექტურ-ვეგეტატიური რეაქციები.

ზესტაფონში არსებული სააღმზრდლო დანახვულება

(საპატრიარქოსთან არსებული)

ერთ-ერთი მცირე საოჯახო ტიპის სახლის ბენეფიციარის, 9 წლის ნ. ქ.-ს, გადმოცემით, იგი ამ დანახვულებაში ჩარიცხვამდე იმყოფებოდა ზესტაფონის ბავშვთა სახლში. აღმზრდელებს თუ გააბრაზებდა, ისინი დაარტყამდნენ, ხან თავში და ხან სხვაგან. ნანა აღმზრდელი ხან ხელს დაარტყამდა და ხან ჩქმეტდა, თმებს წინწნიდა. სხვა ბავშვებს, რომლებიც დააშავებდნენ, ასევე ურტყამდნენ ან კუთხეში აყენებდნენ. ნ. ქ.-ს გადმოცემით, ერთ-ერთ დაბადების დღეზე მას უყიდეს ბარბი, თუმცა ის ნანა მასწავლებელმა ნაგავში გადაუგდო, ვინაიდან შუადღეს (ძილისთვის დანახვულები დრო) მოინდომა თამაში. 11 წლის მ. ქ.-ს გადმოცემით, ლალი მასწავლებელმა სანოლის ჯოხი დაარტყა აღსაზრდელ ნ. შ.-ს. ბავშვების გადმოცემით, აღნიშნულ დანახვულებაში ბავშვებს ძალადობისგან მამა სპირიდონი იცავდა, რომელიც მუდმივად ეკითხებოდა მათ მასწავლებლების ქცევის შესახებ. ნ. ქ.-ს გადმოცემით, ბავშვებს ეცოდებოდათ მოძალადე მასწავლებლები და მამა სპირიდონს არ ეუბნებოდნენ აღნიშნული შემთხვევების შესახებ.

ქალადობა და არასათანადო მოპყრობა მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში

ენერის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

სოფელ პატარა ენერის მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში სპეციალური პრევენციული ჯგუფის ექსპერტებმა გამოავლინეს აღმზრდელების მხრიდან ბენეფიციარებზე ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობის შემთხვევები. აღნიშნულ სახლში აღმზრდელები, ვანო და ლუიზა, პერმანენტულად ძალადობდნენ რამდენიმე აღსაზრდელზე, განსაკუთრებით კი მცირე საოჯახო ტიპის სახლში მონიტორინგამდე დაახლოებით ერთი თვის წინ მიყვანილ 11 და 14 წლის ძმებზე, აგრეთვე სხვა 11 წლის მოზარდზე.

11 წლის მოზარდის განცხადებით, აღმზრდელი ვანო ხშირად სცემს მას: „სულ დაეჩლუნგდი ამდენი რტყმით,“ მისი გადმოცემით, იგი რამდენიმე დღის წინ, თამაშის შემდეგ, დასვრილი ტანსაცმლით ჩამოჯდა სკამზე, რის გამოც ვანომ მას ფანქარი გადაამტვრია შუბლზე (აღსაზრდელს შუბლის არეში, მარცხენა საფეთქელთან აღენიშნებოდა დაახლოებით 0.5 სმ დიამეტრის მოლურჯო ფერის სისხლნაჟღენთი. ბავშვს ასევე აღენიშნებოდა სისხლნაჟღენთები ორივე ქვემო კიდურების არეში, რომლებიც, მოზარდის გადმოცემით, მიყენებული იყო აღმზრდელის მიერ ფეხის დარტყმის შედეგად. აღნიშნული დაზიანებები სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრებმა, მათ შორის ექიმმა-პედიატრმა, აღწერეს და დააფიქსირეს ფოტოდოკუმენტირების საშუალებით). იმავე აღსაზრდელის გადმოცემით, რამდენიმე დღის წინ, იმის გამო, რომ ბავშვები არ იძინებდნენ, ვანომ გაშლილი ხელი რამდენჯერმე დაარტყა მას და მის ძმას. მოზარდების გადმოცემით, ხშირად, ვანო ცემის დროს ფეხსაც ურტყამს ბავშვებს და ეუბნება, რომ ამას მათ გამოსასწორებლად აკეთებს. ასევე, ხშირად ემუქრება, რომ თუ ბავშვები ვინმეს შეატყობინებენ ცემის შესახებ და მას გაათავისუფლებენ სამსახურიდან, „ისე წავალ აქედან, რომ ხელში შემომაკვდებით.“

მცირე საოჯახო სახლის მეორე აღმზრდელი – ლუიზა, 11 წლის მოზარდს, ისევე, როგორც სხვა ბავშვებს, წკეპლით სცემს ხოლმე, ძირითადად ფეხებში (აღნიშნული დასჯის იარაღი ექსპერტების მიერ ნანახი და ფოტოდოკუმენტირებულ იქნა აღმზრდელის ოთახში, საწოლის გვერდზე). 11 წლის მოზარდს ექსპერტ-ფსიქოლოგთან საუბრისას აღენიშნებოდა შფოთვა, დაძაბულობა, გამახვილებული ჰქონდა პასიური ყურადღება, აცხადებდა, რომ „ეშინია, რომ ვანო სცემს,“ „ისე ვარ შეჩვეული რტყმას, შაბათ-კვირის

აღმზრდელებს რომ ვაბრაზე, გულში ვფიქრობ, რამდენი მომხვდებოდა ამაზე შუა-კვირაში [როდესაც ვანო და ლუიზა არიან მცირე საოჯახო სახლში მორიგე აღმზრდელებად],” შესამჩნევი იყო გუნება-განწყობის დაქვეითებული ფონი. ბავშვი აცხადებდა, რომ ერთხელ შეიძლება ფანჯრიდან გადახტეს და ამით დაისვენოს.

ზემოაღნიშნული აღმზრდელების – ვანოს და ლუიზას, მხრიდან ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობის შემთხვევებზე გვესაუბრა 14 წლის მოზარდიც, რომელმაც დაადასტურა ზემოაღნიშნული ფაქტები. მისი განცხადებით, ვანო უფრო პატარა ბავშვებს ჩაგრავს, „11 წლის ბავშვს ბოთლი ურტყა თავში ერთხელ.“ მისი განცხადებით, მას და მის ძმას ლუიზამ სცემა წკეპლით იმის გამო, რომ თამაშისას ტანსაცმელი დაესვარათ, შემდეგ კი აიძულა, ცივ წყალში გაერეცხათ ტანსაცმელი. ამავე მოზარდის განცხადებით, როდესაც ლუიზა წკეპლას ურტყამს ბავშვებს, აცხადებს, რომ ეს მათი ჯარიმაა. ბავშვმა დაადასტურა აღმზრდელის მუქარა ძალადობის ფაქტების სხვების შეტყობინების შემთხვევაში აღმზრდელი ვანოს მიერ: „თუ გამაგდებენ, ისეთ დღეში ჩაგაგდებთ, რომ არც-ერთი საავადმყოფო არ მიგიღებთ.“ 14 წლის აღსაზრდელიც საუბრისას იყო ძალიან დაძაბული, შფოთავდა, ამბობდა, რომ აღმზრდელების ეშინოდა.

9 წლის აღსაზრდელის განცხადებით, „ვანო ბიძია, როცა აბრაზებენ, სცემს ხოლმე [საუბრობს სხვა ბავშვებზე], ლუიზა დეიდა წკეპლას ურტყამს ფეხებში, ვანო, როცა ძალიან გაბრაზდება, 11 წლის ბავშვს ფეხებით ურტყამს ხოლმე.“ ექსპერტებმა ანალოგიური ინფორმაცია მიიღეს 8 წლის ბავშვისგანაც, რომლისგანაც ვიგებთ, რომ მას „ლუიზა დეიდა წკეპლით სცემს ხოლმე, ვანო ბიძიაც ხანდახან სცემს ხოლმე, როცა გააბრაზებს.“ სხვა 11 წლის მოზარდის განცხადებით, ვანოს როცა აბრაზებს, ხელს დაარტყამს ხოლმე. თავში წამოარტყამს, როცა არ იძინებს, პლასტმასის ბოთლიც დაურტყამს თავში, თუმცა არ სტკენია. მისივე განცხადებით, „ლუიზა ფეხებში ჯოხს ურტყამს.“ საგულისხმოა, რომ არც ერთი ბავშვი არ საუბრობდა შაბათ-კვირის აღმზრდელების მხრიდან ძალადობაზე, რომელთა შესახებაც ბავშვები ერთხმად აღნიშნავდნენ კმაყოფილებას და ძალადობისგან დაცულობას.

ბავშვთა სახლში მონიტორინგის დამთავრების შემდეგ 11 და 14 წლის აღსაზრდელები გამოხატავდნენ ძლიერი შიშის ემოციას. ამბობდნენ, რომ ვანომ და ლუიზამ უკვე იციან, რომ ბავშვებმა მონიტორინგის ჯგუფს მოუყვნენ ძალადობის შესახებ, რაც, აღსაზრდელების აზრით, გამოიწვევდა მომდევნო დღეს მათ მკაცრად დასჯას. სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა ზემოაღნიშნული ძალადობის ფაქტების შესახებ დაუყოვნებლივ აცნობა ქუთაისის განათლების, განვითარებისა და დასაქმების ცენტრის კოორდინატორს, რომელიც მონიტორინგის ჯგუფის იქ ყოფნის დროსვე გამოცხადდა მცირე საოჯახო სახლში. მონიტორინგის ჯგუფის წევრები ასევე დაუყოვნებლივ დაუკავშირდნენ სოციალური მომსახურების სააგენტოს სოციალურ მუშაკს, ინგა ჯვარშიშვილს, რომელმაც დაადასტურა ძალადობის ფაქტები. მისი გადმოცემით, მან

და არასამთავრობო ორგანიზაცია „ვერიჩაილდის“ სოციალურმა მუშაკმა აღნიშნულ მცირე საოჯახო ტიპის სახლში, სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მონიტორინგამდე ერთი კვირით ადრე განხორციელებული ვიზიტის დროს, ასევე დააფიქსირეს აღმზრდელი ვანოს უხეში და აგრესიული დამოკიდებულება ბავშვების მიმართ. კერძოდ, როდესაც ერთ-ერთი პატარა აღსაზრდელი შეეცადა სოციალურ მუშაკთან ურთიერთობას და ამ მიზნით მას კალთაში ჩაუჯდა, ვანომ ბავშვს უხეშად დაუყვირა: „გამოდი მაქედან, შენ მასე ნუ იცი...“ რამაც სოციალური მუშაკებისათვის ცხადი გახადა, რომ აღმზრდელს ჰქონდა სერიოზული პრობლემები ბავშვებთან ურთიერთობაში. სოციალურმა მუშაკებმა სიტყვიერი შენიშვნა მისცეს მცირე საოჯახო ტიპის სახლის მენეჯერს და სთხოვეს, განსაკუთრებული ზედამხედველობა გაენია ამ აღმზრდელისათვის. საგულისხმოა, რომ ამავე მცირე საოჯახო ტიპის სახლიდან ბავშვების მიმართ არასათანადო მოპყრობის მიზეზით რამდენიმე ხნით ადრე გათავისუფლებული იყო მესამე აღმზრდელი. სოციალურმა მუშაკმა სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფთან საუბრისას გამოხატა სერიოზული შეშფოთება აღმზრდელების ამგვარად სწრაფი ცვლის უარყოფითი ეფექტის შესახებ და ეჭვი შეიტანა მათი შერჩევისას მმართველი არასამთავრობო ორგანიზაციის მიერ გამოყენებულ კრიტერიუმებში.

ვინაიდან ბავშვების იმავე მდგომარეობაში დატოვება მოძალადე აღმზრდელის მხრიდან დამატებითი ანგარიშსწორების საფრთხეს შეიცავდა, სოციალური მომსახურების სააგენტომ და არასამთავრობო ორგანიზაციამ დაუყოვნებლივ მიიღეს გადაწყვეტილება აღმზრდელების (ვანო და ლუიზა) გათავისუფლების შესახებ. აღნიშნულის შესახებ სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს ინფორმაცია იმავე საღამოს სოციალურმა მუშაკმა მიაწოდა.

გადაწყვეტილების აღსრულება დადასტურდა მეორე დღეს სპეციალური პრევენციული ჯგუფის განმეორებითი ვიზიტის დროს ენერის საოჯახო ტიპის სახლში.

ქუთაისის „SOS ბავშვთა სოფელი“

ბენეფიციარებთან საუბრისას გამოიკვეთა აღმზრდელების, განსაკუთრებით კი ერთი აღმზრდელის – ნელის, მიერ ბავშვებზე არასათანადო მოპყრობის ფაქტები, კერძოდ, 9 წლის აღსაზრდელის განცხადებით, „მასწავლებლებს თუ არ უჯერებს, უყვირიან ხოლმე, ყურის აწევა და თმების მოწინკა იციან, თუ გააბრაზე, მოგადღეუენ თმებს.“ იმავეს ადასტურებს 8 წლის აღსაზრდელი და აცხადებს, რომ „ნელიმ იცის მოჩეჩვები.“ იმავე აღმზრდელს ასახელებენ 10 და 13 წლის მოზარდები, რომელთა განცხადებითაც, აღნიშნული აღმზრდელის მიერ თმის მოწინკა, ყურის აწევა, გარეთ არგაშვება მთელი დღის განმავლობაში მიღებული დასჯის მეთოდებია. დღის გარკვეული პერიოდით ან მთელი დღის

განმავლობაშიც გარეთ არგაშვების პრაქტიკას ადასტურებენ 10, 14, 15 და 13 წლის სხვა მოზარდები.

ოჯოჯოთის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წარმომადგენელთან საუბრისას სახლის მენეჯერმა აღნიშნა, რომ აქვთ შემუშავებული ბავშვთა დასჯის მეთოდები, როდესაც ბავშვები არღვევენ დადგენილ წესებს: ბავშვებს ეკრძალებათ სიარული იქ, სადაც ყველაზე მეტად უყვართ, მაგ. ფეხბურთის წრეზე, არაფორმალურ კლუბებში. აკრძალვა გრძელდება ბავშვის მიერ საკუთარი საქციელის გაუმჯობესებამდე, აღნიშნავს მცირე საოჯახო სახლის მენეჯერი. იყო დასჯის ასეთი შემთხვევა: ბავშვებისათვის შეიძინეს მათთვის სასურველი სამოსი, რომელიც აღსაზრდელებს დაურიგდათ, თუმცა მოგვიანებით ბავშვები „ცუდად მოიქცნენ“ და ამიტომ მათ „სასწრაფოდ ჩამოართვეს საჩუქრები.“ სახლის წარმომადგენლის ინფორმაციით, იყო შემთხვევა, როდესაც აღსაზრდელის მიერ რაღაცის „დაშავების“ გამო მას უთხრეს, რომ შევიდოდა და დარჩებოდა თავის ოთახში 2–3 საათი, ვახშმის დრომდე.

„საქართველოს კარიტასის“ თავმჯდომარე

სპეციალური პრევენციული ჯგუფი მონიტორინგის მიზნით იმყოფებოდა საქველმოქმედო ფონდ „საქართველოს კარიტასის“ მცირე საოჯახო ტიპის სახლში. მიუხედავად იმისა, რომ მონიტორინგის ჯგუფს არ მიუღია შეტყობინება აღნიშნულ მცირე საოჯახო ტიპის სახლში განხორციელებულ რაიმე ტიპის უგულებელყოფის ან ძალადობის შემთხვევების შესახებ, სხვა მცირე საოჯახო ტიპის სახლში განთავსებულმა ხუთმა აღსაზრდელმა სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს ინფორმაცია მიაწოდა ფონდ „კარიტასის“ თავმჯდომარეში დამკვიდრებულ ბავშვთა დასჯის ორიგინალურ ფორმებზე. ხუთივე ბავშვი წლების განმავლობაში ცხოვრობდა აღნიშნულ თავმჯდომარეში, შესაბამისად, მათი ინფორმაცია ეყრდნობოდა უშუალოდ მათ მიერ გადატანილ მატერიალურ გამოცდილებას, რომელსაც ბავშვები დღემდე უსიამოვნოდ იგონებენ.

15 წლის აღსაზრდელის გადმოცემით, თავმჯდომარეში არსებობდა „ნითელი“ სია, რომელშიც ბავშვების ქცევის შესაბამისად იწერებოდა ქულები. არსებობდა შეფასებები „ყაჩაღი“, „ყოჩაღი.“ ვინც თვის ბოლოს საუკეთესო ქულებს დააგროვებდა, აძლევდნენ ფულს. თუმცა დანესებულებაში არსებობდა ე.წ. „შავი სიაც“, რომელშიც იწერებოდა ბავშვის „ცუდი“ საქციელის შესახებ. რომელი ბავშვიც თვის ბოლოს ყველაზე მეტ უარყოფით ქულას მოაგროვებდა, „შავ სიაში“ ხვდებოდა. სასჯელის სახით იგი ერთი ან რამდენიმე კვირის განმავლობაში ეხმარებოდა ე.წ. „პატრულებს“ დალაგებაში. მათ შორის, საპირფარეოს დალაგებაში, ძალიან გრძელი კორიდორის სველი წესით მოწმენდაში და ა.შ.

„პატრული“ თავის მხრივ იყო 5 ბავშვი მორიგეობით, რომლებიც დანესებულებას ალაგებდნენ მაშინ, როდესაც სხვა ბავშვებს ეძინათ. „პატრულობა“ 8 წლის შესრულების შემდეგ ეხებოდათ ბავშვებს. ამავე აღსაზრდელის გადმოცემით, დალაგება იყო ასევე სარეცხის გაფენა მორიგესთან ერთად, დერეფნის დაგვა და მოწმენდა იატაკის ჯოხით. დღის განმავლობაში საკუთარ ოთახში შესვლა აკრძალული იყო, აძლევდნენ მხოლოდ 10 წუთს საჭირო ნივთის ასაღებად. თუ უფრო დიდხანს გაჩერდებოდნენ, უწერდნენ მინუსებს „შავ სიაში“. მოზარდის გადმოცემით, თუ იგი დააპირებდა რაიმე განსხვავებული თქმას, ვინმე ლელა მასწავლებელი მას შენიშვნას აძლევდა, რომ „ტლიკინებდა“. ამავე მიზეზით მას ხშირად უწერდნენ მინუსებს, რის გამოც ხვდებოდა „შავ სიაში.“

16 წლის მოზარდი იდენტიურად აღწერს დასჯის მეთოდს და ამატებს, რომ დასჯის ხანგრძლივობას მასწავლებელი განსაზღვრავდა. მისი გადმოცემით, როდესაც იგი იყო დასჯილი, ეზო დაბარა და დერეფანი მოწმინდა. ამ უკანასკნელ საქმიანობას მან 20 წუთი მოანდომა. შემდეგ მასწავლებლებმა შეამოწმეს, რამდენად კარგად იყო განმედილი დერეფანი. მოზარდის განმარტებით, ზოგ ბავშვს განსაკუთრებით ემოციურად გადაჰქონდა სასჯელი, ტიროდნენ და მასწავლებელს ეხუტებოდნენ, მასწავლებლებსაც ეცოდებოდათ, მაგრამ დასჯის წესი უნდა შესრულებულიყო.

აღნიშნული დასჯის პრაქტიკა სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფთან საუბრისას კიდევ სამმა აღსაზრდელმა დაადასტურა.

ბავშვთა უგულბელყოფის შემთხვევები მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში²⁴

სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა დააფიქსირა ბავშვთა უგულბელყოფის სერიოზული შემთხვევები სხვადასხვა მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში, რომლებიც, რიგ შემთხვევაში, შეიძლება შეფასდეს, როგორც არასათანადო მოპყრობა. უგულბელყოფის შედეგად ამ სახლებში მონიტორთა ადგილზე ყოფნის დროს გართულებული იყო ან საერთოდ ვერ კმაყოფილდებოდა არასრულწლოვანთა ისეთი მნიშვნელოვანი საჭიროებები, როგორებიცაა აუცილებელი და სათანადო ხარისხის სამედიცინო მომსახურების მიღება, ძალადობისგან დაცვა ა.შ.

აღმოსავლეთ საქართველოს ერთ-ერთ მცირე საოჯახო ტიპის სახლში მონიტორინგის დროს განთავსებული იყო 15 წლის მოზარდი, რომლის გვარიც არ იცოდა აღმზრდელმა. ამ უკანასკნელის ინფორმაციით, მოზარდი მცირე საოჯახო სახლში მარტო მივიდა, მას თან არ ახლდა სოციალური მუშაკი, შესაბამისად, მოზარდის შესახებ აღმზრდელს არ მიუღია რაიმე სახის ოფიციალური დოკუმენტაცია. ამის სანაცვლოდ, სოციალურმა მუშაკმა განახორციელა სატელეფონო ზარი და აღმზრდელს მისცა შემდეგი მითითება: „ნაცემია, ღამენათევი, აბანავეთ, აჭამეთ და დააძინეთ.“ აღმზრდელის გადმოცემით, მოზარდს ფეხებზე ჰქონდა ცემის კვალი. აღმზრდელს არ ჰქონდა ინფორმაცია, მიიღო თუ არა სათანადო სამედიცინო დახმარება აღსაზრდელმა: „ექიმი სახლში არ მოსულა“. სოციალურ მუშაკთან შეხვედრისას სახალხო დამცველის წარმომადგენლებმა შეიტყვეს, რომ არასრულწლოვანს არანაირი სამედიცინო დახმარება არ მიუღია, როგორც ძალადობის სავარაუდო მსხვერპლს. სოციალური მუშაკის თანახმად, ბავშვი ექიმთან მხოლოდ კანზე გამონაყარის მკურნალობის მიზნით მიიყვანეს.

აღმზრდელის გადმოცემით, აღსაზრდელი ეწევა სიგარეტს, სუნთქავს წებოს, აღსაზრდელს ბავშვობიდან დედა აიძულებდა ემათხოვრა და ფული მიეტანა სახლში, რითაც ოჯახი თავს ირჩენდა. არასრულწლოვანი ასევე ყიდდა ხატებს. აღნიშნულ ინფორმაციას ადასტურებენ სოციალური მომსახურების სააგენტოს წარმომადგენლებიც. აღსაზრდელს სკოლა ეწყება 8.30–ზე, თუმცა სახლიდან 9.00–ზე გადის, არ აქვს არც წიგნები და არც ჩანთა, სახლში ბრუნდება ნებისმიერ დროს, თავისი შეხედულებისამებრ. ექსპერტის კითხვაზე, არის თუ არა ბავშვი დღესაც მათხოვრობაში ჩაბმული, აღმზრდელი პასუხობს – „მათხოვრობს კი

²⁴ არასრულწლოვნის ინტერესების დაცვის მიზნით ანგარიშში დაშიფრულია როგორც არასრულწლოვნის ვინაობა, ისე მცირე საოჯახო ტიპის სახლის მდებარეობა.

არა, იმასაც აკეთებს“ და ამით გამოხატავს თავის ეჭვს არასრულწლოვნის პროსტიტუციაში ჩაბმის შესახებ. არც ერთ ზემოთ მოყვანილ დარღვევასთან დაკავშირებით არც სოციალურ სამსახურს და არც მცირე საოჯახო ტიპის სახლის წარმომადგენლებს არ მიუმართავთ სამართალდამცავი ორგანოებისათვის, როგორც ეს ეროვნული კანონმდებლობით არის გათვალისწინებული.

ზემოაღნიშნულმა ინფორმაციამ სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს შეუქმნა დასაბუთებული ეჭვის იმის თაობაზე, რომ 15 წლის მოზარდის სამედიცინო, ფსიქოლოგიური და საგანმანათლებლო საჭიროებები მნიშვნელოვნად უგულებელყოფილია. ასევე, შესაძლოა, ბავშვი იყოს სექსუალური და ფიზიკური ძალადობის, ეკონომიკური ექსპლუატაციის მსხვერპლი. აღმზრდელის განცხადებით, 15 წლის მოზარდის სახელი და გვარი არ ფიქსირდება არც ამ მცირე საოჯახო ტიპის სახლის ბენეფიციართა სიაში, რომლის თანახმადაც, მონიტორინგის მომენტში სახლში სიით ირიცხებოდა 7, რეალურად კი იმყოფებოდა 8 ბავშვი. სახალხო დამცველის წარმომადგენლების მიერ სოციალური მომსახურების სააგენტოში ინფორმაციის გადამოწმების შედეგად დადგინდა, რომ სახლში მიყვანიდან თვე-ნახევარზე მეტი ხნის შემდეგაც ბავშვს არ გააჩნდა ინდივიდუალური განვითარების გეგმა. ხოლო მცირე საოჯახო ტიპის სახლის აღმზრდელებს არ გააჩნდათ ინფორმაცია იმ პროცედურების შესახებ, რომელთა განხორციელებაც მათ ევალებოდათ ბენეფიციარისათვის ადეკვატური დახმარების აღმოჩენის მიზნით.

სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში გამოავლინა ბავშვთა ფსიქიატრიული დახმარების საჭიროების უგულებელყოფის რამდენიმე შემთხვევა.

იმავე მცირე საოჯახო ტიპის სახლში ცხოვრობს ორი და, რომელთაგან, აღმზრდელების მოსაზრებით, ერთ-ერთს აუცილებლად ესაჭიროება ფსიქიატრის კონსულტაცია, ვინაიდან 11 წლის ბავშვის მიერ უმცროს დაზე, 9 წლის ბავშვზე, ხორციელდება რეგულარული და მზარდი ინტენსივობის ფიზიკური ძალადობა. მონიტორინგამდე რამდენიმე დღით ადრე უფროსი და საპირფარეოში ახრჩობდა უმცროს დას. აღმზრდელის გადმოცემით, უფროსი და ამჟღავნებს ასევე ისტერიულ რეაქციებს, ვერ იძინებს ღამე და იმუქრება თავის მოკვლით. 9 წლის ბავშვის გადმოცემით, იგი ყოველდღიურად ხდება თავისი დის ფიზიკური ძალადობის მსხვერპლი. მიუხედავად ასეთი რთული მდგომარეობისა, არ მომხდარა აღნიშნული ბენეფიციარისთვის ფსიქიატრიული კონსულტაციის უზრუნველყოფა, ვინაიდან, აღმზრდელის აზრით, ამისათვის დედის თანხმობაა აუცილებელი. თუმცა, აღნიშნული ვალდებულება არ გამომდინარეობს კანონმდებლობის მოთხოვნებიდან. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ მონიტორინგის მომენტისათვის 11 წლის მოზარდის ქცევის მართვის პრობლემა ჯერ კიდევ მოუგვარებელი იყო, რის გამოც უმცროსი და იმყოფებოდა განმეორებადი და მზარდი ინტენსივობის ძალადობის განხორციელების რისკის წინაშე.

ლ. კ.-ს შემთხვევა

აღმოსავლეთ საქართველოს ერთ–ერთ მცირე საოჯახო ტიპის სახლში ყოფნისას სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრებმა მიიღეს ინფორმაცია 15 წლის ლ. კ.-ს შესახებ. მენეჯერის მიერ მოწოდებული ინფორმაციით, ლ. კ. ძმასთან ერთად სახლში 2010 წლის იანვარში ჩაირიცხა (ძმა ამჟამად იმყოფება მცირე საოჯახო ტიპის სახლში) სოციალური მომსახურების სააგენტოს გადაწყვეტილებით. სახლის მენეჯერის განცხადებით, ლ. კ. სამი თვის შემდეგ ამოირიცხა, ვინაიდან მას ჰქონდა ფსიქიკური პრობლემები. მისივე თქმით, აღნიშნულ სახლს არ ჰქონდა ლ. კ.-ს მდგომარეობის მართვის რესურსი. მონიტორინგის ჯგუფი დაინტერესდა ბავშვის ამორიცხვის შემდგომი ბედით. მენეჯერის განცხადებით, ლ. კ. ამჟამად ოჯახში ცხოვრობს, სადაც წარსულში, არასრულწლოვანი, სავარაუდოდ გახდა სექსუალურ ძალადობის მსხვერპლი ბიოლოგიური მამის მხრიდან (ამჟამად მამა გარდაცვლილია). დედა ამორალური ქცევის გამო იყო გაძევებული სოფლიდან და მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ დაბრუნდა სახლში. მასთან ერთად ცხოვრობს უფროსი ვაჟი (26 წლის), რომელსაც ასევე აქვს ფსიქიკური პრობლემები.

ლ. კ.-ს მდგომარეობის გასააზრებლად უნდა გავითვალისწინოთ, რომ იგი დაბადებიდან იმყოფებოდა მძიმე სოციალურ გარემოში, 4 წლის ასაკში მოხვდა თელავის ინსტიტუციაში, შემდეგ გურჯაანის, ხოლო შემდეგ – ბოდბეს სპეციალიზებულ სააღმზრდელო დაწესებულებაში. ბოდბეს ინსტიტუციის დახურვის შემდეგ ბავშვი ისევ თელავში დააბრუნეს. იგი ძირითადად იმყოფებოდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების გარემოში. მას არ ჰქონდა შეძენილი არავითარი სოციალური უნარ-ჩვევები, არ შეეძლო თავის დაბანა, არ იცოდა ჩანგლის ხმარება. ლ. კ.-ს პიროვნებას სხვადასხვა ინსტიტუციაში ყოფნამ, მათ შორის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა ინსტიტუციაში განთავსებამ, მძიმე კვალი დააჩნია და ხელი შეუწყო ქცევითი პრობლემების ჩამოყალიბებას: იგი ისერავდა ხელებს, თავს არტყამდა კედელზე, წიგნს ირტყამდა თავში. აღმზრდელების გადმოცემით, მან ბოდბის ბავშვთა სახლში შეიძინა სრულიად არაფუნქციური ქცევითი აკვიატება: თუ ცუდად მოიქცეოდა, შხაპის ქვეშ უნდა დამდგარიყო გარკვეული ხნის განმავლობაში.

მცირე საოჯახო სახლის მენეჯერის გადმოცემით, ბავშვს არ ჰქონდა გონებრივი ჩამორჩენა, თუმცა აღენიშნებოდა ქცევითი აშლილობები. თელავის ფსიქონევროლოგიურმა დისპანსერმა ლ. კ.-ს არ მიანიჭა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვის სტატუსი, ვინაიდან მისი მდგომარეობა არ აკმაყოფილებდა კანონმდებლობით ჩამოთვლილ კრიტერიუმებს. მნიშვნელოვანია ითქვას, რომ ამ უკანასკნელი ფაქტორის გამო ლ. კ. ასევე ვერ ჩაერთო ფსიქონევროლოგიურ დისპანსერში არსებულ კორექციულ პროგრამებში. მენეჯერის განცხადებით, ამავე პერიოდში ლ. კ. ამოირიცხა მცირე საოჯახო ტიპის სახლიდან, ვინაიდან სახლს არ შეეძლო მისი უზრუნველყოფა სათანადო სამედიცინო დახმარებით და

დაბრუნდა ოჯახში, სადაც რთულია, ვიფიქროთ ლ. კ.-ს პრობლემების მართვის შესაძლებლობაზე ზემოთ აღწერილი სიტუაციის გამო.

აღნიშნული შემთხვევა ცხადყოფს, რომ მრავლობითი და გაუმართლებელი ინსტიტუციონალიზაციის შედეგად განვითარებული ლ. კ.-ს ქცევის დარღვევების მართვა ვერ მოახერხა პასუხისმგებელმა სახელმწიფო სტრუქტურებმა. ადეკვატური სერვისის მოძებნის ნაცვლად კი ბავშვი დაბრუნდა ოჯახში, სადაც მისთვის სერვისის მიწოდება არარეალურია მოცემულ პირობებში.

■ სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს სოციალური მომსახურების სააგენტოსა და სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს უფროსებს:

- დეტალურად გამოიკვლიონ ყველა ზემოთ აღწერილი ძალადობის, არასათანადო მოპყრობისა და უგულბელყოფის შემთხვევა; უზრუნველყონ ძალადობის მსხვერპლ ბავშვთა რეაბილიტაცია; ძალადობისა და უგულბელყოფის საფუძვლიანი ეჭვის დადასტურების შემთხვევაში კი მოძალადეთა პასუხისმგებლობის საკითხის დაყენება.
- შეიმუშაონ ბავშვთა მიმართ ძალადობის შემთხვევების მართვის სისტემური მიდგომა; დანერგონ ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის შესახებ მონაცემთა შეგროვებისა და ანალიზის რეგულარული პრაქტიკა, რაც გამოააშკარავებს ბავშვთა დაცვის სახელმწიფო პოლიტიკაში არსებულ ხარვეზებს და ხელს შეუწყობს ამ ხარვეზების აღმოფხვრის სწორი სტრატეგიის დანერგვას.
- გააძლიერონ უწყებათშორისი თანამშრომლობა ბავშვთა დაცვის საკითხებზე.
- უზრუნველყონ ბავშვთა დაცვასა და ბავშვზე ზრუნვაში ჩაბმული ყველა პროფესიონალისათვის კვალიფიკაციის ამაღლების შესაძლებლობა საგანმანათლებლო ღონისძიებებით.

არასათანადო მოპყრობა და განათლების შეზღუდვა საჯარო სკოლებში

მონიტორინგის პროცესში ბავშვთა მიმართ არასათანადო და ღირსების შემლახველი მოპყრობის ფაქტები დაფიქსირდა იმ საჯარო სკოლებშიც, სადაც მშობლების ზრუნვას მოკლებული ბავშვები დადიან.

წყნეთის ბავშვთა სახლი: დაწესებულების ფსიქოლოგის გადმოცემით, 137-ე სკოლაში გასულ წელს შეიქმნა კლასი, სადაც მხოლოდ დევნილი ბავშვები და ბავშვთა სახლის აღსაზრდელები არიან ჩარიცხული. ბავშვთა სახლის დირექტორი ადასტურებს ამ ფაქტს. მიუხედავად იმისა, რომ 137-ე სკოლის ადმინისტრაციის თანახმად, ამგვარი სეგრეგაცია მიზანმიმართული ქმედების შედეგი არ იყო, ეს კლასი რეალურად არსებობს, რაც ბავშვთა სახლის აღსაზრდელების სერიოზულ პროტესტს იწვევს. ფსიქოლოგის მოსაზრებით, აღნიშნული ერთ-ერთ მიზეზია, რომლის გამოც ბავშვებს ბოლო 2 თვე სკოლაში არ უვლიათ.

ბავშვთა სახლის ადმინისტრაციის განცხადებით, ამავე სკოლაში დამკვიდრებულია ბავშვების სკოლიდან დათხოვის ხშირი პრაქტიკა. ბავშვის მიერ რაიმე სახის დისციპლინური გადაცდომის შემთხვევაში სკოლის ადმინისტრაცია დაუყოვნებლივ მიმართავს მათი დროებითი დათხოვნის ზომას. ფსიქოლოგის განცხადებით, ხშირად ბავშვები ამ ქმედებისგან მეორად სარგებელსაც იღებენ - თუ რომელიმეს სკოლის გაცდენა სურს ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში, ამის უმოკლესი გზა დისციპლინური გადაცდომის მიზანმიმართული ჩადენაა.

ბავშვთა სახლ “სათნოებაში” სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს 3 აღსაზრდელი ესაუბრა 131-ე საჯარო სკოლაში მათ მიმართ მოპყრობაზე. 9 წლის ბავშვის განცხადებით, „სხვა ბავშვები რომ რაღაცას აშავებენ, მე მაბრალევენ და ლეილა, ინგლისურის მასწავლებელი, თმებს მჩეჩავს, ასევე ე. შ.-ც. ფიზკულტურის მასწავლებელი ლია მთელი გაკვეთილი კუთხეში გვაყენებს;“ 16 წლის აღსაზრდელის განცხადებით, „მაინც იგრძნობა, რომ ბავშვთა სახლიდან ვართ, სხვები რომ აშავებენ რამეს, ჩვენ გვაბრალევენ ხოლმე;“ 9 წლის ბავშვის განცხადებით, „ფიზკულტურის მასწავლებელი მთელი გაკვეთილი ფეხზე აყენებს ბავშვებს.“

კოჯრის ბავშვთა სახლის 6 ბენეფიციარი სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს ესაუბრა კოჯრის საჯარო სკოლაში ბავშვთა მიმართ არასათანადო მოპყრობაზე. 13 წლის მოზარდის განცხადებით, ფიზკულტურის მასწავლებელი გოჩა (გვარი არ იცის) უწევს ყურებს. 11 და 10 წლის აღსაზრდელების განცხადებით

(გასაუბრება მოხდა 2 ბავშვთან ერთდროულად), სკოლის მასწავლებელი მარო ყურებს უწევს და კუთხეში აყენებს მათ, სკოლის დირექტორი სცემს სახლის ერთ-ერთ აღსაზრდელს. 11 წლის ბავშვმა დაადასტურა ინფორმაცია: „სკოლის მასწავლებელი მარო, როცა რამეს აშავებს, ყურებს უწევს და თმებს წინკნის.“ კიდევ ორმა ბავშვმა ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად ისაუბრა სკოლაში არსებულ ძალადობრივ მიდგომებზე ბავშვების მიმართ სკოლის მასწავლებლებისა და დირექტორის მხრიდან.

თელავის ბავშვთა სახლის დირექტორმა და რამდენიმე აღმზრდელმა სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს მიაწოდეს დეტალური ინფორმაცია თელავის მე-8 საჯარო სკოლაში არსებულ მდგომარეობასთან დაკავშირებით. მათი გადმოცემით, სკოლის თანამშრომლები ახდენენ ბავშვების დიფერენცირებას შემდეგი იარაღების მიწებებით: „ქალაქის ბავშვები“ და „ინტერნატის ბავშვები.“ ბავშვები ამას ძალიან განიცდიან. მონიტორინგამდე ერთი კვირით ადრე რამდენიმე ბავშვმა გაკვეთილები გააცდინა და ზღმარტლის დასაკრეფად წავიდა. მათი დასჯის მიზნით სკოლის მასწავლებელმა (თამარი) ბავშვებს ჩამოართვა ჩანთები და ქურთუკები. საქმეში გასარკვევად სკოლაში იმავე დღეს მივიდა ბავშვთა სახლის უფროსი აღმზრდელი ირმა ჯავახიშვილი და მასწავლებელს სთხოვა ბავშვების ჩანთების დაბრუნება. ერთ-ერთ ბავშვს 10 დღით ადრე გადატანილი ჰქონდა ტონზილიტის ოპერაცია, შესაბამისად, ბავშვთა სახლის დირექტორმა თავად სთხოვა მასწავლებელს ამ ბავშვისთვის ქურთუკის დაბრუნება, რადგან აღნიშნულ ქმედებას შესაძლოა მნიშვნელოვანად გაეუარესებინა ბავშვის ჯანმრთელობა, რაზედაც, დირექტორის თქმით, მასწავლებელმა უპასუხა, „იაროს ტიტველმა, როგორც გაძლო და გაკვეთილი გააცდინა უკურტკოდ, ასე იყოს.“ აღმზრდელ ირმა ჯავახიშვილისა და დირექტორის გადმოცემით, ერთ-ერთი სკოლის მასწავლებელი ნახშირის საჩხრეკი რკინის მაშის დარტყმით დაემუქრა (მოუღერა) ერთ-ერთ აღსაზრდელს, რომელიც მას შემდეგ დადო იატაკზე, რაც ოთახში სოციალური მუშაკი შევიდა.

თელავის მცირე საოჯახო ტიპის სახლში აღნიშნულ ფაქტებზე სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს ესაუბრა 10 წლის ბენეფიციარი, რომელმაც განაცხადა, რომ საჯარო სკოლაში მას ზოგიერთი მასწავლებელი უყვირის, კუთხეში აყენებს, ყურებს უწევს, ასევე აქვთ „მრგვალი ჯოხი“, რომელსაც ბავშვებს ურტყამენ ხოლმე.

გოდოგანის საოჯახო ტიპის სახლში მონიტორინგის ჯგუფს 4 ბენეფიციარი ესაუბრა გოდოგანის საჯარო სკოლაში მოპყრობის შესახებ. 14 წლის აღსაზრდელის განცხადებით, სკოლაში ბავშვებს სცემენ, თავად მას არ უყვარს სწავლა და იპარება ხშირად სკოლიდან. 13 წლის აღსაზრდელის განცხადებით, სკოლაში თმებს წინკნიან და ყურებს უწევენ მასწავლებლები. იმავეს აცხადებენ გოდოგანის საჯარო სკოლის შესახებ 11 წლის და 12 წლის აღსაზრდელები.

ქუთაისის „SOS ბავშვთა სოფლის“ სამმა ბენეფიციარმა ისაუბრა, რომ მათ სკოლაშიც ხდებოდა ძალადობის ფაქტები. ერთ-ერთი მასწავლებელი მწკრივში

აყენებს ბავშვებს და სათითაოდ ურტყამს წკეპლას. მოსწავლეზე ფიზიკური ძალადობისთვის მასწავლებლები იყენებენ სკამის საზურგესაც.

ბათუმის საოჯახო ტიპის სახლში მონიტორინგის ჯგუფს 2 ბენეფიციარი ესაუბრა ბათუმის საჯარო სკოლაში მოპყრობის შესახებ. 9 წლის აღსაზრდელის მონათხრობის მიხედვით, სკოლის მასწავლებელი მ. მ. კუთხეში აყენებს ბავშვებს, ერთ-ერთი ბავშვი 2 გაკვეთილის განმავლობაში ჰყავდა კუთხეში. თავად ეს ბავშვი ნახევარი გაკვეთილის განმავლობაში დააყენა ფეხზე ამ მასწავლებელმა. იმავს აცხადებს 8 წლის აღსაზრდელიც – „სკოლაში თუ რამე დააშავე, ან ქოჩორს აგინევენ, ან კუთხეში დაგაყენებენ ერთი გაკვეთილი.“

„კარიტასის“ მცირე საოჯახო ტიპის სახლის აღსაზრდელებმა მონიტორინგის ჯგუფს წარუდგინეს ჩანაწერი იმ გამოთქმებისა, რომლებსაც თბილისის მე-12 საჯარო სკოლის გეოგრაფიის მასწავლებელი (ირმა) იყენებს მათი და სხვა ბავშვების მიმართ: „ჭიაყელა, ღორის ტილი, ტურტიანი, ნაძირალა.“ ასევე, იყენებს ფრაზებს: „მანდ არ მომიყვანო, თორემ მიგაჭყლიტავ“, „გაჩერდი, თორემ მოვედი და მიგძუყნე.“ აღნიშნული ფრაზების გამოყენება დაადასტურეს ასევე სხვა აღსაზრდელებმაც. იგივე მასწავლებელი გასულ წელს იყენებდა ჯოხს, რომელსაც თავი და ბოლო წითლად ჰქონდა შეფერადებული და დისციპლინის დამყარების მიზნით ზურგზე ურტყამდა ბავშვებს. აღსაზრდელები ასევე საუბრობენ რუსულის მასწავლებლის შესახებ, რომელიც გასულ წელს თავში ბეჭედს უკაკუნებდა და ყურს უწევდა იმ ბავშვებს, რომელთაც დავალება არ ჰქონდათ შესრულებული.

საქართველოს სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრს:

- **უზრუნველყოს ანგარიშში მოყვანილ ბავშვთა უფლებების დარღვევის ყველა ფაქტის დეტალური მოკვლევა საგანმანათლებლო დაწესებულებებში და შესაბამისი პირების პასუხისმგებლობის საკითხის დაყენება.**

უსაფრთხოების საკითხები ბავშვთა სასლავში

წალენჯიხის ბავშვთა სახლი 2010 წლის მონიტორინგის ანგარიშში ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და უგულვებელყოფის ფაქტებით მოხვდა, 2011 წლის განმავლობაში კი წალენჯიხის ბავშვთა სახლში უსაფრთხოების პირობების დარღვევა უბედური შემთხვევის მიზეზი გახდა. კერძოდ, ერთ-ერთმა აღსაზრდელმა მიიღო სხეულის სერიოზული დაზიანება – ეზოში უყურადღებოდ დატოვებული ნაჯახით მოიჭრა მარცხენა ხელის არათითის I და II ფალანგი.

მ. კ.-ს შემთხვევა

სახალხო დამცველის წარმომადგენლებთან საუბრისას 12 წლის მ. კ. გულმოდგინედ ცდილობდა, ხელები სვითერის სახელოებში დაემალა. როგორც აღმოჩნდა, მას ამპუტირებული ჰქონდა თითი. შემთხვევის გახსენებისას აღსაზრდელი იძაბებოდა და უხერხულად იშმუშნებოდა:

„ჩემით დამემართა ...ხო. ნაჯახი დავირტყი, შეშას ვჩეხავდი საჭმელი რომ შევჭამე. პირდაპირ შევედი შეშაში, სხვებიც შედიოდნენ, მეც მივდიოდა, რომ მუშა ვყოფილიყავი, „საექთნოში შემეყვანეს, ჩემი თითი სად არის- მეთქი, ვტიროდი... სასწრაფო გამოიძახეს ...მიაკერეს, მაგრამ მერე გაშავდა და ზუგდიდში მომამოორეს,“ „700 ლარი დაუჯდა „მ“ მასწავლებელს, თვითონ მითხრა, შენი თითი 700 ლარი დამიჯდაო.“

სამედიცინო ბარათში აღნიშნული ფაქტის შესახებ ექიმის ჩანაწერი არასრულია – „ბავშვმა თამაშის დროს ნაჯახით მოიჭრა თითი“ – არ არის ჩანაწერი ჩატარებული მეურნალობის შესახებ და არ არის ფ #IV-100/ა სამედიცინო დახმარების მიმწოდებელი დაწესებულებიდან. ექთნის გადმოცემით, აღსაზრდელი მომხდარის შემდეგ სასწრაფო დახმარების მანქანით გადაიყვანეს წალენჯიხის საავადმყოფოში, სადაც „თითი მიაკერეს“, მაგრამ „გაშავდა“ და სამი დღის შემდეგ გადაიყვანეს ზუგდიდის საავადმყოფოში, სადაც საჭირო გახდა დანეკროზებული თითის ფალანგის მოცილება.

დაწესებულებაში დღემდე უგულვებელყოფენ ამავე აღსაზრდელის ჯანმრთელობის მდგომარეობას: ბენეფიციარს სამი წლის განმავლობაში უტარდებოდა მეურნალობა გულის პათოლოგიის გამო (სამედიცინო ბარათში გულის პათოლოგიის არსებობა აღნიშნულია, მაგრამ კონკრეტული დიაგნოზი და

ჩატარებული მკურნალობა მითითებული არ არის). ორი წელია, ჯანმრთელობის მდგომარეობის მონიტორინგი არ ჩასტარებია, ასევე არ უტარდება რეაბილიტაცია და მკურნალობა ამპუტირებული თითის ფალანგის შემდგომი მდგომარეობის გამო. ბოლო წლის განმავლობაში ეს საკითხი არც კი განუხილავთ.

ბენეფიციარის გადმოცემით: „გული მანუხებს და რაღაც წამლები დავლიე ...რომ დავრბოდი, წკრ-წკრ, გული ასე მესმოდა, მითხრეს შუილი გაქვსო ...პარნიკის უფროსად დამნიშნა ...დირექტორმა... ...მე ვმუშაობ, რომ დავთესო ყველაფერი. ვბარავთშაბათ-კვირას ვმუშაობ, სკოლიდან რომ მოვალ, ვმუშაობ 3 საათიდან ასე 6 საათამდე ...ფუტკრების 6 სკაა, ადრე 14 სკა იყო, ... წვიმა რომ იქნება, სათბურში შევიტანთ ხოლმე მე და „X“, ძალიან ვიღლები და დავჯდები ხოლმე.“

აღნიშნული შემთხვევა აჩენს დასაბუთებულ ეჭვს ნალენჯიხის ბავშვთა სახლში აღსაზრდელთა უსაფრთხოების უზრუნველყოფის კუთხით. ასევე ჩნდება კითხვები ადეკვატური სამედიცინო მომსახურების მიწოდების თვალსაზრისითაც.

■ **საქართველოს სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს უფროსს:**

- **უზრუნველყოს გაძლიერებული მონიტორინგი უსაფრთხოების პირობების დაცვასთან დაკავშირებით; ასევე - პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლება აღნიშნული მიმართულებით.**

საყოფაცხოვრებო პირობები

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ბავშვის უფლებათა კონვენციის მიხედვით, „ყველა ბავშვს აქვს უფლება, უზრუნველყოფილი იყოს ცხოვრების ისეთი დონით, რომელიც აუცილებელია მისი ფიზიკური, გონებრივი, სულიერი, ზნეობრივი თუ სოციალური განვითარებისთვის.“²⁵ სახელმწიფო კი, თავის მხრივ, ვალდებულია, უზრუნველყოს შესაბამისი პირობები ამ ვალდებულების განხორციელებისთვის. ბავშვის სრულფასოვანი განვითარებისთვის საჭიროა ნორმალური, ოჯახის გარემოსთან გათანაბრებული გარემო.

დადებითად უნდა შეფასდეს, რომ საქართველოს ტერიტორიაზე გაიხსნა რამდენიმე მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლი, სადაც თავსდებიან 6-18 წლამდე მზრუნველობამოკლებული აღსაზრდელები. მონიტორინგის დროს გაირკვა, რომ ამგვარ სახლებში განთავსებული ბავშვების უმეტესობა ყოფილი ინსტიტუციური დაწესებულებების აღსაზრდელები არიან, თუმცა მონიტორინგის პერიოდში (2011 წლის დეკემბერი) კვლავ რჩებოდა აღსაზრდელთა ნაწილი, რომელიც განთავსებული იყო დიდ ინსტიტუციურ დაწესებულებებში. მიუხედავად იმისა, რომ მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების შექმნა სახალხო დამცველის მიერ დადებითად შეფასდა, მონიტორინგის დროს გამოიკვეთა რამდენიმე ხარვეზი. კერძოდ, პრევენციული ჯგუფისთვის გაურკვეველი იყო მცირე საოჯახო ტიპის სახლის მმართველი ორგანიზაციების შერჩევის კრიტერიუმები, რადგანაც ზოგიერთი ბავშვთა სახლის ინფრასტრუქტურა და პირობები იყო ძალიან კარგი, მონყობილი იყო სათანადო ავეჯითა და შესაბამისი ინვენტარით, ხოლო ზოგიერთ სახლში არ იყო უზრუნველყოფილი ნორმალური საცხოვრებელი პირობები (მაგ. გოდოგანი, ენერი).

ოჯახისგან განცალკევებული ყველა ბავშვის უფლებათა მიიღოს სათანადო მზრუნველობა და დაცვა სახელმწიფოსაგან. დიდი ზომის დაწესებულებები ბავშვებისათვის ვერ უზრუნველყოფს შესაფერის გარემოს, რის გამოც სახალხო დამცველი მიიჩნევს, რომ სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს ყველა აღსაზრდელის ისეთ დაწესებულებებში განთავსება, სადაც გათვალისწინებული იქნება მათი ინდივიდუალური საჭიროებები და დაწესებულებათა ინფრასტრუქტურა მაქსიმალურად მიუახლოვდება ოჯახურ პირობებს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, სახელმწიფომ მაქსიმალურად მცირე ვადებში უნდა უზრუნველყოს მზრუნველობამოკლებული აღსაზრდელებისათვის ადაპტირებული გარემოს

²⁵ 27-ე მუხლის პირველი ნაწილი;

შექმნა, რომელიც სამომავლოდ დაეხმარება მათ თვითდამკვიდრებისა და საზოგადოებაში რეინტეგრაციის პროცესში.

ბავშვზე ზრუნვის მე-14 სტანდარტის თანახმად,²⁶ „მომსახურებისთვის განკუთვნილი შენობა-ნაგებობის ადგილმდებარეობა, გარეგნული მხარე და ფართობი შეესაბამება მომსახურების მიზანს და აკმაყოფილებს მომხმარებლის საჭიროებებს. ეს გულისხმობს, რომ ფიზიკური გარემო არის მოსახერხებელი, მაქსიმალურად მიახლოებული ოჯახურ გარემოსთან, გარემონტებული და ადვილად მისადგომი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანისთვის.“

„მომსახურების მიმწოდებელი უზრუნველყოფს მომსახურების მიმწოდებლის ტერიტორიაზე ჰიგიენური ნორმების დაცვას და პროპაგანდას გაუწევს ამ ნორმებს მომხმარებელთა შორის.“

დანესებულებათა უდიდეს ნაწილში ბავშვებს საშუალება აქვთ, კვირაში ერთხელ მიიღონ შხაპი. თეთრეულს დიდ ინსტიტუციებში ცვლიან ორ კვირაში ერთხელ, ხოლო მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში – 7–10 დღეში ერთხელ. გამოწვევისაა გოდოგანის, ენერისა და რუსთავის²⁷ მცირე საოჯახო ტიპის სახლები (იხ. ქვემოთ). როგორც წესი, აღსაზრდელები უზრუნველყოფილი არიან ჰიგიენური ნივთებით.

საპირფარეშოები, ზოგიერთ შემთხვევაში, არის აზიური ტიპისა (გოდოგანის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი, ასპინძის, ზუგდიდის, თელავის, „მომავლის სახლი“, ნალენჯიხისა და ქუთაისის ბავშვთა სახლები), დანარჩენ ბავშვთა სახლებში დამონტაჟებულია უნიტაზები. წყნეთის ბავშვთა სახლში, კოტეჯის მეორე სართულზე, მიჯრითაა დადგმული უნიტაზები, რაც განმარტოების საშუალებას არ იძლევა. იმ შემთხვევაშიც, როდესაც საპირფარეშოები ერთმანეთისგან გამოყოფილია კედლით, მათ არ აქვს კარი („მომავლის სახლი“, ნალენჯიხის, ზუგდიდის, ბათუმის, ასპინძისა და ქუთაისის ბავშვთა სახლები).

ზოგიერთ ბავშვთა სახლში არსებულ საპირფარეშოებისა და საშხაპეების კარებს არ ჰქონდა საკეტები (მაგ. ბათუმის, ასპინძის, „სათნოების“, ზუგდიდის, ნალენჯიხის, წყნეთის ერთ-ერთ კოტეჯში).

ზოგიერთ სააღმზრდელო დანესებულებაში საშხაპეები ერთმანეთისგან არ არის იზოლირებული და რამდენიმე ბავშვს ერთად უწევს ბანაობა (კოჯრის, თელავის, ნალენჯიხის, ზუგდიდის სააღმზრდელო დანესებულებები და „მომავლის სახლი“), ზოგან კი საშხაპე არასათანადოდ არის აღჭურვილი (ნალენჯიხა, გოდოგანის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი).

დანესებულებების ადმინისტრაციის გადმოცემით, ოთახებს ალაგებენ ყოველდღიურად, თუმცა, მონიტორინგის დროს ზოგიერთ დანესებულებაში

²⁶ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება N281/6.

²⁷ მის. ქ.რუსთავი, მე-11 მ/რ კორპ. N1.

შეიმჩნეოდა ანტისანიტარია (გოდოგანის, ენერის, რუსთავის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი,²⁸ ასევე, ქუთაისის ბავშვთა სახლი (იხ. ქვემოთ)). მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში აღმზრდელები და აღსაზრდელები ერთად ალაგებენ სახლს. დიდ ინსტიტუციებში ძირითადად ალაგებენ დამლაგებლები, თუმცა საკუთარ სანოლსა და ოთახს ბავშვები თვითონ აწესრიგებენ.

ბავშვზე ზრუნვის მე-14 სტანდარტის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, მომსახურების მიწოდებისათვის განკუთვნილი შენობა აკმაყოფილებს შემდეგ ნორმებს: არის ნათელი (სათანადო ბუნებრივი განათებით); კარგად ნიავედება; უზრუნველყოფილია სეზონის შესაბამისი ტემპერატურით.

პრევენციული ჯგუფის მიერ მონახულებულ დიდ ინსტიტუციებში და მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში ბუნებრივი განათება და ვენტილაცია საკმარისია იქ არსებული დიდი ზომის ფანჯრების გამო, თუმცა გამოწკარისია „მომავლის სახლი,” სადაც ოთახებში არ არის ფანჯრები და ვენტილაცია ხდება დერეფანში არსებული ფანჯრების საშუალებით არასაკმარისად.

ისევე, როგორც ზოგიერთ დიდ ინსტიტუციაში, მცირე საოჯახო ტიპის სახლების გარკვეულ ნაწილშიც არ იყო ცენტრალური გათბობა და აღსაზრდელები თბებოდნენ ერთ-ერთ ოთახში დანთებული შეშის ღუმლით ან ბუნებრივი აირის გამათბობლით (მაგ. ახმეტის, გოდოგანის, ენერის, თელავის,²⁹ ბათუმის მცირე საოჯახო ტიპის სახლები).

„სააღმზრდელო საქმიანობის ლიცენზირების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-10 მუხლის თანახმად, „მშობელთა მზრუნველობამოკლებულ, აგრეთვე შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვთა სადღეღამისო სააღმზრდელო საქმიანობის ლიცენზიის მაძიებელი/მფლობელი უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ პირობებს და ვალდებულია, წარადგინოს შესაბამისი დამადასტურებელი დოკუმენტაცია: „ლიცენზიის მაძიებელს/მფლობელს უნდა ჰქონდეს ფართობი, რომლის არანაკლებ 6 წლის ვადით ფლობისა და სარგებლობის უფლება დადასტურებული უნდა იყოს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით; იჯარის/ქირავნობის შემთხვევაში ფლობისა და სარგებლობის უფლება დადასტურებული უნდა იყოს საჯარო რეესტრიდან ამონაწერით; ფართობი აღსაზრდელთა რაოდენობის შესაბამისად, მაგრამ არანაკლებ 6 აღსაზრდელისათვის, უნდა მოიცავდეს: საძინებელ ოთახს/ოთახებს: ერთ აღსაზრდელზე არანაკლებ 6 კვ.მ. ფართობისა. საძინებელ ოთახში მოთავსებული უნდა იყოს არა უმეტეს 10 ბავშვისა;³⁰ ასევე, ფართობი უნდა მოიცავდეს არანაკლებ 25 კვ.მ. ფართობის ოთახს კარანტინისათვის, სამზარეულოს, სასადილოს, ტუალეტს/ტუალეტებს, საშხაპეს/საშხაპეებს, პირსაბანს/პირსაბანებს - 16 აღსაზრდელზე არანაკლებ ერთისა. თითოეულ ბავშვზე გამოყოფილი ფართი მოცემულია ცხრილებში. აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთ

²⁸ მის. ქ.რუსთავი, მე-11 მკრ კორპ N1;

²⁹ სოფ.ვარდისუბანი.

³⁰ „ა“ ქვეპუნქტი;

მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში არ არის უზრუნველყოფილი თითოეული აღსაზრდელისთვის 6 კვ.მ. ფართი. მაგ: რუსთავის მცირე საოჯახო ტიპის სახლები, თბილისის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი,³¹ დუშეთის მცირე საოჯახო ტიპის სახლის ერთი საძინებელი, გოდოგანის, ბათუმის მცირე საოჯახო ტიპის სახლისა და წეროვანის ბავშვთა სახლის ზოგიერთი საძინებელი.

დიდ ინსტიტუციებში ეზოები უმეტესად არ არის კეთილმოწყობილი. გამოწვევებია წყნეთისა და ბათუმის ბავშვთა სახლები, სადაც ეზოებში დამონტაჟებულია საბავშვო ატრაქციონები, არის ხელოვნურსაფარიანი ფეხბურთის მოედნები და დგას დასასვენებელი სკამები. რეგიონებში დაწესებულების კუთვნილი ტერიტორიის ფართი და ბუნებრივი გამწვანება საკმარისია ნორმალური სარეკრეაციო პირობების შესაქმნელად, თუმცა ეზოები უმეტეს შემთხვევაში არ არის მოწყობილი. მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში ეზოებს არ აქვს დათმობილი დიდი ფართი და ისინი არ არის კეთილმოწყობილი.

როგორც წესი, ბიბლიოთეკა ყველა დიდ სააღმზრდელო დაწესებულებაშია (გამონაკლისია წალენჯიხის ბავშვთა სახლი) და წიგნების რაოდენობაც საკმაოდ დიდია. ბათუმის სააღმზრდელო დაწესებულებაში ძირითადად სასკოლო წიგნებია. ბიბლიოთეკარის ფუნქციას, უმეტეს შემთხვევაში, ითავსებენ ფსიქოლოგები ან აღმზრდელები. რაც შეეხება მცირე საოჯახო ტიპის სახლებს, ბავშვებს უმეტესად აქვთ გარკვეული რაოდენობის წიგნები, რომლებსაც ძირითადად აღმზრდელები აწოდებენ და სასკოლო წიგნები. დაწესებულებებში შეიმჩნეოდა სათამაშოების ნაკლებობაც. ბავშვებს ძირითადად ჰქონდათ ფუმფულა სათამაშოები.

აღსანიშნავია, რომ ყველა დიდ ინსტიტუციაში იყო კომპიუტერების ოთახი, რომლითაც ბავშვები სარგებლობენ. რაც შეეხება მცირე საოჯახო ტიპის სახლებს, კომპიუტერები არ არის ახმეტის, ქუთაისის, ხაშურის, ბათუმის, გოდოგანის, ენერის, თელავის და რუსთავის³² მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში. დასასვენებელი ოთახები, ზოგიერთ შემთხვევაში, გამოიყენება სამეცადინო ოთახადაც (მესტიის ბავშვთა სახლი, „სათნოება“ და მცირე საოჯახო ტიპის სახლები). მესტიის ბავშვთა სახლისა და „სათნოების“ გარდა ყველა დიდ ინსტიტუციაში არის საკლასო ოთახები.

ბენეფიციართათვის ტელეფონით სარგებლობა თითქმის ყველა დაწესებულებაში უზრუნველყოფილია, თუმცა კონფიდენციალურობას უმეტეს დაწესებულებაში არ იცავენ, რადგან ბავშვებისთვის განკუთვნილი ტელეფონის აპარატები დგას დირექტორის ოთახში ან მისი პარალელურია. წყნეთის ბავშვთა სახლში ტელეფონის აპარატი დარაჯის კაბინაში იყო მოთავსებული. ტელეფონით სარგებლობა უკეთესადაა უზრუნველყოფილი რუსთავის ბავშვთა სახლში, სადაც აპარატი დგას საძინებელში და მისი გამოყენება ბავშვებს ნებისმიერ დროს შეუძლიათ. რაც შეეხება მცირე საოჯახო ტიპის სახლებს, ყველა მათგანში დგას

³¹ ქ.თბილისი, ერისთავის ქ. N2, საქველმოქმედო ფონდი „საქართველოს კარიტასი“;

³² მის. ქ.რუსთავი მე-11 მკრ კორპ N1 ორგანიზაცია “ევრიჩაილი”.

მაგთიფიქსის აპარატები. ასევე, აღსაზრდელების უმეტესობას თვითონაც აქვთ მობილური ტელეფონები.

საანგარიშო პერიოდში ფუნქციონირებდა რამდენიმე დიდი ინსტიტუცია, რომელთა დიდი ნაწილი დაიხურა 2011 წლის ბოლოსთვის. (დეტალური ინფორმაცია თითოეული სააღმზრდელო დაწესებულების შესახებ აღწერილია დანართში #1).

■ რეკომენდაციები საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სოციალური სააგენტოს უფროსს:

- უზრუნველყოს ყველა მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლისათვის საყოფაცხოვრებო პირობების (გათბობა, განათება, სველი წერტილები და ა.შ.) ინვენტარის/აღჭურვის, კეთილმოწყობის მინიმალური სტანდარტების შემუშავება და მათი დაცვის რეგულარული კონტროლი;
- უზრუნველყოს იმ ბავშვთა სახლების რემონტი და კეთილმოწყობა, რომლებიც ვერ ქმნის ბავშვებისთვის ნორმალურ საცხოვრებელ პირობებს;
- უზრუნველყოს ბავშვთა სახლების ჰიგიენური პირობების დაცვის რეგულარული კონტროლი.

ჯანმრთელობის უფლების დაცვა

სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობა ბავშვთა სახლებსა და მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში

„ბავშვის უფლებათა კონვენციის“ 24-ე მუხლში მითითებულია, რომ „მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ბავშვის უფლებას, ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის ყველაზე უფრო სრულყოფილი მომსახურებით და დაავადებათა მკურნალობისა და ჯანმრთელობის აღდგენის საუკეთესო საშუალებებით. მონაწილე სახელმწიფოები ცდილობენ უზრუნველყონ, რომ არც ერთ ბავშვს არ ჩამოერთვას უფლება, ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის ასეთი მომსახურებით.“ ასევე, ბავშვზე ზრუნვის N9 სტანდარტის, „ბავშვის ჯანმრთელობის ხელშეწყობა და დაცვა“, მიხედვით, „მომსახურებაში შექმნილია მომხმარებლის ფიზიკური და ემოციური ჯანმრთელობისათვის აუცილებელი და ხელშეწყობი პირობები. მომხმარებელს მიაწოდებენ ინფორმაციას მისი ჯანმრთელობისა და საკუთარი თავის მოვლის შესახებ. მომსახურების მიმწოდებელი უზრუნველყოფს, რომ მომხმარებელს ხელი მიუწვდებოდეს იმუნიზაციასა და სამედიცინო-პროფილაქტიკურ შემონეშებაზე. მომხმარებელს აქვს ჯანსაღი და ასაკის შესაფერისი კვების რაციონი, დაბალანსებულია მისი ფიზიკური დატვირთვა და დასვენება. ხოლო საჭიროების შემთხვევაში მომხმარებელი კვალიფიციური სამედიცინო მომსახურებით იქნება უზრუნველყოფილი.“

სამედიცინო მომსახურება ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებებში ხორციელდება „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის 135-ე მუხლის შესაბამისად, რომელშიც მითითებულია, რომ „სახელმწიფო უზრუნველყოფს სამედიცინო დახმარებას ობოლი და მშობლების ზრუნვას მოკლებული, ფიზიკური და ფსიქიკური დეფექტების მქონე ბავშვებისათვის განკუთვნილ დაწესებულებებში.“

საქართველოს მთავრობის 2011 წლის 23 თებერვლის N101 დადგენილებაში „სოციალური რეაბილიტაციისა და ბავშვზე ზრუნვის 2011 წლის სახელმწიფო პროგრამის დამტკიცების შესახებ“ მითითებულია, რომ „მზრუნველობამოკლებულ ბავშვთა საოჯახო ტიპის მომსახურებით უზრუნველყოფის ქვეპროგრამის“ ამოცანებია მზრუნველობამოკლებული ბავშვების მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში განთავსება და მათი ოჯახურ გარემოსთან მიახლოებულ პირობებში აღზრდა და მიმღებ ოჯახებში განთავსება. ხოლო გასატარებელ ღონისძიებათა შორის არის მითითებული პირველადი ჯანდაცვის

დანესებულებებში ბავშვის დინამიკური მეთვალყურეობის უზრუნველყოფა და საჭიროებისამებრ ამბულატორიული და სტაციონარული სამედიცინო მომსახურების ორგანიზება.“

2011 წლის დეკემბერში სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მიერ ჩატარებულმა მონიტორინგმა გამოავლინა მთელი რიგი ახალი საჭიროებანი და ხარვეზები, რომელთა გათვალისწინება და პრობლემების დროულად გადაჭრა ძალზე მნიშვნელოვანია ბავშვზე ზრუნვის რეფორმის წარმატებით განხორციელებისათვის.

სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობის საკითხი სხვადასხვაგვარად არის დარეგულირებული დიდი ზომის ბავშვთა სახლებისა და მცირე საოჯახო ტიპისათვის.

დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში პირველადი სამედიცინო დახმარება და ექიმის დანიშნულებით მკურნალობა ბავშვებს უტარდებათ ადგილზე, ხოლო კონსულტაციისა და ოპერაციული ჩარევისათვის მიმართავენ მათთვის კუთვნილი სადაზღვევო ვაუჩერით გათვალისწინებულ სამედიცინო დანესებულებას, გადაუდებელ შემთხვევებში კი - სასწრაფო სამედიცინო დახმარებას.

მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში მხოლოდ პირველადი სამედიცინო დახმარების ჩატარებაა შესაძლებელი ადგილზე, შემდგომ, საჭიროებების გათვალისწინებით, ან სასწრაფო დახმარების მანქანის გამოძახება ხდება, ან მიმართავენ ადგილმდებარეობის მიხედვით ახლომდებარე პირველადი სამედიცინო დახმარების ცენტრს ან საავადმყოფოს. ბენეფიციარები იღებენ სამედიცინო მომსახურებას ვაუჩერით გათვალისწინებული მომსახურების ფარგლებში, თუმცა საქართველოს მთავრობის 2011 წლის 23 თებერვლის N101 დადგენილებით „სოციალური რეაბილიტაციისა და ბავშვზე ზრუნვის 2011 წლის სახელმწიფო პროგრამის დამტკიცების შესახებ“ დამტკიცებული მზრუნველობამოკლებულ ბავშვთა საოჯახო ტიპის მომსახურებით უზრუნველყოფის ქვეპროგრამაში მითითებულია შემდეგი მომსახურებები: „პირველადი ჯანდაცვის დანესებულებაში ბავშვის დინამიკური მეთვალყურეობის უზრუნველყოფა და, საჭიროებისამებრ, პირველადი სამედიცინო დახმარების განევა და სახელმწიფო პროგრამით გათვალისწინებული, აგრეთვე, გაუთვალისწინებელი ამბულატორიული და სტაციონარული სამედიცინო მომსახურების ორგანიზება.“³³

მონიტორინგის განხორციელებისას დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში თვალშისაცემი იყო სამედიცინო პერსონალის იმედგაცრუება და გაურკვევლობა საკუთარი მოვალეობების და ფუნქციების მიმართ. ისინი აღნიშნავენ: „ახლა ბავშვები გადადიან მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში, ვაგსებთ ფორმა IV-100-ებს, მერე რა იქნება, არ ვიცით, დავრჩებით უმუშევრები.“ უნდა აღინიშნოს, რომ ბავშვთა სახლის აღმზრდელებიდან კონკურსის წესით შეირჩნენ მზრუნველები

³³ პუნქტი 2 – „ქვეპროგრამის ღონისძიებები“, ქვეპუნქტი „კ.“

ზოგიერთი მცირე საოჯახო ტიპის სახლისათვის. მაშინ, როცა ასეთი ტიპის ბავშვთა სახლების აღსაზრდელები საჭიროებენ კვალიფიციურ სანიტარიულ-ჰიგიენურ განათლებას, ხოლო მზრუნველები მოკლებულნი არიან ამ შინაარსის მომზადებასა და სატრენინგო კურსებს.

როგორც მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების აღმზრდელებთან საუბრისას გაირკვა, მათ არ ჩასტარებიან სამედიცინო საკითხებზე რაიმე სახის ტრენინგი, არ მიუღიათ ინფორმაცია ბუკლეტის ან წიგნის სახით. როცა ადგილზე გავეცანით სატრენინგო მასალებს (ვარდისუბანი, საგურამო), ისინი არ მოიცავდა საკითხებს სანიტარიულ-ჰიგიენური განათლების, სრულფასოვანი ბალანსირებული კვების შესახებ, რაც ესოდენ მნიშვნელოვანია ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტების შესასრულებლად. მხოლოდ ბათუმში მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში წარმოგვიდგინეს სატრენინგო წიგნი „პირველადი სამედიცინო დახმარებისა და მოქმედების გეგმის“ შესახებ. „SOS ბავშვთა სოფელში“ ხელმძღვანელობამ მოგვცა ინფორმაცია, რომ მზრუნველებს ჩაუტარდათ ტრენინგი პირველადი სამედიცინო დახმარების შესახებ, თუმცა შესაბამისი მასალები არ იყო ჩვენთვის ხელმისაწვდომი.

„ბავშვის უფლებათა კონვენციის“ 24-ე მუხლის „ე“ ქვეპუნქტი ითვალისწინებს.... ინფორმაციის მიწოდებას ბავშვებისათვის ბავშვთა ჯანმრთელობისა და კვების შესახებ...ჰიგიენის, ბავშვის საცხოვრებელი გარემოს სანიტარიის დაცვისა და უბედური შემთხვევების თავიდან აცილების“ შესახებ.

რეკომენდაცია შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის მინისტრს:

- უზრუნველყოს მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების მზრუნველთა საგანმანათლებლო პროგრამების შემუშავება, რომლებიც მოიცავს ძირითად საკითხებს სანიტარიულ-ჰიგიენური განათლების, პირველი სამედიცინო დახმარების, სრულფასოვანი ბალანსირებული კვების შესახებ;
- დაევალოს შესაბამის სამსახურებს, მომავალში მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებისთვის აღმზრდელების შერჩევისას უპირატესობა მიენიჭოს იმ კანდიდატებს, რომლებსაც გარკვეული ფორმაცია აქვთ გავლილი ზემოაღნიშნულ სფეროში.

ნამდებით მომარაგება და სამედიცინო კაბინეტების მუშაოების უზრუნველყოფა

დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში სამედიცინო კაბინეტები ვერსად ვერ აკმაყოფილებს მოთხოვნებს, ზოგან ვერ თბება („მომავლის სახლი“, ასპინძა, ბათუმი,

ნალენჯიხა), იზოლატორი მცირე ზომისაა („სათნობა“, ზუგდიდი, ნალენჯიხა) ან ვერ მოხერხდა იზოლატორის გაკეთება საექიმო კაბინეტის მიმდებარედ (კოჯორი, საგურამო), კაბინეტები არ არის სათანადოდ აღჭურვილი („მომავლის სახლი“, საგურამო, ასპინძა, ნალენჯიხა, ზუგდიდი). იზოლატორი საერთოდ არა აქვს წეროვანის ბავშვთა სახლს. მხოლოდ რუსთავში გაითვალისწინეს წინა მონიტორინგის რეკომენდაციები და საექიმო კაბინეტი განათავსეს ახალ ოთახში, სადაც მიმდებარედ არის იზოლატორი. მიუხედავად იმისა, რომ სახალხო დამცველმა წინა ანგარიშშიც აღნიშნა ბავშვის ფიზიკური განვითარების მონიტორინგის ჩატარების აუცილებლობა, ბავშვთა სახლებში კვლავ არ არის სასწორი და სიგრძის საზომი (რუსთავი, კოჯორი, ასპინძა, წეროვანი), ზოგან დამკვიდრებულია წელიწადში ერთხელ ბავშვების აწონა პროდუქტების ასაწონ სასწორზე (რუსთავი). ამ საკითხის თაობაზე მივიღეთ განმარტება, რომ „სასწორი და სიგრძის საზომი არ არის ჯანდაცვის სამინისტროს მიერ შემოთავაზებულ ჩამონათვალში, რომლის საფუძველზეც ვაკეთებთ წინასწარ განაცხადს.“

მედიკამენტებით უზრუნველყოფილია თითქმის ყველა ბავშვთა სახლი. დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში მედიკამენტებს იძენენ სააგენტოში ყოველწლიური მოთხოვნის წარდგენის საფუძველზე, მცირე ტიპის ბავშვთა სახლებში ყიდულობენ პირველადი გადაუდებელი დახმარების მედიკამენტებს, ხოლო ბავშვების ავადმყოფობის დროს წამლებს იძენენ აფთიაქში ექიმის დანიშნულების მიხედვით.

დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში ძირითადად მუშაობენ ის ექიმები (ახალი ექიმია მხოლოდ „მომავლის სახლში“, წეროვანი), რომელთაც შევხდით წინა მონიტორინგის დროს. უნდა აღინიშნოს, რომ უმრავლესობამ გაითვალისწინა მონიტორინგის ჯგუფის რეკომენდაციები და საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სსიპ „სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს“ N6/61 ბრძანება სსიპ „სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს“ ფილიალებისათვის სამედიცინო დოკუმენტაციის ფორმების დამტკიცების შესახებ.“ თუმცა მონიტორინგის ჯგუფის ადგილზე მისვლის დროს ზოგიერთი დოკუმენტები აღარ იწარმოებოდა (თელავი, წყნეთი, ასპინძა), ბოლო ჩანაწერები რამდენიმე თვით ადრე იყო დათარიღებული. როგორც განგვიმარტეს, „უკვე ვიხურებით და აღარ გავაგრძელებთ ამ ჩანაწერების წარმოებას.“ ასეთი დამოკიდებულებით რეალურად ირღვევა „ბავშვის უფლებათა კონვენციის“ 25-ე მუხლი, რომელიც ითვალისწინებს „სამეურვეოდ გამწესებული ბავშვის უფლებას... პერიოდულად ხდებოდეს მისთვის განუხლები მკურნალობისა და მის მიმართ ასეთ მეურვეობასთან დაკავშირებული სხვა პირობების შეფასება.“

რეკომენდაცია შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრს:

- **დაევალოს შესაბამის სამსახურებს, უზრუნველყონ მშობლების მზრუნველობამოკლებული ყველა ბავშვისთვის, მიუხედავად მათი**

განთავსების ადგილისა, სახელმწიფოში მოქმედი სტანდარტების შესაბამისი, რეგულარული სამედიცინო მეთვალყურეობა და მედიკამენტებით უზრუნველყოფა.

ჰიგიენის დაცვა

როგორც დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში, ასევე მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში ექიმები და ექთნები მიუთითებდნენ, რომ რეგულარულად აწარმოებენ ბენეფიციართა ჰიგიენური მდგომარეობის შეფასებას, თუმცა ყოველთვის არ არის შესაძლებელი მოიძიო რაიმე ჩანაწერი იმის შესახებ, თუ როდის, რა სახის პრობლემები ჰქონდათ ბავშვებს და კონკრეტულად რა სახის დახმარება გაენიათ მათ. ყველა ინსტიტუციაში და მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში ადასტურებდნენ ფაქტს, რომ „დატილიანების შემთხვევები ჰქონდათ უმეტესად ზაფხულში და გამოიყენეს „პარაპლიუსი“, შეაჭრეს თმები (რუსთავი – „ბავშვი და გარემო,“ დუშეთი). ეს ფაქტი არსად არის დაფიქსირებული რაიმე სახის ჩანაწერით. სამედიცინო პერსონალისა და თანამშრომელთა განმარტებით, „არ არის სავალდებულო ასეთი სახის რაიმე ჩანაწერების წარმოება.“

დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში ტარდება თვეში ერთხელ დეზინფექცია, დეზინსექცია, დერატიზაცია, რასაც ადასტურებს მიღება-ჩაბარების აქტი და ინსპექტირების აქტი, თუმცა ამ სახის დოკუმენტაცია მოკლებულია კონკრეტულობას, პრაქტიკულად ძნელია იმის დადგენა, რა იგულისხმება ინსპექტირების ჩანაწერში - „დროულად და სათანადოდ ჩატარდა ხელშეკრულებით გათვალისწინებული სამუშაოები.“

რეკომენდაცია სახელმწიფო ზრუნვის და სოციალური მომსახურების სააგენტოების უფროსებს:

- მეურვეობაში მყოფი ბავშვისთვის სხვადასხვა სახის სამედიცინო მომსახურების მიწოდების ეფექტურობის განსაზღვრისათვის უზრუნველყონ ბავშვის ჯანმრთელობაზე მეთვალყურეობის, მონიტორინგის წარმოების სპეციალური ფორმები როგორც დიდი ზომის ბავშვთა სახლებისათვის, ასევე მცირე საოჯახო ტიპის მომსახურებაში მყოფი ბავშვებისათვის.
- ყველა ტიპის ბავშვთა სახლების ადმინისტრაციას მიეცეს შესაბამისი მითითებები სანიტარიულ-ჰიგიენური დამუშავების რეგულარობის, ფორმისა და აღრიცხვიანობის შესახებ.

პროფილაქტიკური აცრები

ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებებში მოთავსებულ ბენეფიციარებს აცრები უტარდებათ პირველადი ჯანდაცვის ცენტრებში ეროვნული ვაქცინაციის კალენდრის მიხედვით.

კვლავ გადაუჭრელ პრობლემად რჩება სხვადასხვა სახის ტრავმის დროს ჭრილობის ნიადაგით დაბინძურებისას ტეტანუსის ანატოქსინის გაკეთება, რაც რეალურად არც ერთი სადაზღვევო პაკეტით არ იფარება და ხშირად ექიმს ან დირექტორს უწევს „საკუთარი ჯიბიდან გადაიხადოს.“ დაზიანების განვითარების (ფეხის გაკანვრა, ჭრილობის მიწით დაბინძურება, ტრავმა, ჭრილობა, ღია მოტეხილობა) რისკი კი ბავშვობისა და მოზარდობის ასაკში ძალიან მაღალია.

ამავე დროს ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ანტიტეტანური შრატის წინასწარ გამოწერა წლიური განაცხადის მიხედვით არ შეუძლიათ, ვინაიდან არ აქვთ შენახვის პირობები.

რეკომენდაცია სსიპ „სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს“ დირექტორს:

- გამოიყოს დამატებითი სახსრები ბავშვთა სახლის აღსაზრდელთა გადაუდებელი ვაქცინაციისათვის, ტრავმის შემდგომი გართულებების თავიდან აცილების მიზნით;
- უზრუნველყოს ბავშვთა სახლების აღსაზრდელებისათვის საჭიროების შემთხვევაში ანტიტეტანური შრატის ხელმისაწვდომობა.

განეფიციართა ჯანმრთელობაზე მონიტორინგი მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში

მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების მზრუნველების განმარტებით, „მცირე ტიპის ბავშვთა სახლებში გადმოყვანის დროს ბავშვები გასინჯა ექიმმა.“ ზოგან იყო ფორმა IV-100-ის ქსეროასლი, რაც გათვალისწინებულია „სპეციალიზებულ დაწესებულებაში პირის მოთავსებისა და ამ დაწესებულებიდან მისი გაყვანის წესისა და პირობების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის მინისტრის 2010 წლის 26 თებერვლის N52/6 ბრძანების მიხედვით. თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კვლავ ხშირია არასრულფასოვნად შევსებული ფორმა IV-100, რომელიც რეალურად არანაირი ინფორმაციის შემცველი არ არის (ხაშური, თელავი, დუშეთი, ასპინძა, ბათუმი, ნალენჯიხა, ზუგდიდი), ხოლო იმ შემთხვევაში, როცა რეალურად არსებობს საყურადღებო დიაგნოზები, ქრონიკული დაავადებები ან მდგომარეობანი (თელავი, ვარდისუბანი) – მზრუნველი არ ფლობს ინფორმაციას, თუ რა არის

საჭირო ასეთი დიაგნოზის შემთხვევაში, დაავადების რა სახის გამწვავებაა მოსალოდნელი, როდის უნდა მიმართოს ექიმს და სხვა რა მნიშვნელოვანი საკითხები ჩნდება, რომლებიც ეხება ბენეფიციართა ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესებას. აღსანიშნავია, რომ ძირითადი დეტალური ინფორმაცია, სახლის მენეჯერის გადმოცემით, არის ბავშვთა პოლიკლინიკაში. სახლში კი არის ძალიან მწირე დოკუმენტაცია ბავშვების ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემების შესახებ.

აღსანიშნავია, რომ ბავშვის ავადმყოფის დროს მზრუნველები გაგვიმარტავდნენ – „ეს ისე ხდება, როგორც ოჯახში, თუ ავად ხდებიან, ექიმთან მიგვყავს, მერე წამლებს ვყიდულობთ და ვასმევთ.“ ერთი შეხედვით, ყველაფერი ძალიან მარტივია, თუმცა ამგვარი მიდგომა ვერ უზრუნველყოფს ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტის შესრულებას, რაც სავალდებულოა ყველა ტიპის სააღმზრდელო დაწესებულებისთვის. მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში ზოგჯერ მზრუნველები არ არიან გარკვეულნი იმ მოსალოდნელი გართულებების შესახებ, რაც შესაძლოა ახლდეს ბავშვის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესებას და არც შესაბამისი სრულფასოვანი ინფორმაციაა მათ „სახლში“ არსებულ სამედიცინო ფორმა 100–ში. რუსთავის მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში („ევრი ჩაილდი“) მიღებული ტრავმის გამო ერთ–ერთი ბავშვი 2010 წლის 12 იანვარს მოათავსეს მ. იაშვილის სახელობის ბავშვთა ცენტრალურ სავადმყოფოში, სადაც დაესვა დიაგნოზი: მარცხენა თხემის ძვლის ხაზოვანი მოტეხილობა, სუბარაქნოიდული ჰემატომით, თავის ტვინის დაჟეჟილობა. ბავშვს კლინიკაში ჩაუტარდა მაღალტექნოლოგიური გამოკვლევები. ფ100–ში მითითებულია, რომ ჩაუტარდა „მუცლის ღრუს ექოსკანირება, ანგიოგრაფია, ოფთალმოსკოპია, თავის ტვინის კომპიუტერული ტომოგრაფია,“ თუმცა კონკრეტულად რა სახის ცვლილებები დაფიქსირდა, არ იყო მითითებული. როგორც მონიტორინგის დროს გაირკვა, შემდგომ ბავშვს კონსულტაცია ჩაუტარა პოლიკლინიკის ექიმმა და „ყველაფერი კარგად იყო;“ თუმცა არ არსებობს რაიმე ჩანაწერი, რა სახის მკურნალობა ჩაუტარდა მას სახლის პირობებში. ასე რომ, ერთი მხრივ, არასრულფასოვნად შევსებული ფ100 და, მეორე მხრივ, არაინფორმირებული მზრუნველი ვერ უზრუნველყოფს მცირე ტიპის ბავშვთა სახლში ბავშვის ჯანმრთელობაზე რეალურ მონიტორინგს. ამავე ბავშვთა სახლის მეორე შემთხვევაში ბავშვი შემოსულია მცირე ტიპის ბავშვთა სახლში დიაგნოზით: დიფუზური კვანძოვანი ჩიყვი, მიოპათიური ასტიგმატიზმი (ფ 100–ის მიხედვით), თუმცა არც ამ შემთხვევაშია შესაძლებელი, მოიძიო რაიმე ინფორმაცია, რა სახის სამედიცინო დახმარება ჩაუტარეს ბავშვს.

დუშეთის მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში ერთ–ერთმა ბენეფიციარმა მიიღო ტრავმა, გადაუღეს რენტგენოგრამა ფეხზე, თუმცა აღმზრდელები არ ფლობენ ინფორმაციას დიაგნოზის შესახებ, არც რაიმე სახის ჩანაწერია ადგილზე მოძიებული ამ ფაქტთან დაკავშირებით.

„SOS ბავშვთა სოფელში“ ადგილზე არ აქვთ ფ100, მათ აქვთ N1 სამკურნალო-პროფილაქტიკურ ცენტრში გახსნილი ბავშვის განვითარების ისტორია, თუმცა არც ცენტრში იქნა ნანახი რაიმე ჩანაწერები, რომლებიც მიუთითებდა ბავშვების ჯანმრთელობის მდგომარეობის ცვლილებებზე. მხოლოდ მზრუნველებთან გასაუბრებით გაირკვა, რომ ზოგიერთ ბენეფიციარს აღენიშნება ენურეზი.

ხაშურის ორ მცირე საოჯახო ტიპის სახლის მონიტორინგის დროს ბენეფიციარები თითქმის 2 კვირის განთავსებულები იყვნენ. თუმცა, მათ შესახებ არანაირი სამედიცინო დოკუმენტაცია და ჩანაწერი არ მოიპოვებოდა. აღმზრდელებს არ ჰქონდათ ინფორმაცია თითოეული ბავშვის ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და საჭიროებების შესახებ. არ იყო სოციალური მუშაკების შეფასებებიც, რომლებშიც ასევე დაფიქსირებული უნდა იყოს ინფორმაცია ბავშვების ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ.

მცირე საოჯახო ტიპის სახლები თავისი ფუნქციონირების ხასიათითა და მოცულობით უნდა იყოს ოჯახურ გარემოსთან დაახლოებული, თუმცა ასეთი ალტერნატივა მზრუნველობამოკლებული ბავშვებისათვის დაფუძნებული უნდა იყოს ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტსა და ბავშვზე ზრუნვის სახელმწიფო პროგრამაზე.

რეკომენდაციები სოციალური მომსახურების საგენტოს უფროსს:

- უზრუნველყოს მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში ბავშვის მოთავსებამდე მათი პროფილაქტიკური გასინჯვა და ყველა ბენეფიციარის განთავსება 2010 წლის 26 თებერვლის N52/6 ბრძანების „სპეციალიზებულ დაწესებულებაში პირის მოთავსებისა და ამ დაწესებულებიდან მისი გაყვანის წესისა და პირობების დამტკიცების შესახებ“ საფუძველზე გათვალისწინებული ფორმა IV-100-ით.

მცირე საოჯახო ტიპის სახლის აღმზრდელთა ჯანმრთელობის მდგომარეობის კონტროლი

მცირე საოჯახო ტიპის სახლში არის ოჯახურ გარემოსთან დაახლოებული გარემო, სადაც დედობილ-მამობილი კვირაში 5 დღე-ღამის განმავლობაში მუდმივად არიან ბავშვებთან ერთად, ერთ შენობაში, ერთად ეწევიან ასაკის შესაბამის სამეურნეო საქმიანობას ოჯახში, ერთად იკვებებიან და მთელი დღის უმეტეს ნაწილს ერთად ატარებენ. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია მზრუნველის ჯანმრთელობის მდგომარეობას მიენიჭოს სათანადო ყურადღება და განიხილებოდეს მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში მუშაობის მსურველთა შესარჩევ ერთ-ერთ კრიტერიუმად.

წარმოდგენილი დოკუმენტების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, არც ერთ მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლის ოფიციალურ დოკუმენტში არ არის მითითებული შერჩევის კრიტერიუმებსა და შინაგანანესში მზრუნველის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინება. ამ შემთხვევაში გამოწვეულია მხოლოდ საქველმოქმედო ჰუმანიტარული ფონდი „ბრეს საქართველო“, რომლის შინაგანანესში „მომსახურების ადმინისტრირება, თანამშრომელთა შერჩევა-დაქირავება, სამსახურში აყვანა და მუშაობის წესები“ მითითებულია, რომ „ყველა აღმზრდელი ვალდებულია: ა) სამუშაო მოვალეობის შესრულებამდე გაიაროს სამედიცინო შემოწმება, ხოლო მოვალეობის შესრულების დროს კი – პერიოდულად, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანებით დადგენილი წესით; ბ) აღმზრდელი არ უნდა დაიშვებოდეს სამუშაო ადგილზე ცალკეული დაავადების გადამდებლობის პერიოდში. აღნიშნულის შესახებ იგი წინასწარ უნდა იქნეს ინფორმირებული დამსაქმებლის მიერ;“ ამავდროულად შინაგანანესში მითითებულია, ასევე, რომ აღმზრდელმა სხვა ცნობებთან ერთად უნდა წარმოადგინოს ცნობა ჯანმრთელობის შესახებ და ფსიქიატრის დასკვნა.

საქართველოს კანონში „შვილად აყვანის და მინდობით აღზრდის შესახებ“ მუხლი 7, „დედობილ/მამობილი“, მითითებულია, რომ „დედობილი/მამობილი შეიძლება იყოს სრულწლოვანი პირი – საქართველოს მოქალაქე, საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები უცხო ქვეყნის მოქალაქე, გარდა (პუნქტი „გ“) იმ პირისა, რომელსაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო (სამინისტროს მიერ დამტკიცებული დაავადებათა სიის მიხედვით) არ შეუძლია ბავშვის აღზრდა;“ მნიშვნელოვანია ის ფაქტიც, რომ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2010 წლის 26 თებერვლის ბრძანებებში N 50/6 –ის „შვილად აყვანის პროცედურებისა და ფორმების დამტკიცების შესახებ“ და N 51/6 „მინდობით აღზრდის პროცედურებისა და ფორმების დამტკიცების შესახებ“, მითითებულია, რომ როგორც მშვილბელები, ასევე მიმღები ოჯახის დედობილ-მამობილი უნდა იყვნენ ჯანმრთელები, რაც უნდა დასტურდებოდეს შესაბამისი ცნობით ჯანმრთელობის შესახებ და ასევე დამატებით ცნობით სამედიცინო ნარკოლოგიური შემოწმების შესახებ. ასევე, არ უნდა აღენიშნებოდეთ ისეთი დაავადებები (N51/6 ბრძანების მიხედვით), როგორებიცაა: „ტუბერკულოზი (აქტიური და ქრონიკული) ნებისმიერი ლოკალიზაციის; შინაგანი ორგანოების დაავადებები დეკომპენსაციის სტადიაში; ნერვული სისტემის, საყრდენ-მამოძრავებელი აპარატის მყარი, მნიშვნელოვნად გამოხატული დაავადებები და დაზიანებები, რომლებიც გამოიწვევს მოძრაობისა და კოორდინაციის მნიშვნელოვან დარღვევას; ნებისმიერი ლოკალიზაციის ავთვისებიანი, ონკოლოგიური დაავადებები; ნარკომანია, ტოქსიკომანია, ალკოჰოლიზმი; ინფექციური დაავადებები, მათი დისპანსერული აღრიცხვიდან მოხსნამდე; ფსიქიკური დაავადებები, რომელთა დროსაც ავადმყოფი, არსებული წესების გათვალისწინებით, მიჩნეულია ქმედუუნაროდ ან შეზღუდულქმედუუნარიანად; ყვე-

ლა დაავადება და ტრავმა, რომლებმაც გამოიწვია მკვეთრად, მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მინიჭება (ეს შეზღუდვა არ ვრცელდება, თუ დედობილი/მამობილის არსებობისას მხოლოდ ერთს აქვს მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსი).“

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, ანალოგიის პრინციპით, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, რომ შემუშავდეს ერთიანი მარეგულირებელი დოკუმენტი, რომელიც იქნება სავალდებულო და ბაზისური ყველა მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლისათვის, მიუხედავად მისი დაფინანსების წყაროსი და მაკოორდინირებელი სტრუქტურისა. აღმზრდელების/მზრუნველების (როგორც ძირითადი, ასევე შაბათ-კვირის აღმზრდელების) შერჩევის ერთ-ერთი კრიტერიუმი უნდა იყოს ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის მდგომარეობა, რაც შესაბამისი ცნობით იქნება დადასტურებული.

რეკომენდაცია სოციალური მომსახურების სააგენტოს უფროსს:

- შემუშავდეს ერთიანი მარეგულირებელი დოკუმენტი მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში მზრუნველების შერჩევის კრიტერიუმების შესახებ, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება მზრუნველად მუშაობის მსურველთა ჯანმრთელობის მდგომარეობის წინასწარი და, შემდგომ, რეგულარული შეფასება.

ბავშვების ჯანმრთელობაზე მეთვალყურეობის ამსახველი დოკუმენტაციისა და ჩანაწერების წარმოება

ბავშვის უფლებათა კონვენციის 25-ე მუხლის თანახმად, „მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ კომპეტენტური ორგანოების მიერ მოვლის მიზნით სამეურვეოდ გამწესებული ბავშვის უფლებას, იყოს დაცული და ისარგებლოს ფიზიკური თუ ფსიქიკური მკურნალობით; აღიარებენ ბავშვის უფლებას, პერიოდულად ხდებოდეს განეული მკურნალობისა და მის მიმართ ასეთ მეურვეობასთან დაკავშირებული სხვა პირობების შეფასება.“

„სამეურვეოდ გამწესებული ბავშვისათვის,“ განურჩევლად იმისა, იგი დიდი ზომის ინსტიტუციაშია თუ მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში, თანაბრად სავალდებულოა ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტის შესრულება. ბავშვზე ზრუნვის მე-9 სტანდარტით – „ბავშვის ჯანმრთელობის ხელშეწყობა და დაცვა,“ გათვალისწინებული აღსრულების მაჩვენებელი ქვეპუნქტი „ბ“ მიუთითებს, რომ „მომსახურების მიმწოდებელი სპეციალურ ჟურნალში აღრიცხავს ბავშვთა უბედურ შემთხვევებს;“ ამავე სტანდარტის „დ“ ქვეპუნქტში მითითებულია, რომ „მომსახურების მიმწოდებელი ახორციელებს ინფექციებზე კონტროლს.“

ბავშვის „მიმართ მეურვეობასთან დაკავშირებული პირობების შეფასება“ შესაძლებელია განხორციელდეს ან სამედიცინო ჩანაწერების საფუძველზე ან სხვა სახის ობიექტური შეფასების მიხედვით.

სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მიერ ჩატარებულმა მონიტორინგმა გამოავლინა, რომ სამედიცინო ჩანაწერების წარმოების შესახებ არსებობს არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება დიდი ზომის ბავშვთა სახლების სამედიცინო პერსონალისა და მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების მზრუნველთა მხრიდან. თუ დიდი ზომის ბავშვთა სახლების სამედიცინო მომსახურების უზრუნველყოფაზე პასუხისმგებელი პირია ექიმი და ექთანი, რომლებიც ჩანაწერებს აკეთებენ ბავშვის განვითარების ისტორიაში, მცირე ტიპის ბავშვთა სახლში ბავშვის ავადმყოფობის შემთხვევაში პასუხისმგებლობა მთლიანად ეკისრებათ აღმზრდელებს (ე.წ. „დედობილ-მამობილ“, ან შაბათ-კვირას „დეიდა-ბიძას“). ისინი, საჭიროების შემთხვევაში, დაუყოვნებლივ მიმართავენ პირველადი სამედიცინო მომსახურების ცენტრს ან საავადმყოფოს. ექიმის დანიშნულებით, აღმზრდელები „აძლევენ წამალს დასაღვეად ბავშვებს;“ თუმცა მონიტორინგის ჯგუფის წევრებს ვერსად წარმოუდგინეს რაიმე ტიპის ჩანაწერები, რეალურად რამდენ ხანს გაგრძელდა მკურნალობა, რა შეიცვალა მკურნალობის შემდეგ, როდის წაიყვანეს აღსაზრდელი განმეორებით ექიმთან ან ზოგადად როგორ ხდება საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში ბავშვის ჯანმრთელობაზე მეთვალყურეობა. თუმცა უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ ზოგიერთ მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში (რუსთავი, დუშეთი) „ევრიჩაილდის“ მიერ შემუშავებულ ფორმებს შორის, რომლებიც აღმზრდელმა უნდა აწარმოოს, ნანახია ფორმა „ავადმყოფობა“, რომელშიც მითითებულია, რომ „წინამდებარე ფორმა ივსება ძირითადი/ჩამნაცვლებელი მზრუნველის მიერ ბავშვის ავადმყოფობის შემთხვევაში, მიუხედავად სიმწვავის ხარისხისა (მაგ. ნებისმიერი სახის ჩივილი ჯანმრთელობასთან დაკავშირებით, ავადმყოფობა, მოტეხილობა, უბედური შემთხვევა), განუვლია პირველადი დახმარება თუ ექიმის ჩარევა, დეტალურად უნდა დაფიქსირდეს შედეგი.“ უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი ფორმის ერთი ფურცელი უნდა შეივსოს ერთ ბავშვზე. თუმცა მონიტორინგის ჯგუფმა მხოლოდ დუშეთში ნახა შევსებული ასეთი ფურცელი, ისიც არასრულფასოვნად (რამდენიმე ბავშვისათვის მისაცემი წამლების მხოლოდ ჩამონათვალი ერთ ფურცელზე, რომელშიც შეუძლებელია დაადგინო, რა ხნის განმავლობაში მიიღო წამალი და გაუმჯობესდა თუ არა მისი ჯანმრთელობა. არც სხვა ჩანაწერებიდან არის შესაძლებელი გაარკვიო, როგორ შეიცვალა ჯანმრთელობის მდგომარეობა რეალურად, ან თუ შეიცვალა საერთოდ). გოდოგანის საოჯახო ტიპის სახლში დაკვირვების დღიურში ბოლო ჩანაწერი 2011 წლის 17 აგვისტოთი თარიღდება და ეხება ერთ-ერთი აღსაზრდელის ავადმყოფობას: „გუშინ ო. გვყავდა ექიმთან, ორივე ფილტვში ანთება აქვს. დაუნიშნეს ძლიერი წამლები, მაგრამ... დანოლის წინ ძლივს ჩავაცვით მაისური, დილით ვნახე წელს ზემოთ ტიტველს ეძინა.“ ამ სახის ჩანაწერით სრულიად შეუძლებელია, წარმოდგენა იქონიო, რა წამლებს და რა რაოდენობით იღებს ბენეფიციარი. მცირე საოჯახო ტიპის

სახლებში ფართოდ არის გავრცელებული ნაგლეჯ ფურცლებზე დაწერილი დანიშნულებები, რომელთაც წამლებთან ერთად ინახავენ აღმზრდელები (ენერი, ბათუმი, რუსთავი – „ბავშვი და გარემო“) ისე, რომ შესაბამისი ჩანაწერები არ არის არც დაკვირვების დღიურში და არც „ავადმყოფობის“ ფორმაში. უფრო ინფორმაციულია ბათუმის მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში ნანახი ჩანაწერი: „მ. ჯ–ს როცა ექნება აგრესია, უნდა მივცეთ ტრუქსალი ¼ ტ. და თან ექიმს უნდა დავურეკოთ.“ ზოგჯერ ბენეფიციართა დანიშნულებები არის ყუთზე მიწერილი (რუსთავი „ბავშვი და გარემო“).

აღსანიშნავია, რომ სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მიერ ჩატარებული წინა მონიტორინგის რეკომენდაციების საფუძველზე, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სსიპ „სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს“ 2011 წლის 14 ივნისის N6/61 ბრძანებით „სსიპ „სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს“ ფილიალებისათვის სამედიცინო დოკუმენტაციის ფორმების დამტკიცების თაობაზე,“ დიდი სააღმზრდელო დაწესებულებებისთვის სავალდებულო გახდა სამედიცინო დოკუმენტაციის შემდეგი ფორმები: ექიმის მიერ მედიკამენტების ხარჯვის ფორმა; დანიშნულების ფურცლის ფორმა; მედიკამენტების გამოსაწერი ფურცლის ფორმა; უბედურ შემთხვევათა აღრიცხვის ჟურნალი; ჰოსპიტალიზაციის ჟურნალი; ექიმთა მორიგეობის გადაბარების ჟურნალი; გარდაცვლილ ბენეფიციართა აღრიცხვის ჟურნალი; ბენეფიციართა პროფილაქტიკური აცრების აღრიცხვის ჟურნალი. ამ ბრძანების მეორე პუნქტის მიხედვით, ზემოაღნიშნული სამედიცინო დოკუმენტების წარმოება ხორციელდება საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2006 წლის 22 აგვისტოს N 224/6 ბრძანების „პირველადი ჯანმრთელობის დაცვის დაწესებულებებში პირველადი სამედიცინო დოკუმენტაციის ფორმების, მათი წარმოებისა და შევსების წესის დამტკიცების შესახებ.“ მონიტორინგის დროს ზოგიერთ დიდი ზომის ინსტიტუტში (წყნეთი, კოჯორი) ამ ფორმების მიხედვით წარმოებს სამედიცინო ჩანაწერები.

თუმცა, ამჟამად გაურკვეველია, რა კანონიერი საფუძველი ექნება ამ სამედიცინო დოკუმენტების წარმოებას, ვინაიდან საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2006 წლის 22 აგვისტოს N 224/6 ბრძანება „პირველადი ჯანმრთელობის დაცვის დაწესებულებებში პირველადი სამედიცინო დოკუმენტაციის ფორმების, მათი წარმოებისა და შევსების წესის დამტკიცების შესახებ“ ძალადაკარგულია საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2011 წლის 15 აგვისტოს N01–41/6 ბრძანებით - „ამბულატორიული სამედიცინო დოკუმენტების წარმოების წესის დამტკიცების შესახებ.“ ეს საკითხი განსაკუთრებით საყურადღებოა იმ დიდი ზომის ინსტიტუტებისათვის, რომლებიც განაგრძობს ფუნქციონირებას არსებული ფორმატით 2012 წლის ბოლომდე (კოჯორი).

მეურვეობაში მყოფი ბავშვებისათვის, რომლებიც განთავსებულნი არიან როგორც დიდი ზომის, ასევე მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში,

სამედიცინო მომსახურების პროცესში სამედიცინო დოკუმენტაციის წარმოების ერთიანი წესის დანერგვა საშუალებას მოგვცემდა, შეფასდეს ბავშვისათვის მიწოდებული სამედიცინო მომსახურების ეფექტურობა.

მონიტორინგის დროს აღმოჩნდა, რომ დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში ყოველდღიური სამედიცინო მომსახურების აღრიცხვა ხდება სხვადასხვაგვარად ორგანიზებულ ჟურნალებში ან საერთოდ არ ხდება. როგორც სამედიცინო პერსონალი მიუთითებს: „ეს არის გათვალისწინებული საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სსიპ „სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს“ 2011 წლის 14 ივნისის N6/61 ბრძანებით.“ რამდენიმე დაწესებულებაში აღმოჩნდა უბედური შემთხვევის აღრიცხვის ჟურნალი (საგურამო, წყნეთი, წალენჯიხა), რომელშიც დაფიქსირებულია ძაღლის კბენის, მოტეხილობის, ფეხის გადაბრუნების შემთხვევები.

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის მინისტრის 2010 წლის 26 თებერვლის N52/6 ბრძანებაში „სპეციალიზებულ დაწესებულებაში პირის მოთავსების და ამ დაწესებულებიდან მისი გაყვანის წესისა და პირობების დამტკიცების შესახებ“ მე-6 მუხლში მითითებულია, რომ „სადღელამისო სპეციალიზებულ დაწესებულებაში ბენეფიციარს ათავსებენ“ რეგიონული საბჭოს გადაწყვეტილებით და ბენეფიციარის პირადობის დამადასტურებელ საბუთის ასლის ან დაბადების მოწმობის ასლისა (თუ პირი არასრულწლოვანია) და ბენეფიციარის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ცნობის (სამედიცინო დოკუმენტაცია ფორმა 100/ა–ს ასლის) საფუძველზე.

ზოგ შემთხვევაში მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში („კარიტასი“) არ იცოდნენ ასეთი სახის სამედიცინო ცნობის აუცილებლობის შესახებ, ხოლო სხვა სახლებში ბენეფიციარებს ან არ ჰქონდათ აღნიშნული ცნობა, ან ეს უკანასკნელი არასრულფასოვნად იყო შევსებული, არ შეესაბამებოდა რეალობას (ენურეზით დაავადებულ ბავშვებზე მითითებული იყო პრაქტიკულად ჯანმრთელი (ქუთაისი). ასევე, ზოგ შემთხვევაში, მითითებული იყო, რომ ჩატარდა გამოკვლევები, თუმცა რა სახის ცვლილებები იქნა ნანახი, არ იყო დაფიქსირებული (ქუთაისი). არც სტაციონარული მკურნალობის შემდგომ ფ100 იყო სრულყოფილი – მუცლის ტკივილის გამო სტაციონარში გადაყვანის შემდგომ ფ100–ში მითითებულია, რომ ჩატარდა სისხლის, შარდის ანალიზი, მუცლის ღრუს ექოსკოპია, თუმცა გამოკვლევის შედეგები არ არის აღნიშნული (თელავი).

მონიტორინგის დროს გამოვლინდა, რომ დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში ბავშვების ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაცია ფიქსირდება ბავშვის განვითარების ისტორიაში. თუმცა ხშირად ჩანაწერები არასრულფასოვანია, არ ასახავს ბავშვის ჯანმრთელობის მდგომარეობას, მკურნალობის შედეგად განვითარებულ ცვლილებებს, გაურკვეველი შინაარსისა და ხელწერის გამო შეუძლებელია ბავშვის რეალური მდგომარეობისა და კონკრეტული საჭიროებების გარკვევა.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში არ აღრიცხავენ იმას, თუ ყოველდღიურად ვის რა სახის სამედიცინო დახმარება ესაჭიროებოდა. როგორც ადგილზე განგვიმარტეს: „ასეთი სახის ჟურნალის წარმოება არ არის სავალდებულო ჯანდაცვის მინისტრის ბრძანებით.“ თუმცა მიუთითებდნენ, რომ ჩანაწერებს აკეთებენ ბავშვის განვითარების ისტორიებში, თუმცა არც ეს შეესაბამებოდა რეალობას.

ყურადღებას იქცევს ის ფაქტიც, რომ უბედური შემთხვევისა და თვითდაზიანების ჟურნალში არსებული ჩანაწერის შესაბამისად („მომავლის სახლი“) არ არის დაფიქსირებული ინფორმაცია ბავშვის განვითარების ისტორიაში, რაც არ იძლევა საშუალებას, შეფასდეს დაზიანების ხარისხი და სიმძიმე, განისაზღვროს, რამდენად იყო დაზიანება ან ტრავმა სიცოცხლისათვის საშიში, არც ტრავმის შემდგომი მდგომარეობის შეფასება ხდება დინამიკაში.

რეკომენდაცია საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრს:

- შემუშავდეს ბავშვთა ჯანმრთელობის დაცვისა და მონიტორინგის ერთიანი სისტემა, რომლის ფარგლებშიც ყველა ტიპის ბავშვთა სახლებში უზრუნველყოფილი იქნება ერთი და იგივე სახელმწიფო ჯანდაცვის კანონმდებლობით განსაზღვრული სამედიცინო დოკუმენტაციის/ფორმების წარმოება.

ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე ბავშვთა

სტატუსის განსაზღვრა

ბავშვზე ზრუნვის N9 სახელმწიფო სტანდარტში – „ბავშვის ჯანმრთელობის ხელშეწყობა და დაცვა“ – გათვალისწინებულ მოსალოდნელ შედეგში მითითებულია, რომ: „მომხმარებლები იმყოფებიან ჯანსაღ გარემოში, სადაც წახალისებულია ცხოვრების ჯანსაღი წესი, გამოვლენილი და დაკმაყოფილებულია მათი ჯანმრთელობის მოთხოვნები.“ ამის მიუხედავად, როგორც დიდი ზომის, ისე მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში არსებული მდგომარეობა სავსებით საპირისპიროს მეტყველებს – ბავშვები ქრონიკული დაავადებებით, ფსიქოსომატური დარღვევებით (ენურები, ასტენონევროზული სინდრომი, დაუზუსტებელი ქცევითი აშლილობა, ყურადღების დეფიციტისა და ჰიპერაქტიურობის სინდრომი) არიან რეალური დახმარების გარეშე, ზოგიერთ შემთხვევაში კვლავ ვერ მიიღწა შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენა, არც რაიმე სახის რეაბილიტაცია და ფსიქოლოგიური დახმარება არ უტარდებათ ბენეფიციარებს (მხოლოდ საგურამოს ბავშვთა სახლშია დანერგილი ფსიქოლოგიური დახმარება კრიზისში მყოფ ბავშვებთან და ოჯახებთან მუშაობის ინდივიდუალური გეგმის მეთოდით).

მონიტორინგის ჩატარების მომენტისათვის თითქმის არც ერთ ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებაში არ იყო ერთიანი სია ბენეფიციართა ჯანმრთელობის მდგომარეობის მიხედვით ან სტატუსის მინიშნებით.

ნინა მონიტორინგის შედეგად სახალხო დამცველის მიერ გაცემული რეკომენდაციის საფუძველზე ერთ ბენეფიციარს მიენიჭა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვის სტატუსი (თელავი). დღეისათვის სტატუსის მინიჭების დადგენა რეალურად ყველა ბავშვისათვის არის შესაძლებელი, ვინაიდან ყველა სადაზღვევო პაკეტი ითვალისწინებს შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვის სტატუსის მისანიჭებლად საჭირო გამოკვლევების ჩატარებას, გარდა მაღალტექნოლოგიური გამოკვლევებისა.

მონიტორინგის დროს დაფიქსირდა ისეთი შემთხვევაც, როცა ჩვილ ბავშვთა სახლიდან 6 წლის ასაკის შესრულებისთანავე ბენეფიციარი ა. ა.–ს გადაიყვანეს საგურამოს ბავშვთა სახლში დიაგნოზით: ფსიქომოტორული განვითარების ღრმა ჩამორჩენა, ეპილეფსიური სინდრომი. ჩვილ ბავშვთა სახლიდან გადმოგზავნილ ფ100 /ა–ში მითითებულია, რომ ბავშვს „ჩატარებული აქვს ნევროპათოლოგიის კონსულტაცია, არ მეტყველებს, არ არის კონტაქტური, არ აქვს მიმიკა–ჟესტიკულაცია, არ შეუძლია თამაში და ჭამა დამოუკიდებლად.“ რეალურად ეს დიაგნოზი ექვემდებარება სტატუსის მინიჭებას, რის საფუძველზეც ბავშვი უნდა მოთავსდეს სპეციალიზებულ ბავშვთა სახლში. ეს შემთხვევა კიდევ ერთხელ მეტყველებს, რომ ბავშვის სხვადასხვა ტიპის ინსტიტუტში მოთავსებისას მნიშვნელოვანია მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის სწორი და ობიექტური შეფასება და ბავშვის მიზნობრივად მოთავსება შესაბამის ინსტიტუტში.

რეკომენდაციები სოციალური მომსახურების სააგენტოს უფროსს:

- უზრუნველყოს ბავშვთა სახლებში აღსაზრდელთა მოთავსება ჯანმრთელობის მდგომარეობის კვალიფიციური და ობიექტური შეფასების საფუძველზე;
- უზრუნველყოს სტატუსდაქვემდებარებული ყველა შემთხვევის გაგზავნა სტაციონარულ გამოკვლევებსა და შემდგომ, სოციალურ ექსპერტიზაზე.

სადაზღვევო კომპანიების მიერ ბავშვთა სახლების სამედიცინო მომსახურების უზრუნველყოფა

ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებებში მყოფ ბავშვებს სამედიცინო მომსახურება მიეწოდებათ სხვადასხვა სადაზღვევო კომპანიის მიერ შემოთავაზებული მომსახურების პაკეტის შესაბამისად („იმედი ლ“ – ბათუმი, თელავი,

ვარდისუბანი; „აი სი ჯგუფი“ – წალენჯიხა, ზუგდიდი; „ალფა“ – წყნეთი, ასპინძა; „SOS ბავშვთა სოფელი, „მომავლის სახლი“, კოჯორი, „სათნოება“; „ჯი-პი-აი ჰოლდინგი“ – საგურამო, გოდოგანი, ენერი, ქუთაისი, დუშეთი, წეროვანი; „ირაო“ – რუსთავი). თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ სხვადასხვა სადაზღვევო კომპანიის მიერ შემოთავაზებული პაკეტები თითქმის იდენტურია და ხშირ შემთხვევაში ვერ ფარავს იმ აუცილებელი სამედიცინო დახმარების საჭიროებებს, რომლებიც ბავშვთა და მოზარდთა ასაკისათვის დამახასიათებელი ცვლილებებით არის განპირობებული.

მონიტორინგის განხორციელებისას გამოვლინდა, რომ დიდი და მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში დაზღვევა არ აქვს ყველა ბავშვს. უნდა განუხილდეს სადაზღვევო პოლისი: 14 ბენეფიციარს – კოჯორში, 8 ბენეფიციარს – თელავში, 3 – ბენეფიციარს ახმეტაში, 38 ბენეფიციარს – „SOS ბავშვთა სოფელში (თბილისში – „ალფას“ დაზღვევა). ბავშვთა სახლების ხელმძღვანელობამ წარმოადგინა ერთი თვის წინ გაგზავნილი მოთხოვნების ასლები სადაზღვევო კომპანიებისადმი, რომლებიც იმ მომენტისთვის ადრესატის რეაგირების გარეშე იყო დარჩენილი.

ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტი N9 „ბავშვის ჯანმრთელობის ხელშეწყობა და დაცვა“ მიუთითებს, რომ: „მომსახურების მიმწოდებელი უზრუნველყოფს, რომ მომხმარებელს ხელი მიუწვდებოდეს იმუნიზაციასა და სამედიცინო პროფილაქტიკურ შემოწმებაზე“. რეალურად მულტიდისციპლინური გუნდის მიერ ყოველწლიური პროფილაქტიკური გასინჯვა არც ერთი სადაზღვევო მომსახურების პაკეტით არ არის გათვალისწინებული.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, სადაზღვევო მომსახურების პაკეტები არ ფარავს ორთოდონტულ მომსახურებას (კბილების გასწორება), მაშინ, როცა ასეთი სახის საჭიროება ბავშვთა ასაკში ძალზე ხშირია.

როგორც ცნობილია, მოზარდობის პერიოდისათვის დამახასიათებელია ცვლილებები კანზე, ძვალ-კუნთოვანი სისტემის განვითარების დარღვევები, მაგრამ არც დერმატოლოგის მომსახურება და არც სამკურნალო მასაჟი არ იფარება სადაზღვევო მომსახურების პაკეტით.

სადაზღვევო პაკეტის შემოთავაზება ხშირად ვერ ფარავს ბენეფიციართა კონკრეტულ საჭიროებებს. ვერ მოხერხდა: კუჭის რენტგენოგრაფიის ჩატარება (რუსთავის მცირე საოჯახო, „ბავშვი და გარემო“); ფარისებრი ჯირკვლის ჰორმონალური კვლევა; ფტიზიატრის კონსულტაცია (კოჯორი); სქესობრივი მომწიფების დარღვევასთან დაკავშირებული ჰორმონალური გამოკვლევები, კოაგულოგრამა, გამოკვლევა რევმატულ ფაქტორზე; ჭიებით ინვაზიის დიაგნოსტიკა („სათნოება“). არც გეგმური სტაციონარული მომსახურებაა ხელმისაწვდომი („მომავლის სახლი“ – სადაზღვევო კომპანია „ალფა“), არც საკვერცხის კისტის ოპერაციის შემდგომი ჰორმონალური გამოკვლევები არ დაფინანსდა, ასევე არ დაფინანსდა ფურუნკულოზის შემთხვევაში კანის ნაცხის ბაქტერიოლოგიური გამოკვლევა („კარიტასი“).

თითქმის ყველა დიდი ზომის ბავშვთა სახლში მიუთითებდნენ, რომ იყო შემთხვევები, როცა სადაზღვევო კომპანიასთან ურთიერთობა ჭიანჭურდებოდა დროში („ალფა“ – კოჯორი), სადაზღვევო კომპანიასა და საოჯახო მედიცინის ცენტრს შორის ბავშვთან ერთად უწევდა სიარული ექიმს ან ექთანს თითქმის მთელი დღის განმავლობაში. წყნეთის ბავშვთა სახლის 5 ბენეფიციარს ესაჭიროებოდა ტონზილექტომია, თუმცა „ალფას“ დაზღვევით არ იყო გათვალისწინებული ოპერაციის ჩატარება ზოგადი გაუტკივარებით, არ გამოიყო დამატებითი თანხა ზოგადი გაუტკივარებისათვის და ეს ბავშვები ისე გადაიყვანეს მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში, რომ ეს პრობლემა კვლავ მოუგვარებელი დარჩა (წყნეთი). ასევე, მონიტორინგის ჩატარების მომენტისათვის ჯერ კიდევ არ იყო გადაწყვეტილი ტონზილექტომიის ჩატარების საკითხი ზოგადი გაუტკივარებით ბავშვთა სახლ „სათნოების“ ერთ–ერთ ბენეფიციარისათვის, მიუხედავად იმისა, რომ სადაზღვევო კომპანია „ალფას“ ბავშვთა სახლის ექიმმა პირველად დახმარებისთვის დაახლოებით 6 თვის წინ მიმართა.

ხშირია ისეთი შემთხვევებიც, როცა ერთი ბავშვის ტარება უწევთ სხვადასხვა სტაციონარში სხვადასხვა სახის გამოკვლევებისათვის ერთი დღის განმავლობაში სადაზღვევო კომპანიის შეთავაზების საფუძველზე; ასეთ შემთხვევაში გადაადგილების ხარჯებს თავად ბავშვთა სახლის ექიმი ან ექთანი ფარავს. ექოსკოპიის ჩატარებას სჭირდება ერთი კვირის განმავლობაში შეთანხმება („ალფას“ დაზღვევა – კოჯორი). მოტეხილობის შემდგომ განმეორებითი რენტგენოგრაფიისათვის საჭირო გახდა განმეორებით ფორმა 100–ის შევსება და განმეორებით სადაზღვევო კომპანია „ალფაში“ ბენეფიციარის მიყვანა (წყნეთი).

სამედიცინო მომსახურების უწყვეტობაზე მონიტორინგის ჩატარება ძნელდება იმის გამო, რომ სტაციონარში ჩატარებული მკურნალობის შემდეგ ფ100–ს არ აძლევენ ბავშვს ხელზე, აგზავნიან პირდაპირ სადაზღვევო კომპანიაში და ბავშვთა სახლის ექიმი მოკლებულია ზუსტ ინფორმაციას, რა სახის მკურნალობა და გამოკვლევები ჩაუტარდა ბავშვს სტაციონარში.

ამრიგად, ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტის შესასრულებლად და ბავშვის ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და სამედიცინო მომსახურების ეფექტურად განხორციელებისათვის მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, გადაიხედოს სადაზღვევო კომპანიების მიერ დიდი და მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების აღსაზრდელთათვის შეთავაზებული პაკეტი. გათვალისწინებულ იქნეს ბავშვისა და მოზარდის ორგანიზმის თავისებურებანი და საჭიროებანი.

■ რეკომენდაციები სსიპ „სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს“ და სოციალური მომსახურების სააგენტოს უფროსებს:

- სადაზღვევო პაკეტების განსაზღვრისას გათვალისწინებულ იქნეს ბავშვთა და მოზარდთა ზრდა-განვითარების თავისებურებანი და პათოლოგიების განვითარების რისკები, დაავადებათა ინფრასტრუქტურა და სამედიცინო დახმარების საჭიროებანი;
- უზრუნველყონ ბენეფიციარებისათვის სადაზღვევო პოლისების დროულად მიწოდება და განახლება;
- ჩატარდეს მონიტორინგი სადაზღვევო პოლისით გათვალისწინებული სამედიცინო მომსახურების მიწოდების დროულობასა და ხარისხზე.

ბავშვთა კვება

კვების ორგანიზება როგორც დიდი ზომის, ასევე მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ბავშვზე ზრუნვის მე-10 სტანდარტის, „კვების“ მიხედვით, რომელშიც მითითებულია, რომ „მომსახურების მიმწოდებელი უზრუნველყოფს მომხმარებელს უსაფრთხო საკვებით, რომელიც აკმაყოფილებს მომხმარებლის ფიზიოლოგიურ მოთხოვნილებებს საკვებსა და ენერგიაზე.“ ასევე ბავშვზე ზრუნვის მე-9 სტანდარტის, „ბავშვის ჯანმრთელობის ხელშეწყობა და დაცვა“, აღსრულების მაჩვენებელში მითითებულია – „მომსახურების მიმწოდებელი ხელს უწყობს ბავშვს, ჰქონდეს კვების ჯანსაღი რეჟიმი (საკვებსა და ენერგიაზე ასაკის შესაბამისი, ფიზიოლოგიური მოთხოვნილების თანახმად).

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის მინისტრის 2001 წლის 16 აგვისტოს ბრძანების მიხედვით, „სკოლამდელი და ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების მოწყობის, აღჭურვისა და სამუშაო რეჟიმის სანიტარული წესებისა და ნორმების დამტკიცების შესახებ“, ³⁴ მითითებულია, რომ „ბავშვთა კვება უნდა ხორციელდებოდეს რეკომენდებული 7- და 10-დღიანი მენიუს შესაბამისად.“ ასევე საგულისხმოა ისიც, რომ „მზა საკვები ბავშვებს უნდა მიეცეთ მხოლოდ სინჯის აღებისა და სპეციალურ ჟურნალში მდებარე მენიუს ჩანაწერის შემდეგ.“ იგივე ბრძანება ³⁵ აწესებს ბავშვებისა და მოზარდებისათვის კვების ორგანიზების, მასზე მონიტორინგისა და უსაფრთხოების წესებს.

ბავშვთა ინსტიტუციების ხარისხიანი საკვები პროდუქტებით უზრუნველყოფა

სრულფასოვანი კვება უნდა მიენდოს ბავშვს როგორც დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში, ასევე მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში. უნდა აღინიშნოს,

³⁴ პუნქტი 2.4.1. „ჰიგიენური მოთხოვნები ბავშვთა სკოლამდელი დაწესებულებების მოწყობისა და ექსპლუატაციისადმი,“ თავი XII „მოთხოვნები კვების ბლოკის აღჭურვილობის, პროდუქტების შენახვისა და საკვების მომზადებისადმი,“ აქვე XVI თავი „მოთხოვნები კვების ორგანიზებისადმი.“

³⁵ პუნქტი 2.4.3 „ჰიგიენური მოთხოვნები მოსწავლეთა სწავლების პირობებისადმი სხვადასხვა ტიპის თანამედროვე ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში“ და თავი XIV „მოთხოვნები ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში მოსწავლეთა კვების ორგანიზაციისადმი“ და ამ ბრძანების 2.4.4. პუნქტი „ჰიგიენური მოთხოვნები სანატორიუმების რეჟიმის ორგანიზების მოწყობისა და არჭურვისადმი“ და არსებული დანართები „ენერგიის, ცილების, ცხიმებისა და ნახშირწყლების მოხმარების რეკომენდირებული სიდიდეები ბავშვებისა და მოზარდებისათვის“ და „ვიტამინების მოხმარების რეკომენდირებული სიდიდეები (დღეში) ბავშვებისა და მოზარდებისათვის.“

რომ დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში ტრადიციულად ადგენენ მენიუს, თუმცა მხოლოდ ერთი ასაკობრივი ჯგუფისათვის – 6–18 წლის ასაკის ბავშვებისათვის.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ დიდ ბავშვთა სახლებში ჩატარებულმა მონიტორინგმა წარმოაჩინა როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი ტენდენციები. კერძოდ, წინა მონიტორინგის რეკომენდაციები გაითვალისწინეს დაწესებულებათა ხელმძღვანელებმა: გაუმჯობესდა სამზარეულოსა და კვების ბლოკის ჰიგიენური მდგომარეობა (წყნეთი, თელავი, კოჯორი), დაიდგა წყლის ელექტროგამაცხელებელი (წყნეთი, კოჯორი), გარემონტდა სანამზადე და ჭურჭლის სარეცხი ოთახები, დაიგო მეტლახი (თელავი). ამ ყველაფრის მიუხედავად, დიდი ზომის ბავშვთა სახლის პერსონალი სამომავლო გეგმებსა და აქტიურ მოქმედებაზე არ არის ორიენტირებული, ვინაიდან გაურკვეველია აღნიშნული სახლების შემდგომი ფუნქციონირების საკითხი.

საკვები პროდუქტებით მომარაგება უზრუნველყოფილია ცენტრალიზებულად, სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოში განაცხადის შესაბამისად, ტენდერში გამარჯვებული ორგანიზაციის მიერ. მონიტორინგის პროცესში ჩვენი ყურადღება მიიპყრო პროდუქტების მომარაგების შეუსაბამობამ ბენეფიციართა რაოდენობასთან და ვადაგასული პროდუქტების დიდი ოდენობით დაგროვებამ მაცივრებსა და სანყოფნებში, მიუხედავად იმისა, რომ თითქმის ყველა ბავშვთა სახლში, მიღება –ჩაბარების აქტში გაკეთებული ჩანაწერის მიხედვით, „მიღებული კვების პროდუქტები არის ხარისხიანი, დაცულია მოწოდების ვადა და რაოდენობები.“

კვების პროდუქტებს ბავშვთა სახლები იღებენ როგორც ცენტრალიზებულად, ასევე ჰუმანიტარული დახმარების სახით. დიდი ოდენობით შემოტანილი ხილის (კარალიოკი, ვაშლი, მანდარინი, ლიმონი) და სტაფილოს („სათნოება“) ათვისება ვერ მოხდა და გახდა ჩამოსაწერი.

თითქმის ყველა დიდი ზომის ბავშვთა სახლში მონიტორინგის ჯგუფმა ნახა სამოყვარულო სოსისი „ზეიკიძე“, რომელსაც არ აწერია დამზადების თარიღი, თუმცა მითითებულია „შენახვის ვადა 8 დღე.“ ასევე ბავშვთა სახლ „მომავლის სახლში“ მაცივარში იდო 21 ცალი (400 გრ–იანი) მანონი, რძის პროდუქტი „ნამდვილი“ და 7 ცალი (400 გრ–იანი) ხაჭო, რომლებსაც ვადა გასდიოდა სწორედ იმ დღეს, როცა მონიტორინგის ჯგუფი შევიდა ბავშვთა სახლში. ძნელი წარმოსადგენია, 19 ბენეფიციარი რამდენად შეძლებდა ზემოაღნიშნული პროდუქტების ათვისებას. აქვე იყო დიდი ოდენობით კარაქი (35 ცალი – მწარმოებელი „ნამდვილი პროდუქტი“), რომელსაც ვადა 5 დღეში გასდიოდა. რეალურად ამ ოდენობით კარაქის გახარჯვა შეუძლებელი იქნებოდა. ასპინძის ბავშვთა სახლში საყინულეში იყო ხორცისა და ქათმის მარაგი, რომელზეც არ იყო მითითებული ვადები. ხელმძღვანელის თქმით, მომწოდებელს მოაქვს ახალი პროდუქცია და პროდუქტის შემოტანის დროს ხელზე აქვს ვარგისიანობის სერტიფიკატი, რომლის ასლიც ასპინძის ბავშვთა სახლში არ იყო. ამავე ბავშვთა სახლის სანყოფნაში იყო თაფლაკვერის მარაგი, რომლის ყუთებზეც არ იყო ვადა

მითითებული. ვერმიშელზე მითითებული იყო ვარგისიანობის ვადა, თუმცა არ ეწერა გამოშვების თარიღი.

ნალენჯიხის ბავშვთა სახლის საწყობში იყო საყინულე, რომელშიც ინახებოდა: საქონლის ხორცი, სოსისი, ქათმის ხორცი. აღნიშნულ პროდუქტებზე არ იყო მითითებული ვადები. ადმინისტრატორმა აღნიშნა, რომ ყველა პროდუქტი ახალია და ისინი ენდობიან მომწოდებელს. ადმინისტრატორის თქმით, მომწოდებელს პროდუქტის შემოტანის დროს მოაქვს მის სახელზე გაცემული სპეციალური ცნობა. ადმინისტრატორმა წარმოადგინა ცნობა, რომელსაც არ აქვს ნომერი. ცნობა მოიცავს შემდეგი ხასიათის ინფორმაციას: “ ცნობა #... ეძლევა ზვიად კაპანაძეს მასზე, რომ მან ნამდვილად შეიძინა ხაშურის აგრარულ შპს „ნობათი 2007“ ბაზარზე შემდეგი სახის პროდუქტები: 1. საქონლის ხორცი. ზემოთ ჩამოთვლილი პროდუქტები შემოწმებულია და დაშვებული იყო სარეალიზაციოდ ამავე ბაზრის ვეტ. სანიტარული ზედამხედველობის სამსახურის ვეტ. სპეციალისტთა მიერ. ხაშურის აგრარული შპს „ნობათი 2007“ ბაზრის ვეტ. სანიტარული ზედამხედველობის: ვეტ ექიმი. “ ცნობა გაცემულია 2011 წლის 8 დეკემბერს, თუმცა ხელმოწერილი არ არის ექიმის მიერ. არის მხოლოდ ვეტ. ლაბორატორიის ბეჭედი. ამავე დაწესებულებაში, მშრალი პროდუქტების საწყობში, ნანახი იქნა ვადაგასული ტომატის 3 ქილა. აღნიშნეს, რომ პროდუქტი ვადაგასულობის გამო რამდენიმე დღის წინ გადმოდეს. პროდუქტის საწყობში არსებობა კი იმ მიზეზით ახსნეს, რომ არ იყო შემდგარი ჩამოწერის აქტი. აღნიშნული აქტი ვადაგასული პროდუქტის ჩამოწერის თაობაზე შედგა ბუღალტრისა და ადმინისტრატორის მიერ მას შემდეგ, რაც მონიტორინგის ჯგუფმა დირექტორს აღნიშნულ დარღვევაზე ჩამოართვა წერილობითი ახსნა-განმარტება.

თელავის ბავშვთა სახლის ადმინისტრატორის მოხსენებით ბარათში დადასტურებულია, რომ „მონიტორინგის ჯგუფის მიერ ადგილზე ნანახი იქნა სხვადასხვა სახის ვადაგასული პროდუქტები: კარაქი „რუსთავი+“ 200-გრამიანი, 24 კგ, ხაჭო შპს „ნამდვილი პროდუქტი“ 500-გრამიანი, 3 ყუთი, გამოშვების თარიღის გარეშე, ორცხოვნილა „საამო“ – გამოშვების თარიღის გარეშე, ორცხოვნილა „ჩაი-ვანილით“ ვადაგასული, ასევე უეტიკეტო ყუთში ვაფლი, 3კგ. მაცივარსა და საყინულეში არსებულ პროდუქტებზე მონიტორინგის ჯგუფის მოთხოვნის საფუძველზე დამატებით გადმოგზავნილ იქნა შესაბამისობის სერტიფიკატი N 001708 – სპრედი კარაქების, „შატილი“, „რუსთავი“ და „გურჯაანი“, შესახებ, რომელიც ძალადაკარგულია (ძალაში იყო 2011 წლის 13 აგვისტომდე) და დაფასებულია პერგამენტის ქაღალდში, 1/200გრ დამამზადებელი ი/მ „კ.მექოქიშვილი“. ასევე ძალადაკარგულია (8 ივლისი 2011) შესაბამისობის სერტიფიკატი N 002296, რომელიც ადასტურებს სათანადოდ იდენტიფიცირებული პროდუქციის – მოხარშული ძეხვისა და სოსისის, ვარგისობას.

ზემოაღნიშნული ორცხოვნილა „საამო“, ვარგისობის ვადის გარეშე, ნანახია სხვადასხვა ბავშვთა სახლების საწყობებში (რუსთავი, კოჯორი); ასევე შპს

კონდიტერის მიერ დამზადებული ვადაგასული ორცხობილა (საგურამო); ჯემი ვარგისიანობის თარიღის გარეშე (წყნეთი).

კოჯრის ბავშვთა სახლის საწყობში მონიტორინგის ჯგუფმა ნახა ვადაგასული პროდუქტები: კამფეტი „ვოლშეზნი სად“, ვაფლი „გემო“, კარაქი „ბარნელი 2“ 200-გრამიანი (საერთო რაოდენობით 1 კგ), კარაქი „რუსთავი +“, საერთო რაოდენობით 13,2 კგ.

ზოგ ბავშვთა სახლში დარღვეულია პურის შენახვის ჰიგიენური წესები, კერძოდ: ახმეტაში პური ინახება კედლის კარადაში, კარებს არ აქვს საჰაერო; თელავში – დაჟანგულ სეიფში; ქუთაისში – რკინის ძველ სამედიცინო კარადაში.

გახსნილი ტომატი რკინის ყუთით თავახდილი ინახებოდა მაცივარში (ქუთაისი, თელავი), ასევე – მწვანე ბარდა (თელავი), ხოლო ერზოს ყუთი კარადაში იყო შენახული.

ბავშვთა სახლების სამზარეულოებში ძირითადად გათვალისწინებულია მონიტორინგის ჯგუფის გასული წლის რეკომენდაციები და საკვების მომზადებისას დაცულია უსაფრთხოების წესები. თუმცა ზოგან არ არის მარკირებული დაფები და დანები (ქუთაისი, წალენჯიხა), ზოგან კი დაფები არის ძალიან ძველი, დაზიანებული ზედაპირით (ქუთაისი, თელავი, წალენჯიხა, ასპინძა, ზუგდიდი).

უნდა აღინიშნოს, რომ საკვების მომზადებასა და შემოწმებასთან დაკავშირებით არანაირი ჟურნალი არ ინარმოება. კვების ბლოკში უნდა ინარმოებოდეს საკვები პროდუქტების შემოწმების, მომზადებული საკვების (ორგანოლეპტიურობის) შეფასების ჟურნალი გარეგანი ნიშნების (სუნის, გემოსა და ფერის) მიხედვით და კვების ბლოკში მომუშავე პირთა ხელების ჰიგიენური მდგომარეობის შემოწმების ჟურნალი, თუმცა როგორც ადგილზე განგვიმარტეს, სამინისტროს მიერ არ არის რეკომენდებული მათი წარმოება.

კვების ორგანიზება მცირე საოჯახო ტიპის

ბავშვთა სახლებში

ზოგიერთ მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში არ არსებობს მენიუს შედგენის პრაქტიკა, თუმცა გადმოგზავნილ ოფიციალურ დოკუმენტებში (ვარდისუბანი, ენერი, ბათუმი) მენიუები განერილია ოთხჯერადი კვების მიხედვით სტანდარტული ფორმით, ცილის, ცხიმის, ნახშირწყლისა და კალორიულობის მიხედვით და მათ მიერ გადმოგზავნილ შინაგანანესშიც მითითებულია, რომ „მცირე საოჯახო ტიპის სახლი აღსაზრდელს უზრუნველყოფს მისთვის შესაფერისი ჯანსაღი და სრულფასოვანი საკვებით.“ ადგილზე მონიტორინგის ჯგუფმა გამოავლინა, რომ არსებული სიტუაცია აბსოლუტურად არ შეესაბამებოდა შინაგანანესს. კერძოდ, აღსაზრდელს ეძლევა არა წესდებაში

მითითებული „ნოციერი და საკმარისი ოდენობის საკვები, რაც აკმაყოფილებს ასაკობრივი ჯგუფის მოთხოვნებს,“ არამედ, როგორც აღმზრდელები ამბობენ, „მათი [ბავშვების] სურვილების გათვალისწინებით“ მომზადებული საკვები და სადღიო.“

ახმეტის მცირე საოჯახო ტიპის სახლში მონიტორინგის მომენტისათვის არ იყო მენიუები. სახლის აღმზრდელები არ აწარმოებენ აღნიშნულ ფორმას. არ არის ჩანაწერები იმის შესახებ, თუ რა საკვები მიიღეს კონკრეტული დღის განმავლობაში აღსაზრდელებმა. როგორც აღმზრდელებთან საუბრიდან გაირკვა, დილით, სახლში არსებული პროდუქტებიდან გამომდინარე, იგეგმება, თუ რა კერძის გაკეთება არის შესაძლებელი. ამ ინფორმაციის შესახებ აღმზრდელის მოხსენებით ბარათში ვკითხულობთ: „არ გვაქვს ჩანაწერებში ყოველდღიურად გაცემულ საკვებზე, მაგრამ ვხელმძღვანელობთ მომწოდებლის მიერ შედგენილი მენიუთი და ვიცავთ მითითებულ კალორიებს. თუმცა ამ მენიუს იდენტიურად არ ვიმეორებთ. ვადგენთ ყოველდღიურად, თუმცა არა წერილობითი სახით.“

ქუთაისის, თელავისა და ოზურგეთის მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში იყო მენიუს ჩანაწერები, რომლებსაც სისტემატურად აწარმოებენ.

ზოგ მცირე ზომის ბავშვთა სახლში (დუშეთი, რუსთავი) საკვების დარიგების შემდეგ წერენ რეგულში („ყოველდღიურ კვების მენიუში“) მიღებული საკვები პროდუქტების დასახელებას (ულუფის რაოდენობის გარეშე). რეალურად ამ სახის ჩანაწერებით ვერ დგინდება, რამდენად საკმარისი ოდენობისა და შემადგენლობის საკვები მიიღო აღსაზრდელმა. კერძოდ კი, მონიტორინგის ჯგუფმა ადგილზე ნახა რეგულში ჩანაწერი: (რუსთავი – „ევრი ჩაილდი“, დუშეთი) „7 მარტი – ყიყლიყო, ჩაი, კარაქი, პური, სუპი, ძეხვი, კვერცხი, პური, კამფეტი, ლიმონათი, პეჩენია, წინიბურა, მანონი, ჩაი, კარაქი პური,“ ან „6 მარტი – მანი ფაფა, მანონი, შემწვარი ქათამი, კარტოფილი, ჩაი, კარაქი, პური, მაკარონის სუფი, მაკარონი ტუშონკით, სალათა, ხაჭო, კამფეტი, კარტოფილი, ბრინჯი, კაკაო, კარაქი, პური ბრინჯის ქაში.“ ეს არაფრისმთქმელი ჩანაწერები უკანასკნელად ივნისის თვეშია ნაწარმოები. აღნიშნული ჩანაწერების ერთი თვალის გადავლებითაც ადვილი მისახვედრია, რომ დღის რაციონი მოკლებულია ბავშვზე ზრუნვის მე-10 სტანდარტის აღსრულების მაჩვენებელი „გ“-თი განსაზღვრულ დებულებას - „მუშავდება და დეტალურად აღირიცხება მენიუ/განრიგი, რათა დადგინდეს რამდენად შეესაბამება კვება მომხმარებელთა ფიზიოლოგიურ მოთხოვნებს.“ ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთ მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში რძის ნაწარმი არ შეუძენიათ უკანასკნელი 6 თვის განმავლობაში (დუშეთი), ხშირია გაყინული პროდუქტების, ძეხვისა და სოსისის (ახმეტა, რუსთავი, დუშეთი) გამოყენებაც. აქვე დადებითად აღსანიშნავია, რომ ქუთაისის, თელავისა და ოზურგეთის მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში ბავშვებს არ მიეწოდებათ გაყინული პროდუქტი, ნახევარფაბრიკატები და მაქსიმალურად შეზღუდულია ძეხვისა და სოსისის გამოყენება.

ნიშანდობლივია ისიც, რომ აღმზრდელების უმრავლესობა არ ფლობს ინფორმაციას და არც არანაირ საინფორმაციო მასალას, არ გაუვლია შესაბამისი მომზადება ბავშვისა და მოზარდის კვების თავისებურებების, კვების უსაფრთხოების, საკვებ ინგრედიენტებზე ასაკობრივი მოთხოვნებისა და მენიუს შედგენის შესახებ. ამავე დროს „არავის არ მოუთხოვია რაიმე ჩანაწერი კვებასთან დაკავშირებით.“

აღმზრდელები მიუთითებდნენ, რომ „მენიუმების მიხედვით ვერ ვახერხებთ კვებას, ბავშვები არიან უკმაყოფილო, აქვთ განსხვავებული აზრები, ხან რას მოისურვებენ და ხან რას.“

ამგვარი მიდგომა ეწინააღმდეგება როგორც ეროვნულ, ისე საერთაშორისო სტანდარტებს: ბავშვის უფლებათა კონვენციის 24 –ე მუხლის მე-2.ე. პუნქტში მითითებულია, რომ „მონაწილე სახელმწიფოები ცდილობენ მიაღწიონ მოცემული უფლების სრულ განხორციელებას და, კერძოდ, აუცილებელ ზომებს იღებენ: საზოგადოების ყველა ფენის, კერძოდ, მშობლებისა და ბავშვებისათვის ჯანმრთელობისა და კვების შესახებ ინფორმაციის მიწოდების, ... განათლების ხელმისაწვდომობისა და ცოდნის გამოყენებაში დახმარების გაწევისათვის.“ ბავშვზე ზრუნვის მე-9 სტანდარტის აღსრულების მაჩვენებელში მითითებულია, რომ „მომსახურების მიმწოდებელი ხელს უწყობს ბავშვს მიიღოს რჩევები ჯანსაღი ცხოვრების წესზე,“ რაც სათანადო საგანმანათლებლო საუბრებისა და ტრენინგების გზითაა შესაძლებელი.

■ რეკომენდაციები შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის მინისტრს:

- გადაიხედოს არსებული ნორმატიული დოკუმენტების შესაბამისობის საკითხი ბავშვთა და მოზარდთა სრულფასოვანი კვების შესახებ ასაკობრივი მოთხოვნების გათვალისწინებით;
- უზრუნველყოს ბავშვთა სახლების როგორც აღმზრდელთა, ასევე აღსაზრდელთა ინფორმირება სრულფასოვანი, მრავალფეროვანი კვებისა და ჯანსაღი ცხოვრების წესის შესახებ;
- შემუშავდეს როგორც დიდი ზომის, ასევე მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებისათვის საკვების მომზადების, შეფასებისა და უსაფრთხოების ერთიანი მარეგულირებელი დოკუმენტი;
- უზრუნველყოს მონიტორინგი დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში საკვები პროდუქტების მომარაგებასა და ხარისხზე.

საკვები პროდუქტების შექმნა და შენახვა მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში

მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში აღმზრდელები ყიდულობენ საკვებ პროდუქტებს. ზოგ შემთხვევაში ისინი მიმაგრებული არიან ახლომდებარე მაღაზიასთან, სადაც იძენენ პროდუქტებს წინასწარ შედგენილი ჩამონათვალის მიხედვით, ხოლო მაკოორდინირებელი ორგანო თანხას გადარიცხავს (დუშეთი, რუსთავი) ან შესაძლოა პროდუქტები თავადაც შეიძინონ ნებისმიერ მაღაზიაში, „რომელიც, იძლევა ზედდებულს,“ თუმცა ზოგჯერ ბაზრობაზეც იძენენ პროდუქტებს სხვადასხვა ხარჯისათვის განკუთვნილი თანხიდან პროდუქტების დაბალი ფასის გამო (წინიბურა, ვერმიშელი, მაკარონი, არამარკირებულ პარკებში).

მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში ძირითადად პროდუქტებს არ იმარაგებენ, ვინაიდან ამ ტიპის დაწესებულებები განთავსებულია დასახლებული პუნქტების ცენტრთან ახლოს და, აღმზრდელების განმარტებით, თითქმის ყოველდღიურად უწევთ რაიმე სახის პროდუქტის შეძენა.

ზოგიერთ მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში სამზარეულო მცირე ზომისაა, არ აქვს ფანჯარა (რუსთავი – „ბავშვი და გარემო“, ბათუმი), არის სარემონტო, იატაკზე დაგებულია ფარდაგი (ვარდისუბანი, ენერი, გოდოგანი), არ თბება (ენერი). მცირე ზომისაა და სარემონტოა ახმეტის მცირე საოჯახო ტიპის სახლის სამზარეულო. განსხვავებული ვითარება იყო „ბრეს საქართველოს“ (თელავი, ქუთაისი, ოზურგეთი) და ხაშურის ორ მცირე საოჯახო ტიპის სახლში („ბილიკი“). თელავის, ქუთაისისა და ოზურგეთის სახლებში სამზარეულო და სასადილო ოთახები გამიჯნულია. სამზარეულოც და სასადილოც არის დიდი ზომის ოთახები, ნათელი და სუფთა. აღჭურვილია სათანადო ინვენტარით. თბება ცენტრალურად (გაზით). ხაშურის ორ მცირე საოჯახო ტიპის სახლში, მართალია, სამზარეულო და სასადილო ერთად არის განთავსებული, თუმცა ფართი საკმარისია. ოთახი თბება და არის აღჭურვილი ახალი და საჭირო ინვენტარით.

ზოგან სამზარეულოს ტექნოლოგიური აღჭურვილობა მწირია: მხოლოდ წვეწკანაურია (რუსთავი – „ევრი ჩაილდი“), ან არ აქვთ არაფერი (რუსთავი – „ბავშვი და გარემო“), ან გაფუჭებულია (ელექტროხორცსაკეპი ენერის ბავშვთა სახლში). ძალიან მწირია ტექნოლოგიური აღჭურვილობა ახმეტის მცირე საოჯახო ტიპის სახლში. უნდა აღინიშნოს, რომ „SOS ბავშვთა სოფლის“ თბილისისა და ქუთაისის ფილიალებში თითქმის ყველა სახლის სამზარეულოები იყო ტექნოლოგიურად კარგად აღჭურვილი (ელექტროხორცსაკეპი, წვეწკანაური, მიქსერი). ტექნოლოგიურად ასევე კარგად იყო აღჭურვილი თელავის, ქუთაისისა და ოზურგეთის მცირე საოჯახო ტიპის სახლები, რომელთა მენეჯმენტს ახორციელებს „ბრეს საქართველო.“

საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების სამზარეულოებში არ არის ცალკე გამოყოფილი დაფები ხორცისა და ბოსტნეულის დასამუშავებლად (რუსთავი – „ევრი ჩაილდი“, ბათუმი), ან ერთი დაფა აქვთ ხორცისა და ბოსტნეულისათვის

(ენერი); არც დანებია მარკირებული (ან განსხვავებული); დაზიანებულია თევზები და ჭიქები (რუსთავი – „ენერი ჩაილდი“); ზოგან არ არის საკმარისი რაოდენობით თევზები (8 ბავშვზე 5 თევზი – გოდოგანი). აღსანიშნავია, რომ ჭურჭელი საკმარისი რაოდენობით და ახალი არის როგორც თელავის, ქუთაისის და ოზურგეთის, ისე ხაშურის ორ მცირე საოჯახო ტიპის სახლში.

რუსთავის ბავშვთა სახლში (რუსთავი – „ენერი ჩაილდი“) მაცივარში იდო თევზის კონსერვი, ასევე, ქუთაისის „SOS სოფლის“ ზოგიერთი სახლის საკუჭნაოში ნანახია ზამთრისათვის სახლის პირობებში დამზადებული კონსერვები. არამარკირებული ხაჭო დიდი ზომის ყუთში ვარგისობის ვადის გარეშე ნანახია „საქართველოს კარიტასში,“ ასევე ენერში – არამარკირებული კარაქი და არაჟანი. ხაშურის ორივე მცირე საოჯახო ტიპის სახლის მაცივარში იყო თევზი, რომელზეც არ იყო მითითებული ვარგისობის ვადა. ასევე არ ჰქონდათ ვარგისობის დამადასტურებელი სერტიფიკატი. როგორც აღმზრდელებმა აღნიშნეს, პროდუქტების სიახლეში დარწმუნებული არიან, რადგან პროდუქტებს იძენენ ისეთი მაღაზიიდან, რომელიც სანდოა და დიდი ბრუნვა აქვს. ასევე, ახმეტის მცირე საოჯახო ტიპის სახლში მონიტორინგმა ნახა წინიბურა და ძეხვი, რომლებსაც არ ჰქონდა მითითებული ვადები. აღნიშნული ინფორმაცია დასტურდება თავად აღმზრდელის მიერ დანერგილი მოხსენებითი ბარათიდან, რომელშიც იგი აღნიშნავს: „მოგახსენებთ, რომ მონიტორინგის დროს აღმოჩენილი იყო, რომ წინიბურაზე და ძეხვზე არ იყო მითითებული ვარგისობის ვადა. პროდუქტი მოგვაქვს გადარიცხვით, ახმეტაში ყაზბეგის #19-ში მდებარე სუპერმარკეტიდან უნაღდო ანგარიშსწორებით. დიდი არჩევანი, შევიძინოთ პროდუქტები, არა გვაქვს.“ კონსერვებისა და არამარკირებული პროდუქტების გამოყენება საკვებად საფრთხეს უქმნის ჯანმრთელობასა და ადამიანის სიცოცხლეს.

ენერში მონიტორინგის დროს პროდუქტის ვარგისობის შესაბამისი სერტიფიკატი ვერ წარმოგვიდგინეს, თუმცა მოგვიანებით გადმოაგზავნეს პროდუქტების შესაბამისობის სერტიფიკატების ქსეროასლები: არაჟანი „ექსტრა“ 15%, დაფასოებული პოლისტიროლის ჭიქებში, სპრედი „კარაქი ევროპული“ (დამამზადებელია შპს „სანტე ჯი ემ თი პროდუქტები,“ შესაბამისობის სერტიფიკატის გამცემი – შპს „მომავალი საუკუნე“).

რეკომენდაციები სოციალური მომსახურების სააგენტოს უფროსს:

- უზრუნველყოს მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების აღმზრდელები სათანადო რეკომენდაციებით კვების პროდუქტების შეძენისა და შენახვის შესახებ;
- განისაზღვროს ბავშვისა და მოზარდისათვის საკვებად გამოსაყენებელ ნუსხაში აკრძალულ პროდუქტთა ჩამონათვალი;
- გაუმჯობესდეს მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების სამზარეულოების ტექნიკური მოწყობილობა და სამუშაო გარემო.

ბავშვთა სააღმზრდელო დანესებულებების ფუნქციონირების ნესებში არსებული ხარვეზები

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის 2010 წლის 24 თებერვლის 64/142 რეზოლუციით დამტკიცებული „ბავშვთა მიმართ ალტერნატიული ზრუნვის უზრუნველყოფის სახელმძღვანელო პრინციპების“ 53-ე პარაგრაფის თანახმად:

„მშობლების მზრუნველობას მოკლებული ყველა ბავშვის ფსიქოემოციური, სოციალური და სხვა საჭიროებების დაკმაყოფილებისათვის სახელმწიფომ უნდა გაატაროს აუცილებელი ღონისძიებები შესაბამისი საკანონმდებლო, პოლიტიკური და ფინანსური მექანიზმების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით, რათა ბავშვებმა მიიღონ ადეკვატური ხარისხის ალტერნატიული მზრუნველობის ფორმის მომსახურება, რომლის ძირითადი პრიორიტეტიც იქნება საოჯახო და თემზე დაფუძნებული მზრუნველობა.“

სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა გადაამოწმა როგორც დიდი ზომის რეზიდენტული დანესებულებების, ასევე, მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების მუშაობის მარეგულირებელი სამართლებრივი დოკუმენტაცია, რის შედეგადაც გამოვლინდა მთელი რიგი ხარვეზები. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების ფუნქციონირების წესებში არსებულ ნაკლოვანებებზე, რომელთა აღმოფხვრასაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს რეფორმის ამჟამინდელ, საწყის ეტაპზე. გასათვალისწინებელია, რომ 2012 წლის ბოლოსთვის დაგეგმილია ფაქტობრივად ყველა დიდი ზომის ბავშვთა სახლის დახურვა და მათი ჩანაცვლება მცირე საოჯახო ტიპის სახლებით.

მცირე ზომის საოჯახო ტიპის სახლების მართვა

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2011 წლის 5 ივლისის #01-129/ო ბრძანების „მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლების მართვის უფლებით გადაცემისთვის იურიდიული პირების გამოსავლენად საკონკურსო პირობების დამტკიცების თაობაზე“ მე-4 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, მცირე საოჯახო ტიპის სახლის მართვის უფლების მისაღებად დაინტერესებულმა იურიდიულმა პირმა უნდა წარმოადგინოს მცირე საოჯახო ტიპის სახლის ადმინისტრირებისათვის მნიშვნელოვანი დოკუმენტები. მათ შორის ბავშვებისათვის სათანადო ზრუნვის განევის უზრუნველყოფის რეგულაციები.

ეროვნულმა პრევენციის მექანიზმმა გააანალიზა მცირე საოჯახო ტიპის სახლების ფუნქციონირებასთან დაკავშირებული დოკუმენტაციის დიდი ნაწილი და გამოავლინა მთელი რიგი ხარვეზები, რომლებიც, სავარაუდოდ, შეუმჩნეველი დარჩა საკონკურსო კომისიას აღნიშნული პირებისათვის სახლების მართვის უფლებით გადაცემისას. როგორც ქვემოთ მოყვანილი პრაქტიკის ანალიზი მონშობს, აღმოჩენილი ხარვეზები ზოგ შემთხვევაში პირდაპირ განაპირობებს მშობლების ზრუნვას მოკლებული ბავშვებისათვის ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტებთან შეუსაბამო ხარისხის მომსახურების მიწოდებას.

გამომწვევი ქცევის მართვის კანონსაწინააღმდეგო რეგულირება

ქუთაისის, თელავისა და ბათუმის განათლების, განვითარებისა და დასაქმების ცენტრების შინაგანანესებში გვხვდება იდენტური ჩანაწერი აღსაზრდელის რთული ქცევის მართვის შესახებ:

„გამომწვევი ქცევის მქონე აღსაზრდელის ან სხვათა დაზიანების საფრთხის არსებობისას შეზღუდული დროით **ნებადართულია** ისეთი ზომების გამოყენება, როგორებიცაა:

- ისეთი მასალების ან აღჭურვილობის გამოყენება, რომლებიც ზღუდავს მოძრაობას/გადაადგილებას (თვითდაზიანებისგან დასაცავი არტახი პიროვნების ხელებზე; ღვედის გამოყენება მოძრაობის შესაზღუდად და ა.შ.);

- ბარიერის გამოყენება გადაადგილების თავისუფლების შეზღუდვის მიზნით (მაგ. ჩასაკეტი კარი, ფანჯარა).

აუცილებელია აღინიშნოს, რომ ჯერ კიდევ 2010 წელს სახალხო დამცველის მიერ ჩატარებული მონიტორინგის შედეგად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სახელმწიფო ზრუნვის დანესებულებებში, გამოვლინდა არასრულწლოვანთა კანონსაწინააღმდეგო ფიზიკური შეზღუდვის მეთოდის გამოყენება, რაც სპეციალური პროცედურის გარეშე აკრძალულია როგორც საქართველოს ეროვნული კანონმდებლობით, ისე საერთაშორისო სამართლის ნორმებით. კერძოდ:

„ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-16 მუხლის თანახმად, ფიზიკური შეზღუდვის მეთოდის გამოყენების უფლება აქვს მხოლოდ ექიმ-ფსიქიატრს და მხოლოდ სტაციონარში მყოფი პაციენტის მიმართ: „ექიმ-ფსიქიატრს უფლება აქვს სტაციონარში მყოფი პაციენტის მიმართ გამოიყენოს ფიზიკური შეზღუდვის მეთოდები, თუ არსებობს პაციენტის მიერ საკუთარი თავის ან გარშემომყოფთა დაზიანების რეალური საფრთხე და მისი აცილება სხვაგვარად შეუძლებელია... ფიზიკური შეზღუდვის მეთოდის გამოყენება წყდება ამ მუხლის პირველი პუნქტით განსაზღვრული საფრთხის ამოწურვისთანავე...“

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2007 წლის 20 მარტის #92/ნ ბრძანების „ფსიქიკური აშლილობის მქონე პაციენტისათვის ფიზიკური შეზღუდვის მეთოდის გამოყენების წესისა და პროცედურის შესახებ“ მე-6 და მე-8 მუხლების თანახმად: „პაციენტის მიმართ ფიზიკური შეზღუდვის მეთოდების გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს მკურნალი ექიმი ან სტაციონარის მორიგე ექიმი, რომელიც აფიქსირებს პაციენტის სამედიცინო დოკუმენტაციაში ფიზიკური შეზღუდვის მიზეზსა და არსს შეზღუდვის დანების ზუსტი დროის მითითებით... ფიზიკურ შეზღუდვას ახორციელებს დანესებულების შინაგანანესით განსაზღვრული შესაბამისი პერსონალი, რომელსაც გააჩნია საჭირო კვალიფიკაცია და გამოცდილება ფიზიკური შეზღუდვის მეთოდების გამოყენების საკითხში.“

ევროპის წამების პრევენციის კომიტეტის 2005 წლის 3 მარტის დოკუმენტი „ევროპის წამების პრევენციის კომიტეტის (CPT) სტანდარტი შეზღუდვის საშუალებების გამოყენების შესახებ“ მიუთითებს, რომ ბავშვთა მიმართ ფიზიკური შეზღუდვის გამოყენება რჩება აღნიშნული კომიტეტის განსაკუთრებული ყურადღების სფეროდ სამედიცინო დანესებულებებსა და სოციალური ზრუნვის სახლებში, ვინაიდან იგი უკავშირდება ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და არასათანადო მოპყრობის მაღალ რისკს, რაც კომიტეტის შემფოთების საგანია.

მოყვანილი ეროვნული და საერთაშორისო სამართლებრივი სტანდარტი მონიშნავს, რომ მცირე საოჯახო ტიპის შინაგანანესებში არსებული ჩანაწერი ბავშვის ფიზიკური შეზღუდვის კანონმდებლობით დანესებული პროცედურის

დარღვევით გამოყენების შესახებ, ცალსახად ბავშვთა უფლებების დარღვევის წინაპირობაა.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრს:

- უზრუნველყოს მცირე საოჯახო ტიპის სახლების მართვის უფლების მქონე ორგანიზაციების შინაგანაწესის შესაბამისობა ბავშვის უფლებათა კონვენციასთან და საქართველოს ეროვნული კანონმდებლობის მოთხოვნებთან, განსაკუთრებით ქცევის მართვის პროცესში ფიზიკური ჩარევის საკითხის მიმართ.

პერსონალის შრომის პირობები

საქართველოს სახალხო დამცველი ბავშვთა სამზრუნველო დაწესებულებებთან დაკავშირებულ ყველა ანგარიშში განსაკუთრებით ხაზს უსვამს ბავშვთა მზრუნველობაზე პასუხისმგებელი პერსონალის შრომითი უფლებების დაცვის აუცილებლობას, ვინაიდან ეს უკანასკნელი მათ მიერ ბავშვთა ზრუნვის ადეკვატური ხარისხით განხორციელების წინაპირობაა. მოტივირებული და სათანადოდ კვალიფიცირებული პერსონალი გამოირჩევა ბავშვთა მიმართ სათანადო მოპყრობითა და განვითარებისათვის ღირსეული პირობების შექმნით.

გაერთიანებული ერების გენერალური ასამბლეის 64/142 რეზოლუციით დამტკიცებული „ბავშვთა ალტერნატიული ზრუნვის უზრუნველსაყოფად სახელმძღვანელო პრინციპების“ 114-ე პარაგრაფი აღნიშნულ თემასთან დაკავშირებით მიუთითებს: „პასუხისმგებელი უწყებებისა და დაწესებულებების მიერ ბავშვზე ზრუნვის დაქირავებული პერსონალის სამუშაო პირობები, მათ შორის ანაზღაურება, მაქსიმალურად უნდა ზრდიდეს ამ ადამიანების სამუშაო მოტივაციას, სამსახურით კმაყოფილებასა და სტაბილურობის განცდას; შესაბამისად, გაიზრდება მათი წინასწარგანწყობა მზრუნველის როლისა და მოვალეობის საუკეთესო ხარისხითა და ეფექტური განხორციელებისადმი.“

მონიტორინგის შედეგები ცხადყოფს, რომ ამჟამად საქართველოში დანერგილი მოდელები ვერ უზრუნველყოფს დასაქმებულთა (აღმზრდელთა) ადეკვატურ შრომის პირობებს. კერძოდ, ბრიტანული მოდელის შემთხვევაში, დედობილ-მამობილს კვირაში 5 დღე-ღამის გატარება უწევთ ბავშვთა სახლში. რაც შეეხება პოლონურ მოდელს, რომლის მიხედვითაც აღმზრდელები ცვლაში მუშაობენ, ღამის მორიგეობის დროს მათ პრინციპში ეკრძალებათ დაძინება.

2010 წლის სააღმზრდელო დაწესებულებების მონიტორინგის ანგარიშში განხილვის თემა იყო ბავშვთა ზრუნვის პერსონალის სათანადო ანაზღაურებით უზრუნველყოფაც, რომელიც, ანგარიშის თანახმად, შეუძლებელს ხდიდა

კვალიფიციური პერსონალის მოზიდვას დაწესებულებებში. აღნიშნული თემატიკა აქტუალური აღმოჩნდა მცირე საოჯახო ტიპის სახლებშიც; როგორც აღმოჩნდა, 5 დღის განმავლობაში 24-საათიან რეჟიმში მომუშავე პერსონალის ნაწილს ასევე ძალიან დაბალი სახელფასო ანაზღაურება აქვს:

- ძირითადი აღმზრდელი (დარიცხული): 385 ლარი;
- შაბათ-კვირის აღმზრდელი (დარიცხული): 165 ლარი;
- ხოლო 2-დღიან ცვლაში მომუშავე აღმზრდელების ხელფასი (დარიცხული): 363 ლარი.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული 20%-იანი საშემოსავლო გადასახადის გადახდის შემდეგ აღნიშნული თანხა მნიშვნელოვნად მცირდება. ასეთი მცირე სახელფასო ანაზღაურება კი კვლავაც ნაკლებსავარაუდოა, კვალიფიციური პერსონალის მოზიდვის შესაძლებლობას იძლეოდეს მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში სამუშაოდ.

აქვე პოზიტიური პრაქტიკის კუთხით შეიძლება აღინიშნოს, „SOS ბავშვთა სოფლის“ მიერ დანერგილი საინტერესო პრაქტიკა, რომელიც ეხება აღმზრდელების („დედა“) სოციალური დაცვის საკითხს: ადმინისტრაციის გადმოცემით, ის აღმზრდელი, რომელსაც აქვს 15-წლიანი მუშაობის სტაჟი აღნიშნულ ორგანიზაციაში, უფლებამოსილია, საპენსიო ასაკის მიღწევის შემდეგ, მიიღოს პენსიაზე დანამატი ამ ორგანიზაციიდან, გადავიდეს საცხოვრებლად ამავე ტერიტორიაზე განლაგებულ სახლებში, ხოლო ყველა აღმზრდელი (დედობილი) ასევე დაზღვეულია აღნიშნული ორგანიზაციის მიერ.

■ **სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრს:**

- უზრუნველყოს მცირე საოჯახო ტიპის სახლების მართვის უფლების მქონე ორგანიზაციებისთვის შესაბამისი რეგულაციების დაწესება ბავშვზე ზრუნვაში ჩართული პერსონალისათვის სათანადო შრომის პირობების შექმნისა და, შესაბამისად, კვალიფიციური და მოტივირებული პერსონალის მოზიდვის მიზნით.

დიდი ზომის ბავშვთა სახლების მართვა

მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტომ გაითვალისწინა 2010 წლის მონიტორინგის შედეგად სახალხო დამცველის მიერ გაცემული რეკომენდაციების ნაწილი, ჯერ ისევ რჩება ხარვეზები აღნიშნული დანესებულებების მართვის პროცესში.

გასაჩივრების მექანიზმები

მიუხედავად სახალხო დამცველის მრავალი რეკომენდაციისა ბავშვთა სააღმზრდელო დანესებულებებში უკუკავშირისა და გასაჩივრების მექანიზმის გამართული ფუნქციონირების შესახებ, აღნიშნულ სფეროში ცვლილებები ძირითადად ფორმალური ხასიათისაა და შემოიფარგლება საჩივრების ყუთის ჩამოკიდებით ან ამ მიზნით ჟურნალის გამოყოფით. დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში გასაჩივრების მექანიზმის ძირითადი პრობლემა არა გასაჩივრების პროცედურის მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფაა (ყუთის ფიზიკური არსებობა/არარსებობა), არამედ ზოგადად ბავშვთა უნდობლობა გასაჩივრების მექანიზმისადმი. პერსონალს, უმეტეს შემთხვევაში, აქვს ილუზია, რომ 50–80 ბავშვის ერთად ცხოვრების პირობებში შესაძლებელია, არც ერთ აღსაზრდელს არ გაუჩნდეს განსხვავებული მოსაზრება ამა თუ იმ საკითხზე.

კოჯრის ბავშვთა სახლში სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფთან საუბრისას აღმზრდელმა თ. ქ.-მ აღნიშნა, რომ დანესებულებაში არ არსებობს გასაჩივრების ყუთი, მაგრამ არსებობს სპეციალური წითელი რვეული, რომელიც, მისი თქმით, უნდა ყოფილიყო იმავე ოთახში, სადაც მიმდინარეობდა ინტერვიუ. თუმცა, გულდასმით მოძიების მიუხედავად, აღნიშნული რვეული არ აღმოჩნდა არც ამ და არც სხვა ოთახში. აღმზრდელმა სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს წარუდგინა სხვა ფერის სრულიად ცარიელი რვეული. სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს დარჩა შთაბეჭდილება, რომ რვეული სპეციალურად მონიტორინგის ჯგუფისთვის წარდგენის მიზნით ადგილზე იმავე მომენტში შეიქმნა. მონიტორის შეკითხვაზე, თუ რამდენად იქნებოდა აღსაზრდელის კონფიდენციალურობა უზრუნველყოფილი ე.წ. სამასწავლებლო ოთახში აღნიშნულ რვეულში საჩივრის/უკუკავშირის ჩანერის შემთხვევაში, აღმზრდელს პასუხი არ ჰქონდა.

მონიტორინგის მომენტში, ბავშვთა სახლ „მომავლის სახლში“ დაზიანებული ყუთის გამო (ყუთს არ ჰქონდა ცალი გვერდი), ფაქტობრივად, ყველა იქ მოხვედრილი საჩივარი პოტენციურად არღვევდა საჩივრის წარმდგენის

კონფიდენციალურობას. ბავშვთა სახლ „სათნოებაში“ უფროსი აღმზრდელი შ. ბ. ინტერვიუში აღნიშნავს:

„პატარას გაუფრახდი, წავიდა და საჩივარი ჩააგდო: მასწავლებელმა სახაზავი ჩამარტყა.“ მონიტორის კითხვაზე, თუ რას იტყოდა აღნიშნულ ფაქტთან დაკავშირებით, აღმზრდელი სიცილით პასუხობს: „კი, დავარტყი.“ აღმზრდელი ინტერვიუში აღნიშნავს, რომ სახაზავის გამოყენება მის მიერ ხუმრობის ხასიათს ატარებს, თუმცა სპეციალური პრევენციული ჯგუფის შეფასებით, სახაზავის დასჯის მიზნით გამოყენება არ შეიძლება გამართლებული იყოს არც ერთი მოსაზრებით. მონიტორინგის წევრმა გადაამოწმა აღმზრდელისგან მოპოვებული ინფორმაცია დაწესებულების დირექტორთან, რომელმაც უარყო მსგავსი საჩივრის არსებობა და სახაზავის არადანიშნულებისამებრ გამოყენება რომელიმე აღმზრდელის მიერ. მოყვანილი ფაქტი ეჭვის ქვეშ აყენებს მთლიანი გასაჩივრების/უკუკავშირის მექანიზმის სანდოობას.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციებით მიმართავს სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს უფროსს:

- უზრუნველყოს გასაჩივრებისა და უკუკავშირის გამართული მექანიზმის შექმნა და ფუნქციონირება ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებებში;
- უზრუნველყოს პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლება ბავშვის მიერ გასაჩივრების/უკუკავშირის მიწოდების არსისა და ფუნქციური დანიშნულების თაობაზე; ასევე უზრუნველყოს დაწესებულებებში ბავშვებისათვის ნდობის შემცველი და პოზიტიურად განწყობილი გარემო, რომელიც მათ უკუკავშირის სრული სერიოზულობით ეკიდება, განიხილავს და რელევანტურობის დადგენის შემდეგ ითვალისწინებს.

აღმზრდელობით-პედაგოგიური მუშაობა

მიუხედავად გარკვეული ცვლილებებისა ამ მიმართულებით, მთელ რიგ დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში ჯერ ისევ გაუმართავია აღმზრდელობით-პედაგოგიური მუშაობა. ბავშვებთან აღმზრდელების, ძირითად და ხშირად, ერთადერთი საქმიანობა დახმარებაა გაკვეთილების მომზადებაში. შესაბამისად, სრულიად დაუკმაყოფილებელი რჩება ბავშვთა სხვა სააღმზრდელო საჭიროებები. მთელი აღმზრდელობითი პროცესი გადართულია ბავშვების ფიზიოლოგიური და სხვა ძირითადი საჭიროებების დაკმაყოფილებაზე (ტანსაცმელი და საკვები), თუმცა ისიც არასრულად. თითქმის არც ერთ დაწესებულებაში არ განიხილება ბავშვების ემოციური განვითარებისა და სულიერი მოთხოვ-

ნილებების დაკმაყოფილება. ბევრი აღმზრდელისათვის ცნებები, „სულიერი სამყარო, სულიერი მოთხოვნილება,“ სრულიად გაუგებარია.

მიუხედავად ბავშვთა განვითარების ასაკობრივი საჭიროებისა, არც ერთ ბავშვთა სახლში არ ხდება მოზარდთა სქესობრივ მომნიშვნელობაზე და ზოგადად, სქესობრივ განვითარებასთან დაკავშირებული რაიმე ინფორმაციის მიწოდება. ბავშვები ამ ინფორმაციას, აღმზრდელების გადმოცემით, ქუჩაში, სპონტანური გზით იღებენ. შესაბამისად, ეს ინფორმაცია ხშირად სრულიად არაკორექტულია და მცდარ წანამძღვრებზე დაფუძნებული.

ბავშვთა სახლ „სათნოების“ აღმზრდელი შ. ბ. აღნიშნავს: „დიდ ბიჭებს (14–15 წლის) სექსის გარდა არაფერი თემა არ აინტერესებთ... ხშირად აწუხებთ ისეთი შეკითხვები, როგორებიცაა: ბავშვი საიდან ჩნდება.. რა აზრი აქვს, რომ 14–15 წლის ბავშვს ავუხსნა რა და როგორ.. რომ მეკითხებიან ხოლმე მსგავს რამეებს, მე ვეუბნები, კარგით რა, კმარა, არ შეიძლება ამაზე ლაპარაკი...“ აღნიშნულ აღმზრდელს მიაჩნია, რომ ბავშვის მიერ კითხვის დასმა სექსუალური მომნიშვნელების თემაზე არის თავხედობის გამოჩენა.

კოჯრის ბავშვთა სახლის აღმზრდელი აღნიშნავს: „მაგ თემაზე რომ დავინყო ლაპარაკი, შეიძლება დამცინონ.“

მოყვანილი მაგალითებიდან ცხადად ჩანს, რომ არც ერთი აღმზრდელი არ თვლის საჭიროდ და თავს არ გრძნობს უსაფრთხოდ მოზარდებთან, აღმზრდელობით პროცესში აკადემიური მიდგომით ინფორმაცია მიაწოდოს ადამიანის განვითარების ისეთ საკითხებზე, რომლებიც ამ მოზარდებისათვის შესაძლებელია გადამწყვეტი მნიშვნელობის მატარებელი გახდეს, ვინაიდან სქესობრივი მომნიშვნელებისა და განვითარების შესახებ არასწორად მოპოვებულმა ინფორმაციამ შესაძლებელია განაპირობოს მათ მიერ საკუთარი ინტერესის წინააღმდეგ ქცევის განხორციელება.

ამავე ბავშვთა სახლებში სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფთან საუბრისას აღმზრდელი შ. ბ. აღნიშნავს, რომ კონფლიქტი მოუვიდა ერთ–ერთ აღსაზრდელთან, რომელიც, მისი დახასიათებით, არის „უზრდელი, თავხედი, აი, სუფთა საქონელი.“ ბავშვს, რომელიც სკოლის მე–2 სართულიდან გადმოხტა, მან ასე მიმართა: „რატომ კისერი არ მოიტეხე, რატომ ხტებოდი.“

კოჯრის ბავშვთა სახლის აღმზრდელი თ. ნ. აღნიშნავს, რომ ბავშვთა სახლში უმეტესად ისეთ ბავშვები ცხოვრობენ, რომელთაც არაფერი აინტერესებთ და რომელთაც არ უჩნდებათ კითხვები და არც საინტერესო თემებზე საუბარი სურთ. თ. ნ.–ს აზრით, „ბავშვთა სახლში სწორედ ასეთ ბავშვებს აბარებენ.“

მონიტორინგის ჯგუფმა ბავშვთა სახლ „სათნოებაში“ დააფიქსირა საკმაოდ მცირეწლოვანი (12–14 წელი) ბავშვების მიერ ბავშვთა სახლის ტერიტორიაზე სიგარეტის მოწევის ფაქტები, ასევე, რამდენიმე არასრულწლოვანმა, აღმზრდელთა გადმოცემით, ახლახანს გაიკეთა სვირინგი (სავარაუდოდ, ჰიგიენური

და სამედიცინო ნორმების დარღვევით). აღმზრდელის გადმოცემით: ბავშვებში ხშირია ე.წ. საქმის გარჩევები, უბნიდან ვიღაც „დიდის“ მოყვანა ბავშვთა სახლში და კონფლიქტების „საქმის გარჩევის“ საშუალებით გადაჭრა. ე.წ. „საქმის გარჩევები“ ხდება პარკშიც, ფაქტობრივად ყველა იმ პრობლემის გადასაჭრელად, რომლებსაც ბავშვები ხვდებიან. ამ დროს, აღმზრდელის გადმოცემით, მას ბავშვები ეუბნებიან, რომ ამ გარჩევებში არ უნდა ჩაერიოს. ისიც ასრულებს ბავშვების ინსტრუქციას.

ყოველივე ზემოთ მოყვანილი ცხადყოფს, რომ აღნიშნულ დაწესებულებებში ბავშვთა ზრუნვის სტანდარტებს ვერ აკმაყოფილებს არა მხოლოდ აღმზრდელთა-პედაგოგიური პროცესი, არამედ თავად აღმზრდელების დამოკიდებულება და შეფასებები ბავშვების მიმართ. ბავშვთა სახლ „სათნოებაში“ მყოფი ბავშვები კი განიცდიან სერიოზულ რისკს, ჩამოუყალიბდეთ დევიანტური ქცევა არაადეკვატურად განხორციელებული ზრუნვის გამო.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციებით მიმართავს სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს:

- უზრუნველყოს ბავშვთა ასაკობრივი განვითარების საჭიროებებისადმი რელევანტური სააღმზრდელო პროგრამის შემუშავება, რომელიც შესაბამისი იქნება ბავშვთა აღზრდის თანამედროვე მიდგომებისა და თეორიებისა;
- უზრუნველყოს ბავშვთა სააღმზრდელო სახლების აღმზრდელების კვალიფიკაციის ამაღლება მათ მიერ სააღმზრდელო პროცესისადმი სწორი დამოკიდებულებისა და უნარების გასავითარებლად, რომელიც შედეგად გამოიწვევს სრულფასოვან სააღმზრდელო-პედაგოგიური პროცესის დაგეგმვასა და მიწოდებას ბავშვებისათვის;
- უზრუნველყოს ისეთი აღმზრდელების დაქირავება, რომელთა პროფესიული დამოკიდებულება და ღირებულებები ბავშვების მიმართ თავისუფალი იქნება დისკრიმინაციისგან და არაეთიკური შეხედულებებისგან; რომელთა პროფესიული ქცევაც მათი ღირებულებების შესაბამისად ბავშვების მიმართ იქნება ღირსებისა და პატივისცემის მატარებელი;
- განსაკუთრებული ზედამხედველობა განახორციელოს ბავშვთა სახლ „სათნოებაში“ მყოფი ბავშვების სააღმზრდელო პროცესზე, რათა მოხდეს დელინკვენტური ქცევისა და სხვა არასასურველი შედეგების პრევენცია სააღმზრდელო პროცესის სწორად ორგანიზებით.

ინდივიდუალური მიდგომა მომსახურების განაწილას

ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტის³⁶ თანახმად, მომსახურების დაწყებიდან მომსახურების მიმწოდებელი (ბავშვთა სახლი) თანამშრომლობს მომხმარებელთან (ბავშვთან) და, თუ შესაძლებელია, ბავშვის ოჯახთან. თანამშრომლობის საფუძველზე მომსახურების მიმწოდებელი აფასებს მომხმარებლის მდგომარეობას და ადგენს მომხმარებლის მომსახურების ინდივიდუალური გეგმას. მომსახურების გეგმა და მიწოდება ასახავს და ითვალისწინებს მომხმარებლის ინდივიდუალურ საჭიროებებს, ძლიერ მხარეებსა და რესურსებს. თითოეული მომხმარებლის მომსახურების გეგმა განიხილება მომხმარებელთან და, თუ შესაძლებელია – მის ოჯახთან. პერიოდულად, შეთანხმებისამებრ (სულ ცოტა, 6 თვეში ერთხელ), ბავშვთან ერთად მომხმარებლის ინდივიდუალური გეგმა გადახალისდება.

მონიტორინგის ჩატარების პროცესში გადამოწმდა ბენეფიციარების პირადი საქმე. დაწესებულებებში (როგორც დიდი ზომის, ასევე მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლებში) დაცული პირადი საქმეები უნდა მოიცავდეს უფლებამოსილი ორგანოს მიერ ბავშვთა დაწესებულებაში ჩარიცხვის გადანაცვეტილებას, სოციალური მუშაკის მიერ შედგენილ ბავშვთა შეფასების ფორმებს, ბავშვთა მაიდენტიფიცირებელ დოკუმენტაციას (ასეთის არსებობის შემთხვევაში), ბენეფიციართა ინდივიდუალური განვითარებისა და ამის საფუძველზე შექმნილი ინდივიდუალური მომსახურების გეგმებს, იშვიათ შემთხვევებში, ასევე მოიპოვება ოფიციალური დოკუმენტი ბავშვის მშობელთა უფლებრივი მდგომარეობის შესახებ.

ზემოთ ჩამოთვლილი დოკუმენტაციები ჩამონათვალია, რომელსაც უნდა მოიცავდეს ბენეფიციართა პირადი საქმე, თუმცა სხვადასხვა დაწესებულებაში განსხვავებული მდგომარეობაა აღნიშნულთან დაკავშირებით. კერძოდ:

ბავშვების **პირადი საქმეები საერთოდ არ არსებობდა** ახმეტის მცირე საოჯახო ტიპის სახლში. აღმზრდელის განმარტებით, ბავშვთა დოკუმენტაცია, სავარაუდოდ, ინახება სოციალური მომსახურების სააგენტოს ტერიტორიულ ორგანოში. თუმცა მას დაზუსტებული ინფორმაცია აღნიშნულ საკითხზე არ გააჩნდა.

დაწესებულებათა უმეტესობაში მოიპოვებოდა ბავშვთა განვითარების ინდივიდუალური გეგმები, თუმცა არასრული სახით. მაგ. არსებობდა ინდივიდუალური

³⁶ დამტკიცებულია შრომის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანებით #281/6, 2009 წლის 26 აგვისტო; #5 სტანდარტი.

განვითარების გეგმა, მაგრამ არ მოიპოვებოდა მის საფუძველზე შექმნილი ინდივიდუალური მომსახურების გეგმა (ნეროვანის ბავშვთა სახლი, ნალენჯიხის ბავშვთა სახლი, ზუგდიდის ბავშვთა სახლი, ხაშურის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი, ბათუმის ბავშვთა სახლი), ან საერთოდ არ არსებობდა არც ერთი სახის გეგმა (ბათუმის ბავშვთა სახლი, ხაშურის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი, რუსთავის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი). ასევე აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთ დაწესებულებაში გეგმათა შედგენა და შემდგომ მათი გაგრძელება სრული ფიქციაა, მაგალითად, ზუგდიდის ბავშვთა სახლის ხელმძღვანელის განმარტებით, ყველა ბენეფიციარს აქვს ინდივიდუალური გეგმა, რომელიც დგება 6 თვის ვადით. ყოველი 6 თვის შემდეგ ახალ გეგმას შეიმუშავენ, თუმცა აღნიშნულ პროცესში ძველი გეგმის შედეგებს არ შეაფასებენ.

ინდივიდუალურ გეგმებთან დაკავშირებით მთავარი პრობლემაა ის, რომ გეგმათა თითქმის აბსოლუტური უმრავლესობა არ მოიცავს ბენეფიციართა სპეციფიკურ საჭიროებებს, როგორც ეს სტანდარტშია მოთხოვნილი. კერძოდ, დაწესებულებებში დაცული ბენეფიციარების პირადი საქმეების შესწავლისა და ასევე, ბავშვებთან პირადი გასაუბრების შედეგად დადგინდა, რომ ბენეფიციართა უმეტესობა არის ოჯახში ძალადობის მსხვერპლი. მაგალითად, თელავის მცირე საოჯახო ტიპის სახლის მენეჯერის განმარტებით, ამავე სახლში მცხოვრები ერთ-ერთი ბენეფიციარი არის ძალადობის მსხვერპლი, მან ბავშვობაში ნახა, როგორ დაჭრა მამამ დედა დანით. ახმეტის რაიონში არსებული მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლის ბენეფიციარის განმარტებით, მამა არ ახსოვს, დედამ მიატოვა. იზრდებოდა ბებიასთან და დეიდასთან. ერთხელ მეზობლის ქალმა ისე სცემა, რომ ხელიც კი დაუზიანა და დახმარება საავადმყოფოში აღმოუჩინეს. ენერის მცირე საოჯახო ტიპის სახლში მცხოვრები ბავშვი ოჯახში ძალადობის შედეგად გამოწვეული ფიზიკური დაზიანებების გამო ჯერ საავადმყოფოში, შემდეგ კი სამზრუნველო დაწესებულებაში გადაიყვანეს. მიუხედავად ამგვარი ჩანაწერებისა, შექმნილი ინდივიდუალური და მომსახურების გეგმების თანახმად, ამ ბავშვების სარეაბილიტაციო მომსახურება ფსიქოლოგთან 1-2 ვიზიტით ამოიწურება, რაც ცალსახად არასაკმარისია მათი სპეციფიკური სარეაბილიტაციო საჭიროებების გათვალისწინების თვალსაზრისით.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს სოციალური მომსახურების სააგენტოს, სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს და სერვისის მიმწოდებელ ყველა ორგანიზაციას:

- **უზრუნველყონ ყველა სააღმზრდელო დაწესებულებაში ბავშვთა მიმართ ინდივიდუალური მიდგომის ამსახველი სრულფასოვანი დოკუმენტაციის წარმოება, რომელიც ხელმისაწვდომი იქნება უშუალოდ აღმზრდელისათვისაც და გამოყენებული იქნება აღზრდის პროცესში (ინდივიდუალური განვითარების გეგმა, ინდივიდუალური მომსახურების გეგმა).**

ფსიქოლოგიური დახმარება

2010 წლის მონიტორინგის ანგარიშში სახალხო დამცველმა განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო სააღმზრდელო დაწესებულებებში განთავსებულ ბავშვთა უზრუნველყოფას ფსიქოლოგიური მომსახურებით. აღნიშნულთან დაკავშირებით მან სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს მიმართა რეკომენდაციებით, რომლებიც შეეხებოდა სააღმზრდელო დაწესებულებებში პროფესიონალი ფსიქოლოგების მუშაობას, მათთვის საჭირო ინვენტარის, პროფესიული შეფასებისა და კონსულტაციის განხორციელების საშუალებების გამოყოფას, ფსიქოლოგიური კვლევისა და ინტერვენციის ერთიანი სტანდარტის, გაიდლაინების შემუშავებას, ასევე ჩატარებული სამუშაოს დოკუმენტირების ერთიანი სისტემის შემოღებას. მიუხედავად გარკვეული ცვლილებების განხორციელებისა ამ მიმართულებით, სამწუხაროდ, აღნიშნული რეკომენდაციები სრულფასოვნად არ განხორციელდა პასუხისმგებელი სტრუქტურების მიერ.

წეროვანის ბავშვთა სახლის ფსიქოლოგის განცხადებით, იგი აღსაზრდელთა ფსიქოსოციალური შეფასებისას იყენებს სხვადასხვა ფსიქოლოგიურ ტესტსა და კითხვარს, ასევე ატარებს ფსიქოსარეაბილიტაციო და ფსიქოსაგანმანათლებლო მუშაობას, თუმცა მან ჩატარებული მუშაობის პროტოკოლები და შესაბამისი დინამიკური ჩანაწერები ვერ წარმოადგინა. ასევე, არ აღმოაჩნდა შეფასებისა და ინტერვენციისათვის საჭირო ინსტრუმენტები, კვლევისა და ინტერვენციის გზამკვლევები და მტკიცებულებებზე დაფუძნებული ერთიანი სტანდარტები. ამავე დროს ფსიქოლოგმა განაცხადა, რომ ბენეფიციარები რჩევისათვის ან დახმარების თხოვნით მას არ მიმართავენ, ვინაიდან ფსიქოლოგთან კონტაქტი არაპრესტიჟულად ითვლება. არასრულფასოვანი დოკუმენტირებისა და ანგარიშგების ფაქტიდან გამომდინარე მონიტორინგის ჯგუფისათვის თვალსაჩინო იყო აღნიშნულ ბავშვთა სახლში ფსიქოლოგის მუშაობის ხარვეზები ზოგადად და ბავშვებთან ნდობის ატმოსფეროს შექმნის კუთხით, ვინაიდან სწორედ ფსიქოლოგის პროფესიული ვალდებულებაა ბავშვთა მომართვიანობის გაზრდა და ფსიქოლოგთან კონსულტაციის პროცესისადმი სტიგმატიზირებული დამოკიდებულების ცვლილება სააღმზრდელო დაწესებულებაში.

ნალენჯიხის სააღმზრდელო დაწესებულებაში მონიტორინგის პროცესში 2011 წელს ფსიქოლოგის შტატი კვლავ ვაკანტური აღმოჩნდა, შესაბამისად, ომბუდსმენის რეკომენდაციების მიხედვით 2011 წელს კვლავაც არ შეფასებულა ბენეფიციართა ფსიქოლოგიური/ფსიქიატრიული პრობლემები და მათ ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე ზრუნვა.

ბათუმის ბავშვთა სახლის ფსიქოლოგი მონიტორინგის პროცესში იმყოფებოდა შვებულებაში, შესაბამისად, ვერ შეფასდა მის მიერ ჩატარებული ფსიქოსოციალური მომსახურების ხარისხი და ხელმისაწვდომობა.

რუსთავის ბავშვთა სახლის აღსაზრდელებთან მონიტორინგის ჯგუფის ფსიქოლოგმა დააფიქსირა რამდენიმე ბავშვის მიერ მძიმე ემოციური სტრესის გადატანის ნიშნები, რაც უკავშირდებოდა სხვა ბავშვთა სახლში (სადაც ადრე იმყოფებოდნენ) გადატანილ ემოციურ და ფიზიკურ ძალადობას. პოსტტრავმული სტრესული მდგომარეობის შესაბამისად, ბავშვებს აღენიშნებოდათ ძილის დარღვევა და სხვა დეზადაპტაციური ქცევის ნიშნები, თუმცა, როგორც მოგვიანებით დანესებულების ფსიქოლოგთან საუბრისას გაირკვა, მისთვის ცნობილი არ იყო ბავშვების მიერ გადატანილი სტრესის შესახებ და, შესაბამისად, არც რაიმე სარეაბილიტაციო ღონისძიება გატარებულა ამ მდგომარეობის გამოსასწორებლად.

ფსიქოლოგიური დახმარების შეზღუდვის თვალსაზრისით კიდევ უფრო რთული სიტუაცია დაფიქსირდა მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში განთავსებული ბავშვების მიმართ. როგორც მონიტორინგის პროცესში გაირკვა, მცირე საოჯახო ტიპის სახლში განთავსებულ მრავალ აღსაზრდელს ესაჭიროება სრულფასოვანი ფსიქოლოგიური, რიგ შემთხვევაში, ფსიქიატრიული დახმარება რაც გარკვეულწილად განპირობებული იყო იმით, რომ ბავშვები ადეკვატური მომზადების გარეშე ჩაერთნენ აღნიშნულ პროგრამაში. როგორც ქვემოთ განხილული საქმეები მოწმობს, დეინსტიტუციონალიზაციის განხორციელების პროცესში სოციალურ სამსახურს ბენეფიციართა ინდივიდუალური ფსიქიატრიული, ფსიქოლოგიური, სოციალური პრობლემები სრულყოფილად არ შეუსწავლია და შეუფასებია, მათი სურვილები არ გაუთვალისწინებია, ინსტიტუცია-დეინსტიტუტიზაციის დადებითი და უარყოფითი მხარეები არ განუხილავს და ცვლილებებისადმი ბენეფიციარები ფსიქოლოგიურად არ მოუმზადებია. მონიტორინგის ჯგუფის ფსიქოლოგისა და ფსიქიატრის შეფასებით, ჩამოყალიბებულია ე.წ. „დეინსტიტუციონალიზაციის სინდრომი,“ რომელიც გამოიხატება ბავშვების მიერ დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესის მტკივნეულად გადატანით და ფსიქოლოგიური სტრესის მიღებით. აღნიშნულ პროცესში ხშირია სოციალური მუშაკების იმპერატიული და, რიგ შემთხვევაში, აგრესიული დამოკიდებულება როგორც მშობლების, ასევე ბავშვთა სახლების პერსონალის მიმართ. მონიტორინგის დროს აღსაზრდელებთან გასაუბრებით გაირკვა, რომ სოციალური მუშაკები არ ახდენენ ბენეფიციართა დროულ და სათანადო ინფორმირებას მათი მომავალი განთავსების ადგილის და ამასთან დაკავშირებული პოზიტიური თუ ნეგატიური ფაქტორების შესახებ. გამოვლინდა შემთხვევები, როდესაც სოციალური მუშაკები მშობელს აშინებდნენ მშობლის უფლების ჩამორთმევით, ბავშვის გაშვილებით ან მისი სამტრედიის სპეციალიზებულ სააღმზრდელო დაწესებულებაში გაგზავნით. ამ ყველაფერს შედეგად მოჰყვება დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესის მიმართ ბავშვებისა და მათი ოჯახის წევრების უნდობლობა და მტრული დამოკიდებულება. არსებული

ურთიერთობების მოსალოდნელი დაკარგვის, ასევე, გაურკვეველი მომავლის გამო, ბავშვებს სოციალური მუშაკების მიმართ აღენიშნებათ აგრესია, ხოლო მცირე ტიპის ბავშვთა სახლებში გადასვლის მიმართ - პროტესტის გრძნობა, რაც თავისთავად აძნელებს მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში მათი ინტეგრაციის პროცესს.

მცირე საოჯახო ტიპის სახლების აღმზრდელთა გადმოცემით, ინსტიტუციაში წლების მანძილზე დაგროვილმა უყურადღებოდ დატოვებულმა, მოუგვარებელმა პრობლემებმა თავი იჩინა მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში გადასვლისთანავე. შედეგად, მცირე საოჯახო ტიპის აღმზრდელები მოულოდნელად შეეჯახნენ ბავშვთა რთულ ქცევით პრობლემებს, რომელთა შესახებაც ისინი არ იყვნენ ინფორმირებულნი, შესაბამისად, არ იყვნენ პროფესიული უნარებითა და სწორი დამოკიდებულებით აღჭურვილნი. აღმზრდელების გადმოცემით, ვარდისუბნის, რუსთავის, ენერისა და სხვა რამდენიმე მცირე საოჯახო ტიპის სახლში ბავშვთა ქცევის დარღვევამ იმდენად გართულებული სახე მიიღო, რომ საფრთხე დაემუქრა სხვა ბავშვების ან საკუთრივ ქცევის დარღვევის მქონე ბავშვის სიცოცხლეს (2 დახრჩობის მცდელობა, ბუნებრივი აირის გაჟონვა, ა.შ.). აღმზრდელების გადმოცემით, მიუხედავად მათ მიერ მართვის უფლების მქონე არასამთავრობო ორგანიზაციისა და სოციალურ მუშაკთა ინფორმირებისა, ქცევის დარღვევის მქონე ბავშვებს დროულად არ მიეწოდათ ადეკვატური ფსიქოლოგიური/ფსიქიატრიული დახმარება. შედეგად, აღმზრდელებს მოუხდათ ბავშვთა ქცევის მართვისათვის იმგვარი დროებითი ღონისძიებების გატარება, რომლებიც ვერ იცავდა ბავშვს მოსალოდნელი რისკებისგან. ერთ-ერთი მცირე საოჯახო ტიპის სახლის აღმზრდელის გადმოცემით, იგი რამდენიმე კვირის განმავლობაში პატარა აღსაზრდელს ღამე თავის გვერდით აძინებდა, ვინაიდან არსებობდა მეორე აღსაზრდელის მიერ ამ აღსაზრდელის სიცოცხლის ხელყოფის რეალური საფრთხე. როგორც მოგვიანებით აღმოჩნდა, ქცევის დარღვევის მქონე ამ კონკრეტულ აღსაზრდელს ფსიქიკური ჯანმრთელობის სერიოზული პრობლემები აღმოაჩნდა, თუმცა ეს პრობლემები არ ყოფილა იდენტიფიცირებული მცირე საოჯახო ტიპის სახლში გადასვლამდე და არც მათი ადეკვატური მენეჯმენტი განხორციელებულა. შესაბამისად, ადეკვატური პროფესიული დახმარების მიღებამდე (რამდენიმე კვირის განმავლობაში) აღმზრდელი იძულებული გახდა, სხვა აღსაზრდელების სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დასაცავად, გაეტარებინა ზემოხსენებული დროებითი ღონისძიებები.

მონიტორინგის ჯგუფისათვის თვალსაჩინო გახდა, რომ ბავშვთა სახლიდან მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში გადმოსული ბავშვებისათვის ადეკვატური ფსიქოლოგიური და ფსიქიატრიული დახმარება ხელმისაწვდომი არ არის. როგორც არსებული პრაქტიკის ანალიზმა ცხადყო, ამგვარი საჭიროებების მქონე ბავშვთა მიმართ სოციალური მომსახურების სააგენტოს ღონისძიებები ორ ალტერნატივას გულისხმობს: ა) ხდება ბავშვის რეალური საჭიროებების იგნორირება, აღსაზრდელი რჩება ფსიქოლოგიური/ფსიქიატრიული დახმარების

გარეშე, რითაც საფრთხე ექმნება როგორც მის, ისე სხვა ბავშვების ჯანმრთელობასა და სიცოცხლეს; ბ) ბავშვი გადაჰყავთ სხვადასხვა მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში, იმ იმედით, რომ რომელიმე მათგანში შეძლებენ ბავშვის ქცევის მართვას; მას აბრუნებენ დიდი ზომის ბავშვთა სახლში ან ამორიცხავენ მცირე საოჯახო ტიპის სახლიდან და აბრუნებენ არაკეთილსაიმედო ოჯახში. აშკარაა, რომ ყველა ეს ალტერნატივა შეუსაბამოა ბავშვის რეალური საჭიროებებისა და ინტერესების მიმართ და მიზნად ისახავს არა პრობლემის მოგვარებას, არამედ მის შენიღბვას ან თავიდან აცილებას მესამე პირთათვის გადაბარებით. როგორც მონიტორინგის ჯგუფის დაკვირვებამ ცხადყო, ყველა ზემოხსენებული ალტერნატივის განხორციელება ძირითადად არასასურველი შედეგებით სრულდება.

■ საქართველოს სახალხო დამცველი რეკომენდაციებით მიმართავს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის მინისტრს:

- უზრუნველყოს სახელმწიფო მზრუნველობის ქვეშ მყოფი ყველა ბავშვის, მათ შორის, მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში მცხოვრები აღსაზრდელების, სრულფასოვანი ფსიქოლოგიური/ფსიქიატრიული მომსახურების სისტემის შემუშავება;
- ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ადგილზე დახმარება ვერ უზრუნველყოფს ბავშვის ინტერესების დაცვას, განხილულ იქნეს ბავშვის განთავსება მისი საჭიროებების შესაბამის სპეციალიზებულ დაწესებულებაში.

დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესის ხარვეზები

ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებების მონიტორინგის დროს გამოვლენილ დარღვევათა შორის განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს დეინსტიტუციონალიზაციის პროგრამის განხორციელებასთან დაკავშირებულ პრობლემებს.

დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესში, რაც გულისხმობს დიდი ზომის ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებებიდან ბენეფიციართა გადაყვანას მცირე ზომის საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში, ბენეფიციართა ბიოლოგიურ ოჯახებში ან მინდობით აღზრდის პროგრამით გამოიკვეთა პრობლემები, რომელთაგანაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია: დეინსტიტუციონალიზაციისათვის ბავშვისა და ოჯახის, ალტერნატიული საცხოვრებლის სათანადო მომზადება, ბავშვების განთავსება გარემოში, სადაც დაცული იქნება მათი უფლებები, ბავშვებისა და მათი კანონიერი წარმომადგენლების მონაწილეობა დეინსტიტუციონალიზაციის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებაში.

2010 წლის ანგარიშში სახალხო დამცველმა განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო იმ ფაქტს, რომ წინა წლებში განხორციელებულ დეინსტიტუციონალიზაციის შემთხვევებში დაფიქსირდა ოჯახში დაბრუნებულ ბავშვთათვის სამედიცინო დახმარების, განათლებისა და განვითარებისათვის აუცილებელი პირობების არარსებობა. აღნიშნულთან დაკავშირებით სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართა სოციალური მომსახურების სააგენტოს, რათა ჩატარებულიყო ბავშვთა ბიოლოგიურ ოჯახებში დაბრუნების ყველა შემთხვევის მონიტორინგი და ყველა პრობლემური შემთხვევა ხელახლა შეფასებულიყო. თუმცა აღსანიშნავია, რომ 2011 წლის ბოლოს ჩატარებული მონიტორინგის დროს ისევ დაფიქსირდა ბავშვთა მოთავსება არაკეთილსაიმედო გარემოში ბიოლოგიურ ოჯახებში რეინტეგრაციის გზით.

2010 წლის მონიტორინგის შემდეგ სახალხო დამცველის კიდეც ერთი მნიშვნელოვანი რეკომენდაცია ეხებოდა დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესში ჩაბმული პროფესიონალების, მათ შორის, სოციალური მუშაკების მუშაობის ხარისხის გაზრდას. სამწუხაროდ, 2011 წელს კვლავ გამოვლინდა შემთხვევები, რომლებშიც ფიქსირდება აღნიშნული პროფესიონალების მუშაობის ხარვეზი. ყველა აღმოჩენილი პრობლემური შემთხვევა მონიტორინგის ჯგუფმა დეტალურად შეისწავლა; მათგან ყველაზე მნიშვნელოვანი და სისტემური პრობლემატიკის ამსახველი შემთხვევები კი ქვემოთ იქნება განხილული.

**გავშვისა და მისი კანონიერი წარმომადგენლის
მონაწილეობის შეზღუდვა დეინსტიტუციონალიზაციის
შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისა და
განხორციელების პროცესში**

ბათუმის ბავშვთა სახლში მცხოვრებ ბენეფიციართა უმეტესობა მონიტორინგის წევრებს ესაუბრებოდა სოციალური მუშაკების უხეშ ჩარევაზე დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესის დასაჩქარებლად. უხეში ჩარევის ფორმები გულისხმობდა დიდი ზომის ბავშვთა სახლის ბავშვების მშობლებთან ულტიმატუმის ენაზე საუბარს და თავად ბავშვებთან მოლაპარაკების ნაცვლად იძულების ზომის გამოყენებას.

ბათუმის ბავშვთა სახლის აღმზრდელის გ. თ.-ს განმარტებით, მიუხედავად სახალხო დამცველის 2011 წლის რეკომენდაციისა სოციალური მომსახურების სააგენტოს მიმართ, სოციალური მუშაკები კვლავაც უკავშირდებიან ბენეფიციართა ბიოლოგიურ მშობლებს და უყენებენ პირობას: თუ ისინი შვილებს არ გაიყვანენ ბავშვთა სახლიდან, მათ შეზღუდვებით მშობლის უფლებები. ამავდროს მშობლებს მშობლის უფლების შეზღუდვის არსს არ განუმარტავენ. ხშირად მშობლებმა არ იციან მშობლის უფლების შეზღუდვის სამართლებრივი შედეგები და მიაჩნიათ, რომ მათ მიმართ აღნიშნული ქმედება გამოიწვევს ყველა უფლების ჩამორთმევას და ბავშვებთან კავშირის დაკარგვას. ბათუმის ბავშვთა სახლის აღმზრდელი და დირექტორი ასევე ადასტურებენ, რომ განერვიულებული მშობლები ურეკავენ ბავშვებს და აცნობენ სოციალური მუშაკის მიერ მიწოდებულ ინფორმაციას, რომელსაც, როგორც წესი, ბავშვების მხრიდან ისტერიული რეაქცია და ტირილი მოჰყვება ხოლმე. ამ მომენტში ბავშვებისთვის დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესი იძენს მათ ცხოვრებაში ერთ-ერთ ყველაზე უარყოფითი მოვლენის სტატუსს და, ბუნებრივია, კიდევ უფრო ართულებს დიდი ზომის ბავშვთა სახლიდან მცირე საოჯახო ტიპის სახლში ბენეფიციართა მინიმალური სტრესით გადაყვანას.

ანალოგიური მდგომარეობაა კოჯრის ბავშვთა სახლში მყოფ ბავშვებთანაც. გასაუბრებისას ბავშვები დამწუხრებულნი ამბობდნენ, რომ სოციალურმა მუშაკებმა დაურეკეს მათ მშობლებს და ულტიმატუმი წაუყენეს ბავშვების გაყვანასა და მშობლის უფლების შეზღუდვის შესახებ. ერთ-ერთი ბენეფიციარის განაცხადებით, მის მშობელს დაუკავშირდა სოციალური მუშაკი და უთხრა, რომ ბავშვის ვერ/არ გაყვანის შემთხვევაში არასრულწლოვანი გაშვილებას დაექვემდებარებოდა.

ასპინძის ბავშვთა სახლის ბენეფიციარი 12 წლის მ. ლ.: „მანუხებს, რომ ნივთივით გვიყენებენ, არ მეკითხებიან, რა მინდა, როგორ, ერთ დღეში მასწავლებელს ვერ გაიცნობ,“ 14 წლის ე. ყ.-ს განცხადებით, უნდათ მისი გარდაბანში წაყვანა, თვითონ კახეთში უნდა, სახლთან ახლოს, „გვატყუებენ ესენი, ვეჩხუბდ დღეს მაგის გამო სოციალურ მუშაკებს. ბავშვის აზრი უნდა გაითვალისწინონ და თავის

ჭკუაზე არ ატარონ,” 13 წლის მ. შ-ს განცხადებით, “სოციალურმა მუშაკებმა უთხრეს, სიები დაწერილია და ვერ შევცვლით ვერაფერსო.”

სახალხო დამცველის აპარატის ბავშვისა და ქალის უფლებათა ცენტრის თანამშრომლებს 2012 წლის 26 იანვარს ტელეფონით დაუკავშირდა საგურამოს ბავშვთა სახლის ბენეფიციარი, ი. კ. ბავშვის განმარტებით, მისთვის დეკემბრის თვეში ცნობილი გახდა, რომ საგურამოდან ბავშვები გადაჰყავდათ კასპის მცირე საოჯახო ტიპის სახლში. არასრულწლოვანმა სოციალურ მუშაკს მრავალჯერ მიმართა თხოვნით, საგურამოში არსებულ მცირე საოჯახო ტიპის სახლში გადაეყვანათ, რათა შესძლებოდა იმავე სკოლაში დარჩენა, სადაც ადრე სწავლობდა. სოციალურმა მუშაკმა ბავშვს განუმარტა, რომ ის ჩარიცხეს კასპში მდებარე მცირე საოჯახო ტიპის სახლში. ბავშვის გადმოცემით, სოციალურმა მუშაკმა ასევე განუმარტა, რომ აზრს მოკლებული იყო მისი მხრიდან სოციალური მომსახურების სააგენტოსადმი თხოვნით/განცხადებით მიმართვა, რადგან ყველაფერი უკვე გადაწყვეტილი იყო და ბავშვის მოსაზრებას არ ითვალისწინებდნენ.

წყნეთის ბავშვთა სახლის ფსიქოლოგის განმარტებით, ბავშვებს ძალიან ბუნდოვანი წარმოდგენა აქვთ იმის შესახებ, თუ სად მოხვდებიან და იცხოვრებენ წყნეთის ბავშვთა სახლის დახურვის შემდეგ. ეს გაურკვეველი მდგომარეობა უკვე რამდენიმე თვეა გრძელდება და შედეგად იწვევს აღსაზრდელების ემოციურ არასტაბილურობას და გაღიზიანებას. ბევრმა მათგანმა ამ თვეების განმავლობაში სრულიად უარი თქვა და აცდენს საგანმანათლებლო პროცესს სკოლაში იმ მოტივით, რომ დღე-დღეზე უნდა გადაიყვანონ წყნეთიდან მისთვის გაურკვეველი მიმართულებით. კონკრეტულ მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლში გადასვლის შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილება, როგორც წესი, 2–3 დღით ადრე ხდება ცნობილი ადმინისტრაციისა და ბავშვებისათვის.

რამდენიმე დიდი ზომის ბავშვთა სახლში სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა დააფიქსირა სოციალური მუშაკების მიერ განხორციელებული პოზიტიური პრაქტიკა, გადაყვანამდე რამდენიმე დღით ადრე ბავშვის მიერ მცირე საოჯახო ტიპის სახლის დათვალიერება და ემოციური შემზადება. დადებითი მოვლენა იყო, ასევე, რამდენიმე მცირე საოჯახო ტიპის სახლის აღმზრდელის/დედობის მიერ ბავშვების წინასწარ გაცნობა, მათთან ნდობის ატმოსფეროს დამყარება და დამეგობრება (მაგ. ტაშისკარი), თუმცა, სამწუხაროდ, ეს პრაქტიკა იყო ფრაგმენტული და გაცილებით დიდი რაოდენობის ბავშვი განიცდიდა სტრესს ყოველგვარი შემზადების გარეშე გადასვლასთან დაკავშირებით. სერიოზულ სირთულეს წარმოადგენდა ასევე კომუნიკაციის ნაკლებობა სოციალური მომსახურების სააგენტოსა და ბავშვთა სახლების პერსონალს შორის. როგორც ბავშვთა სახლის ადმინისტრაციის წარმომადგენლები აღნიშნავენ, მათ ხშირ შემთხვევაში არ აყენებენ საქმის კურსში ბავშვთა დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესის შესახებ, ასევე, არ რთავენ ამ საკითხზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, მიუხედავად იმისა, რომ მათ ხშირად ყველაზე სრული ინფორმაცია აქვთ როგორც ბავშვის, ისე მისი ოჯახის შესახებ, გამომდინარე იმ ფაქტიდან,

რომ ბავშვთა სახლში კონკრეტული ბავშვი ამ ადამიანებთან მრავალი წლის განმავლობაში ურთიერთობდა.

აღნიშნული მიდგომა ეწინააღმდეგება გაერთიანებული ერების 2010 წლის 24 თებერვლის რეზოლუციით დამტკიცებულ „ბავშვთა ალტერნატიული ზრუნვის სახელმძღვანელო პრინციპების“ ჩანაწერს (პარ.57), რომლის თანახმადაც, ბავშვის განთავსება ალტერნატიული ზრუნვის ნებისმიერ ფორმაში „უნდა გულისხმობდეს ბავშვთან (მისი განვითარებადი შესაძლებლობების გათვალისწინებით) და მის მშობელთან ან კანონიერ წარმომადგენელთან სრულფასოვან, სრულმასშტაბიან კონსულტაციას გადაწყვეტილების მიღების ყველა ეტაპზე. ამ პროცესში გადაწყვეტილების მიმღები ყველა მხარე უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ამომწურავი ინფორმაციით ალტერნატიული ზრუნვის შესაძლებლობებთან დაკავშირებით, რომელზეც ისინი საკუთარ მოსაზრებებს დააფუძნებენ...“

სოციალური მუშაკების ზემოთ აღწერილი მუშაობის სტილი ეწინააღმდეგება ევროკომისიისა და მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის ევროპის რეგიონული ოფისის მიერ შემუშავებულ სახელმძღვანელო პრინციპებს, „დენისტიტუციონალიზაცია და ბავშვთა მომსახურებების ტრანსფორმირება, საუკეთესო პრაქტიკის სახელმძღვანელო“, ³⁷ რომლის თანახმადაც:

„ბავშვის ბიოლოგიურ ოჯახთან პარტნიორობა გულისხმობს, სოციალურმა მუშაკებმა რეალურად ჩართონ ბიოლოგიური მშობლები გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. ამ პარტნიორობის რეალობაში განხორციელებისათვის საჭიროა სოციალურმა მუშაკებმა ჩაანაცვლონ ბავშვების ალტერნატიულ ზრუნვაში განთავსებასთან დაკავშირებული ან/ან მიდგომა (ბავშვები ან იცხოვრებენ ოჯახში, ან ბავშვთა სახლში, მშობლები ან დაინტერესებულები არიან ბავშვებით, რასაც გამოხატავენ მათი რეგულარული მონახულებით ან ჩაითვლება, რომ მშობლებმა მიატოვეს ბავშვები) ალტერნატიული მიდგომით, რომელიც გულისხმობს პასუხისმგებლობისა და ზრუნვის განაწილებას ბავშვებზე, რომლებიც კრიზისულ სიტუაციაში იმყოფებიან. სოციალური მუშაკები საჭიროა გადავიდნენ დიალოგისა და თანამშრომლობის რეჟიმში.“

■ **სახალხო დამცველი რეკომენდაციებით მიმართავს სოციალური მომსახურების სააგენტოს:**

- **უზრუნველყოს ბავშვისა და მისი კანონიერი წარმომადგენლის ჩართვა ბავშვისათვის ალტერნატიული ზრუნვის ადგილის განსაზღვრის პროცესში, ბავშვის საუკეთესო ინტერესის გათვალისწინებით;**

³⁷ ევროპის კომისიის დაფნეს პროგრამა, მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის რეგიონული ოფისი ევროპისათვის და ბირმინიგამის უნივერსიტეტი (2007), „დენისტიტუციონალიზაცია და ბავშვთა მომსახურებების ტრანსფორმაცია, საუკეთესო პრაქტიკის სახელმძღვანელო“, ISBN 0704426269.

- ბავშვები ზრუნვის ერთი ადგილიდან მეორე ადგილას გადაიყვანონ მათთვის გასაგები და კეთილგანწყობილი პროცედურით, რომელიც მაქსიმალურად გამორიცხავს ბავშვზე რაიმე სახის ფსიქოლოგიურ/ემოციურ ძალადობას და იქნება მინიმალური სტრესის შემცველი მოვლენა არასრულწლოვნისთვის;
- უზრუნველყოს სოციალური მუშაკების მხრიდან ბავშვებთან და მათ კანონიერ წარმომადგენლებთან პარტნიორობასა და გაზიარებულ პასუხისმგებლობაზე დაფუძნებული პროფესიული ურთიერთობის დამყარება.

რეინტეგრაციის პროგრამის საშუალებით ბიოლოგიურ ოჯახებში დაბრუნებულ ბავშვთა მდგომარეობა

ბიოლოგიური ოჯახებში ბავშვთა რეინტეგრაციის შემთხვევების შესწავლისას გამოიკვეთა პრობლემატიკა, რომელიც უკავშირდებოდა ბავშვების დაბრუნებას მათი განვითარებისათვის არაკეთილსაიმედო გარემოში. როგორც განხილული საქმეები მოწმობს, ოჯახების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა ისე არ გაუმჯობესებულა, რომ აღმოეფხვრა ბავშვთა სახლში არასრულწლოვანთა მიყვანის თავდაპირველ მიზეზები, შესაბამისად, ასეთი ოჯახებისათვის დროებითი დახმარების გამოყოფა არ შეიძლება განვიხილოთ ბავშვთა ხელახალი ინსტიტუციონალიზაციის პრევენციის ღონისძიებად.

წალენჯიხის ბავშვთა სახლის მონიტორინგის დროს პერსონალმა სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს იმ ბენეფიციარების შესახებ მიაწოდა ინფორმაცია, რომლებიც რეინტეგრაციის პროგრამით არაკეთილსაიმედო ბიოლოგიურ ოჯახებში გაიყვანეს.

ი. მ.-ს შემთხვევა

მონიტორინგის ჯგუფმა ინფორმაციის გადამონმების მიზნით მოინახულა ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულების ყოფილი ბენეფიციარის, ი. მ.-ს, ოჯახი. ი. მ. წლების მანძილზე იზრდებოდა წალენჯიხის ბავშვთა სახლში. 2011 წლის დეკემბრის თვეში რეინტეგრაციის პროგრამის ფარგლებში დააბრუნეს ბიოლოგიურ ოჯახში. მონიტორინგის ჯგუფმა დაათვალიერა ბავშვის საცხოვრებელი პირობები. ი. მ. დედასთან და სამ დაძმასთან ერთად ცხოვრობს მინურის ტიპის ოთხოთახიან სახლში, სადაც ორ ოთახში წვიმა ჩამოდის. შესაბამისად, იყენებენ მხოლოდ ორ ოთახს. მათ შორის ერთი არის სამზარეულო. წვიმის დროს ოჯახის ყველა წევრს სძინავს ერთ ოთახში, ამავე ოთახს აქვს სასადილოსა და მისაღები ოთახის ფუნქცია. ი. მ.-ს მშობელი, ქალბატონი ნ. შ., განმარტავს, რომ ერთ დღეს მოულოდნელად დაუკავშირდნენ სოციალური სამსახურიდან და შეატყო-

ბინეს, რომ წალენჯიხის ბავშვთა სახლი იხურება და შვილი აუცილებლად უნდა წაეყვანა. შემდგომ განცხადება დაანერინეს და ბავშვი დაბრუნდა ბიოლოგიურ ოჯახში. ბავშვის მშობლის განმარტებით, მას დაჰპირდნენ, რომ შეუძენდნენ ახალ სახლს, რადგან მისი საცხოვრებელი სახლის შეკეთება შეუძლებელი იყო. ასევე, დაჰპირდნენ, რომ რეინტეგრაციის პროგრამაში მისი ოჯახი ორი წლის განმავლობაში იქნებოდა ჩართული და ამ დროის განმავლობაში მიიღებდა ფულად დახმარებას. დაპირებისამებრ, ქალბატონმა ნ. შ.–მ ნასესხები ფულით შეიძინა სახლი, თუმცა მოგვიანებით სოციალური სამსახურის მხრიდან დანაპირების შესრულებაზე (სახლის საზღაურის გადახდა) უარი მიიღო. ქალბატონი აცხადებს, რომ მას ბავშვების წამლებისა და საკვების საყიდლადაც კი არ ჰყოფნის ის დახმარება, რომელსაც იღებს რეინტეგრაციის პროგრამის ფარგლებში. მან მონიტორინგის წევრებს განუცხადა, რომ ხშირია დღეები, როდესაც მას საკვები საერთოდ არ აქვს, ბავშვები კი ტანსაცმლისა და ფეხსაცმლის უქონლობის გამო ვერ დადიან სკოლაში. ნ. შ.–ს ვერ წარმოუდგენია, როგორ უნდა იცხოვროს მას შემდეგ, რაც აღნიშნული დახმარება შეუწყდება სახელმწიფოს მხრიდან.

ზ. ფ.–ს შემთხვევა

სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრებმა აგრეთვე ვიზიტი განახორციელეს ზ. ფ.–ს ოჯახში, რომელმაც შვილები დეკემბრის თვეში, სოციალური მუშაკის მითითებისამებრ, წალენჯიხის ბავშვთა სახლიდან გამოიყვანა. ზ. ფ. ცხოვრობს წალენჯიხის რაიონში ერთ–ერთ არასაცხოვრებელ, ადმინისტრაციულ შენობაში, სადაც დაკავებული აქვს ორი ოთახი. ოთახები საჭიროებს კაპიტალურ რემონტს. არ არის ელექტროენერგია და გაზი. ოჯახს არ აქვს არანაირი ავეჯი და სხვა საყოფაცხოვრებო ნივთები. ზ. ფ.–ს განმარტებით, მას სოციალური მუშაკები შეჰპირდნენ სარემონტო სამუშაოების ჩატარებას 15–20 დეკემბრამდე, თუმცა მონიტორინგის დღისთვის (15 დეკემბერი) რემონტი ჯერ კიდევ არ იყო დაწყებული. ბატონი ზ. ფ. და მისი ორი შვილი იმ დროისთვის ცხოვრობდნენ ნათესავებთან, მიმდებარე ტერიტორიაზე. ზ. ფ.–ს თქმით, მას ვერ წარმოუდგენია, როგორ უნდა ეყოს ბავშვების აღსაზრდელად რეინტეგრაციის პროგრამით გათვალისწინებული ფულადი დახმარება, რომელიც, როგორც თავად განმარტავს, ერთწლიანია.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს სოციალური მომსახურების სააგენტოს:

- ჩატარდეს ბავშვთა ბიოლოგიურ ოჯახებში დაბრუნების ყველა შემთხვევის მონიტორინგი და ყველა პრობლემური საქმე ხელახლა გადაფასდეს.

არაკოორდინირებული მუშაობა სახელმწიფო უწყებებს შორის

დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესის მიმდინარეობის მონიტორინგისას თვალსაჩინოა რამდენიმე უწყების არაკოორდინირებული მუშაობა და რიგ შემთხვევაში სამთავრობო სამოქმედო გეგმის შესასრულებლად ხელოვნურად დაჩქარებული პროცესი, რომელიც საბოლოოდ განაპირობებს ბავშვების საუკეთესო ინტერესის გათვალისწინების ნაკლებობას და უფლებების დარღვევის კონკრეტულ ფაქტებს.

ბათუმის ბავშვთა სახლის შემთხვევა

მონიტორინგის დასრულებიდან რამდენიმე დღეში სახალხო დამცველის ბავშვისა და ქალის უფლებათა ცენტრს დაუკავშირდნენ ბათუმის ბავშვთა სახლში მცხოვრები ბენეფიციარები, რომლებიც სახალხო დამცველისგან დახმარებას ითხოვდნენ. მათი განმარტებით, სოციალურმა მუშაკმა – ნ. ც.–მ სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენა ერთ-ერთ ბავშვს. აღნიშნული საქმის შესწავლის მიზნით სახალხო დამცველის წარმომადგენელი დაუყოვნებლივ შეხვდა და გაესაუბრა საქმეში ჩართულ ყველა მხარეს.

ბათუმის ბავშვთა სახლის უფროსის, ნელი სურმანიძის, ახსნა-განმარტების თანახმად, 2011 წლის 10 იანვარს ბათუმის ბავშვთა სახლს ესტუმრნენ სოციალური მუშაკები ნ. ც., ნ. ფ., ე. ო., ი. დ. და ც. ჩ. მათ თან ახლდათ ქალბატონი, რომელსაც უნდოდა ბავშვთა სახლში მცხოვრები ბენეფიციარების, ბ. ფ.–სა და ა. ფ.–ს, მინდობით აღსაზრდელად აყვანა. სოციალური მუშაკები თავდაპირველად შეხვდნენ ბენეფიციარ დ. ბ.–ს და მკაცრი ტონით უთხრეს, რომ რადგან მისი დედა სასჯელს იხდის რუსთავის სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში, ის უნდა გაეგზავნათ რუსთავის მცირე საოჯახო ტიპის სახლში, რაზედაც ბავშვმა უარი განაცხადა. შემდეგ სოციალურმა მუშაკებმა ექიმის კაბინეტში შეიყვანეს ბ. ფ. და ნ. ფ. 20–25 წუთის შემდეგ დირექტორს ხმაური შემოესმა ექიმის კაბინეტიდან. კაბინეტიდან გასულმა დირექტორმა დაინახა, რომ 14 წლის ბენეფიციარი გ. შ. ეკამათებოდა სოციალურ მუშაკ ნ. ც.–ს. ბავშვის დამშვიდების მიზნით დირექტორმა იგი შეიყვანა თავის კაბინეტში, რა დროსაც დერეფნიდან გ. შ.–ს მისამართით, სოციალური მუშაკების მხრიდან გაისმა მუქარა, რომ მას ნაიყვანდნენ კოლონიაში. სოც მუშაკების წასვლის შემდეგ გ. შ. დირექტორს ესაუბრა შემთხვევის შესახებ. კერძოდ, ბავშვის გადმოცემით, მან გაიგონა ექიმის კაბინეტიდან ტირილის ხმა. კარი შეაღო და იკითხა, თუ რატომ ტირილდნენ მისი მეგობრები, რაზეც უთხრეს, რომ თუ არ გავიდოდა კაბინეტიდან, მას კოლონიაში გაუშვებდნენ. გ. შ.–ს შეპასუხების შემდეგ სოციალურმა მუშაკმა ნ. ც.–მ ბავშვს უხამსი სიტყვებით მიმართა.

ბავშვთა სახლის დირექტორის განმარტებით, მანამდეც არაერთხელ მომხდარა ასეთი ტიპის კონფლიქტი ბავშვებსა და სოციალურ მუშაკებს შორის. თავის

მხრივ, სოციალური მუშაკები ბავშვთა სახლის დირექციას ბავშვების მხრიდან მათ მიმართ გამოვლენილ აგრესიაში ადანაშაულებენ.

თელავის ბავშვთა სახლის შემთხვევა

სახალხო დამცველის 2010 წლის ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებების მონიტორინგის ანგარიშში განხილულია შემთხვევა თელავის ბავშვთა სახლში მყოფ ოჯახში ძალადობის მსხვერპლ 12 წლის მოზარდზე, რომელიც ახორციელებდა რთულ ქცევას თავისი ძმისა და სხვა ბავშვების მიმართ (ყელში მოჭერა, ქურდობა, ფიზიკური ძალადობა, ბავშვთა სახლიდან გაპარვა, სიგარეტის მოწევა, ალკოჰოლის მიღება და ა.შ.). სახალხო დამცველის მიერ შემთხვევის შესწავლისას დადგინდა, რომ 12 წლის მოზარდი და მისი ძმა (რომელიც იმყოფებოდა იმავე ბავშვთა სახლში), საჭიროებდნენ პასუხისმგებელი უწყებების მხრიდან გაძლიერებულ ყურადღებას, ვინაიდან ბავშვები იმყოფებოდნენ მძიმე კრიზისულ სიტუაციაში, საიდანაც პოზიტიური გამოსავალი მხოლოდ პროფესიონალთა მაქსიმალურად კოორდინირებული და ეფექტური ძალისხმევით მიიღწეოდა.

სამწუხაროდ, სახალხო დამცველის რეკომენდაცია არ იქნა გათვალისწინებული. შედეგად, 2011 წლის მონიტორინგის პროცესში სპეციალური პრევენციული ჯგუფი 13 წლის მოზარდისა და მისი ძმის მდგომარეობის მნიშვნელოვანი გაუარესების მოწმე გახდა.

თელავის ბავშვთა სახლის დირექტორის, ნანა ხეჩოშვილის, გადმოცემით, 2011 წლის 10 თებერვალს მომხდარი ინციდენტის საფუძველზე უფროსი ძმა ცნობილ იქნა დამნაშავედ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 177-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის გამო. ხოლო 2011 წლის 21 ნოემბერს დაფიქსირდა სახელმწიფო ქონების ხელყოფის მეორე ფაქტი, რომელშიც, დირექტორის თქმით, კვლავ ჩართულნი აღმოჩნდნენ როგორც უფროსი, ისე უმცროსი ძმა. მონიტორინგის პროცესში უკანასკნელ ფაქტზე მიმდინარეობდა გამოძიება.

თელავის ბავშვთა სახლის დირექტორის მოსაზრებით, წლის განმავლობაში სოციალური სამსახურის მხრიდან არ გატარდა საკმარისი ღონისძიებები ამ ორი ძმის ინტერესების დაცვისა და დელინკვენტობის პრევენციისათვის. ორ ძმასთან დაკავშირებული სიტუაციის მენეჯმენტის ნაკლებობამ ბავშვთა სახლში მდგომარეობა ზოგადად ყველა ბავშვისთვის გაართულა. აღნიშნული შემთხვევა ბავშვთა სახლის პერსონალისა და სოციალური მომსახურების სააგენტოს სოციალურ მუშაკს შორის თანამშრომლობის ნაკლებობის ტიპური მაგალითია. თელავის ბავშვთა სახლის დირექტორის მოსაზრებით, ოჯახში ძალადობის პრობლემის გადაჭრის შემდეგ საჭირო იყო ძმების ოჯახში რეინტეგრაციაზე მიმართული ღონისძიებების გატარება სოციალური მუშაკის მხრიდან. ამასთან დაკავშირებით დირექტორმა მიმართა ბენეფიციარების სოციალურ მუშაკს და მისგან მიიღო პასუხი: „თუნდაც ბავშვები ციხეში მოხვდნენ, ისინი სახლში არ

დაბრუნდებიან.“ თავის მხრივ, ვერც თელავის ბავშვთა სახლის პერსონალმა მოახერხა წამოჭრილი პრობლემის ბავშვების საუკეთესო ინტერესის დაცვით გადაჭრა.

ამგვარად, სხვადასხვა უწყების წარმომადგენლების უმოქმედობისა თუ არაადეკვატური მოქმედების შედეგად დაზარალდნენ არასრულწლოვნები, რომელთა ბედიც დღესდღეობით გაურკვეველია.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ბავშვთა უფლებების კომიტეტის მე-13 ზოგადი კომენტარის, „ბავშვის უფლება დაცული იყოს ყველა ფორმის ძალადობისგან,“ მე-19 მუხლი გამოყოფს ბავშვის მიმართ ძალადობისა და უგულვებელყოფის სპეციფიკურ ფორმას, **ბავშვთა მიმართ ინსტიტუციური, სისტემის მხრიდან განხორციელებული ძალადობა**, რომელიც გულისხმობს, რომ პასუხისმგებელი პირები – სახელმწიფო უწყებების წარმომადგენლები – რომელთაც ევალებათ ბავშვთა მიმართ ძალადობასა და უგულვებელყოფაზე ეფექტური რეაგირება, შესაძლებელია, თავად წარმომადგენდნენ ბავშვთა მიმართ ძალადობის წყაროს. აღნიშნული ხდება იმ შემთხვევაში, თუ ეს პირები ეფექტურად ვერ ახორციელებენ მათზე დაკისრებულ მოვალეობებს. ინსტიტუციური ძალადობის ფორმებია შესაბამისი საკანონმდებლო თუ ადმინისტრაციული ღონისძიებების არგატარება, რომლებიც ბავშვებს დაიცავდა ძალადობისგან, ასევე - არასაკმარისი მატერიალური, ტექნიკური და ადამიანური რესურსების მობილიზაცია ბავშვთა მიმართ ძალადობის აღსაკვეთად. პროფესიონალები, რომლებიც ბავშვთა მიმართ ძალადობის შემთხვევებში არ ითვალისწინებენ ბავშვის ჭეშმარიტ ინტერესს, არ აღმოუჩენენ ბავშვს დროულ და ეფექტურ დახმარებას, დატოვებენ ბავშვს საფრთხის შემცველ გარემოში ა.შ.

თელავის ბავშვთა სახლში მოთავსებული არასრულწლოვანი ძმების მიმართ ინსტიტუციური სისტემის მხრიდან განხორციელებული ძალადობის შესახებ ეჭვს საკმარისი საფუძველი აქვს. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს სახალხო დამცველმა ამ ძმების რთულ მდგომარეობაზე ჯერ კიდევ გასული წლის საპარლამენტო ანგარიშში გაამახვილა ყურადღება, პასუხისმგებელი უწყებები გულგრილად მოეკიდნენ არასრულწლოვანთა საჭიროებებს, რითაც სერიოზული საფრთხე შეექმნა როგორც ამ ბავშვების კეთილდღეობას, ასევე საზოგადოებას.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრს:

- უზრუნველყოს სამინისტროს დაქვემდებარებულ სოციალური მომსახურების სააგენტოსა და სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს შორის ეფექტური კომუნიკაცია და თანამშრომლობა, რაც მიმართული იქნება ბავშვის ჭეშმარიტ ინტერესებზე ორიენტირებული ღონისძიებების ერთობლივ შემუშავებასა და განხორციელებაზე.

■ **სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს სოციალური მომსახურების სააგენტოსა და სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს უფროსებს:**

- **უზრუნველყონ ბათუმისა და თელავის ბავშვთა სახლებში ზემოთ აღწერილი შემთხვევების დეტალური მოკვლევა და პასუხისმგებელი პირების მიმართ კანონით გათვალისწინებული დისციპლინური ღონისძიებების გატარება.**

ბავშვთა დეინსტიტუციონალიზაციის

დაჩქარებული პროცესის შედეგები

ბავშვთა დელინკვენტური ქცევის გამოვლენის სიხშირით სპეციალურმა პრევენციულმა ჯგუფმა განსაკუთრებით რთული მდგომარეობა დააფიქსირა ქუთაისის ბავშვთა სახლში. დირექტორის განცხადებით, დაწესებულებაში ჩარიცხულ არასრულწლოვანთა მხრიდან ხშირია საზოგადოებრივ ადგილებში ქურდობის, სხვისი ქონების დაზიანების, სკოლიდან გაპარვის, ტანსაცმლისა და სხვა (ბავშვთა სახლის კუთვნილი) ნივთების გაყიდვის შემთხვევები, ბავშვებს შორის ძალადობა და ა.შ.

დირექტორის თქმით, მონდომების მიუხედავად, იგი ვერ მართავდა ზემოთ მოყვანილ სიტუაციას, ვინაიდან მას არ ჰქონდა მხარდაჭერა ბავშვთა დაცვასა და ბავშვთა ზრუნვაზე პასუხისმგებელი სხვა უწყებებისგან. შესაბამისად, ბავშვთა სახლის მიერ გატარებული ლოკალური ღონისძიებები რჩებოდა კონკრეტული შედეგის გარეშე.

ბავშვთა სახლის დირექტორი მონიტორინგის ჯგუფთან აფიქსირებს, რომ ყოველდღე მინიმუმ 4–5 ბავშვი არ მიდის სკოლაში, ხოლო მას და ადმინისტრატორს უწევთ ბაზრის ტერიტორიაზე სკოლიდან გაპარული ბავშვების მოძიება და ბაზარში ნაქურდალი ნივთების ჩამორთმევა. დირექტორმა მონიტორინგის ჯგუფს წარუდგინა ჩამორთმეული საგნები; მათ შორის დანა, ე.წ. „ლისიჩკა.“ იგი ასევე ჰყვება ბავშვების მიერ ბაზარში სათამაშო თოფისა და ბანანის მოპარვის შემთხვევებს, რა დროსაც არასრულწლოვნები მოვაჭრემ დაიჭირა და, სავარაუდოდ, აპირებდა ფიზიკურ ანგარიშსწორებას. ბენეფიციარ ხ. ს.–ს გადმოცემით, იგი მოვაჭრეს მიეხუტა, რომ ამ უკანასკნელს იგი არ ეცემა. ბავშვები ქურდობის ფაქტზე ასევე დაკავებულნი იყვნენ პოლიციის მიერ. დირექტორმა დაასახელა რამდენიმე ბენეფიციარი, რომელთა ქცევის სამართავად მას ხშირად პოლიციის გამოძახება უწევს. ბენეფიციარი ა. ზ. გადმოხტა მეორე სართულის ფანჯრიდან, ხოლო ბენეფიციარი გ. ჩ. რთული ქცევის გამწვავების პერიოდში კედელს ურტყამდა თავს. ბავშვების გარკვეულმა რაოდენობამ (მათ შორის 16 წლის გ. ჩ.) საერთოდ არ იცის წერა–კითხვა და ელემენტარული მათემატიკა. გ. ჩ.–ს, დირექტორის გადმოცემით, არ აღენიშნება სწავლის უნარის დაქვეითების

რაიმე ფორმა, მისი აკადემიური ჩამორჩენილობის მიზეზი კი სრულად გარემო ფაქტორებზე დაიყვანა.

ალმზრდელების მოსაზრებით, დაწესებულებაში მყოფი ბავშვების მდგომარეობა გააუარესა 2010 წელს ბავშვთა სახლის დროებითმა – რამდენიმეთვიანმა – დახურვამ. კერძოდ, 2010 წლის 27 დეკემბერს, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის ბრძანებით, მოხდა ქუთაისის #44 სკოლის (პანსიონური მომსახურებით) ლიკვიდაცია, ვინაიდან იგი არ მიეკუთვნებოდა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს დაქვემდებარებაში არსებული სპეციალიზებული სკოლა-პანსიონების კატეგორიას. მასში ირიცხებოდნენ მზრუნველობამოკლებული ბავშვები. ჩარიცხვა ხდებოდა შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სოციალური მუშაკების დასკვნის საფუძველზე სოციალურად დაუცველობის ნიშნით და ბავშვებს არ გააჩნდათ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები. მოგვიანებით, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ ამავე ტერიტორიაზე დააფუძნა ქუთაისის ბავშვთა სახლი, სადაც ფაქტობრივად ხელახლა ჩაირიცხა ის 42 ბავშვი, რომლებიც მანამდე უკვე ცხოვრობდნენ სკოლა-პანსიონში. ჩნდება ლოგიკური შეკითხვა – სად და რა პირობებში იყვნენ ეს ბავშვები ქუთაისის ბავშვთა სახლში მომსახურების შეწყვეტის 2-თვიან პერიოდში. საქართველოს სახალხო დამცველის ბავშვისა და ქალის უფლებების ცენტრი 2011 წლის თებერვლიდან თვალს ადევნებს ამ დაწესებულებაში მყოფი თითოეული ბავშვის ბედს. კერძოდ, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსა და სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოსთან ინტენსიური კომუნიკაციის საფუძველზე, ხოლო 2011 წლის მონიტორინგის ფარგლებში უკვე ადგილზე ვიზიტით, მოხდა თითოეული ბავშვის უფლებრივი მდგომარეობის შესწავლა. რამდენიმე წყაროდან მიღებული ინფორმაციის ურთიერთშეპირისპირების საფუძველზე გამოიკვეთა შემდეგი მდგომარეობა:

2011 წლის 3 და 24 მარტს სახალხო დამცველის ბავშვისა და ქალის უფლებების ცენტრმა წერილებით (#703/08-4/0191-11; 968/08-4/0191-11) მიმართა განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსა და სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს იმერეთის რეგიონალურ საკოორდინაციო ცენტრს, სადაც სხვა ფაქტებთან ერთად შეატყობინა ყოფილ ქუთაისის #44 საჯარო სკოლის მოსწავლეების მდგომარეობა, რაც სახალხო დამცველისათვის კონკრეტული განმცხადებლისგან გახდა ცნობილი:

პანსიონატის ლიკვიდირების შემდეგ არასრულწლოვანი ა. ზ. ავტოსადგურის ტერიტორიაზე მოხეტილად შენიშნეს, იგი დაძახების შემდეგ გაიქცა; რამდენიმე ბავშვი (მათ შორის ტ. ქ.) მათხოვრობით ირჩენს თავს, ერთი ბავშვი ქურდობისთვის პოლიციამ დააკავა, ერთ ბავშვს მანქანა დაეჯახა; ზოგიერთი ბავშვის მშობელი ანტისაზოგადოებრივი ქმედებით გამოირჩევა და ალკოჰოლიზმითაა დაავადებული, ხოლო მე-10 საჯარო სკოლაში ჩარიცხული 38 ბავშვიდან მხოლოდ 3-4 ესწრება საგანმანათლებლო პროცესს.

სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს იმერეთის რეგიონალური საკოორდინაციო ცენტრის საპასუხო კორესპონდენციით³⁸ დასტურდება სახალხო დამცველის მიერ მიწოდებული ინფორმაცია 2 ბავშვთან დაკავშირებით, კერძოდ:

15 წლის ტ. ქ. ირიცხებოდა ქუთაისის 44-ე საჯარო სკოლა-პანსიონში, თუმცა დანესებულების ლიკვიდაციის შემდეგ იგი დარჩა პანსიონატის გარეთ და ველარ მოხერხდა ახლა უკვე ქუთაისის ბავშვთა სახლში მისი ჩარიცხვა – ვინაიდან ტ. კ.-ს ჰქონდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვის სტატუსი. შესაბამისად, ბავშვი დაბრუნდა ბიოლოგიურ ოჯახში. ამავე დროს სოციალური მუშაკი ადასტურებს, რომ ბავშვი მთელი დღის განმავლობაში უყურადღებოდ იყო მიტოვებული, ბებიასთან და დედასთან ერთად ქუჩაში მათხოვრობდა. ბავშვის მიმართ ოჯახის წევრების მხრიდან ხორციელდებოდა ძალადობა. კორესპონდენციიდან იკვეთება, რომ მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ბავშვმა ამგვარ მდგომარეობაში რამდენიმე თვე გაატარა, დაისვა მისთვის ალტერნატიული ზრუნვის მომსახურების შერჩევის საკითხი.

13 წლის ა. მ. 44-ე საჯარო სკოლა-პანსიონის დახურვის შემდეგ ცხოვრობდა მამასთან, რომელიც გონებრივი განვითარების შეფერხების გამო ვერ უზრუნველყოფდა ბავშვის საჭიროებების დაკმაყოფილებას. ბავშვი დღის განმავლობაში იყო უყურადღებოდ და სოციალური მუშაკის აზრით, შესაძლოა, მას სერიოზული საფრთხე დამუქებოდა. ბავშვი არ დადიოდა სკოლაში, რადგან მას ჰქონდა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები, რომელთათვისაც შესაბამისად აღჭურვილი საგანმანათლებლო დანესებულება მის სოფელში არ იყო. ა. მ.-მ ამ სიტუაციაში დაყო მინიმუმ 4 თვე.

განსაკუთრებით დიდ ყურადღებას იმსახურებს 12 წლის ნ. ბ.-ს საქმე, რომლის ინტერესებიც, სოციალური მომსახურების სააგენტოს იმერეთის რეგიონული საკოორდინაციოს საბჭოს მიერ მოწოდებული ინფორმაციით, დაცული იყო. თუმცა სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მონიტორინგისას გამოიკვეთა სრულიად განსხვავებული სიტუაცია აღნიშნულ არასრულწლოვანთან დაკავშირებით:

ბავშვთა სახლის აღმზრდელი მ. ა. აღნიშნავს, რომ ნ. ბ.-ს დედა და პატარა და-ძმები, ხშირ შემთხვევაში თავად ნ. ბ.-ც, წლების განმავლობაში მათხოვრობენ ქუთაისის ცენტრალურ მოედანზე და ეკლესიასთან. დედას ჰყავს სხვა მცირეწლოვანი ბავშვებიც, რომლებიც მათხოვრობის დროს მუხლებზე უწევს. აღნიშნული ინფორმაცია ტელეფონზე საუბრისას თავად ნ. ბ.-ს სოციალურმა მუშაკმა დაადასტურა სახალხო დამცველის წარმომადგენელთან საუბრისას. წარმომადგენლის კითხვაზე, დამდგარა თუ არა საკითხი აღნიშნული შემთხვევის ბავშვების მიმართ ძალადობისა და უგულვებელყოფის კუთხით შეფასებისა, სოციალურმა მუშაკმა უარყოფითად უპასუხა. მონიტორინგის დღეს, 2011 წლის 16 დეკემბერს, ნ. ბ. კვლავ გაყვანილი ჰყავდა დედას, რომელიც იმავე დღეს დაუკავშირდა ბავშვთა სახლის დირექტორს და შეატყობინა, რომ ნ. ბ. იყო ავად ინ-

³⁸ 14 აპრილი 2011, 05/800; 03 ივნისი, 051410.

ფექციური დაავადებით და საჭიროებდა მედიკამენტოზურ მკურნალობას. სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წარმომადგენელი, რომელიც ადგილზე შეესწრო ამ შემთხვევას, სასწრაფოდ დაუკავშირდა ნ. ბ.-ს სოციალურ მუშაკს და სთხოვა, ენახა ნ. ბ., რათა შეეფასებინა, რამდენად მძიმე იყო მისი სამედიცინო მდგომარეობა და, საჭიროების შემთხვევაში, გადაეყვანა სამედიცინო დაწესებულებაში. გარკვეული ხნის შემდეგ სოციალური მუშაკი დაუკავშირდა სახალხო დამცველის წარმომადგენელს და შეატყობინა, რომ მისი ნ. ბ.-ს საცხოვრებელ ადგილას გასვლა აზრს მოკლებული იყო, ვინაიდან იგი ტელეფონით ესაუბრა ნ. ბ.-ს მშობელს, ამ უკანასკნელმა კი განუცხადა, რომ მიუხედავად ნ. ბ.-ს სამედიცინო საჭიროებისა, იგი უკვე სამათხოვროდ იყო ქალაქში და ვინაიდან მთელი დღე ადგილმდებარეობას იცვლიდა, სოციალური მუშაკი მას ვერ მიაკვლევდა.

ზემოთ მოყვანილი შემთხვევები მხოლოდ მცირე რაოდენობაა სპეციალური პრევენციული ჯგუფის მიერ ქუთაისის ბავშვთა სახლში ნანახი მდგომარეობისა, თუმცა მხოლოდ ეს შემთხვევებიც საკმარისია იმის სათქმელად, რომ ამ და სხვა ბავშვების უფლებრივი მდგომარეობა მნიშვნელოვნად გააუარესა 44-ე საჯარო სკოლის ლიკვიდაციის ნაჩქარევმა და მოუმზადებელმა პროცესმა. განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ, ფაქტობრივად, პასუხისმგებლობა მოიხსნა იმ ბავშვებზე, რომელთა უფლებების დაცვისათვის ჯერ არ იყო მომზადებული შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს შესაბამისი ერთეული. ბავშვების მდგომარეობის შეფასება მიმდინარეობდა ლიკვიდაციის პროცესის პარალელურად, შესაბამისად, ბავშვები წინმსწრებად არ იყვნენ განთავსებულნი მათთვის უსაფრთხო და კეთილმოწყობილ გარემოში. ბევრმა მათგანმა, უწყებებს შორის ცუდი ან საერთოდ არარსებული კოორდინაციის შედეგად, მომსახურების 2-თვიანი წყვეტის გამო რამდენიმე კვირა ქუჩაში გაატარა.

ევროპის კომისიისა და მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის ევროპის რეგიონული ოფისის დოკუმენტის, „დეინსტიტუციონალიზაცია და ბავშვთა მომსახურებების ტრანსფორმაცია“ თანახმად, დეინსტიტუციონალიზაცია არ არის ბავშვების მექანიკური გაყვანა ბავშვთა სახლებიდან, არამედ იგი სისტემური, სახელმწიფო პოლიტიკით განსაზღვრული ცვლილებაა, რომელიც შედეგად იძლევა რეზიდენტული დაწესებულებების შემცირების პარალელურად სხვა, ბავშვზე ორიენტირებული სერვისების ზრდას, რომელთა მიზანია ბავშვების საზოგადოებაში და საკუთარ ოჯახებში ცხოვრება, მათი უფლებების სრული დაცვით.

ს. ბ.-ს შემთხვევა

ქუთაისის ბავშვთა სახლის აღმზრდელები და დირექტორი განსაკუთრებით გამოყოფენ აღსაზრდელ ს. ბ.-ს შემთხვევას, რომლის რთული ქცევის მართვაც ბავშვთა სახლის გარემოში შეუძლებელია. მონიტორინგამდე რამდენიმე დღით ადრე ს. ბ.-მ ზურგში ფეხი ჩაარტყა მეორე აღსაზრდელს. იგი პერმანენტულად

ამტერევეს ბავშვთა სახლის ავეჯსა და ნივთებს. დირექტორის მოსაზრებით, ბავშვის რთული ქცევა მნიშვნელოვანწილად გამოიწვია ბავშვის მიერ ინსტიტუციის/ალტერნატიული სამზრუნველო დაწესებულების მრავალჯერადად გამოცვლამ, საიდანაც მას მუდმივად ქცევის პრობლემის გამო აგდებდნენ, ხოლო მისი ქცევის პრობლემა კი, ამ არასასურველი ცვლილებების გამო, უფრო და უფრო ღრმავდებოდა. დირექტორის გადმოცემით, ბენეფიციარი ს. ხ. თავდაპირველად ცხოვრობდა ზესტაფონში, მამა გიორგის სახელობის ბავშვთა სახლში, სადაც დაახიანა ხატები და ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა ადგილობრივ (სასულიერო) პირს, რის გამოც იგი გადმოიყვანეს ქუთაისის 44-ე საჯარო სკოლაში პანსიონური მომსახურებით. ამ უკანასკნელის ლიკვიდაციის გამო ს. ხ. გადაიყვანეს ქუთაისში არსებულ მცირე საოჯახო ტიპის სახლში, სადაც არასრულწლოვანმა მთლიანად გაანადგურა ელექტროტექნიკა. ამის გამო იგი იძულებით დააბრუნეს ქუთაისის ბავშვთა სახლში. დირექტორის გადმოცემით, ბავშვზე, სავარაუდოდ, ძალადობას ახორციელებს ბიოლოგიური დედის მეუღლეც. მას ბავშვის მიმართ ფიზიკური ძალადობის მცდელობა ბავშვთა სახლის ტერიტორიაზეც ჰქონდა.

ს. ხ.-ს ქცევით პრობლემებზე და ზოგადად ბავშვთან დაკავშირებული სიტუაციის მართვის თხოვნით, ქუთაისის ბავშვთა სახლის დირექტორმა 2011 წლის 13 აპრილს (#63) და 2011 წლის 18 აპრილს (#70) წერილობით მიმართა სოციალური მომსახურების სააგენტოს ქუთაისის ტერიტორიულ ორგანოს, რომელშიც აღნიშნავდა, რომ ბენეფიციარები ა. ხ. და გ. კ. ავლენენ ანტისოციალურ და პიპერაქტიურ ქცევას, რომელიც ხშირად ბავშვთა სახლის სხვა აღსაზრდელებისა და აღმზრდელების მიმართ ფიზიკურ და ვერბალურ ძალადობაში ვლინდება. წერილში ასევე აღნიშნულია, რომ ორივე აღსაზრდელის პირველად შეფასებასა და სამედიცინო დასკვნაში მითითებულია, რომ ბავშვებს აქვთ ფსიქიკური აშლილობის ნიშნები და საჭიროებენ ფსიქიატრის კონსულტაციას, ასევე - ფსიქოტროპული მედიკამენტებით მკურნალობას. წერილის თანახმად, ბენეფიციართა აღნიშნული საჭიროებების დაკმაყოფილება ქუთაისის ბავშვთა სახლს არ შეუძლია. შესაბამისად, სოციალური მომსახურების სააგენტოს აღნიშნული კორესპონდენციით წარედგინა მოთხოვნა, აღსაზრდელების საუკეთესო ინტერესებისა და სხვა ბენეფიციარების უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით დასმულიყო ამ ორი ბავშვის სხვა, უფრო ადეკვატური მომსახურების ფორმაში გადაყვანის საკითხი.

დირექტორის გადმოცემით, მან კვლავ არაერთხელ მიმართა სოციალური მომსახურების სააგენტოს, მისი უფლებამოსილების ფარგლებში მოზარდების რთული ქცევის მენეჯმენტში დახმარებისა და ალტერნატიულ მომსახურებაში გადაყვანის თხოვნით, თუმცა, სოციალური მომსახურების სააგენტოს ქუთაისის ტერიტორიული ორგანოს საპასუხო ორივე წერილში (01.10.2011, #05/6431; 03.10.2011, 05/6419) ფიქსირდება ზუსტად იდენტური ფორმალური ფრაზა:

„რაც შეეხება თქვენს თხოვნას, სოციალური მუშაკების მხრიდან მოხდეს ზოგიერთი ბენეფიციარის ქცევის კონტროლი, გაცნობებთ, რომ რთულ და ზოგჯერ

უმართავი ხასიათის მქონე ბავშვებთან პერიოდულად ხდება აღმზრდელობითი ხასიათის სამუშაოების ჩატარება მათი რთული ქცევის კორექციის მიზნით; თქვენი თხოვნის შესაბამისად, პერიოდულად გაცნობებთ ქუთაისის ბავშვთა სახლის ბენეფიციარების მიმართ ახალი პროცესების თაობაზე.“

ლოგიკურია დასკვნა იმის შესახებ, რომ სხვადასხვა წერილში ამგვარი ფორმალური ფრაზის გამოყენებით ვერც ერთი აღსაზრდელის ქცევის პრობლემის მოგვარება და, მით უმეტეს, სხვა აღსაზრდელების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა ვერ მოხერხდებოდა. აღარაფერს ვამბობთ იმ გარემოებაზე, რომ ზოგადად ეჭვს იწვევს ზემოთ ნახსენები „აღმზრდელობითი ხასიათის სამუშაოების“ ჩატარების სიმართლესთან შესაბამისობა.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრსა და განათლებისა და მეცნიერების მინისტრს:

- ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულების ლიკვიდაციის შემთხვევაში პროცესი წარიმართოს წინასწარ შემუშავებული და დეტალურად გაწერილი სამოქმედო გეგმის მიხედვით, რომელიც გამორიცხავს როგორც ბავშვების მომსახურების გარეშე დარჩენას გარდამავალ პერიოდში, ასევე, ბავშვთა იძულებით რეინსტიტუციონალიზაციას.

სახალხო დამცველი რეკომენდაციით მიმართავს სოციალური მომსახურების სააგენტოსა და სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოების უფროსებს:

- განხორციელდეს განსაკუთრებული ზედამხედველობა და კვალიფიციური პროფესიული დახმარების გაწევა ქუთაისის ბავშვთა სახლში მყოფი ყველა სპეციფიკური საჭიროების მქონე მოზარდის მიმართ.

რუსთავის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

(მმართველი ორგანიზაცია “ბავშვი და გარემო”)

რუსთავის მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლი განთავსებულია ორსართულიანი სახლის პირველ სართულზე. სახლში არის ფოიე, დასასვენებელი ოთახი, სასადილო, სამზარეულო, გოგონებისა და ბიჭების თითო საძინებელი, საპირფარეშო, აბაზანა და აღმზრდელების საძინებელი.

ფოიეში დგას ბუნებრივი აირის გამათბობელი, ტანსაცმლისა და ფეხსაცმლის კარადა, სარკე, 1 სანათი, 2 სკამი.

როგორც ბიჭების, ასევე გოგონების საძინებლები მდებარეობს პირველ სართულზე, სხვადასხვა მხარეს და ერთმანეთთან დაკავშირებულია დერეფნის მცირე გასასვლელით. საძინებლებში დგას ორი ორსართულიანი სანოლი. გოგონების საძინებელში დგას ტახტიც, რომელსაც იყენებენ სანოლად. საძინებელი ოთახები თბება ელექტროგამათბობლების მეშვეობით.

საძინებელი	ფართი მ ²	სანოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
გოგონების	14.6	ხუთი	2.92
ბიჭების	12.6	ოთხი	3.15

საპირფარეშოები/სააბაზანო

სახლში არის ორი საპირფარეშო და სააბაზანო, ცალ-ცალკე ბიჭებისთვის და გოგონებისთვის. საპირფარეშოებში დგას უნიტაზი, საშხაპე იზოლირებულია ფარდით, იატაკი და კედლები მოპირკეთებულია კაფელ-მეტლახით.

რუსთავის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

(მმართველი ორგანიზაცია “ევრიჩაილდი”)

რუსთავის მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლი მდებარეობს 9-სართულიანი სახლის მე-7 სართულზე. აღნიშნულ კორპუსში ლიფტი არ მუშაობს. სახლში

იყო სასტუმრო ოთახი, სამზარეულო, 2 საპირფარეშო და აბაზანა, ასევე, 5 საძინებელი, რომელთაგანაც ერთი განკუთვნილია აღმზრდელებისთვის, ხოლო ოთხი – ბენეფიციარებისთვის. სახლის თბება ცენტრალური სისტემით. საძინებლებში დგას ორსართულიანი ხის სანოლები, კარადა, მაგიდა და სკამები. მონიტორინგის დროს სახლში არ იყო დაცული სისუფთავე. საძინებლებში და საპირფარეშოში იდგა სპეციფიკური სუნი, ხოლო თეთრეული იყო გაურეცხავი და გაცრეცილი.

საძინებელი	ფართი მ ²	სანოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	11.8	ორი	5.9
N2	7,9	ორი	3.95
N3	10,4	ორი	5.2
N4	12,4	ორი	6.2

თბილისის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

(მმართველი ორგანიზაცია საქველმოქმედო ფონდი „საქართველოს კარიტასი“)

საქველმოქმედო ფონდ „საქართველოს კარიტასის“ მართვაში არის ორი მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლი. აღნიშნული სახლები განთავსებულია შენობის მეორე სართულზე. ორივე სახლი არის ერთმანეთის იდენტური, გარემონტებული და კარგ სანიტარიულ-ჰიგიენურ მდგომარეობაში. თითოეულ სახლში არის სასადილო-სამზარეულო, დასასვენებელი ოთახი, ორი საძინებელი გოგონებისთვის და ბიჭებისთვის, ასევე აღმზრდელის ოთახი, საპირფარეშო და სააბაზანო.

საძინებელი ოთახები როგორც ბიჭებისთვის, ასევე გოგონებისთვის მდებარეობს სხვადასხვა მხარეს და ერთმანეთთან დაკავშირებულია დერეფნის მცირე გასასვლელით. ყველა საძინებელს აქვს ფანჯარა. თბება ცენტრალური სისტემით. საძინებლებში დგას კარადა, მაგიდა და ტუმბოები. სამ საძინებელში დგას ორი ორსართულიანი სანოლი, ხოლო მეოთხეში – ორი სანოლი.

საძინებელი	ფართი მ ²	სანოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	12.7	ოთხი	3.67
N2	12.8	ორი	3.68
N3	16,8	ოთხი	4.2
N4	12,7	ორი	6.35

საპირფარეშო/სააბაზანო

ერთი სველი წერტილი არის შესასვლელში, სადაც დგას უნიტაზი, აბაზანა, ხელსაბანი. იატაკი და კედლები მოპირკეთებულია კაფელ–მეტლახით. გათბობა არ არის დამონტაჟებული. გოგონების საპირფარეშო და სააბაზანო არის საძინებელ ოთახებს შორის ცალ–ცალკე. გოგონების სააბაზანოში არის ერთი შხაპი და ოთახი თბება. საპირფარეშოში დამონტაჟებულია უნიტაზი.

თელავის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

(მმართველი ორგანიზაცია „განათლების, განვითარებისა და დასაქმების ცენტრი“)

თელავის მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლის ბავშვები მონიტორინგის დროს იმყოფებოდნენ აღმზრდელების საცხოვრებელ სახლში, რადგანაც მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლის რემონტი არ იყო დამთავრებული.

სახლი, სადაც ბავშვები იყვნენ განთავსებული, ორსართულიანია და არის ძველი აშენებული. მონიტორინგის დროს პირველ სართულზე განლაგებულია: მისაღები ოთახი, სასადილო–სამზარეულო, გოგონების საძინებელი, საპირფარეშო და სააბაზანო ერთად. მეორე სართულზე იყო მისაღები ოთახი და ერთი საძინებელი ბიჭებისთვის, ხოლო დანარჩენი ორი ოთახი იყო დაკეტილი და გამოიყენებოდა ავეჯის შესანახად. სახლის თბებოდა პირველ სართულზე შესასვლელ ოთახში არსებული შეშის ღუმლით, ხოლო მეორე სართულზე არ იყო გათბობის არანაირი საშუალება.

თელავის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

(მმართველი ორგანიზაცია საქველმოქმედო ჰუმანიტარული ფონდი „ბრეს საქართველო“)

თელავის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი განთავსებულია ახალგარემონტებულ სამსართულიან კერძო სახლში. სახლიდან არის შესანიშნავი ხედი ქალაქ თელავზე და კავკასიონის მთათა სისტემის ნაწილზე. სახლს აქვს მანქანის შესასვლელი რკინის ჭიშკარი. სახლის ყველა ნაწილი არის გარემონტებული თანამედროვე სტილში. სახლი კეთილმოწყობილია და აღჭურვილია სათანადო ინვენტარით. არის ცენტრალური გათბობის სისტემა, რომელიც საკმარისად უზრუნველყოფს სახლის ყველა სათავსოს გათბობას. სახლი აღჭურვილია სამზარეულოსა და სამრეცხაოსთვის აუცილებელი თანამედროვე ტექნიკით. საძინებლები და სველი წერტილები კეთილმოწყობილია.

პირველ სართულზე განლაგებულია: დერეფანი, ფოიე, სასადილო–სამზარეულო, სამრეცხაო, 2 საპირფარეშო–სააბაზანო. მეორე სართული უჭირავს ფოიეს,

დერეფნებს, ბენეფიციართა საძინებლებს, აღმზრდელთა საძინებელს და საპირფარეოს. მესამე სართულზე არის გასართობი ოთახი აივნით, სადაც დგას სკამები, დაფა, მუსიკალური ცენტრი, სათამაშო კიბე. ოთახში არის სხვადასხვა სახის სათამაშოები.

პირველი სართულზე ფოიეში კედელზე გამოკრულია სატელეფონო ცნობარი, მომსახურების საინფორმაციო პაკეტი.

საძინებლები მდებარეობს მეორე სართულზე. სულ არის 4 საძინებელი, აქედან 2 არის გოგონებისა, 2 – ბიჭებისა. ოთახებში დგას თითო ორსართულიანი სანოლი, კარადა, თარო, მაგიდა და ორი სკამი.

საძინებელი	ფართი მ ²	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	14.7	7.35
N2	13.8	6.9
N3	14.3	7.15
N4	14.7	7.35

ახმატის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

(მმართველი ორგანიზაცია „თელავის განათლების, განვითარების, დასაქმების ცენტრი“)

შენობა ერთსართულიანია. ექსპლუატაციაში შევიდა 2009 წლის 1 ოქტომბერს. აქვს ხის ფანჯრები. არ არის ცენტრალური გათბობის სისტემა. სახლს აქვს სარდაფები, სადაც ინახება სხვადასხვა ნივთი და შეშა.

შესასვლელში გამოკრულია საკონტაქტო ინფორმაცია სხვადასხვა შემთხვევისთვის საჭირო ტელეფონის ნომრებით – პოლიცია, სასწრაფო, სახანძრო, სოციალური სამსახური. იქვე გამოკრულია ცენტრის დირექტორის ბრძანება მენეჯმენტისთვის აუცილებელი საერთო წესების შესახებ (შინაგანანესის დამატება).

სახლში დაცული იყო სისუფთავე. თბებოდა შეშის ღუმლით, რომელიც იდგა სამზარეულოსა და ფოიეში. აღნიშნულიდან გამომდინარე, შედარებით დაბალი ტემპერატურა იყო საძინებლებსა და გასართობ ოთახში. აღმზრდელთა განმარტებით, უახლოეს მომავალში დაგეგმილია ბუნებრივი აირის შეყვანა. მიუხედავად იმისა, რომ სახლი 2009 წელს გაიხსნა, იგი კვლავ საჭიროებს კოსმეტიკურ რემონტს.

ბავშვებისთვის განკუთვნილია სამი საძინებელი. მათგან ორი გოგონების და ერთი ბიჭებისთვის. ბენეფიციართა საძინებლების გვერდით არის აღმზრდელის საძინებელი.

საძინებელი	ფართი მ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	18.9	ორი	9.45
N2	17.1	ორი	8.55
N3	22.3	ოთხი	5.57

საშურის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

(მმართველი ორგანიზაცია „ბილიკი“)

სახლი ორსართულიანია და ფუნქციონირებს 2011 წლის 12 დეკემბრიდან. სახლის ყველა ნაწილი არის გარემონტებული თანამედროვე სტილში. სახლი კეთილმონყობილია და აღჭურვილია სათანადო ინვენტარით. არის ცენტრალური გათბობის სისტემა, რის გამოც მთელ სახლში იყო სითბო. სახლი აღჭურვილია სამზარეულოსა და სამრეცხაოსთვის აუცილებელი თანამედროვე ტექნიკით. კეთილმონყობილია საძინებლები და სველი წერტილები.

სახლს აქვს საკუთარი ჭა, საიდანაც ძრავით მიეწოდება წყალი. მონიტორინგის დროსაც მიმდინარეობდა მცირე სამუშაოები დანესებულების ეზოში.

პირველ სართულზე განლაგებულია: ფოიე, სასადილო-სამზარეულო, სამრეცხაო, საძინებელი (ბიჭებისათვის) საკუჩნაო და საპირფარეშო-საშხაპე.

მეორე სართული უჭირავს საპირფარეშო-საშხაპეებს, ბენეფიციართა საძინებლებსა და ბიბლიოთეკას. საძინებლებში დგას ინდივიდუალური ტუმბოები, ორგანოფილებიანი კარადები სარკეებით, მაგიდა, ერთადგილიანი საწოლები.

სახლში სულ ხუთი საძინებელია. თითოეულ ოთახში განთავსებულია ორი აღსაზრდელი. ერთი საძინებელი მდებარეობს პირველ სართულზე, დანარჩენი ოთხი – მეორეზე. გოგონებისთვის განკუთვნილია სამი საძინებელი, ხოლო დანარჩენი ორი ბიჭებისთვის.

საძინებელი	ფართი მ²	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	14.9	7.2
N2	14.7	7.3
N3	14.7	7.3
N4	15.7	7.8
N5	16.8	8.4

ხაშურის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

(მმართველი ორგანიზაცია „ბილიკი“)

ხაშურის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი განთავსებულია ორსართულიან სახლში. სახლის ყველა ნაწილი არის გარემონტებული თანამედროვე სტილში. სახლი კეთილმოწყობილია და აღჭურვილია სათანადო ინვენტარით. დამონტაჟებულია ცენტრალური გათბობის სისტემა, რის გამოც მთელ სახლში იყო სითბო. სახლი აღჭურვილია სამზარეულოსა და სამრეცხაოსთვის აუცილებელი თანამედროვე ტექნიკით. კეთილმოწყობილია საძინებლები და სველი წერტილები.

პირველ სართულზე განთავსებულია: დერეფანი, ფოიე, სასადილო-სამზარეულო, სამრეცხაო, ერთი ოთახი სამრეცხაოს გვერდით, ორი საპირფარეშო-სააბაზანო და ერთი საძინებელი.

მეორე სართულზე განთავსებულია: ბენეფიციართა საძინებლები, საპირფარეშო-სააბაზანო და ბიბლიოთეკა.

სახლში არის 5 საძინებელი, აქედან ერთი საძინებელი – პირველ სართულზე, ხოლო დანარჩენი – მეორეზე. სამი საძინებელი განკუთვნილი იყო გოგონებისთვის, ხოლო ერთი - ბიჭებისთვის. ყველა ოთახში დგას ორი განცალკევებული საწოლი.

საძინებელი	ფართი მ ²	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	16.8	8.4
N2	16,8	8.4
N3	21	10.5
N4	16	8
N5	17.9	8.9

ღუშეთის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

(მმართველი ორგანიზაცია საქველმოქმედო ჰუმანიტარული ფონდი „ბრეს საქართველო“)

ბავშვთა სახლი განთავსებულია ახალაშენებულ ხუთსართულიან სახლში. პირველ სართულზე განთავსებულია: სამზარეულო-სასადილო ოთახი, ტელევიზორის ოთახი, საპირფარეშო, სააბაზანო, მეორე სართულზე – საპირფარეშო, სააბაზანო, აღმზრდელების საძინებელი მესამე სართულზე - კომპიუტერის ოთახი, ბიჭების 2 საძინებელი მეოთხე სართულზე - განლაგებულია

საპირფარეშო, სააბაზანო, გოგონების საძინებელი, ბიჭების საძინებელი. მეხუთე სართულზე არის ერთი დიდი ოთახი.

სახლის ყველა ნაწილი არის გარემონტებული თანამედროვე სტილში. სახლი კეთილმოწყობილია და აღჭურვილია სათანადო ინვენტარით. დამონტაჟებულია ცენტრალური გათბობის სისტემა, თუმცა ბუნებრივი აირი მონიტორინგის პერიოდში არ იყო შეყვანილი სახლში, რის გამოც აღსაზრდელებს ოთახებში ჰქონდათ ელექტროგათბობლები. სახლი აღჭურვილია სამზარეულოსა და სამრეცხაოსთვის აუცილებელი თანამედროვე ტექნიკით. კეთილმოწყობილია საძინებლები და სველი წერტილები.

ყველა საძინებელს აქვს ერთი ან ორი დიდი ზომის ფანჯარა. საძინებლებში დგას ორი სანოლი, კარადა, მაგიდა და სკამი.

საძინებელი	ფართი მ²	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	6.8	3.4
N2	12.5	6.25
N3	16.8	8.4

მუთაისის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

(მმართველი ორგანიზაცია საქველმოქმედო ჰუმანიტარული ფონდი „ბრეს საქართველო“)

შენობა ორსართულიანია, ახალი გარემონტებული, კეთილმოწყობილია და აღჭურვილია სათანადო ინვენტარით. მთელ სახლში არის მეტალოპლასტმასის კარ-ფანჯრები და ცენტრალური გათბობა. სახლი აღჭურვილია სამზარეულოსა და სამრეცხაოსთვის აუცილებელი თანამედროვე ტექნიკით. კეთილმოწყობილია საძინებლები და სველი წერტილები.

პირველ სართულზე განლაგებულია: შესასვლელი, ფოიე, სასადილო-სამზარეულო, სამრეცხო, 2 საპირფარეშო და საშხაპე, ასევე საკუჭნაო. მეორე სართულზე არის: ფოიე, ბენეფიციართა საძინებლები, აღმზრდელთა საძინებელი და საპირფარეშო. ყველა საძინებელში დგას ორი სანოლი, კარადა, მაგიდა და სკამი.

საძინებელი	ფართი მ²	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	17.9	8.95
N2	12.7	6.35
N3	17.9	8.95
N4	12,7	6.35

გოდოგანის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

(მმართველი ორგანიზაცია ქუთაისის განათლების განვითარებისა და დასაქმების ცენტრი)

გოდოგანის მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლი არის ძველი, გაურემონტებული ერთსართულიანი სახლი, სადაც არ არის არანაირი პირობები ბავშვების მოსათავსებლად. არ არის გათბობის სისტემა, საძინებლებში იყო საშინელი სიცივე, სანოლები იყო ძველი და დაზიანებული, თეთრეული და მატრასები – ჭუჭყიანი. არ იკეტებოდა საძინებლების კარები. ბიჭების ოთახში იდგა ერთი დაზიანებული ელექტროგამათბობელი. აღმზრდელთა განმარტებით, აღნიშნულ სახლში ისინი იმყოფებოდნენ დროებით. საპირფარეშო განთავსებული იყო ეზოში, სახლის უკან. საპირფარეშო არის აზიური ტიპისა, ძველი აშენებული და არ აქვს ჩასარეცხი სისტემა. საძინებელ ოთახებში იდგა სპეციფიკური სუნი და არ იყო სისუფთავე. შეშის ღუმელი იდგა მხოლოდ სამზარეულოში. ფანჯრები იყო ძველი, ხისა, რომელიც ვერ იკავებდა ქარსა და სიცივეს. აბანოში არ იყო დაცული სისუფთავე და არ ნიავედებოდა.

საძინებელი	ფართი მ²	სანოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	19.7	ოთხი	3
N2	20	ექვსი	3.33

იანერის მცირე საოჯახო ტიპის სახლი

(მმართველი ორგანიზაცია „განათლების, განვითარების, დასაქმების ცენტრი“)

ბავშვთა სახლი განთავსებულია ორსართულიან შენობაში. პირველ სართულზე მდებარეობს ავტოფარეხი და სათავსო, სადაც ინახება ძველი ნივთები. მეორე სართულზე არის: სასადილო-სამზარეულო, დასასვენებელი ოთახი, სამი საძინებელი ბავშვებისთვის და ორი საძინებელი აღმზრდელებისთვის, ასევე - საპირფარეშო და სააბაზანო. ზოგადად სახლი სარემონტო და ნესტიანია. ოთახებში დგას მოძველებული და ზოგან დაზიანებული ავეჯი. მონიტორინგის დროს სახლში არ იყო დაცული სისუფთავე. თბება დასასვენებელ ოთახში დამონტაჟებული ბუნებრივი აირის გამათბობლით, რაც არ იყო საკმარისი და საძინებლებში საკმაოდ ციოდა. ერთ-ერთ საძინებელში ელექტროსადენი იყო ღია მდგომარეობაში, რაც ბავშვებისთვის საფრთხეა. სააბაზანოსა და საპირფარეშოში არ იყო გათბობა და მონიტორინგის დროს შეინიშნებოდა სიბინძურე.

საძინებელი	ფართი მ ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ ალსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	12.4	ორი	6.2
N2	23.6	ოთხი	5.65
N3	11.5	ორი	5.75

ოჯუგათის მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლი

(მმართველი ორგანიზაცია „ახალგაზრდა პედაგოგთა კავშირი“)

ბავშვთა სახლი განთავსებულია ახალგაზრდულ ორსართულიან შენობაში. სახლი კეთილმოწყობილია და აღჭურვილია სათანადო ინვენტარით. არის ცენტრალური გათბობის სისტემა, რის გამოც მთელ სახლში იყო სითბო. სახლი აღჭურვილია სამზარეულოსა და სამრეცხაოსთვის აუცილებელი თანამედროვე ტექნიკით. კეთილმოწყობილია საძინებლები და სველი წერტილები. სახლში დაცულია სისუფთავე. რაიმე მნიშვნელოვან ნაკლოვანებებს ინფრასტრუქტურის მხრივ ადგილი არ ჰქონია, თუმცა სასურველია ეზოს უკანა მხარის უკეთ შემოსაზღვრა მყარი მესრით, რადგანაც ჩამოედინება ღელე და ბენეფიციარები არ არიან დაცული უბედური შემთხვევისგან.

ყველგან ფანჯრები არის მეტალოპლასტმასისა. პირველ სართულზე განლაგებულია: ფოიე, სასადილო-სამზარეულო, სამრეცხაო, ორი საპირფარეშო და სააბაზანო.

მეორე სართულზე არის: ფოიე, დერეფნები, ბენეფიციართა საძინებლები, აღმზრდელთა საძინებელი, ერთ პატარა ოთახი და საპირფარეშო. სახლში ოთხი ოთახი განკუთვნილია ბავშვების საძინებლებისთვის. ყველა ოთახში დგას საწოლი, კარადა, ორი პატარა მაგიდა და სკამები. სამ ოთახში არის სავარძლებიც.

საძინებელი	ფართი მ ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ ალსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	12	ორი	6
N2	16.6	სამი	5.54
N3	16.4	ორი	8.2
N4	10.8	ორი	5.4

ბათუმის მცირე საოჯახო ტიპის ბავშვთა სახლი

(მმართველის ორგანიზაცია „განათლების, განვითარების, დასაქმების ცენტრი“)

ბავშვთა სახლი განთავსებულია ორსართულიან შენობაში. პირველ სართულზე განთავსებულია: შესასვლელი, დასასვენებელი ოთახი, სასადილო ოთახი, სამზარეულო, მეორე სართულზე - ბავშვების ოთხი საძინებელი, აღმზრდელების ერთი საძინებელი, სააბაზანო-საპირფარეშო. მეორე სართულზე ასასვლელი კიბე არის გარედან. ზოგადად სახლი საჭიროებს სარემონტო სამუშაოების ჩატარებას და არის ნესტიანი. ბიჭების საძინებელში კედლები არის ჩამოყრილი ნესტისგან. საძინებელი ოთახები არ თბება.

საძინებლები ერთმანეთთან დაკავშირებულია დერეფნის მცირე გასასვლელით. ყველა საძინებელს აქვს ერთი ან ორი ფანჯარა.

საძინებელი	ფართი მ ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	8.6	ორი	4.3
N2	13.2	სამი	4.4
N3	11.2	ორი	5.6
N4	11.2	ერთი	11.2

„SOS ბავშვთა სოფელი“

„ბავშვთა სოფელი“ მდებარეობს თბილისსა და ქუთაისში. თითოეულ „სოფელში“ ბავშვებისთვის განკუთვნილია 12 სახლი. ყველა საცხოვრებელი სახლი არის იდენტური. აღსანიშნავია, რომ როგორც ქუთაისში, ასევე თბილისში არსებული „ბავშვთა სოფლები“ ინფრასტრუქტურულად არის ძალიან კარგი და შეესაბამება სტანდარტებს. ყველა საძინებელში დგას ხის საწოლები მატრასებით, კარადა, მაგიდა სკამებით და ინდივიდუალური ტუმბოები. დაწესებულება თბება ცენტრალური სისტემით.

საცხოვრებელი კორპუსის პირველ სართულზე მდებარეობს: შესასვლელი, სასადილო-სამზარეულო, დასასვენებელი ოთახი, საიზოლაციო ოთახი, ტექნიკური ოთახი, სამრეცხაო, საპირფარეშო. მეორე სართულზე განლაგებულია როგორც ბიჭების, ისე გოგონების საძინებლები, აღმზრდელის საძინებელი, საპირფარეშო და აბანო.

საიზოლაციო ოთახი

ქუთაისის ბავშვთა სოფელში საიზოლაციო ოთახები განთავსებულია დაწესებულების პირველ სართულზე, დასასვენებელი ოთახის გვერდით. ოთახების

ფართობი 11,5 კვ.მ.–ია, სადაც დგას ერთი სანოლი, მაგიდა და კარადა. თბილისის ბავშვთა სოფელში საიზოლაციო ოთახები გამოიყენება ე.წ. „დეიდების ოთახად“.

თბილისის „SOS ბავშვთა სოფლის“ სახლში არსებული საძინებლების ფართი.

საძინებელი	ფართი მ ²	სანოლების რაოდენობა	თითოეულ ალსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი

ქუთაისის „SOS ბავშვთა სოფლის“ სახლში არსებული საძინებლების ფართი.

საძინებელი	ფართი მ ²	სანოლების რაოდენობა
N1	12	ერთი
N2	12	ორი
N3	12.2	ორი

**შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს
სსიპ სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს დაქვემდებარებაში
არსებული დაწესებულებები**

ასპინძის გავშვთა სახლი

ასპინძის გავშვთა საღმრდელო დაწესებულება განთავსებულია სამსართულიან შენობაში, რომლის პირველ სართულზე მდებარეობს: კომპიუტერების ოთახი, სასადილო-სამზარეულო, სათავსოები, სანყოფი ოთახები, სამრეცხაო და ბიბლიოთეკა. ასევე, პირველ სართულზეა სპორტული დარბაზიც, სადაც დგას ორი პინგ-პონგის მაგიდა და რამდენიმე ტრენაჟორი. მეორე სართულზე განლაგებულია: საკარანტინე ოთახი, დასასვენებელი ოთახი, საძინებელი ბიჭებისთვის,³⁹ სათამაშო ოთახი პატარებისთვის, საკლასო ოთახები, საშხაპე და საპირფარეშო. ასევე -საძინებლები, ფოიე, დარაჯის ოთახი და სათავსოები. მესამე სართულზეა საძინებლები გოგონებისა და ბიჭებისთვის, საპირფარეშოები, სამლოცველო ოთახი, შეხვედრების ოთახი, პერსონალის ოთახები და საპირფარეშო პერსონალისთვის, მესამე სართულზე – სასწავლო ოთახები, სააქტო დარბაზი და სამკერვალო, კომპიუტერების, ფსიქოლოგის ოთახი და მუსიკის წრის კაბინეტი.

დაწესებულებაში თვალსაჩინო ადგილას დგას უსაფრთხოების სტენდი და სახანძრო ინვენტარი.

შენობის მეორე სართულზე განლაგებული საძინებლები

საძინებელი	ფართი გ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	21.5	ოთხი	5.37
N2	22	სამი	7.33
N3	21.5	სამი	7.1
N4	23.9	ოთხი	5.97
N6	26	სამი	8.66
N7	22	ორი	11

გოგონების საძინებლები

დაწესებულების მესამე სართულზე გოგონებისთვის გამოყოფილია 4 ოთახი. სამი საძინებლის ფართი 21.7 კვ.მ-ია, ხოლო მეოთხესი – 24, 75 კვ.მ.

³⁹ მონიტორინგის დროს არც ერთი აღსაზრდელი არ იყო განთავსებული.

თითოეულ საძინებელში დგას 4 სანოლი, 2 ტუმბო, ერთი დიდი კარადა. განათება საკმარისად ხდება ბუნებრივი გზით, ხოლო ხელოვნური განათება – კედელზე დამონტაჟებული 1 სანათით. ოთახში არის ცენტრალური გათბობა. მონიტორინგის დროს ერთ–ერთი საძინებლის ფანჯარაზე შუშის მაგივრად გაკრული იყო მუყაო.

ბიჭების საძინებლები

დანესებულების მესამე სართულზე ბიჭებისთვის განკუთვნილია 5 ოთახი. ოთხი საძინებლის ფართი 21.5 კვ.მ–ია, ხოლო მეხუთე ოთახისა - 23.8 კვ.მ. ყველა ოთახში დგას 4 ერთმანეთისგან განცალკევებული სანოლი.

დანესებულებას საპირფარეშოები აქვს მეორე და მესამე სართულზე, ხოლო საშხაპე – მეორე სართულზე. შენობის მეორე სართულზე არის 2 საპირფარეშო საშხაპესთან ერთად, ხოლო მესამეზე ორი საპირფარეშო. საპირფარეშოები აზიური ტიპისაა, არ არის იზოლირებული და ერთმანეთისგან გამოყოფილია 1.5 მ. სიმაღლის კედლით. მონიტორინგის დროს გოგონების საპირფარეშოს კარი არ იკეტებოდა.

საიზოლაციო ოთახი

საიზოლაციო ოთახი მდებარეობს დანესებულების მეორე სართულზე. ოთახის ფართობი 11 კვ.მ-ია. დგას 2 სანოლი, 1 ტუმბო, 1 მაგიდა, 1 კარადა და საკიდი. იატაკი არის ხისა, კედლები და ჭერი – შეღებილი. ოთახს აქვს 1 ფანჯარა ფარდით. ხელოვნური განათება ხდება ჭერზე დამონტაჟებული ნათურით. თბება ცენტრალური გზით.

სპეციალური პრევენციული ჯგუფის 2011 წლის მონიტორინგის შემდგომ დანესებულებაში ოთხ ოთახს ჩაუტარდა კოსმეტიკური რემონტი. დანესებულების ინვენტარს შეემატა 20 ახალი ტუმბო, ფოტოაპარატი და სათამაშოები. ზოგან შეიცვალა ფარდები. შენობის სახურავზე დამონტაჟდა 2 ერთტონიანი პლასტმასის რეზერვუარი, საიდანაც შესაძლებელია წყლის მიწოდება მესამე სართულის საძინებლებთან არსებული საპირფარეშოებისთვის. გარდა ამისა, შენობას აქვს 4- ტონიანი რეზერვუარი, რომელიც ფუნქციონირებს მზის ენერგიით და განკუთვნილია საშხაპეებისთვის, ასევე - 500-ლიტრიანი ავზი, რომელიც განკუთვნილია სამზარეულოსთვის.

დანესებულებას ესაჭიროება საფუძვლიანი სარემონტო სამუშაოების ჩატარება. ეს განსაკუთრებით შეეხება სამრეცხაოს, სააქტო დარბაზს, შეხვედრების ოთახს. დანესებულების ზოგიერთი ოთახი კვლავ არ არის შესაბამისად განათებული. სერიოზული პრობლემაა სრულფასოვანი ცენტრალური გათბობის სისტემის არქონა. მიუხედავად იმისა, რომ საძინებლებში დამონტაჟებულია ცენტრალური

გათბობის სისტემა და თბება რადიატორებით, დაწესებულების სხვა ადგილებში, სადაც ბენეფიციარებს ასევე უწევთ ყოფნა, არ არის გათბობის არანაირი საშუალება და მონიტორინგის დროს საგრძნობლად ციოდა. არ თბებოდა დერეფნები, საპირფარეშოები, დასასვენებელი ოთახი, კომპიუტერების ოთახი, სპორტული დარბაზი, შეხვედრების ოთახი და სასადილო. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საპირფარეშოების კარებს, ისევე, როგორც საშხაპეებისას, არ ჰქონდა საკეტები. ზოგან არ იყო ნათურა.

ბათუმის ბავშვთა სახლი

ბათუმის ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულება განთავსებულია სამსართულიან შენობაში. დაწესებულების პირველ სართულზე განთავსებულია: კომპიუტერების ოთახი, სასადილო-სამზარეულო, სათავსო, ექიმის ოთახი, საიზოლაციო ოთახი და სანყოფი ოთახები. პირველი სართულის ქვეშ გარკვეული ნაწილი უჭირავს სამრეცხაოს. მეორე სართულზე განლაგებულია ყოფილი ბიბლიოთეკა, ძველი საპირფარეშო, მოქმედი საპირფარეშო, სამკერვალო ოთახი, სასწავლო ოთახი, ხეზე კვეთის ოთახი, სხვადასხვა ოთახი, რომელთაგან ზოგი გაუქმებულია, ხოლო ზოგი – ცარიელი. მესამე სართულზე განლაგებულია: საძინებლები, საპირფარეშოები, საშხაპეები, სამლოცველო კუთხე, დასასვენებელი ოთახი, კლუბი. შენობას უკანა მხრიდან აქვს ავარიული კიბე.

დაწესებულების შესასვლელში თვალსაჩინო ადგილას არის დამონტაჟებული უსაფრთხოების სტენდი, რომელიც აღჭურვილია სახანძრო ინვენტარით.

საძინებელი ოთახები როგორც ბიჭებისთვის, ასევე გოგონებისთვის, მდებარეობს მესამე სართულზე სხვადასხვა მხარეს და ერთმანეთთან დაკავშირებულია დერეფნის მცირე გასასვლელით. ყველა საძინებელს აქვს ერთი ან ორი დიდი ზომის ფანჯარა. ბიჭების სამ საძინებელში არის აივნებიც. საანგარიშო პერიოდში ყველა საძინებელში შეიცვალა სანოლები, კარადები და ტუმბოები.

გოგონების საძინებლები

საძინებელი	ფართი მ²	სანოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	23.8	ორი	11.9
N2	24	ორი	12
N3	33	სამი	11
N4	14	ორი	7
N5	31.5	ორი	15.7

ბიჭების საძინებლები

საძინებელი	ფართი მ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	18	ორი	9
N2	20.9	ორი	10.45
N3	12.7	ორი	6.3
N4	29.7	ორი	14.85
N8	30	სამი	10
N9	31.2	სამი	10.4
N10	12.5	ორი	6.25
N12	30.5	ოთხი	7.62

ბათუმის სააღმზრდელო დაწესებულებაში, 2010 წლის მონიტორინგთან შედარებით, შეინიშნებოდა პოზიტიური ძვრები. კერძოდ, დირექტორის შეცვლის შემდეგ ყველა ბენეფიციარისთვის შეიძინეს ახალი საწოლები, ტუმბოები და კარადები. ასევე შეიძინეს სასადილოს ახალი მაგიდები და სკამები. შეიღება შენობის გარე ფასადი და რამდენიმე საძინებელი. დაწესებულების მეორე სართულის დერეფნის ის ნაწილი, რომელიც სავალალო მდგომარეობაში იყო, ამჟამად დაკეტილია. საშხაპეებში განახლებულია შხაპები და წყლის გამაცხელებელი ავზები. ყველა საძინებლის ფანჯრები აღჭურვილია ფარდებით. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ამჟამად მოქმედი არცერთი საშხაპისა და საპირფარეოს კარს არ აქვს საკეტი. საშხაპეებში არ არის კარადები და საკიდები. დაწესებულებას ზოგადად ესაჭიროება საფუძვლიანი სარემონტო სამუშაოების ჩატარება. მნიშვნელოვანი პრობლემაა ცენტრალური გათბობის სისტემის არარსებობა. საძინებლები თბება ელექტროგამათბობლებით, თუმცა ეს ვერ უზრუნველყოფს მთლიანად დაწესებულებაში ნორმალურ ტემპერატურას.

2011 წლის 27 დეკემბერს, მონიტორინგის დასრულების შემდგომ, ბათუმის ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულებიდან სახალხო დამცველის აპარატში შემოვიდა NO/315 წერილი, რომლითაც დამატებით გვეცნობა, რომ „დაწესებულებაში დაიწყო ბუნებრივი აირის გათბობის დამონტაჟება შენობის ყველა ოთახში, დაიწყო ბავშვთა სპორტული ოთახის კეთილმოწყობა, რეკონსტრუქცია უკეთდება კიბეებს, იცვლება კარების საკეტები, ყველა ოთახში იცვლება არსებული იატაკი ლამინატით, სამზარეულოში დაიგება მეტლახი, რეკონსტრუქცია უტარდება ეზოს, იდგმება ატრაქციონები და აუზი შადრევნით.“

სახალხო დამცველი იმედოვნებს, რომ სარემონტო სამუშაოების დამთავრების შემდეგ ყველა ზემოაღნიშნული პრობლემა მოგვარდება და ბენეფიციართა ყოფითი პირობები მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდება.

მესტიის გავშვთა სახლი

მესტიის გავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულება განთავსებულია ორსართულიან შენობაში. შენობის პირველ სართულზე განლაგებულია: სპორტული და სააქტო დარბაზები, საკლასო ოთახი, სააბაზანო და საპირფარეშო, ასევე სასაწყობო ოთახები. მეორე სართულზე განთავსებულია საძინებელი ოთახები გოგონებისა და ბიჭებისთვის, საპირფარეშო, სამრეცხაო და სათამაშო ოთახი. დაწესებულების ეზოში ასევე არის სამზარეულო და სასადილო.

დაწესებულება საჭიროებს კაპიტალური სარემონტო სამუშაოების ჩატარებას.

პირველი სართულის დერეფანში არის ცეცხლსაწინააღმდეგო და უსაფრთხოების ნივთები. მეორე სართულზე დერეფნის კედელზე არის სტენდი, რომელზეც გამოკრულია მესტიის გავშვთა სახლის დებულება. დაწესებულება თბება შეშის ღუმელების საშუალებით.

დაწესებულებაში სულ არის ოთხი საძინებელი ოთახი. საძინებლებში დგას ხის საწოლები, ერთი ტუმბო და ერთი კარადა. კედლებიდან ცვივა ბათქაში. ერთ-ერთ საძინებელში ჭერზე გაკრული იყო მუყაო.

საძინებელი	ფართი მ ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	34.22	სამი	11.40
N2	23.65	ოთხი	5.91
N3	28.56	ოთხი	7

N4 საძინებელი ოთახი გაყოფილია ორ ნაწილად. პირველი ნაწილის ფართობი 15.3 კვ.მ-ია, დგას 1 საწოლი. მეორე საძინებლის ფართია 20.61 კვ.მ. და დგას 4 საწოლი.

დაწესებულებაში არის ორი საპირფარეშო ოთახი როგორც გოგონებისთვის, ასევე ბიჭებისთვის. საპირფარეშოები აზიური ტიპისაა და ერთმანეთისგან გამოყოფილია 1.9 მ. სიმაღლის ტიხრით.

მიუხედავად იმისა, რომ შენობა არის მოძველებული და საჭიროებს კაპიტალურ რემონტს, მონიტორინგის დროს სისუფთავე შეძლებისდაგვარად იყო დაცული. დაწესებულებაში მოქმედებდა ჭიდაობის, ქსოვის, ქარგვისა და ბისერებზე მუშაობის წრეები. მონიტორინგის დროს შეფერხებული იყო წყლის მიწოდება, რაც უკავშირდებოდა იქვე მახლობლად ბენზინგასამართი სადგურის მშენებლობას. ზოგადად კი, პერსონალის და ბენეფიციართა გადმოცემით, წყალი მიეწოდებათ უწყვეტად, 24-საათიანი რეჟიმით.

ნეროვანის ბავშვთა სახლი

ნეროვანის ბავშვთა სახლი ფუნქციონირებს 2011 წლის 5 სექტემბრიდან. დაწესებულება მდებარეობს ყოფილ საპრეზიდენტო რეზიდენციაში. დაწესებულება შედგება რამდენიმე შენობისგან – ადმინისტრაციის შენობა, სასწავლო შენობა, საძინებლების შენობა, სამრეცხაო, საქვებე, ავტოფარეხები. დაწესებულება არის ძალიან ლამაზ ბუნებრივ გარემოში. დაწესებულება გარემონტებული და კეთილმოწყობილია. დაწესებულების ტერიტორია მოიცავს რამდენიმე ჰექტარს. მთელ დაწესებულებაში არის მეტალოპლასტმასის კარ-ფანჯრები.

ნეროვანის ბავშვთა სახლი ინფრასტრუქტურულად საუკეთესოა მსგავსი ტიპის დაწესებულებებს შორის. შენობა-ნაგებობები არის კარგ მდგომარეობაში, ახალი რემონტით. ტერიტორია მოიცავს ბუნებრივ ტყე-პარკს. ძალიან კარგ მდგომარეობაშია საპირფარეშოები და საშხაპეები. დაწესებულებას აქვს ცენტრალური გათბობის სისტემა და მთელ დაწესებულებაში არის სითბო, მათ შორის დერეფნებშიც, სადაც ასევე დამონტაჟებულია რადიატორები. დაწესებულებას აქვს თანამედროვე დანადგარებით აღჭურვილი სამზარეულო და სამრეცხაო. ინვენტარი ყველგან ახალია.

საძინებელი ოთახები მდებარეობს დაწესებულების ეზოში განცალკევებით მდგარ შენობაში. ყველა საძინებლის ფანჯრები არის მეტალოპლასტმასისა. ოთახებში შედიან დერეფნებიდან. დერეფნებში გაკრულია ნახატები. სულ არის 9 საძინებელი (4 ბიჭებისა, 5 გოგონებისა, ცალ-ცალკე ფლიგელებში). საწოლებს აქვს თაროები. საძინებლებში ასევე დგას კარადა და სკამები. გოგონების ოთახში დგას ტუმბოებიც.

ბიჭების საძინებლები

საძინებელი	ფართი მ ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	11.7	ორი	5.85
N2	39.6	რვა	4.35
N3	12.8	ორი	6.4
N4	16	სამი	5.34

გოგონების საძინებლები

საძინებელი	ფართი მ ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	22.8	ოთხი	5.7
N3	25.8	ხუთი	5.16
N4	17.2	სამი	5.73
N5	17	სამი	5.67

დაწესებულებაში არ არის საიზოლაციო ოთახი.

ჯუგდიდის გავშვთა სახლი

დანესებულება არის სამსართულიანი. პირველ სართულზე განთავსებულია: სპორტული და სააქტო დარბაზები, ბიბლიოთეკა, ტელევიზორის ოთახი, დასასვენებელი ოთახი, სამუშაო ოთახი, აბანო, ჰიგიენის ოთახი გოგოებისთვის, გასახდელი, სამრეცხაო, საუთოო და სამკერვალო, ასევე, დარაჯის ოთახი. მეორე სართულზე განლაგებულია: კომპიუტერების ოთახი, გასახდელები, მუსიკის ოთახი, საპირფარეშოები გოგოებისა და პერსონალისთვის, ფსიქოლოგის და ბუღალტრის ოთახები, უფროსი აღმზრდელის ოთახი და სამი უფუნქციო ოთახი. შენობის მესამე სართულზე არის საძინებლები, საპირფარეშო ბიჭებისთვის, სამედიცინო კაბინეტი და აღმზრდელის ოთახი. სასადილო/სამზარეულოსთვის ეზოში არის დამოუკიდებელი შენობა, სადაც არის, ასევე საწყობები და სათავსოები. დანესებულებას წყალი მიეწოდება საკუთარი ჭიდან მოტორით. ეზოში არის 8- ტონიანი წყლის ავზი.

დერეფანში სტენდზე განლაგებულია ცეცხლსაწინააღმდეგო და უსაფრთხოების ნივთები. ასევე, გამოკრულია შინაგანაწესი, დებულება, ქცევის კოდექსი, ექიმის და სასწრაფოს საკონტაქტო ინფორმაცია და ტელეფონის ნომრები, ასევე - პოლიციის, სახანძროს, სასწრაფოს, ელექტროენერგიის მომარაგების სამსახურის, სახალხო დამცველის, მეურვეებისა და მზრუნველების საკონტაქტო ინფორმაციები. ასევე, გამოკრულია აღმზრდელთა ქცევის წესები-ვალდებულებები. მესამე სართულის დერეფანში არის 1 ცეცხლჩაქრობი. ზოგადად დანესებულება საჭიროებს სარემონტო სამუშაოების ჩატარებას. დანესებულებაში არ არის ცენტრალური გათბობა და გასათბობად გამოიყენება შეშის ღუმელები, თუმცა ისინი არ დგას საძინებლებში და ეს უკანასკნელნი საერთოდ არ თბება.

საძინებელი ოთახები როგორც ბიჭებისთვის, ასევე გოგოებისთვის, განთავსებულია მესამე სართულზე. სულ არის 6 საძინებელი ოთახი.

საძინებელი	ფართი მ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	65.5	შვიდი	9.35
N2	64.3	ცხრა	7.15
N3	60	შვიდი	8.5
N4	32.2	ექვსი	5.36
N5	52	ექვსი	8.67
N6	64.3	ექვსი	10.71

საძინებლებში დგას მოძველებული ავეჯი, მათ შორის, კარადა და ტუმბოები. ზოგიერთი მათგანი დაზიანებულია.

სააღმზრდელო დაწესებულებაში საპირფარეშო არის რამდენიმე ადგილას სხვადასხვა სართულზე. საპირფარეშოები არის აზიური ტიპისა, არ არის იზოლირებული და ერთმანეთისგან გამოყოფილია 1.5 მ. კედლით. საშხაპეები ერთმანეთთან მიჯრით დგას და არ არის იზოლირებული. ისევე, როგორც საპირფარეშოები, საშხაპე ოთახებიც საჭიროებს სარემონტო სამუშაოების ჩატარებას.

საიზოლაციო ოთახები

დაწესებულებაში არის ორი საკარანტინე ოთახი. ერთი ოთახის ფართი 10,6 კვ.მ–ია, ხოლო მეორესი – 10.4კვ.მ. ორივე ოთახში დგას ორ–ორი ხის საწოლი. თითო ტუმბო, ორ–ორი სკამი და თითო კარადა.

საგურამოს ბავშვთა სახლი

საგურამოს ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულება განთავსებულია სამსართულიან შენობაში. ეზოში არის სხვა შენობაც, რომელიც ადრე სკოლა–პანსიონის საერთო საცხოვრებელი იყო. ამჟამად იქ განთავსებული არიან იძულებით გადაადგილებული პირები.

ძირითადი შენობის მეორე სართულზე განთავსებულია ბენეფიციართა საძინებლები, ასევე საშხაპე და საპირფარეშო. მეორე სართული მთლიანად გარემონტებულია, ყველა ბავშვს აქვს ინდივიდუალური კარადა, საწერი მაგიდა, სასწავლო ნივთები და ფეხსაცმელების შესანახი კარადა. ამავე სართულზე განთავსებულია ადმინისტრაციის ოთახები. მეორე სართულის ფოიე გამოიყენება გასართობ ოთახად. ყველგან არის მეტალოპლასტმასის დიდი ზომის ფანჯრები. ძირითადი შენობის პირველ სართულზე განთავსებულია სპორტული დარბაზი და სასაწყობე ოთახები. მესამე სართულზე განთავსებულია საკლასო ოთახები, რომლებიც სარემონტოა.

გათბობა და ცხელი წყლით წყალმომარაგება ცენტრალიზებულია და უზრუნველყოფილია 24 საათის განმავლობაში. ცალკეა მოწყობილი საქვაბე, საიდანაც შენობას მიეწოდება ცხელი წყალი.

დაწესებულებაში არის შვიდი საძინებელი.

საძინებელი	ფართი მ ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	48.3	შვიდი	6.9
N2	48.15	რვა	6.01
N3	48.3	შვიდი	6.9

N4	25.8	ოთხი	6.4
N5	48.8	შვიდი	5.7
N6	46.4	შვიდი	6
N7	25.65	ოთხი	6.41

საშხაპე/საპირფარეშო

საშხაპეები და საპირფარეშოები განთავსებულია მეორე სართულზე და განცალკევებულია გოგონებისა და ბიჭებისთვის.

საშხაპეები და საპირფარეშოები განლაგებულია ორ ნაწილად გაყოფილ ოთახში. ერთ ნაწილში არის უნიტაზი და პირსაბანი, მეორე ნაწილში – ორი შხაპი და ერთი უნიტაზი. იატაკი და ჭერი მოპირკეთებულია კაფელითა და მეტლახით. ჭერი შეკიდულია. განათება ხელოვნურია და საკმარისი (თითო ნაწილში თითო სანათი). ბუნებრივი ვენტილაცია ხორციელდება ფანჯრების მეშვეობით.

„სათნობა“

ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულება „სათნობა“ განლაგებულია ერთსართულიან შენობაში. შენობაში განთავსებულია: სამედიცინო ოთახი, კომპიუტერის ოთახი, სამზარეულო და სასადილო, საკლასო ოთახი, საძინებლები, სააბაზანო და საპირფარეშო, ბიბლიოთეკა და მუსიკის დარბაზი. შენობა საჭიროებს სარემონტო სამუშაოების ჩატარებას, ხოლო ინვენტარი – განახლებას.

დაწესებულებაში არის ხუთი საძინებელი და დაყოფილია სამ ასაკობრივ ჯგუფად. პირველ და მეორე ჯგუფებში თითო ასაკობრივი ჯგუფი განთავსებულია სხვადასხვა ფლიგელში. პირველ და მეორე ფლიგელში არის ორ-ორი საძინებელი, ხოლო მესამეში – ერთი. ყველა ფლიგელში არის დიდი ფოიე, სადაც დგას საერთო სარგებლობის კარადები და ტელევიზორი. აღნიშნულ ოთახს იყენებენ სამეცადინო ოთახადაც.

საძინებელი	ფართი გ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	20	ხუთი	4
N2	13.8	ორი	6.9
N3	18.5	ოთხი	4.62
N4	25.5	სამი	8.5
N5	26.6	ექვსი	4.43

საშხაპე/საპირფარეშოები

დანესებულებაში სამ სხვადასხვა ადგილას არის განლაგებული საპირფარეშოები. საპირფარეშო და საშხაპე არის ერთ ოთახში, სადაც დგას ერთი უნიტაზი, ხოლო დანარჩენში ორ-ორი. ისინი ერთმანეთისგან გამოყოფილია 1.2 მ. კედლით. მათ არ აქვთ კარებები. საპირფარეშოებში დგას უნიტაზები. იქვეა დამონტაჟებული პირსაბანებიც.

კოჯრის ბავშვთა სახლი

კოჯრის ბავშვთა სახლი შედგება ორი სამსართულიანი შენობისგან. სააღმზრდელო კორპუსში ჩატარებულია კოსმეტიკური რემონტი. საძინებელი კორპუსის მესამე სართული სარემონტოა, ხოლო მეორე სართულზე არის დაკეტილი უფუნქციო ოთახები, სადაც ინახება ჩამონერძილი ინვენტარი. წყლით მარაგდება გრაფიკით, ამიტომ დანესებულება წყალს იმარაგებს დიდი მოცულობის ავზში. საძილე ოთახებში დგას შედარებით ახალი ხის საწოლები, ბავშვებს აქვთ ინდივიდუალური ტუმბოები, ასევე - კარადები ტანსაცმლისა და პირადი ნივთებისთვის. საძინებელი კორპუსის პირველ და მეორე სართულზე არსებული სველი წერტილები შედარებით ახალი გარემონტებულია, ცენტრალურად მოდის მხოლოდ ცივი წყალი. თბება ცენტრალური სისტემით.

დანესებულებაში არის თერთმეტი საძინებელი, მათგან ოთხი – გოგონებისთვის, ხოლო დანარჩენი – ბიჭებისთვის.

საძინებელი	ფართი გ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	47.1	შვიდი	6.7
N2	29,5	ხუთი	5.9
N3	23,5	ოთხი	5.8
N4	24,4	ოთხი	6.1
N5	33,6	ხუთი	6.72
N6	38,7	ექვსი	5.17
N7	30,6	ხუთი	6.12
N8	52	შვიდი	7.42
N9	29,6	ხუთი	5.92
N10	30,7	ხუთი	6.14
N11	37,8	ექვსი	5.13

თელავის გავშვთა სახლი

დანესებულება განთავსებულია 4 ჰექტარ მიწის ნაკვეთზე. ძირითადი კორპუსის პირველ სართულზე განთავსებულია ადმინისტრაციული ოთახები, ორი საიზოლაციო ოთახი, სააქტო დარბაზი, სპორტული დარბაზი. მეორე და მესამე სართულის პირველ ფლიგელში განთავსებულია ბენეფიციართა საძინებლები და ფოიე, რომელსაც ასევე იყენებენ ტელევიზორის ოთახადაც. მეორე ფლიგელის სამივე სართულზე განლაგებულია საკლასო, კომპიუტერისა და სხვადასხვა წრის ოთახები, თუმცა მონიტორინგის დროს პირველი სართულზე განთავსებულ ოთახებს არ იყენებდნენ, რადგანაც ინახებოდა შეშა (დაპრესილი ნახერხი). შენობის კარ-ფანჯრები ხისაა. შენობა თბება შეშის ღუმელებით. საძინებლები არ თბება, რის გამოც მონიტორინგის დროს ოთახებში იყო აუტანელი სიცივე. მეორე და მესამე სართულების ფოიეში დგას სამ-სამი შეშის ღუმელი. ბავშვებს გადასაფარებლებთან ერთად დარიგებული ჰქონდათ საძილე ტომრები.

სასადილო და აბანო-სამრეცხაო განთავსებულია ცალ-ცალკე ერთსართულიან შენობებში. ეზოში არის სპორტული მოედნები. ამორტიზებულია ბავშვთა სახლის ბალანსზე არსებული ერთი შენობა.

დანესებულებას წყალი ჭაბურღილიდან მიეწოდება. წყლის მიწოდება მუდმივია და უზრუნველყოფილია 5 ელექტროძრავის მუშაობით. არის სამარაგე ავზიც (32ტ.), საიდანაც წყალი მიეწოდება სამზარეულოს, სამრეცხაოსა და აბანოს.

რამდენიმე საძინებელი გარემონტებულია და შეცვლილია საწოლების ნაწილი. მეორე სართულის იატაკზე დაგებულია ფარდაგები, ხოლო მესამე სართულზე იატაკი ლამინირებულია. დანესებულებაში სულ არის 15 საძინებელი, მათგან ექვსი განკუთვნილია გოგონებისთვის, ხოლო დანარჩენი – ბიჭებისთვის.

საძინებელი	ფართი გ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	49.2	შვიდი	7.02
N2	50.3	შვიდი	7.18
N3	46.2	ოთხი	11.55
N4	12	ერთი	12
N5	12	ერთი	12
N6	14.25	ორი	7.15
N7	59.4	ცხრა	6.6
N8	50.65	ექვსი	8.44
N9	50.2	შვიდი	7.17
N10	45.25	შვიდი	6.46
N11	12.25	ორი	6.12
N12	45.8	ექვსი	7.63

N13	24.65	სამი	8.21
N14	50.6	შვიდი	7.22
N15	49.2	ოთხი	12.3

საიზოლაციო ოთახი

იზოლაციისთვის გამოყოფილია ორი ოთახი. ბიჭების საიზოლაციო ოთახი გაყოფილია ორ ნაწილად. პირველ ნაწილში, რომლის ფართიც 19.45 კვ.მ–ია, დგას 4 ხის საწოლი. მეორე ნაწილის ფართობი 14.6 კვ.მ–ია. გოგონების საიზოლაციო ოთახის ფართობია 17.95 კვ.მ. დგას 4 ხის საწოლი, ერთი ტუმბო, ერთი მაგიდა და გაფუჭებული ტელევიზორი. საიზოლაციო ოთახი თბება შეშის ღუმლით.

საპირფარეშო/საშხაპე

საშხაპე ოთახი განთავსებულია ეზოში, დამონტაჟებულია შვიდი შხაპი. წყალი თბება ღუმლით, რომელიც ცხელდება ბუნებრივი აირით. წყალი მიენოდება ელექტროძრავით.

ბიჭების საპირფარეშოში არის სამი აზიური ტიპის ტუალეტი, რომლებიც ერთმანეთისგან გაყოფილია 1.3 მ. კედლით. შემოსასვლელი კარი არ იკეტება. მონიტორინგის დროს ჰიგიენური ნორმები არ იყო დაცული.

შენობის მესამე სართულზე არის გოგონების 2 საპირფარეშო, ბიჭების საპირფარეშოს იდენტური.

„მომავლის სახლი“

ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულება „მომავლის სახლი“ განთავსებულია სამსართულიან შენობაში, სადაც არის საძინებლები, სააბაზანო, სასადილო ოთახები, საპირფარეშო, სამზარეულო, საკარანტინე და საკლასო ოთახები, ასევე - ბიბლიოთეკა, საკონცერტო დარბაზი, კომპიუტერების ოთახი და შეხვედრების ოთახი. დერეფანში გამოკრულია სახელმწიფო დახმარების სამსახურების ტელეფონის ნომრები.

საძინებლები განთავსებულია შენობის მეორე სართულზე. მათ 2011 წელს ჩაუტარდა კოსმეტიკური რემონტი, თუმცა, შენობის სიძველიდან გამომდინარე, იქ არსებული მდგომარეობა მკვეთრად არ გაუმჯობესებულა. საძინებლების ფანჯრები გადის შუშაბანდში. შესაბამისად, მათი ბუნებრივი განათება არასაკმარისია. მონიტორინგის დროს დაწესებულებაში ფუნქციონირებდა 6 საძინებელი. ყველა ოთახში დგას კარადა და ინდივიდუალური ტუმბოები.

საძინებელი	ფართი გ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	37.25	სამი	12.41
N2	20.15	ერთი	20.15
N3	53.20	ოთხი	13.3
N4	52.10	ორი	26.05
N5	36	ორი	18
N6	41.25	ოთხი	10.31

საიზოლაციო ოთახი

ოთახის ფართი 12,48 კვ.მ-ია. დგას ერთი საწოლი, ერთი ტუმბო, სამედიცინო მაგიდა და ერთი სკამი. იატაკზე დაგებულია პარკეტი, კედლები შეღებილია, თუმცა ორ მხარეს კედელი დანესტილია და ჩამოყრილია ბათქაში. ოთახში არის ერთი გამათბობელი. მონიტორინგის დროს ჰიგიენის ნორმები არ იყო დაცული. ოთახს არ აქვს სველი წერტილი.

საპირფარეშოები/საშხაპე

გოგონების საპირფარეშოში არის ორი აზიური ტიპის ტუალეტი, ხოლო ბიჭების საპირფარეშოში – ოთხი. გოგონების საპირფარეშოში შემოსასვლელი კარი არ იკეტებოდა.

გოგონების საშხაპეში დამონტაჟებულია ერთი შხაპი. საშხაპე ოთახს არ აქვს გასახდელი. წყალი თბება წყლის ელექტროგამათბობლით. ბიჭების საშხაპეში არის 4 შხაპი, ოთახს არ აქვს გათბობა და ვენტილაცია. გარდა აღნიშნულისა, დანესებულებაში არის კიდევ ერთი საშხაპე ხუთი შხაპით, რომელიც წყლით მარაგდება ცენტრალური სისტემიდან. საშხაპის ვენტილაცია ხდება პატარა ზომის გამწოვით.

დანესებულების განვითარების სახლი

დანესებულება განთავსებულია ორსართულიან შენობაში. დანესებულების შესასვლელში დგას ერთი გრძელი ხის სკამი. კედელზე გამოკრულია ბავშვთა სახლის დებულება და მე-4 მუხლი ქცევის კოდექსიდან.

ზოგადად დანესებულების ინფრასტრუქტურა არის ძალიან ცუდ მდგომარეობაში. დანესებულებას არ გააჩნია გათბობის სისტემა, თბება შეშის გამათბობლებით. მონიტორინგის დროს მთელ დანესებულებაში ძალიან ციოდა. ცუდ მდგომარეობაშია საპირფარეშოები და საშხაპე. მათი კარები არ იკეტება.

ხელოვნური განათება არის არასაკმარისი. დაწესებულებას არ გააჩნია ბავშვებისთვის სათანადოდ ეკიპირებული გასართობი და დასასვენებელი ოთახები.

პირველი სართულის სტენდზე გამოკრულია ძველი დღის რეჟიმი, საჭირო ტელეფონის ნომრები, 2011 წლის 9 იანვრით დათარიღებული შინაგანანესი. დერეფანში არის ბეტონის იატაკი, კედლები ძველი შეღებილია. დერეფანში ასასვლელ კიბეებთან ფანჯრები ზოგან ამოტეხილია. მეორე სართულზე ასასვლელში გამოკრულია სტენდი.

დაწესებულების პირველ სართულზე განთავსებულია გოგონების საძინებლები, ხოლო მეორეზე – ბიჭებისა. ავეჯი მოძველებულია და ნაწილი – დაზიანებული, საძინებლებში დგას პლასტმასის ოთხუჯრიანი ტუმბოები. თბება შეშის ღუმელებით.

გოგონების საძინებლის ფართი 69 კვ.მ-ია. დგას ექვსი საწოლი, მათგან ერთი განკუთვნილი იყო მამაკაცი აღმზრდელისათვის. ბიჭების ოთახის ფართობია 60,1 კვ.მ, დგას შვიდი ხის საწოლი (ერთი ქალი აღმზრდელისათვის), ხუთადგილიანი პატარა ძველი კარადა და 2 ცალი სკამი. ოთახს აქვს ხის 4 დიდი ძველი ფანჯარა და არ აქვს გათბობის არანაირი საშუალება.

საპირფარეშოები/საშხაპე

საპირფარეშოები არის პირველ სართულზე გოგონების საძინებელთან. საპირფარეშოში არის ორი აზიური ტიპის ტუალეტი. ისინი ერთმანეთისგან გამოყოფილია 1,17 მ ტიხრით. საპირფარეშოს მდგომარეობა არის ძალიან ცუდი. საპირფარეშოს კარი არ იკეტება. მეორე საპირფარეშო განცალკევებით, დერეფნის ბოლოსაა, სადაც არის ასევე საშხაპე. საპირფარეშოში არის ერთი აზიური ტიპის ტუალეტი, რომელიც ასევე სარემონტოა.

საშხაპეში დამონტაჟებულია 2 შხაპი. ოთახში არის ხის დიდი ფანჯარა ფარდით, რომლის ერთ ნაწილს არ აქვს მინა და აკრულია ცელოფანი.

საიზოლაციო ოთახი

სამედიცინო ოთახის მოპირდაპირე მხარეს საკარანტინე ოთახია. მისი ფართობია 13,7 კვ.მ. ოთახში დგას 2 ხის საწოლი. აღნიშნული ოთახი არ თბება.

წყნეთის ბავშვთა სახლი

წყნეთის ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულება შედგება სამი კოტეჯიგან და დაყოფილია ექვს ნაწილად. მონიტორინგის დროს ბავშვები განთავსებული იყვნენ ორ საცხოვრებელ კოტეჯში. თითოეულ ჯგუფში არის სამი საძინებელი, საპირფარეშო-სააბაზანო ოთახები, სამზარეულო, სასადილო, საკლასო ოთახი და დასასვენებელი ოთახი. დაწესებულება თბება გაზის გამათბობლებით, რომლებიც დგას პირველ სართულზე. დაწესებულების ადმინისტრაციის განმარტებით, საძინებლებში რთავდნენ ელექტროლუმებს, თუმცა მონიტორინგის დროს ისინი ზოგიერთ საძინებელში არ იდგა და საკმაოდ ციოდა. საძინებელი ოთახები განლაგებულია საცხოვრებელი კორპუსის მეორე სართულზე.

საძინებელი	ფართი მ ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	15.2	ერთი	15.2
N2	11.2	ორი	5.6
N3	16.50	სამი	5.5
N4	15.2	ორი	6.5
N5	11.2	ერთი	11.2
N6	16.5	სამი	5.5
N&	17	ხუთი	3.4

საპირფარეშო/საშხაპე

საპირფარეშოები ჯგუფის პირველ და მეორე სართულებზეა, სადაც უნიტაზები ერთმანეთის გვერდით, ყოველგვარი ტიხრის გარეშეა განლაგებული და არ იძლევა განმარტოების საშუალებას. მეორე სართულზე საპირფარეშოსთან ერთად არის საშხაპეც.

საიზოლაციო ოთახი

სამედიცინო ნაწილის ერთი ოთახი უკავია იზოლატორს, რომლის ფართობია 14.52 კვ.მ (ექიმის განმარტებით, იზოლატორს არ იყენებენ, რადგან არ ჰყავთ ღამის ექთანი). ოთახში დგას სამი საწოლი (ორი ხისა, ერთი რკინისა). ოთახი არ თბება.

რუსთავის ბავშვთა სახლი

რუსთავის ბავშვთა სააღმზრდელო დაწესებულება მოიცავს ორ შენობას. ძირითადი შენობა ორსართულიანია და ახალგაერემონტებული. შენობა შედგება ერთმანეთთან დაკავშირებული 3 ფლიგელისგან. ძირითადი შენობის გვერდით არის დამხმარე ნაგებობა, რომელშიც განთავსებულია სამზარეულო, სამრეცხაო, პროდუქტების და ნივთების საწყობები, საშხაპეები. აღნიშნული ნაგებობის პირდაპირ დგას მცირე ზომის შენობა, რომელიც ასევე გამოიყენება ძველი ინვენტარისა და ნივთების შესანახად.

დაწესებულების შესასვლელის კედელზე, თვალსაჩინო ადგილას, დამონტაჟებულია სტენდი, რომელზეც გამოკრულია დაწესებულების დებულება, დღის განრიგი, ქცევის კოდექსი, უკუკავშირისა და გაპროტესტების პროცედურა, სხვადასხვა წრეზე სასიარულო განრიგი, თანამშრომელთა მორიგეობის გრაფიკი. სტენდის გვერდზე დამონტაჟებულია ანონიმური კომენტარების ყუთი, ასევე - ხანძარსაწინააღმდეგო სტენდი.

საძინებლები განთავსებულია შენობის მეორე სართულზე. გოგონებისა და ბიჭების განყოფილება არის ერთმანეთისაგან იზოლირებული, ცალ-ცალკე ფლიგელებში. ვინაიდან მონიტორინგის პერიოდისათვის ბავშვთა სახლში ღამით არ რჩებოდნენ გოგო აღსაზრდელები, გოგონების ფლიგელი არ ფუნქციონირებდა. თითოეულ საძინებელში დგას ინდივიდუალური კარადა და ტუმბო. მონიტორინგის დროს დაწესებულებაში ფუნქციონირებდა 2 საძინებელი. დაწესებულებაში დამონტაჟებულია ცენტრალური გათბობა, თუმცა მონიტორინგის დროს პირველ სართულზე სისტემა იყო გაფუჭებული და, აქედან გამომდინარე, ოთახები თბებოდა ელექტროქურებით, ხოლო ფოიე - ბუნებრივი აირის გამათბობლით.

საძინებელი	ფართი გ²	საწოლების რაოდენობა	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	11.85	ორი	5.92
N2	7,9	ერთი	7.9
N3	12,7	ერთი	12.7
N4	28,4	სამი	9.4
N5	14,3	ორი	4.7
N6	17.2	ორი	8.6
N7	33,4	სამი	9.66

საშხაპე/საპირფარეშო

საშხაპე და საპირფარეშო განცალკევებულია გოგონებისა და ბიჭებისთვის. როგორც უკვე აღინიშნა, დაწესებულებაში ჩატარებულია სარემონტო სამუშაოები და მათი სანიტარიულ-ჰიგიენური მდგომარეობა კარგია. სველი წერტილებიც თბება ცენტრალური გათბობით.

ქუთაისის ბავშვთა სახლი

ბავშვთა სახლი მდებარეობს ოთხსართულიან კორპუსში. ბავშვთა სახლის აღსაზრდელებისთვის განკუთვნილია შენობის ნაწილი, ხოლო დანარჩენ ნაწილში განთავსებული არიან დევნილები. პირველ სართულზე განთავსებულია სამზარეულო, სასადილო ოთახი, აბაზანა, სასაწყობე ოთახები, ადმინისტრაციის ოთახი და დარაჯის ოთახი.

მეორე სართულზე განთავსებულია დირექტორის ოთახი, ბუღალტრის ოთახი, ფსიქოლოგის ოთახი, 3 სააღმზრდელო-საკლასო ოთახი და ექიმის ოთახი. მეორე სართულს აქვს დიდი ფოიე, რომელსაც ბავშვები იყენებენ სათამაშოდ და სხვადასხვა ღონისძიების გასამართად. ფოიეში ზოგ ადგილას პარკეტი არის ამოყრილი და საერთო ჰიგიენური მდგომარეობა არ იყო დამაკმაყოფილებელი. აღნიშნული შენობა არის ძველი და კაპიტალურად გასარემონტებელი.

საძინებლებში დგას რკინის ზამბარებიანი საწოლები და დაზიანებული ავეჯი, მათ შორის, მაგიდა, სკამი და კარადა. ოთახებში არ იყო დაცული სისუფთავე. თეთრეული და გადასაფარებლები იყო ჭუჭყიანი და იდგა სპეციფიკური სუნი. საძინებლების კარებს არ ჰქონდა საკეტები. ყველა საძინებელში იდგა ორი რკინის საწოლი.

საძინებელი	ფართი გ²	თითოეულ აღსაზრდელზე გამოყოფილი ფართი
N1	13	6.5
N2	13	6.5
N3	14.1	7.05
N4	13.4	6.7
N5	14	7
N6	13	6.5
N7	13.7	6.85
N8	13.7	6.85
N9	13.7	6.85
N10	13.7	6.85
N11	13	6.5
N12	13.7	6.85

საშხაპე/საპირფარეშო

პირველ სართულზე არის საერთო სარგებლობის აბანო, რომელიც ფუნქციონირებს შეშაზე. საშხაპეში დგას უნიტაზი (არაჰიგიენურ მდგომარეობაში), დამონტაჟებულია 3 შხაპი, რომლებიც ერთმანეთისაგან გამოყოფილია 2 მეტრის სიგრძის კედლით. კედლებზე არის სინესტე და ჩამოყრილია საღებავი.

მეორე სართულზე არის 2 საპირფარეშო – თანამშრომლებისა და ბენეფიციარი გოგონებისათვის. გოგონების საპირფარეშოში დგას ორი უნიტაზი და დამონტაჟებულია ერთი ონკანი, თუმცა ეს უკანასკნელი არ ფუნქციონირებს. ტუალეტები ერთმანეთისგან გამოყოფილია 1,6 მ სიმაღლის კედლით და არ არის იზოლირებული.

დანესებულების მესამე სართულზე გოგონებისა და ბიჭების საშხაპე და საპირფარეშო არის ერთად. საპირფარეშო არის აზიური ტიპისა, რომელიც საშხაპისაგან გამოყოფილია 2 მეტრის სიგრძის კედლით, აქვს მეტალოპლასტმასის კარი. საშხაპეში არის ერთი შხაპი. წყალი თბება თერმექსით.